

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SADIK YALSIZUÇANLAR Vefa Apartmanı

ANI ROMAN

VEFA APARTMANI

Sadık Yalsızuçanlar

TİMAŞ YAYINLARI | 2508

Edebiyat Dizisi | 120

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Emine Eroğlu

PROJE EDITÖRÜ

Neval Akbıyık

EDITÖR

Şemra Borucu

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

KAPAK FOTOĞRAFI

Mevlüt Karabulut

1. BASKI

Mart 2011, İstanbul

6. BASKI

Kasım 2014, İstanbul

ISBN

ISBN 978-605-114-435-1

9 786051 144351

TİMAŞ YAYINLARI

Çağaloğlu, Alımdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

facebook.com/timasyayingrubu

twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE ÇİLT

Sistem Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Sok. No: 8

Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Telefon: (0212) 482 11 01

Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak

Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

VEFA APARTMANI

Sadık Yalsızuçanlar

SADIK YALSIZUÇANLAR

1962 yılında Malatya'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Öykü, roman, deneme, masal ve araştırma yazıları yazdı. Kitapları dünya dillerinde yayımlandı. *Şehirleri Süsleyen Yolcu*, *Gerçeği İnciten Papağan*, *Yakaza*, *Gezgin*, *Dem*, *Garip*, *Hiç*, *Sırlı Tuğlalar*, *Rüya Sineması*, *Anka*, *Vefa Apartmanı*, *Birdenbire* ve *Küf* kitaplarından bazıları.

yucanlar@yahoo.com

www.sadikyalsizucanlar.net

Tevfik İleri'nin aziz hatırasına,
Güzelim ailesine,
Vasfiye Anne'ye, Cahide ve Ayşe Hanım'a,
Ayhan ve Cahit Beye;
Bu kitap için beni yüreklendiren
Saygıdeğer Hüseyin Çelik'e minnet ve şükranla...

‘Allah var. Büyük Allah var. Her şeyi görüyor; biliyor. Gördüğüne ve bildiğine inanıyorum. Gerisi laf u güzaf. Yapılacak tek şey tebessüm etmektir. Size mal mülk, servet bırakmadım. Yalnız, size, şerefli, namuslu, erkek bir ad bırakabildim. Hiçbir zaman başınız yere bakmayacaktır. Bununla müteselliyim, siz de bununla iftihar edeceksiniz.’

Tevfik İleri

24.9.1961, Kayseri Cezaevi

.1

Canan, ders bitiminde, 'Hocam' diyor, 'kitaptan fal açmayacak mısınız?'

Saatler Geyikler'e uzanıyorum.

'Bu kez herkes için açalım' diyorum.

Açıyorum:

'Bazen ama bir insanla bir şey olur

kısa süren bir şey

iki geyiğin sıçrayıp havada öpüşmesi gibi

bazı insanlarla yıllarca görüşsen de bir şey olmaz.'

9...

Sadettin Hoca'nın çevresine dizilmiş, caddenin gürültüsüne rağmen yükseltmediği o dingin, sükûnet dolu, insanın kalbine işleyen sesinden son dizelerdeki gerçekçiliğe ilişkin imayı dinliyoruz. Kurmaca metin yazarlığı -ne demekse- dersi az önce bitti. Abdurrahman, 'Hoca geldi' deyince kursiyer arkadaşlarla birlikte kültür merkezinin bahçesindeki kafeye geçiyoruz. Çınarın gölgesindeyiz ve Hoca çınara benziyor.

'Saat beş dedi mi, bir yırtıcı zil
Sayım var, maltada hizaya dizil!
Tek yekun içinde yazıl ve çizil!
İnsanlar zindanda birer kemiyyet;
Urbalarla kemik, mintanlarla et.'

‘Zola’dan daha gerçekçi bir tasvir’ diyor, ‘urbalarla kemik, min-tanlarla et...’

Mesut, Fatma, Nuran, Emre, Abdurrahman, Aydın, Neşe, Zeynep, İnci ve adını anımsayamadığım birkaç arkadaş daha... Hoca konuştuğu açık denizde yol alıyor gibiyiz. Sakin, alçakgönüllü, demlenmiş bir ses. Kendini aradan çıkarmış, anlattıklarının çehresinde seyrediyoruz.

‘Fethi Bey, Necip Fazıl’a, ‘Senin ödevin yıkmak, sen yeniden yapmakla yükümlü değilsin...’ derdi’ diyor. Cümle tam olarak böyle olmayabilir, belleğimde kalan bu.

Tekrar vurguluyor, ‘Ne kadar sert bir natüralizm değil mi?’

Onaylamaktan başka bir şey elden gelir mi? Sadettin Hoca konuşunca, bize sadece dinlemek düşüyor.

Onaylarken bile acaba edepsizlik mi yapıyoruz endişesi içimizde... Hocayı ilk kez görenler var aramızda, hiç tanımayanlar da. Buna rağmen birkaç dakika içinde herkes sanki yıllardır aşınaymış gibi, kelimelerinin gerisindeki o kıyısız denize dalmaya başlıyor.

Tevfik İleri’den söz açarken Necip Fazıl’ın üç beş ayını geçirdiği zindandan oğlu Mehmed’e yazdığı dizeleri bu yüzden anmış olabilirim. Çayını karıştırırken zamanı eritenlerden o da. Nazım Hikmet gibi.

Dostumun sözlerini hatırlıyorum, ‘Dünyada okuryazarlar mekteplerden yetişir, bizde mahpushaneden çıkıyor...’

Yusuf’un medresesinden...

Kalkmalıyım. 19.50’de Ataşehir’den Ankara otobüsüne bineceğim.

Az önce Tefvik İleri'nin her bakımdan kendisine benzeyen oğlu Cahit Bey'le görüştüm. Bu yükle yola çıkmanın güçlüğüne rağmen yola çıkmalıyım.

Otobüse nasıl bindim, neler oldu, başka nerelerden yolcu aldık hatırlamıyorum.

Yol boyunca, Yassıda ve Kayseri Günlüklerini okuyorum.

Hüseyin Bey başıma sardı bu işi. İyi ki de sarmış. İş diyorum ya, benimkisi bir keşif oldu. Şairin yaşam günlüğüne, neden 'Ne çok acı var' diye başladığını şimdi daha iyi anlıyorum. Dünyanın geçen kısmı hayal, kalan kısmı hülya imiş.

Hüseyin Bey, meslektaşı -eski Milli Eğitim Bakanı- olarak Tefvik İleri'ye ilgi duymuş, sonradan bir ada keşfettiğini fark ederek izini sürmüş. Karısı Vasfiye Hanım'a, kızları Cahide ve Ayşe Hanımlara, damadı Ayhan ve oğlu Cahit Bey'e ulaşmış.

vafa apartmanı

Gaziosmanpaşa'da, bir film yapım bürosunda, Adnan Menderes'in görüntülerini izlerken son çıkan romanımı Hüseyin Bey'e vermiştim.

Kitabı alıp biraz karıştırdıktan sonra, Menderes'e ilişkin bir nota rastlayınca, 'Ali Beycim' demişti, 'Tevfik İleri'nin mektuplarını okumuş muydunuz?'

Boş gözlerle baktığımı görünce, bir saati aşkın bir süre İleri'den söz etmiş, 'Keşke öyküsünü yazsanız...' diye de eklemişti.

Tevfik İleri adına ilk kez, Bediüzzaman'ın bir mektubunda rastlamıştım. 'Tevfik İleri'nin bu biçare Said'e bedel Risale-i Nur'a himayetkârâne sahip çıkmasını rahmet-i İlâhîden niyaz ediyorum' diyordu. Hüseyin Bey bahsedince zihnimin derinlerinde kalmış ifade belirginleşmeye başlamıştı.

'Bilmem...' dedim.

'Cahide Hanım'la sizi tanıştırayım derseniz.'

'Memnun olurum...'

Sözünde durdu ve iki gün sonra telefon edip Cahide Hanım'la konuştuğunu, kendisinin aramamı beklediğini söyledi.

Numarayı aldım. Aradım. Hafta sonu için sözleştik.

Elli yıl önce yine bir yirmiye di mayıs sabahı... DP'lıler Meclis'in karşısındaki Harp Okulu'na dolduruluyorlar. Bir şayia: Bulundukları mekân bombalanacak. Herkes panik halinde. Tevfik İleri namaz kılıyor bir köşede. Üniformalı bir albay içeri dalıyor. Ağzından köpükler saçarak, 'Tevfik İleri nerde?' diye bağırıyor. Gösteriyorlar. Küfrediyor. Kıyamda tekmeliyor. Rükûda tekme liyor. Secdede tekmeliyor, küfürler ediyor. Tevfik Bey namazını tamamlayınca yakasından tutup ayağa kaldırıyor.

'Seni öldüreceğim. Senin belalınım' diyor.

İleri sakın bir sesle, 'Asıl bela, kendisini bela olarak gönderenin kim olduğunu bilmemektir' diyor.

.5

*Giydiğin buluzuna
İsmimi yazdırayım
Verane İstanbul'da
Sensiz nasıl durayım*

Cahide Hanım'la konuştuktan sonra fark ettim görüşeceğimiz günün yirmiyedi Mayıs olduğunu.

Şaka gibi...

Yol boyunca okuduklarım arasında yeni nişanlı iken eşi Vasfiye Hanım'a yazdığı iki mektup da var.

Yıl, bindokuzyüzotuz.

Hemşinli Tefvik diye imzalamış.

Hemşin'e, ilk kez bindokuzyüzdoksandokuzun nemli sıcağının üzerime yapıştığı ağustos ayında, Laz müziğine ilişkin bir belgeselin çekimleri vesilesiyle gitmiştim.

Vasfiye,

İstanbul'a geldin, birbirimizi ancak görebildik. Üç satır bir şey konuşamadık. Sonra kalktın, gittin. Niye gittin diyemiyorum.

Zaten gitmek için gelmiştin. Fakat şunu söylemek istiyorum ki, bir şey konuşamadık. Halbuki bir şeyler konuşmamız, birbirimize birçok şeyler söylememiz ve anlatmamız lazımdı, değil mi? Bunun bir çaresi var. Sen Siverek'de, ben İstanbul'da mektepde. Yine konuşabiliriz. Ben sana yazarım, sen bana yazarsın. Biliyorum aklına geleni, fakat üzülmeye, beybabandan izin aldım. Eğer izin almasaydım, bu mektubu sen okuyamayacaktın... Senin Siverek'de olmanın ehemmiyeti yok. Ben öyle zannediyorum ki, sen şimdi tamamen benim yanımdasın. Seni, Sultan Ahmet Çeşmesi'nin parmaklığına yaslanmış, siyah çarşafı Hemşin kızını yanımda hissediyorum. Sultanahmet Çeşmesi. Oraya yalnız da gideceğim vâ siyah çarşafı genç kızım ile konuşacağım. Parmağımdaki yüzükte ben seni görüyorum. Senin bana çok yakın olan yüzünü, çok tatlı görünen gözlerini görüyorum. Yüzüğümü çok seviyorum Vasfiye. Onu öyle seviyorum ki, gece yatarken daima elimi dışarı çıkarıp ışılda yüzüğümü seyrediyorum. Sen de yüzüğünü sev, yüzüklerimizi ne kadar çok seversek, birbirimizi o kadar çok seveceğiz. Sen dua edersin değil mi? Ben de çalışıyorum, daha da çalışacağım. Nişanlım, şimdi aklıma Hemşin geldi. Yayla yolları gözümün önünde. Ve o yollar da ben seni seyrediyorum. Bilir misin, ben o gün ne tatlı hislerle doluydum. Seni bilmem, fakat ben seni daha Elevit'te görmek istediğim dakikada benim biliyordum. Yanlış düşünmemişim, Hemşin kızı artık tamamen Hemşin çocuğunun oldu. Vasfiye, seni babam ne kadar çok seviyor bilir misin? Adeta kıskanacağım geliyor ve

onların sevgilerine hak veriyorum. Sen sevillecek bir kızsın. Seni, göreceksin, ben de nasıl seveceğim, senin her arzunu yerine getirmeğe nasıl çalışacağım.

Nişanlım, bu yazıları yazarken aklıma birden ne geldi bilir misin? Annem. O da seni tanımadan severdi. Bu işin olmasını isteyenlerdendi. O da şimdi sağ olsaydı ne kadar memnun olacaktı bilsen. O da seni çok sevecekti. O da seni beni sevdiği kadar sevecekti. Ve belki de o mezarında bile memnundur ve bizim mesut olmamız için dua ediyordur. Diyebiliyorum ki, sen de o tanımadığın kadını benim kadar seveceksin, o daima yaşıyor gibi bizim aramızda olacak. Sen onu seveceksin, ben her ikinizi de her şeyden çok seveceğim.

Vasfiye, sen benim yalnız karım olmayacaksın, gün gelecek ki benim anne şefkatine ihtiyacım olacak. O zaman dizine başımı koyacağım... Yani sen benim sırasında annem, sırasında kardeşim, sırasında kızım, sırasında karım ve eşim olacaksın. Ben seni bütün bu hislerle seveceğim. Sen beni bu hislerle seveceksin. Yaa böyle işte Hemşin kızı, böyle işte...

Şimdi senden bir şey istiyorum, mektubu okuduktan sonra derhal mektup yaz. Bu sene dersler biraz uğraştırıcı, senin mektubun onları hafifletecek ve ben daha şevkle çalışacağım. Düğünümüz Hemşin'de olacak. Büyük bir düğün yapacağız, sabahlara kadar tulum çalacağız. Köyün en ihtiyarından en gencine kadar düğünümüzde herkes horon oynayacak...

Nişanlın,
Hemşinli Tevfik

Okuduktan'ı, okudukdan biçiminde yazmış. Mektepde... Siverek'de... Okuyamayacaktın... Bu imlayı niçin yadırgıyorum? Öncelikle imla neden dikkatimi çekiyor? Türkoloji öğrenimi görmüş olmanın zararları...

Ne tuhaf, Kayseri tutukevinde k(a)ederin kendisine armağan ettiği kanserle boğuşurken, Malatya'da dünyaya gelmişim ben. O sessiz belirsizliğe uğurlandıktan yirmi yıl sonra, İstanbul'a bir yayınevinde çalışmak üzere geldiğim yaz tanıştığım Hemşinli bir kıza benzer mektuplar yazmıştım. Sözlendiğimin ertesi günü, parmağımdaki o tuhaf şeye, yüzüğe bakarak neredeyse aynı cümleleri söylemişim ona. Benim de annem ölmüştü. Hemşinli Zeynep'e, ben de annemi tanıma şansı olsaydı ne kadar çok seveceğini, annem hayatta olsaydı, bundan ne denli çok sevi-neceğini fısıldamıştım.

Mektupları ve güncesini okudukça, hayatın ne kadar gizemli olduğuna dair yargım pekişiyor.

Onun düşlediğini bizatihi yaşamıştım. Hemşinli Zeynep'le, ilk kez, Sultan Ahmet Camii'nin şadırvanında buluşmuştuk. Bir yıl sonra, yine aynı yerde ayrılmıştık. Buluşurken çarşafly değildi ama ayrıldığımız gün çarşaf değilse de benzeri bollukta, siyah bir elbise giymişti.

Onun da gözleri yeşildi.

İkinci mektuba uzun süre boş gözlerle baktım. Otobüs İzmit'e doğru süratle yol alıyor, tünellere girip çıkıyorduk. Muavin birkaç kez seslenmiş tepkisiz kaldığımı görünce, eğilerek, 'Beyefendi bir şey alacak mısınız?' diye sormuştu.

'Kahve' dedim.

Üçübirarada verdiğini sonradan fark ettim. İade ederek, 'Sade lütfen' diye ekledim.

Bir 'la havle' çekti belli etmeden ve sade kahve getirdi. Bir yudum aldım. Acı, kekre bir şey sızdı ağzıma.

Belli belirsiz bir tulum sesi pencereden görünen ağaçlara, evlere, dağlara eşlik etmeye başladı.

Ben bu hicranlara dayanamıyorum...

Elimde, Cahide Hanım'ın elektronik postayla gönderdiği ikinci mektubun çıktısı. Yine nişanlısına yazmış, Vasfiye Hanım'a. Tefvik Bey'in nasıl sevgi dolu, merhametli ve gençlik heyecanlarıyla kuşatılmış bir insan olduğunu yeterince anlatıyor bu mektup. Ne var ki, benim kırık dökük kalemim bunu aktaramayacak diye kaygılanıyorum. Şöyle diyor mektubunda:

Vasfiye,

Bu akşam mütalaasında şu satırları yazıyorum. Sana yollayamayacağım, okuyamayacaksın. Belki de bir gün okursun. Belki yırtar, belki saklarım. Fakat bunu okuduğun zaman ben de yanında olacağım. Mesela şöyle düşünüyorum. Anadolunun bir kasaba veya vilayet evinde akşam karanlığı çöktükten sonra lambamızı yakıp seninle pencerenin kenarında otururuz. O vakitlerde kasaba veya vilayet sokakları تنها ve sessizdir. Bu sessizliği bozmadan yavaş yavaş o solgun ışığın altında başbaşa verir konuşuruz. Taa Elevit yaylasında karşılaştığımız zamandan, beraber Goluna'ya kadar gelişimizden, İstanbul'da buluşmamızdan ve sonra Sultan Ahmet Çeşmesi kenarındaki konuşmalarımızdan bahsederiz, tatlı konuşuruz. Bazen gülerek, bazen uzak günleri ve uzak yerleri hatırladığımızda gözlerimiz nemlenerek konuşuruz. Sonra senin Diyarbakır'da, benim de İstanbul'da kalışımızdan bahsederiz. Sen anlatırsın, ben dinlerim, ben anlatırım sen dinlersin. Ve sonra eğer bu mektubu saklamışsan, sen okursun ben dinlerim, kim bilir...

İşte Vasfiye, bu akşam yazmak istedim. Sen şimdi Hemşin'desin. Hemşin köyünün bu zamanki halini hiç bilmiyorum. Hep yazını gördüm, kışın güzel olduğunu tahmin ediyorum. Ne tuhaf, köyde bu vakit herkes uyumuştur. Eğer herhangi mühim bir sebep yoksa sen de şimdi uyuyorsun. İmkân verebilir miyim ki bu akşam bu vakitte sen beni düşünebilesin. Bir kuruntu olur. Sen şimdi uyuyorsun, ben aklım sende yazıyorum işte. En çok aklıma ne geliyor biliyor musun?

Elevit'ten aşağıya Goluna'ya kadar geliştik... Sen önde, annenle beraber gidiyordun. Siyah ve ipek çarşaf sana ne kadar yakışıyor. Bu kıyafetin sade Hemşin dağlarında değil, İstanbul sokaklarında da sana yakışır. Müşterek hayatımızın muhtelif fasılalarında, seni muhtelif kıyafetlerle görmek istiyorum. Siyah ve ipek çarşafını unutmayacağım. Ve muhakkak ki o gün sen de benim kıyafetimi uzun uzun süzdün, saçım sakalım birbirine karışmış, elimde bir yayla değneyi ve ağızda bir düdüğü. Kim bilir benim için neler düşündün. Neler düşündün kim bilir? O düşüncelerini de vilayet veya kasabanın sessiz ve solgun ıdıklı evinde başbaşa verdiğimiz zaman söylersin. Bu hatıra güzel bir hatıradır. Kim bilir belki de göreceklerimiz günler bu hatıraları düşünmeye vakit ve lüzüm bırakmayacak. Kimbilir ne biçim günler görecekiz. Fakat ben öyle zannediyorum ki, mesut olacağız... Ben Hemşin çocuğı, sen dağı kızıdır. Bir dağı çocuğı, bir dağı kızı mademki elele veriyor, her engeli yıkıp aşacaklardır. Seni mesut edeceğim Vasfiye ve seninle mesut olacağım. Gözlerimin önünde siyah ve ipek çarşafıyla sen, gözlerimin önünde Sultan Ahmet Çeşmesi'nin parmaklığına dayanmış ve akşamın alaca karanlığında elini benim elime bırakmış sen varsın. Gözlerimin önündeki sen, benim içimdesin, seni düşünüyorum... İki köy çocuğı, aile için bir örnek olacağız. Görenler haset ve gıpta etmeyecekler. Bizi sevecek ve bizim mesut olmamızı istiyecekler. Her gittiğimiz yerde hürmet ve sevgi bulacağız. İyi insanlar olacağız. İyi işler yapmak için çalışacağız. Sen elimin bayrağı olacaksın. Ben nasıl her fırsat bulduğum zaman ve yerde köy insanının hakkında, mahrumiyetlerinden bahsedeysem, sen de köy kızlarının temiz, tertemiz ve dertli köy kızlarının konuşan dilleri olacaksın. İyi insanlar olacağız. İyi işler yapmaya çalışacağız. Her gittiğimiz yerde muhabbet ve hürmet bulacağız. Her gittiğimiz yere sevgi ve şefkat götüreceğiz. Sevgi ve şefkat, hürmet ve muhabbet toplayarak bütün Anadolu'yu dolaşacağız. Sen benim büyük dert ortağı ve en iyi arkadaşım olacaksın. Zaman olacak ki beraber Hemşin'e

döneceğiz, Hemşin bizi, bu iki yavrusunu göz yaşı döktürecek bir şefkatle bağrına basacak, köy çocuklarının gözlerinden, köy delikanlılarının alınlarından ve köy ihtiyarlarının ellerinden öpeceğiz...

Şimdi de aklıma annem geliyor. O ne kadar isterdi dağ başındaki evimizde düğünümüzü yaparken senin yanından ayrılmasın. Belki de seni karım olacağın için severdi. Şimdi onu düşünüyorum. O ne kadar iyi bir kadınsa, o kadar çok sıkıntı çekti. İsterdim ki hayatta onu biraz olsun güldüreyim. Fakat o, çocuklarına o kadar vurgun bir anaydı ki, öldükten sonrada bizim mesut olmamız onu mesut edecek. Onu güldürecek. Onu mesut etmek için biz de Saadet'i güldürmeye çalışmalıyız. Saadet sana abla diyecek. Ona senden başka kim abla olsun. Ve ne yazık ki ben abla şefkatini ve sevgisini görmedim. Gün olacak ki, sende bu sevgiyi de bulacağım. Sen benim bazen anam, bazen karım bazen de kardeşim olacaksın. Gün olacak saçlarından, gün olacak ellerinden öpeceğim... Ve kim bilir, o zaman uzun saçlarım dökülecek, parmakların dökülen saçlarımın arasında dolaşırken, ben bütün yorgunluklarımı unutup mesut olacağım. Yeniden kuvvet bulacağım. Gözleri yaşlı başım düşerse bile bil ki mesudum... Ben türküyü çok severim. Seninle birlikte uzak memleketlerde bildiğimiz köy türkülerini söyleyerek dolaşacağız. İstanbul'da söylemiştin, tulumu çok seviyorsun. Ben onu söylemesen de bilirim. Yayla yollarında tulum sesinin verdiği kuvveti ve yaşamak kudretini kendim gördüm... Seninle birlikde memleketimizin müsterek zevklerini tadarak dolaşacağız...

Hemşinli Tevfik

Yaylalar çiçeğinin
Honceciliktir başı
Ben bir güzel severim
Daha ufaktır yaşı

Hey gidi Hemşinli Tefvik... Kim bilirdi birkaç yıl sonra idealist bir mühendis olarak Erzurum'a, tutkuyla sevdiğin bu yayla kızıyla birlikte gideceğini; yoksulluğun kavurduğu köylere harcırah almadan geziler yapacağını; yörenin kalkınması için çırpınacağını; on yıl bakanlık yaptıktan sonra idamla yargılana-
cağını; cezanın ömür boyu hapse çevrilip de Kayseri Cezaevi'ne konulacağını; kanser olacağını; üşüdüğün için battaniye veren hemşirenin kendisine çıkışan askeri görevliye, 'Ben mesaimle size bağlıyım, vicdanımla değil' diyeceğini; çocuklarına, ev, araba,

vefa apartmanı

para, arsa, hisse senedi, çek, bono, banka hesabı bırakmayacağını;
Sıhhiye’de, Abdi İpekçi Parkı’nın yakınındaki evlerinin kirasını
ödeyemeyeceklerini; küçük kızının ilk maaşını sana gönderdi-
ğinde parayı öpüp ona, sevgiyle sesleneceğini...

İkibinonun yirmiyedi mayıs günü, saat on.

Kocatepe Camii'nin cenaze merasimlerinin yapıldığı yerin karşısındayım. Buradan bakınca iki minare üst üste biniyor ve üç minare varmış gibi görünüyor. Eski bir belediye otobüsü hantal gövdesiyle caminin yansını kapatıyor. Alt kubbelerinden itibaren görebiliyorum camiyi. Üç minareli ve kubbelerden oluşan bir yapı. Minareler, ince birer kalem gibi göğe uzanıyor.

Ankara'nın bir sonbaharı güzeldir, bir de ilkbaharın ilk günleri. Avluya çıkan merdivenin sağında ve solunda birkaç piramit çam. Sağda mavi, üç katlı bir bina. Yine bir otobüs, ardından birkaç otomobil geçiyor.

Burası Olgunlar Sokak. Merdivenlerin tam karşısında, yüksekçe ve biçimsiz bir istinat duvarı. Duvarın üstündeki parmaklıktan

sarkan sarmaşık, tozdan, kükürtten boğulmuş bir halde. Belli ki zehirlenmiş. Şehrin kustuğu bu zehri, üniversitede okumak için geldiğim bindokuzyüzyetmişsekiz yılından itibaren ağır ağır içime çekmişim. Avına sinsice yaklaşan bir sırtlan gibi şehrin zehri. Duvarın kimi yerleri nemden çürümeye başlamış. Parmaklıklardan yukarı doğru bakınca kendini korumak için direnen bir lavanta gözüne çarpıyor. Yanında kurumaya yüz tutmuş bir çam. Sarmaşık, yandaki binanın sınırından, üçüncü kata doğru tırmanmış. Yarısı kurumuş. Kuru çubuklara bakıyorum. Yeşili ile kurusu iç içe. Biri canlı, diğeri ölü sanki. Balkon altlarındaki sıvalar dökülmüş. Kirden beyaz rengi sarıya dönmüş balkon demirlerinden sarkıyor sarmaşık. Yan dalları budanmaktan hayli uzamış bir zerdali çiçeklenmiş.

Caddeden bakınca orta katın pencere demirlerine iştirilmiş, eski taşıt plakalarını andıran bir levha: VEFA 38

Dersim 38 der gibi.

Bir trajedi kokusu geliyor. Caddenin gürültüsünden bir an evvel kurtulmak istiyorum. 38'in 3'ü, 8'in ortadan bölünmüş hali. Ne sokak adını bulabiliyorum ne apartman adını. Nihayet VEFA'yı görüyorum.

Giriş kapısı alüminyum doğrama, geniş üç kanatlı. Hapishane penceresi gibi, boydan boya demirli. Demir, beton ve gürültü deryası. Hah, nihayet bir japongülü. Bu renk insanı öldürür. Kuru çubuktan fışkırmış kırmızı ve pembe bir cümbüş.

Küüüüü! Park yasağı levhasına çarpıyorum. Yıllar önce geçirdiğim kazadan kalma alnımdaki dikiş yeri acıyor. Muhtemelen kızardı ve şişti... "Dikkat! Aracınız çekilebilir." Zaten karşıda Beğendik Otoparkı var, bırakmayın araçlarınızı. Efendim benim zaten aracım yok. O kadar param hiç olmadı. Beş çocuklu bir ailenin 'reisiyim', çiçeği burnunda bir emekli. Maaşım ne öldürüyor ne onduruyor. Memuriyette çalıp çırpmayınca ne araba

alabilirsiniz ne ev. Nerde memurun o kral zamanları. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın alıkıranbaşkesen memurları.

Levhanın örttüğü yerde öncekinden daha büyük ve daha çiçekli bir kayısı ağacı... Gövdesi, şehrin zehrinden daha çok nasiplen-
diğinin kanıtı gibi. Bu şehirde her şey bir örtü gibi üzerimize seri-
liyor zaten... Bir perde daha... Bir adım... Bir perde daha... Her
adım bir perde... Baktığımı görmez bir halde, Vefa Apartmanı'nı
güçlkle buluyorum. Oysa Kocatepe Camii'nin karşısındaki
apartmanın biri ana girişte, diğeri pencerede iki levhası var.
Kayısının ne rengi görölüyor ne sesi duyuluyor. İki genç kız
geçiyor. Kaldırımında öylece durduğumu görünce, 'Pardon' der
gibi yanımdan geçiyorlar. Diğeri fısıltıyla bir şeyler söylüyor.
Ardından saçlarını örüp de başına dolamış bir genç kız daha.
Karşıda "Kocatepe Nikah Salonu" levhası bütün çirkinliğiyle,
Kültür Merkezi'nin duvarını süslüyor. Giriş kat, boydan boya
"Soykan Market". O da ne! Kocatepe Nikah Salonu'nun O'sunun
yarısı koyu, yarısı açık renge boyanmış, sanki hilal biçiminde...
Bu nikah salonunun gerisinde bir hilal var. Mesajı aldık efen-
dim. Burada nikahla hilal arasında bir ilişki olduğu kesin, ama
nedir, anlamak bizi aşıyor... Soykan'ın rengi kırmızı. Bugün
mavi, kırmızı, sarı günü... Oysa içte her şey fazlasıyla gri. Ah
bu otobüsler... Eski zaman yaratıkları gibi nasıl da ürkütücü ve
soğuk görünüyorlar... Yayıkları zehir ve gürültü nasıl tahammül
edilemez bir şey. Şimdi hava biraz serince. Hele bir de yaz gelsin,
ağustos sıcaklığında, sıkışık trafikte, kalabalık kaldırımlarda bir
yere yetişmek zorunda olmaya görün. Sola dönülemez. Sağda da
sağa dönülemez. Dönelim o halde. Kocatepe Park Restaurant'ın
O'su da hilal biçiminde. Cami, biraz daha yüksekte bakıyor.

Dönüyorum. Ana girişe yönelip merdivenleri çıkıyorum.
Üzerindeki yama siva çatlamış. Eciş bücüş yazılar okunmu-
yor. Sıvasız yerler mozaik. Köşesi çatlamış. Çatlayan yerden
otlar çıkmış. Sütükahveye boyanmış demir bahçe kapısı. Yine

sarmaşık. Öğrencilik yıllarımda en çok aşına olduklarımdan. Adını hâlâ bilmiyorum. Bu yeşil, şehrin kirine, pasına rağmen diriliğini yitirmemiş. Beyaz damarları var. Belli, onlardan besleniyor. Mozaik bitti, şimdi hayli eprimiş yer taşları... Sonunda kapıdayım. Ahmet Midhat Efendi'nin roman tefrikasını anımsıyorum. Çıkardığı gazetenin başyazarı, dizgicisi, düzeltmeni, dağıtıcısı ve yayıncısı. Bir de roman tefrika ediyor. Hikâyenin en heyecanlı yerinde, hırsız pencereden girmek üzereyken, başlıyor pencerenin pervazlarını anlatmaya. Efendim bu doğrama filan ağaçtan yapılır. Bu ağaçlar filan yerde yetişir. Özellikleri şudur budur... Bir gün, iki gün, üç gün... Ve bir sabah matbaanın önünde bağırışmalar... Midhat Efendi matbaanın penceresinden bakıyor. Elllerinde pankartlarla okurlar nûmayiş yapıyor, 'Ya o hırsız yarınki nûshada pencereden içeri girer veya bu matbaayı başına ykarız!'

Hüseyin Bey, 'Vefa Apartmanı'nın öyküsü, Tevfik Bey'in hikâyesinin en can alıcı yeridir' demişti.

Olgunlar Sokak'a, yıllar önce, bindokuzyüzyetmişsekiz yılı eylülünde üniversite okumak üzere gelmiş, Attila İlhan'ın anlattığı Ankara sonbaharıyla karşılaşmıştım. Her şey sarı idi. Ağaçlar altın sarı. Kimi yapraklar mor. Koyu vişne renginde. Sabahın erken saatleri ve gün batımından sonraki saatlerde şehir serinlerdi. Sokakların gösterilere, çatışmalara mekân olduğu günlerdi. Sivas öğrenci yurdundan sonra, Olgunlar'ı kesen Belkıs Sokak'a girerdim, sokağın başındaydı ev. Huzur Apartmanı, numara 2. Girişte, sağdan ikinci daire. 1 numarada Dev-Yolcu öğrenciler kalırdı. Darbe sabahı onları götürdüler. Kimisi işkencede yitip gitti. Kimisi idam edildi. Geldiğim günlerden belki iki hafta sonra oniki eylül sabahıydı, Ankara sonbaharının hiç de güzel olmadığını gördüm. O gün bugündür bu şehrin hazan mevsimini sevmem. Kırılma fırtınası esmiş, fidanlar kırılmıştı. Bir korku bulutu gökten hiç eksik olmamıştı. Karardı, söndü gitti.

Olgunlar Sokak'a, yıllar sonra böylesi bir şey için geleceğimi nereden bilirdim? Hayal gibi. Geri kalanın hülya olduğunu fark edebilsem. 'İşte yine aynı sokaktayım' diyorum ya, sokak aynı olur mu? Aynı ırmakta iki kez yıkanılmazmış. Köprü'nün altından ne sular akmış. Cami inşaatı sürüyordu o zamanlar. Sokaklar bu denli kalabalık değildi. Hilal biçiminde O'su olan restaurant da yoktu. Ağaçlar vardı. Düğün salonu da yoktu. Vefa Apartmanı buradaydı, değişmemişti. Önünden her gün geçmeme rağmen, ne adı dikkatimi çekmişti ne orta kattaki dairede yaşayanlardan haberim vardı. Sabah, evden erken çıkar, Kurtuluş Parkı'na gider, bir ağacı gözüme kestirip altına oturur, Münacaat Risalesi'ni okurdum. Servis saatine yarım saat kala, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün arkasındaki pastanede suböğeci-çay ile kahvaltı yapardım. Hacettepe merkezden kalkan eski model servis otobüslerine biner, uzun bir yolculuktan sonra Beytepe Kampüsü'ne ulaşırdım. Bir yıl böyle sürdü. Sonrasında Olgunlar Sokak'ı boydan boya geçip Bakanlıklara iner, yarım gün çalıştığım Cinnah Caddesi'ndeki kooperatif ofisine giderdim. Otuz yıl sonra, her gün önünden geçtiğim apartmanın girişindeyim.

Dairelerin zilleri. Alttan üçüncüsünde, 'İleri' yazıyor. Basıyorum. Kapı hemen açılıyor. Otomata basmak için bekliyor olmalı Cahide Hanım.

Duvarlar göğü hizasına kadar damarlı, gri, açık kahve mermerlerle kaplı. Beşli bir posta kutusu. Yine adını bilmediğim bir çiçek. Yanında bir tane daha. Botanik bahçesi gibi. Sağda birkaçı daha. Koridor hayli ferah... Eşikten geçip içeri girince gürültü bir anda kesiliyor. Ayak seslerim yankılanıyor. Sorun eşikten geçebilmekte. Ruhu törpüleyen o kakofoni, o karmaşa dindi. Başka bir dünyaya geçmiş gibiyim, oysa sadece bir eşik. Aslında burası da o dünyanın bir parçası. Burada da kirlenmiş çiçek-

ler... Merdivenler mozaik. Yarım yüzyıllık olmasına rağmen, bakımlı ve temiz... Çok ışıklı ayrıca. Yukarı doğru, merdiven boyunca pencereler... Bu çiçeğin de adını bilmiyorum. Gittikçe çoğalıyorlar. İkinci kata geliyorum. Bu kez pencere çiçeklerden görünmüyor.

Cahide Hanım kapıda bekliyor.

'Ali Beycim hoş geldiniz...'

Elimdeki çiçeği uzatıyorum.

'Aman Allah'ım! En çok sevdiğimden... Çok teşekkür ederim.'

Cahide Hanım'ın üzerinde lacivert bir kıyafet. Gülümsüyor. Yüz çizgileri, bunu yıllardır yaptığını gösteriyor.

Ayakkabımı çıkarmak için davranıyorum.

'Allah aşkına! Sakın ha!'

Ecevit mavisii gömleği, lacivert süveteri, gri pantolonu ile Ayhan Bey konuşan. Cahide Hanım'ın kocası.

'Çıkarırsam daha rahat edeceğim.'

'Allah aşkına, Allah aşkına!'

Güneşli, ferah bir salona geçiyoruz. Tevfik İleri'ye dair fotoğraflar dikkat çekiyor. Salonun girişinde, sol duvarda ilki karşılıyor. Tevfik Bey solda, Vasfiye Hanım sağda. İkisi de gülümsüyor. Vasfiye Hanım'ın saçları önden beyazlamış. Zarif bir kolye boyunda. İri düğmeleri sağa doğru inen siyah bir elbise üzerinde. Tevfik Bey her zamanki gibi şık. Alnı açık. Saçlar geriye taralı. Bayındırlık Bakanlığı yılları. Cahide Hanım babasının hemen önünde. Kısa kollu bir okul gömleği, askılı sütlükahve elbise. Gözlerinin içi gülüyor. Dişleri inci gibi. Annesinin kolyesine benziyor. Ortada Cahit Bey. Hafif kıvrıkcık saçları. O da okul kıyafetiyle. Babasına benziyor. Ayşe Hanım annesinin önünde. Az sonra o da gelecek.

Cahide Hanım, 'Kız kardeşime de söyledim. O da aşağıda oturuyor. Ona bir haber vereyim' diye kalkıyor.

Bej rengi üçlü koltuğa oturuyorum. Yerde küçük bir Afyon kilimi. Ortada siyah, eski bir sehpa. Seccade kilimler, fotoğraflar, çiçekler, kristal vazolar, sehpalar, beyaz, pembe, vişneçürüğü kırlentler, vitrin, bakır küllükler, gümüş şamdanlar...

'Hoş geldiniz! Nasılsınız?'

'Teşekkür ederim Cahide Hanım, sizler de iyisiniz umarım?'

'Çok sağolun efendim.'

'Kabul ettiğiniz için ayrıca müteşekkirim...'

'Aman efendim, asıl biz çok duygulandık, Bakan Bey anlattıkça size aşınaymışız gibi hissettik kendimizi.'

Ayhan Bey, saygılı, alçakgönüllü bir eda ile 'Bakan Bey sizin romanınızı armağan etmişti. Okumaya başladım. Fakat gözümde katarakt var, uzun zaman okuyamıyorum. Rahatsız oluyorum. Biraz da dikkatli okumak lazım, çünkü çok güzel. Her bir cümlesi bir sanat eseri. Maşallah. Elinize sağlık...'

'...'

'Bu-şeyin romanı gibi- işte şu şöyle oldu, bu böyle oldu falan değil. Zevkle okunacak bir şey. Onun için on sayfa falan okuyabildim, sonra gözlerim şey oldu.'

'Geçmiş olsun...'

'Ama bitireceğim tabii ki memnuniyetle. Çok etkileyici bir hikâye... Kelimeler insanı kalbinden kavırıyor...'

'...'

'Sizi televizyonda da görmeye başladık, programlara çıkıyorsunuz.'

Zil çalıyor. Cahide Hanım kalkıyor.

'Ay neydi o programın adı?'

vafa apartmanı

Tevfik Bey'in küçük kızı Ayşe Hanım içeri giriyor.

'Ayşecim, Ali Bey... Dün söz etmiştim.'

'Hoş geldiniz. Nasılsınız?'

Ayşe Hanım'ın sesi biraz buğulu. Sigara içtiğini öğrenince seviniyorum. Uzun sürecek görüşmede nikotin krizine girme korkum azalıyor. Küllüklerin çokluğundan umutlanmışım gerçi.

Cahide Hanım, yaşından umulmadık bir belleğe sahip. Coşku dolu, yerinde duramıyor. Konuşurken kelimeler yüreğinden akıyor, peşpeşe sıralanıyor...

*Kuş dağları dolaşur
Güzel dilun bolaşur
Yare bir mektup yazdum
Ancak ona olaşur*

Ne kadar çok mektup yazmışsın, ikibinondan yüzbir yıl önce, Rize'nin Hemşin köyünde, Hafız Celal'den olma, Fatma Hanım'dan doğma Tevfik İleri... Ne güzel kelimelerin var. Nasıl zarif konuşuyorsun böyle? O nasıl zengin bir muhayyile, bir düş gücü? Hayalperest, romantik bir adamsın... Doğru bildiğinden şaşmıyorsun. Davandan ödün vermiyorsun. İzzetini koruyorsun. Yassıada'da, Tahkikat Komisyonu'nun oylamalarında ve kanun teklifinde imzan ve reyin olmadığını söyleyip, 'Siz de bizim gibi düşünüyorsunuz herhalde' diyen yargıca, 'Asla!' diye gürledikten

sonra, 'Katiyen sizin gibi düşünmüyorum. O zaman mesaimin yoğunluğu sebebiyle oylamada bulunamamıştım. Kanun teklifi Meclis'e sunulduğunda da yurt dışında gezideydim. Ama şimdi o teklifin altına imzama atmak isterim. Reyim ise evettir' diye konuşmanı sürdürüyorsun. Savcı, hakkındaki iddianameyi okuduktan sonra, yargıç, 'Ne diyorsun?' diye mağrur ve kibirli bir şekilde sorduğunda, 'Yalan söylüyor!' diye bağıryorsun. Sesin salonda çnlıyor. Yargıç çılgına dönüyor, 'Bir Türk asla yalan söylemez!' diye bağıryor.

Hani birbirini deliler gibi severek evlenen ve uzunca bir süre evli kalıp da tutkularını koruyan karı kocalar birbirine benzermiş ya, Vasfiye Hanım da tıpkı size benziyor Tefvik Bey. Büyük kızın Cahide, hık demiş burnundan düşmüş. Küçük kızın Ayşe de öyle. Oğlun, hele oğlun Cahit, kopyan adeta. Çocuklarını ve eşini tanıdığımda, sizin bir aile olarak tek bir kişi olduğunuzu düşündüm. Hani Vasfiye Hanım'la Erzurum'a, bindokuzyüzotuzüç yılında, yeni evlenmiş bir çift olarak balayına gider gibi gitmiştiniz. Karayolları kontrol mühendisi Tefvik Bey... Gelenbevi ortaokulundan sonra girdiğin İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, Razgrad olaylarını kınama yürüyüşü düzenlediğin, semayı çnlatan gür bir sesle, 'Bizler onların yaptığını yapamayız' diye bağırdığın günlerdeki gibi coşkulu idin. Vasfiye Hanım'a duyduğun aşkla, memleket tutkun birleşecek, Nazım Hikmet'in şiirlerinde tüten o memleket sevdası seni ve eşini, yolu, elektriği, suyu olmayan, yoksulluğun ateş olup yakığı bu kente atacak, dört yılınız burada geçecekti. Bindokuzyüzotuzüçün birinci teşrininde Erzurum'da vazifeye başladığına göre, bu günlük notunu tam dört yıl sonra yazmışsın... Dört yıl üç ay... Dile kolay. Bu süre o kadar çok anıyla dolu ki. Hadi onları dökelim ortaya...

Okuldan, gençlik devrenin en başarılı, en coşkulu anından çıktın. Erzurum'a, şehrin kişiliğinde Doğu'ya atanmayı heves ve zevkle karşıladın. Davalarını, bu muhitte daha iyi uygulayabileceğini,

memleketine daha çok hizmet edeceğini düşünüp buraya can atarak geldin. Dört yılın nasıl geçti? Bunu düşününce, sürekli günlük tutmadığın için yüreğin sızlamıştı.

Şimdi yazarken hatırlıyorsun bak... Yeni defterin, az da olsa bugünlerin tanıklığı için hazır. Sen de şevkle yazıyorsun, en acı anlarını dahi 'Memleketim için feda olsun' diyerek anımsıyorsun. Kendin, eşin, baban, feda ettiğin yavrun için değil... Fakat çırpındığın davan için... Çırpındığın, kan ağladığın, heyecanla azap ve zevk duyduğun günlerin, bütün bunların gerisinde ne yatıyor görüyor musun? Sanmıyorum. Bunu sen de söylüyorsun. Cahide Hanım, 'Ali Bey işte bu' diyor defteri uzatarak, 'O günlerden kalan tek şey bu...'

1938 yılına ait bir Ragıp takvimi. Kanaat Kitabevi yayımlamış. İç kapakta, Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu. Grand Dictionnaire Illustre, 3 cilt. Fiyatı: Birinci, ikinci ciltlerin beheri, dördüncü ve üçüncü cilt, 4,5 liradır. Her üç cilt, 12,5 liradır.

O da ne! Andıçlı Uluğ Takvimi. Ragıp.

Andıç sözcüğünü görünce şaşıyorum. Genelkurmay literatüründe geçen andıçlarının ne kökenini ne anlamını merak etmişim. Oysa aksi olmalıydı. Erindiğimden kalkıp kitaplıktaki sözlüğe bakmıyor, arama motorunu açıyorum. Andıç yazıp ara seçeneğini tıklıyor ve bilgi çöplüğüne dalıyorum.

Toroslarda yadigar, hatıra, emanet anlamında kullanılır.

Uyarı veya hatırlatma amacıyla yazılan not.

Hah, askeri andıç bu olmalı. Siyasi iktidarı uyarıyor notuyla. Bir dakika, başka anlamları da var.

Karşı, ön taraf, gözönü, her taraftan görülebilen yer, meydan, açıklık.

Bir anlamı daha:

Tecimde kullanılan yazılım kâğıdının yarısı kadar bir kâğıt üzerine genişlemesine ekleme biçiminde yazılan uyarı.

Bu olmalı. Yetmişiki yıl öncesine ait, bu yeşil, eprimiş defterin yaptığına bak şimdi. Neler çağırıştırıyor?

Dönelim.

1 kuruşluk damga pulu. Kanaat Kitabevi. Açıyorum. Solda bir cetvel. 12 cm'lik. Üstte ortada boş bir çerçeve. Pul büyüklüğünde. İçinde bir not. Andıç yani. 'Buraya fotoğraf yapıştırılır.' Fotoğraf kalın yazılmış. İsim: nokta nokta. Altında, adres: nokta nokta... Ve içindekiler... Neler yok ki... 1938 Takvimi Ragıp. 16. yıl. Yazan: Mahmut Ragıp Uluğ. Türk büyüklerinin isimlerinin soyadı olarak alınmasının moda olduğu yıllar. Başlık: takdirkâr okuyuculara, üç nokta. 'Takvimi Ragıp, bu yıl 16'ncı (henüz nokta kullanılmıyor) nüshasını da büyük bir tekemmül ile sevgili müşterilerine takdim etmekle büyük bir kıvanç duymaktadır.' Altta ortada bir vecize: 'Kendi işini kendi gören kazanır!' Sonraki sayfada resmi tatil günleri. Ne çok bayram var. Dini günler sonra. Muharrem iptidası, Mevlid Kandili, Regaip, Miraç, Beraat, Ramazan iptidası, Kadir Gecesi. Altında yortular: Haçın suya atılması, Epifani, İdürremat, Sandr, perhizin ilk çarşambası, Pürim, Musevilerin Şeker Bayramı, Anonsiyasyon... diye devam ediyor. Altta yine bir vecize: 'Kişinin çektiği dil belasıdır!'

Nihayet reisicumhurumuz İsmet İnönü. Türkiye Devleti, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçıdır. Resmi dili Türkçedir. Başşehri Ankara'dır. Büyük Millet Meclisi (Kamutay) tarafından idare olunur. Büyük Millet Meclisi, hükümetin inkısam ettiği şuaabatı idareyi, icra vekilleri (bakanlar) vasıtası ile idare eder. Reisicumhurun ve azanın müddetleri dört senedir. İçtima devresi, ikinci teşrin iptidasından başlamak üzere altı aydır. İsmet İnönü'nün fotoğrafı.

'Kurunun yanında yaş da yanar' vecizesinin bulunduğu sayfada Erzurum anlatılıyor. Nüfus: 33 bin. 1938-39 mali yılının umumi bütçesi: 249.954.020. Bütün paramız bu. 'Bugün yine açız evlat-

larım diyordu peder' durumu yani. Bütçenin en yüksek kalemini, duyun-ı umumiye oluşturuyor. Sonra müdafaa-i milliye geliyor: 61.361.030. Sadece kara kısmı. Askeri harcamalarımızın toplamı, 81 milyona yakın. Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü, 5 milyon liralık yıllık bütçeye sahip. Bütçenin varidat kısmı: İrad ve Servet vergileri tabii en büyük kalemi: 38.73.000 lira. Pek güzel. Limanlarımız. Demiryollarımız. Tren haklarımız. Posta-telgraf tarifeleri... Alaturka ve alafranga saatle namaz vakitleri... Hava değişiklikleri... Burçların (burçlar biçiminde yazılmış) hükmü... Tarım işleri (Neler yok ki! Örneğin ekim ayı için: Bu ayda o kadar çok iş yoktur. Gübreler bir tarafa yığılır, kirizmeye devam olunur. Hava iyi ise bakla, bezelye, marul, turp ekilir.)... Sağlık öğütleri... Meyve bahçelerinde yapılacak işler... Tarlalarda görülecekler... Ve hayvanlar... Sonra yemek listeleri... Yüzellialtıncı sayfada ise senin notların başlıyor. Başladığı sayfanın altındaki vecizeye bakıyorum: 'Cahile söz anlatmak, deveye hendek atlatmak!'

Tevfik Bey, sen Erzurum'da, idealist bir mühendis olarak âşık olduğun memleketine hizmet ederken; İnönü, Ankara'da, reisi-cumhur olarak oturmaktaydı. Ragıp Takvimi'nin İnönü fotoğrafının bulunduğu sayfasındaki vecizesine göre, 'Lokma çiğnenmeyince yutulmaz!' imiş. Yassıda gösterdi ki, memleketin efendileri sizi hazmedememiş. 'Beni en çok yaralayan, ihanet-i vataniyye ile suçlanmak' diyorsun. Anayasayı tağyir ve tebdile teşebbüs ettiniz. Siyasal iktidarın anayasayı değiştirmek için girişimde bulunması nasıl bir cürettir! 'Darbeciler ne yaptı peki' diye soruyorsun. Haklısın. Siz, anayasayı değiştirmeye teşebbüs suçuyla yargılandınız, üç arkadaşınız idam edildi, size bunu yapanlar ise anayasayı tümüyle yürürlükten kaldırdı, hukuk fakültelerinden akın akın gelip bağlılıklarını bildiren anayasa hukuku profesörlerine yeni bir anayasa yaptırdılar. Ne diyordun güncende:

Kendim için değil, karım ve babam için de değil... Fakat devam için... Çırpındığım, kan ağladığım, fazla heyecanla azap ve zevk duyduğum günleri. Bütün bunlara sebep olan hadiseleri bir bir biliyor muyum... Hayır.. Elimde pek küçük notlarla bazı hadiseleri kaydettiğim bir iki küçük not defteri var... Onlar her şeyi anlatabilir mi? Hiç zannetmem. Halbuki benim için en genç ve en davalı çağlarımın bu temiz his ve heyecanları çok mukaddestir. Acaba içinde bulunduğum pis ve iğrenç haya şeraiti yanında aynı hadiselerin karşısında aynı hisleri duymama mani olacak mı?... O da bilinmez... İşte bütün bu düşüncelerle 1938 senesine girerken şu defteri satın aldım... Bu defter benim iç çalkantılarımın, her türlü his ve düşüncelerimin bir aynası olacak... Bende tesir bırakan her hadiseyi bu sayfalarda münakaşa edeceğim... Böylece bugüne kadar geçen dört senemin zararlarını bugünden sonra olsun çekmemiş olacağım... Zararın neresinden dönülse kârdır.. Aynı zamanda sırası düştükçe geçen günlerimin bazı hatıralarını da bu deftere geçirecek, ölümden kurtaracağım. Sonra... Bu günlük yazılar bende noksanlığına kani olduğum yazı yazma kabiliyetinin de artmasına yarayacak. Ve en nihayet... Üç ay sonra... Belki kız, belki erkek evladım olacak. Onu elimden geldiği kadar iyi ve istediğim gibi yetiştirmeye çalışacağım. Belki ölümüne değin yapmak istediğim şeylerin ne kadarını yapabileceğimi bilmiyorum. Hiç olmazsa büyüdüğü zaman bu defteri okuyan kız mı, erkek mi henüz bilmediğim yavrum babasının neler düşündüğünü, neler yapmak istediğini anlayacak... Ve hatta yavrumun nasıl yetişmesini istediğimi öğrenecek. Ölüm ki, ne zaman geleceği hiç belli değil. İstemem ki yavrum babasını tanımamış olsun. Bu defter buna da yarayacak mı? Ben o ümitle başladım, inşallah muvaffak olacağım. Benim henüz kız mı, erkek mi olacağını bilmediğim, fakat büyük bir hasretle beklediğim aziz yavrum. Bu herkesin... Yani 1938 yılına sarhoş ve ahlaksızca girdiği bir gecede ben bunları düşünerek ve sana ithaf ederek deftere başlıyorum. Ben bugün 27 yaşındayım. Sen henüz

yoksun. Bu yazılar benim olduğu kadar senin de tarihin olacak... Her satırın sadece ve hakiki olarak babanın öz düşünceleri olduğuna inanarak bu defteri dikkatle oku... Biliyorum ki ölümümde sana bundan daha kıymetli bir şey bırakamayacağım...

Bugün ocağın dördü. Erzurum'da, zemheri soğukların kol kestiği bir zamanda, yeni açılan Hemşinli Emin'in dört masalı küçük pastanesinde, Doğu gazetesini çıkaran Cihat Bey'le konuşuyorsunuz. İlk mezvu; Sadri Maksudi'nin, son Meclis görüşmeleri sırasında, Deniz Bank önergesi dolayısıyla sarf ettiği sözler üzerine maruz kaldığı hazin durum. Keşke ayrıntılarına girseydin güncende. Sonra, feshedilmiş Talebe Birliği sorunu. Memuriyetinden dolayı Birlik'ten ayrılmıştın. Cihat Bey, yönetim kurulundaydı. Ne kadar üzüldün, oradaki sandalye kavgalarından söz ettiğinde. Sen, çoğunluğun oyu ile başkan seçilmeden önce Talebe Birliği tuhaf bir haldeydi. Anlamsız tartışmalardan başka bir şeyle uğraşmayan bir kuruluş. Yüksek öğrenim gençliğinin yapacağı başka pek çok önemli iş dururken, Birliğin kongrelerinde, Mülkiyeli; Tıbbiyeli, Hukuklu kavgaları yapılıyordu. Sen-ben kavgası almış yürümüştü. Bu haldeyken de hükümetçe feshedilmiş ve mallarına el konmuştu. Böylesi bir durumda yeni birliği kurdunuz ve miting kararı aldınız. İstanbul Üniversitesi'nin konferans salonundaki konuşmanız herkesi ayaklandırdı. İğne atsan yere düşmez denecek şekilde bir kalabalık, insanın göğsüne bir yumruk gibi inen kelimelerinle heyecanları kabarmış bir halde ayaktaıydı.

Güncende Birlik'ten söz etmenin nedeni, o küçük pastanede ki sohbette gazeteci Cihat Bey'in, 'Biliyor musun, işte o gün, Hüseyin'i susturmakta gösterdiğin ustalıktan ötürü seni çok sevdim' demesiıydı. Birlik başkanlığında geçen ve bir hafta tutuklu kalmana neden olan, öğrencilik yıllarına ilişkin en çok sevdiğin olay Razgrad hadisesine gönderme yapılıyordu.

Cahide Hanım kakaolu ıslak kekle filtre kahve getiriyor.

‘Çok teşekkür ederim... Kahveci olduğumu hissettiniz sanırım...’

Gülüyor, ‘Sizinle ilgili internette bir tarama yaptım. İlk ulaştığım bilgi, kafein bağımlılığınız oldu...’

‘Sizden korkulur...’

Ayşe Hanım gülüyor, ‘Sigaradan hiç söz etmiyor ama ben yolu açayım’ diyerek sigara ikram ediyor.

Cahide Hanım’la göz göze geliyoruz, suçlu suçlu baktığımı fark edince, ‘Lütfen yakın, evde öyle katı kuralımız yok’ diyor.

Sigarayı yakıyor, derin derin içime çekip kahveden yudumluyorum, ‘Hım, müthiş, elinize sağlık...’

‘Colombia...’

‘Gerçekten sizden korkulur, dedektif gibi araştırmışsınız...’

Ayhan Bey’in ironisi imdada yetişiyor, ‘Sigara içenlere karşı özel bir şefkatimiz var, Allah uzun ömürler versin...’

‘Cahide Hanım’ diyorum, ‘Razgrad hadisesi nedir?’

‘Efendim, yıl 1930... Bulgaristan’ın Razgrad şehrinde Bulgar gençleri, Müslüman Türk mezarlıklarını tahrip ederler. Bu yaralayıcı olay milletimizi galeyana getirir. Babam ve arkadaşları da İstanbul’daki Bulgar mezarlığına çiçek ve çelenk koyarak, mezar taşından oç alma duygusu taşıyanlara cevap vermek isterler. Şehrin Valisi, malum aynı zamanda CHP Başkanı, Cevdet Kerim, bu harekete izin vermez. Buna rağmen babam ve arkadaşları polis barikatını aşar ve Bulgar mezarlığına çiçek ve çelenklerini koyarlar. Bu hareket dünyaya örnek olurken; o günün valisi ve emniyet müdürü tarafından ise cezalandırılır. Gençler emniyete götürülür ve nezarete atılır. Reisicumhur durumdan haberdar olunca Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü’yü çağırıp sorar: ‘Koca siyasi, bak Bulgaristan’da Türk mezarlığı sökülmüş, bizim gençlik buna karşı bir nümayiş yapmış ve bir kısmı şimdi nezaretteymiş.

Sen bu hadiseler hakkında ne düşünürsün?’ Hariciye vekili-nin cevabı ibret vericidir: ‘Paşam, vatanseverlik kolay değil. Bu gençleri mahkum edelim. Vatanseverliklerinden dolayı onları böylece mükafatlandırmış oluruz. Bulgar dostlarımıza da ‘Biz sizinle o kadar dostuz ki bu uğurda kendi gençlerimizi mahkum ettik’ der ve meseleyi böylece iki cephesiyle halletmiş oluruz.’ Reisicumhurun bunun üzerine cevabı: ‘Koca siyasetçi, sen bu kadar anlarsın. Senin dediğin gibi yaparsak, arkamızda olan gençliği karşımızda buluruz.’

Tekrar Hemşin’deyim... Hemşinli Zeynep’te. İstanbul’a ilk gidişimi anımsıyorum. Yassıada duruşma salonu gözlerimin önünden geçiyor. Tevfik Bey’in fotoğraflardaki hali. Hastanedeki son fotoğrafı. Hastalığın erittiği bedenine rağmen, umut dolu ve aydınlık çehresiyle yüreğindeki memleket aşkı... Bunu bir türlü anlayamıyorum. İnsan, vatanına nasıl bu kadar âşık olabilir? Fethi Bey’in dostluk söyleşisinde geçtiği gibi, herkesin köşe dönmek için çırpındığı, ihaleler peşinde koştuğu b1r zamanda, bunu anlamak ne kadar güç. Bir kadına âşık olunabilir, paraya, üne, tutkuya... Peki, insan memleketine âşık olur mu? Uğrunda her şeyden vazgeçer mi?

‘Daldınız...’

Cahide Hanım, kahveyi yeniliyor.

‘Teşekkür ederim...’

Erzurum günlüğünü, Takvimi Ragıp’ı bir yana bırakıyorum.

Ayşe Hanım tekrar sigara uzatıyor, ‘Buradan yakayım müsaade ederseniz...’

‘Tabi buyurun...’

‘Dün Hüseyin Bey aradı. Daha doğrusu, gazetede Savaş Ay’la söyleşisi vardı. Okuyunca aradım, koruması çıktı. Şu an canlı

yayında dedi. Sonra aradı. Ali Bey gelecek yarın dedim. Kurum'da yapılacak belgeselden bahsettik...'

Belki de belgesel yapılmayacak, biliyorum... Ama evlatları yapılacağını sanıyor. Ne kadar üzücü... Sekizbini aşkın personel... Birçoğu gün boyu o devasa binadaki odalarında yalnızca oturuyor. Otoparka bıraktıkları arabalarının yerine servisle işe gidip gelen, öğlen saat onikiye beş kala yemekhaneye inen, gün boyu onu bunu çekiştiren, ek yatırım hesabında bono biriktirip internetten ucuz alışveriş marketlerini araştıran, nasıl olsa kamu parası geliyor diye niteliksiz işleri ekrana süren kadrosuyla özel kanallarda bir kişinin yaptığı işi üstelik kötü biçimde yüz kişinin yaptığı bir kurum...

Cahide Hanım nezaketini bozmaksızın, 'Ali Bey, keke ilgi duymadınız, başka bir şey getireyim...' diyor.

Dalğınlıktan kurtulup 'Hayır, lütfen, alacağım şimdi... Elinize sağlık.'

Ayhan Bey hemen müdahil oluyor, 'Cahide Hanım'ın ıslak keki harikadır Ali Bey, mutlaka tatmanızı tavsiye ederim...'

'Tabi tabi, memnuniyetle...'

Kurum diyordum. Sekiz bini aşkın personel, yılda bir milyar dolar bütçe, berbat bir yayıncılık...

TRT'yi anınca Yaşar Kurt'un şarkısı aklıma geliyor:

Hırsızlar dolaşüyor hırsızlar

Para koyarlar cebine

Ruhunu çalarlar

Oğlum senin

Plastik bunlar yaşamıyorlar

Üstüne sürerler pisliklerini

Artıklarını sarkıklarını

Oğlum senin

Anasını satarlar melodinin
Eski yunanda lir çalan şairler vardı
Şimdi müzik endüstri
Şimdi şiir endüstri
Şimdi şair endüstri..’

‘İnşallah belgeseli gerçekleştirecek arkadaşlar... Tefvik Bey’in yeni kuşaklara anlatılması gerek.’

‘Çok teşekkür ederim Ali Bey, sizin kaleminizden babamı okumak benim için heyecan verici olacak...’

‘Aman efendim, kırık dökük bir kalem benimkisi. Onun gibi bir insanı anlatmak mümkün mü...’

‘Hayır hayır, kendinize haksızlık etmeyin...’

Yine dalgınlıyorum. Olur olmaz gözlerim doluyor.

‘Tefvik Bey’in yaşamı büyüleyici gerçekten...’

‘Çok sağolun’ diyor Cahide Hanım.

‘Yaşamıyla ilgili ayrıntıları öğrendikçe hayranlığım artıyor...’

‘Ben de siz gelmeden önce şöyle bazı şeyleri karıştırıyım dedim... Yani bir yaştan sonra yalnızca anne baba olarak değil, başka bir gözle de görüyorsunuz. Hakikaten ben de onu bambaşka bir gözle görüyorum. Size bahsetmiş miydim bilmiyorum, eniştemiz Nazım Bey onun için büyülenmiş adam diyordu.’

‘Nazım Bey?’

‘Nazım Kurşunlu.’

‘A evet...’

Oniki Eylül günlerinde Seyranbağları’nda, bodrum katta bir dairede yaşıyordum. O sıralar Seyranbağları’nda çok öğrenci evi ve yurdu vardı. Yurtlar, sokaklar, caddeler bölünmüştü. Burası ülkücülerin, şurası solcuların. Solcular, ülkücülere faşist diyordu, ülkücüler solculara komünist. Ülkücülerin lideri, ‘komonist’

diyordu. Bunlar komün hayat yaşıyor, kız-erkek birlikte yaşıyorlar, aralarında devrim nikahı yapıyorlar diyorlardı. Ötekiler ise bunlar faşist, emperyalistlerin piyonu diyordu. Hepsi taşralıydı, köylüydü. Hepsi yoksuldu. Cep harçlıklarıyla ay sonunu zor getiriyorlardı. İçlerinde kredi alamayanlar bile vardı. Kredi alanlar da üç kuruşluk gelirle geçiniyordu. Solcuların bıyıkları, Gorki'nin bıyıklarına benziyordu. Sırtlarında asker oldukları izlenimini veren parkaları oluyordu. Ayaklarında da botlar... Yıllar sonra sakıncalı olarak askerlik yapmak üzere teslim olduğumda levazım çavuşu benzer giysiler vermişti bana. Bu askeri giysileri neden giyerlerdi? Kendileri gibi yoksul ve idealist gençlere neden faşist derlerdi? Niçin birbirlerinin kanına girerlerdi? İpler kimin elindeydi? 'Bizim çocuklar işi başardı' diyen kimdi? Recep Peker gladionun genel sekreteri gibi mi çalışmıştı? Oysa bu ülkenin başbakanı idi. Neden Tefvik İleri acılar içinde ölmüştü? Menderes, Polatkan ve Zorlu niçin idam edilmişti? Sivas kampına neden yüzlerce Kürt toplanmıştı? Bütün bunların bir açıklaması olmalı. Bunların binlerce açıklaması var. Herkes bir şeyleri açıklıyor. İplerin kimin elinde olduğu, asıl oynatıcının kim olduğu... Bu celal tecellilerinin kalbinde neyin yattığını kim biliyor? Bilen konuşmuyor, konuşan bilmiyor...

Hurdacı diyordum. O sıralar yalnız Seyranbağları'nda değil, bütün Ankara'da hurdacılar çoktu. Şimdiki gibi bir yerde toplanmamışlardı. Mahalle içlerinde, geniş ve boş, küf kokulu bodrumlardaydılar. Arada her nasılsa müteahhitlerin hışmından kurtulmuş bir arsa, iki binanın arasında, bir de oralarda... Demir, bakır, nikel, teneke, naylon, kâğıt, eski eşyalar, buzdolabı, çamaşır makinesi, raf, komodin, dolap, vitrin, koltuk takımı, fotoğraflar, resimler, kitaplar, dergiler, kalemler... O sıra hurdacılar kitap kaynardı. Yakılamayanlar çöpe atılır, hurdacılar toplar, yok fiyatına, kilo ile satarlardı. Politzer'in *Felsefenin Başlangıcı İlkeleri*'ni de hurdadan almıştım. Hatta almamıştım, hurdacı,

bir ucu yanık kitabı uzatıp, 'Al, bu da benden olsun' demişti. Darbecilerin gözünde Politzer'in değeri yoktu. Değersiz olduğu kadar zararlıydı. Düşünmek muzırdı. Yazmak, konuşmak insana yakışan şeyler değildi. Onbir Eylül akşamı oluk oluk akan kan, oniki Eylül sabahı birden durmuştu. Olgunlaşmasını beklemişlerdi. Adil olsun diye bir solcu, bir ülkücü asmışlardı. Kemik yaşları büyütölmüş, onyedı yaşında gençler ipte sallandırılmışlardı. Bedenlerini darağacında, nefretlerini geride kalanlara bırakıp gittiler. Toprak kirlenmişti. Kanla karılmıştı. O sıralar Nurcuların evinde kalan bir arkadaşım, 'Küfür devam eder, zulüm devam etmez' demişti. O sözü hâlâ hatırlarım. Hiç unutmadım... Zulmün, bir şeyi yerli yerine koymamak olduğunu çok sonra öğrendim. Öğrendim diyorum ya, sadece sözlükten okudum. Onu hissedebildiğimi söyleyemiyorum. Zulüm devam etmez... Ediyor ama. İronik bir durum. Devam etmez, inanıyorum o arkadaşıma. Ama devam ediyor. Etmesi, edeceği anlamına gelmiyor diyorum kendi kendime. Teflik Bey, tarihin tekerrürden ibaret olmadığına inandığını söylüyor günlüğünde. İşte bir yanılgısı. İyimserlik yapıp, 'Hiç ibret alınsaydı...' demeyeceğim ama pekala tekerrür ediyordu. Hey gidi Nazım Kurşunlu. *Dumanlıda Telaki Var*. Hurdacıdan elime ilk aldığım kitabı. Sonra *Fatih*. *Çivi Çivi yi Söker, Merdiven...* Bakın bakın, bu da *İpler Elimizde Değil*. Arkadaşım, 'Bari paylaşalım' diyor. 'Hayır!' diye kesip atıyorum, 'Külliyatı bozmayalım. Hepsı benim.' 'Bencilsin' diyor. Kitap söz konusu olunca öyleyim. İpler Elimizde Değil. Ne kadar anlamlı değil mi? İplerimiz O'nun elinde. İplerimiz birilerin ellerine verilmiş. O da inşaat mühendisi. Devlet Tiyatrolarında mesai yaparken kalpten gitmiş. Oğuz Atay da kanserden gitmişti. Böylesi insanlar çabuk gidiyor...

Cahide Hanım dalgınlığıma bir anlam verememişti.

'Demokrat Parti büyük oranda Teflik İleri...' diye kekeledim, 'Parti içinde onun gibi pek az insan var. Harcırâh almıyor, kamu

malını koruyor... Kul hakkını bu denli gözetten bir siyasetçi daha var mıdır?’

Ayhan Bey söze karışıyor, ‘Erzurum günlüğü enteresandır. Yirmiiki yaşındaydı değil mi Cahide?’

‘Evet.’

‘Yılbaşında almış bu defteri. Yirmiiki yaşındaki bir gencin memleketi hakkındaki düşünceleri... İnanması güç...’

‘İnşaat mühendisi olduğu için, bir konuda fikrini almak istiyorlar. Bunun üzerine değil mi, bir harcırah vermek istiyorlar da almıyor...’

‘Benim vazifem diyor.’

‘O zaman Hemşin köy değil mi?’

‘Evet... Hemşin, Çamlıhemşin ayrımı yok. Zaten Rize iki ilçeden ibaret. Merkez ve Pazar.’

‘Anneniz de oralı...’

‘Annem, Çiñcuna’dan, babam Gula’dan’

‘Semih Kaplanoglu’nun Bal filmi orada çekildi sanırım’

‘Evet evet...’

‘Seyredebildiniz mi?’

‘Maalesef seyredemedik Ali Beycim. Çok niyetlendik, olmadı.’

Ayhan Bey söze karışıyor, ‘Geçenlerde, gazetede söyleşisini okudum. Düşünceleri çok etkileyici. Tasavvufa merakı olan biri.’

Cahide Hanım, ‘Karısı Leyla Hanım gazetede yazıyor. O da öyle biri. Romanını görmüştüm kitapçada.’

‘Ateş ve Bahçe’yi yazdı...’

‘Evet, inşallah okuyacağım.’

‘Yollarımız kesişti... Baştan evliliği düşünmüyordum ben’ diyor-du söyleşide.’

‘Evet evet, ben de anımsadım, İbn Arabi’den söz ediyordu.’

Cahide Hanım’ın gözleri parlıyor, ‘Tanrı insanları buluşturuyor. Nietzsche haklı, çocuk buluşturuyor onları...’

‘Genç yaşta insanın böylesi bir lütfâ erişmesi ne güzel...’

‘Siz yazıyor musunuz?’ diye soruyorum Ayhan Bey’e.

‘Hayır, efendim’ diyor.

Cahide Hanım, ‘Ali Beycim’ diyor, ‘Fethi Bey’i bilirsiniz...’

‘Fethi?’

‘Gemuhluoğlu’

‘Evet...’

‘O der ki, ‘Oku!’ emri var, ‘Yaz!’ emri yok...’

Ayhan Bey’in yüzünde aynı ironi:

‘Bende ikisi de yok... Ne güzel’

Cahide Hanım atılıyor, ‘Haksızlık etme kendine. Biri var...’

Bana dönerek, ‘Ali Bey, Ayhan’ın böyle konuştuğuna bakmayın, sıkı bir okurdur.’

Ayhan Bey, ‘Gözlerim...’ diyecek oluyor, Cahide Hanım sözünü kesip, ‘E yaşlandık artık Ayhan, zorlanıyoruz...’ diyor.

‘Yok, öyle değil...’

Gülümsüyorum...

‘Öyle canım, öyle...’

‘Katarak şeysi o...’

Ayşe Hanım söze karışıyor, ‘İşte benim göz şey ya, gözlük tak-tığımda da zorlanıyorum, takmadan iyi okuyamıyorum çok zorlanıyorum.’

Ayhan Bey hemen açıklama getirmeye çalışıyor, ‘Bir de doktordan-iki üç ay önce gözüm yaşıyor filan diye gitmiştim- öğrendim, gözlerim çok güzel ama motoru bozukmuş. Mesela televizyonda

vafa apartmanı

bir çocuk ağlasa veya birine bir şey olsa hemen yaşıyor, hatta sinemaya gittiğim zamanlarda karanlıkta idare ediyorum ama çıkınca şapkamla filan kapamam gerekiyor, kabahat benden değil...'

Cahide Hanım kocasını yakaladığı için tadını mı çıkarmak istiyor, hemen ekliyor:

'Ayhan bunun motorla falan ilgisi yok, buna Türkçede yaşlılık deniyor.'

Ayşe Hanım bir sigara daha yakıyor,

'Yo alakası yok, bizim Kerem mesela, ağlayabilen bir çocuktur. Seninki yaşlılıktan...'

'Tabii ki, bak şimdi bile var.'

'Kuruluktan. Damla damlatacaksın.'

'Hayır, gözyaşı bezim çalışıyor.'

'Benimki çalışmıyor. Ben damla damlatıyorum onun için. Ben senden çok daha gencim.'

Ayhan Bey,

'Senin motor çalışmıyor' deyince herkes gülüyor, 'Senin gözyaşı bezlerin çalışmıyor.'

Ne kadar şeffaf, ağırlıksız bir yer burası. Ne kadar saf, temiz bu insanlar. Yüzleri temiz. Kalpleri temiz. İçlerinde hiç kötülük yok gibi.

Fethi Gemuhluoğlu'nun dostluk sohbetindeki gibi...

.8.

‘İbrahim

içimdeki putları devir

elindeki baltayla

kırılan putların yerine

yenilerini koyan kim’

Özdemir Asaf’ın Fethi’ye dediği şiirindeki gibi, saf bir yer burası. Mustafa Özeren Efendi, ‘Muhabbette fani olan, vuslatta baki olur’ diyor.

Yerden göğe kadar haklısın efendim, muhabbet, hilkatı baki-leştirir.

Fethi Bey’in, oğlu Ali’ye mektubunu hatırlıyorum.

On eylül bindokuzyüzyetmişyedi.

Belde-i Tayyibe.

Azîz oğlum,

Sen benim umudum, mutluluğum, şifâ ve dermanım, yaşama gücüm, yaşama sevincim ve kavgamın devamısın. Bir bayrak koşusu içindeyiz. İmânımı, inancımı, fikirlerimi sen ve o can kardeşin Selman ebediyete dek devam ettireceksiniz. Mektupların içimi donattı. Işıdım, aydınlık kesildim. Sen benim fikir arkadaşım ve asıl daha mühimi yoldaşım, tarikat kardeşimsin. Hem torunlarım ve yine yolda yoldaşlarım olmalarını niyaz ettiğim Alişan ve Alican'ın babasısın. Sen özlemini çektiğim Türkiye'ye, Anadolu'nun masum, zulme ve kahra uğramış insanına hizmet edeceksin. Bu hizmetten bir ibadet ahlâkı çıkaracaksın.

Bugünkü leyle-i kadr; âlem-i İslâm'a mübarek olsun.

Yalnız insanların değil, kurdun-kuşun, dikenin, otun da hakkını görüp gözetesin.

Oradaki ağabeylerine şükran duygularını benim adıma da ifade et. Hepsinin ramazan bayramlarının kutlu ve mutlu olmasını dilerim. Onların bayramları doktoralarını verdikleri gün tecellî edecektir. Şimdi ârefeyi yaşıyorlar. Bu nâciz kanaatimi onlara söylemeni rica ediyorum. Ayrıca belirteyim ki 'Mü'minin her nefesi bayram'dır. 'Bayramım imdi, bayramım imdi. Bayram ederler, yar ile şimdi' buyuruyor Hacı Bayram Sultan. Bayram tevhid'i kutlamaktır. Tevhid'e şükürdür. Tevhid'i hamd ve senadır. Bu konuyu çok uzatmak istemiyorum.

Sana senelerce sonra bir itirafta bulunayım Ali kardeş. Ben içimdekilerini muhafaza etmek, onları gizlemek için başka şeyler konuşarak gevezeliği seçmişimdir. Bu konuyu da edeble kesiyorum. Bu seyahatin para ile dünya malı ile ölçülemeyecek kadar iyi ve yararlı oldu. Bana, bize bu gerekli idi. Bu başarılıdı. Sana teşekkür ederim oğlum. Dönüş gününe dikkat edin. Grevler veya herhangi bir mani

senin dönmeni geciktirmemelidir. Sen bu işleri iyi düşünürsün. Orada Erguner rahmetlinin oğlu ile Cinuçen Tanrıkorur kardeşim 'ney ve ud'la' bir veya bir kaç plâk yapmışlar. Onları bulabilirsen kardeşine iyi olur. Birkaç paket de enfiye al. Fransız enfiyesi buradaki birkaç dost için güzel armağan sayılır. Ben şahsen sadece dünya gözü ile sana kavuşmayı dilerim. Hiçbir şey istemiyorum. Benimle mukayyet olma.

Orada dev bir insan olan merhum ve mağfur Haydar Bammat'ın (Karaçay Türklerinden büyük bir ilim, irfan ve gazâ ehli) oğlu Necmeddin Bammat olacak. Topçubaşı da göçmüş. Allah Hamidullah Beyefendi'ye uzun ömürler versin. Amin. Çok okuyunuz. İkra' emri umumîdir. Yazmak nefisten olursa ene, ego, nefis onun ulviyetini gölgeler. Yazmak da emirle, manen alınan emirle olmalıdır. Senin tek eksiğin günde, yirmidört saatlik günde, otuz saat okumamandır. Bu gerçeği de kendi özünle, o saf, o güzel Muhammedi özünle bulacaksın. Şen onyediyi yaşında çocukla genç arası bir Türk, bir Türkmen çocuğunun iyi bir örneğini verdin. Düşüncenin, ifade samimiyyetinin, ataklıklarının büyük kavgaların ifadesini yaşadın ve yaşattın. Seninle iftihar ediyorum. Seninle bahtiyarım. Manevî müjdeler, manevî muştular senin ve kardeşinin İslâma, insana hizmet edeceğiniz şeklindedir. Benim güvencim bu müjdedir. Alnımı secdeden hiç kaldırmamam şükürümü edâ ve ifade etmiş sayılmam.

Senden tek ricam ve arzum bu yıl onuncu sınıfta ilk beş kişi içinde olmak gayretini esirgememendir. Başkaca bir arzum yoktur. Ahlaklı, imanlı, hakka hukuka riayetkar olan siz çocuklarımdan, arkadaşlarımdan, kardeşlerimden başka bir talebim olamaz. Sizin bu ahlakınız benim kabir âleminde de sükûnumdur. Bunu bilesin. Beni gerçek yüzümle tanımanı da istemedim. Onun için aramızdaki kontakt'a ses çıkarmadım. Gerçekleri senin kendi aklınla ve kendi gönlünle bulmanı istiyorum. Elimden geldiğince son nefesime kadar sizin hizmetinizde olacağım. Beğenseniz de, beğenmeseniz de böylece yüksünmeden kırımlar olarak fakat kırılmamaya çalışarak

böylece devam edeceğim. Bunu da kanınla, canınla bilesin. Ben hayatı ciddi bir tarzda yaşarım Ali. Dikkatimin içinden hiçbir şey kurtulamaz. Ben seven adamım. Ananı da, seni de, o Selmân denilen güzel ahlaklı ve güzel yüzlü adamı da severim. Burada da sonru açıklamak üzere şunu ifade edeyim. 'Allah kıskançtır' evlâdım.

Bayramın mübarek olsun. Esir Türklere, esir Müslümanlara dua ediniz. Eritre'den, Somali'den, Filipinlere kadar; Kırım'dan Kerkük'e kadar Müslümanlara ve Türklere dua ediniz. Yeni bir dünya kurulacaktır. O'na hazırlanınız ve çok iyi okuyunuz. Kendinizi çok iyi yetiştiriniz. Oradaki ağabeylerin de Kur'an'daki 'yetefekkerün - tefekkür ediniz' sırrının peşine düşsünler. Onun için çaba sarf etsinler ve çileye soyunsunlar. Vakit de mahlûktur. Bu gerçeği unutmayınız. Vaktin de bir eceli vardır. Uyku gaflettir. Uykuyu azaltırsanız zamanınız çoğalır. Afrika için, Afrika kurtuluşu için kitaplar bul. Ayrıca Guenon, Rene Guenon çok önemli bir Müslümandır. Derviş olmuş ve veli olmuştur. Fransa'da bildiğim kadar Korsika ve Bask özgürlük hareketleri, Normandiya'nın problemleri gibi Guenon'cu Fransız aydınları da Fransa'yı çok rahatsız etmektedir. Guenon tercemesi herhalde çok güç olmalıdır. Tasavvufu iyi bilmek gerek, İslâm'ı iyi bilmek, tarikatları bilhassa Şazeliye'yi iyi bilmek gerekir. Ben Batı'yı Almanya'da bir müddet kaldığım halde biliyor sayılmam. Batı dillerini de bilmediğim için utanıyorum. Sen bana bir şey almak istiyorsan kendine kitap, lûgat, ansiklopedi, plâk al. Bu aldıkların bana alınmış sayılır. Son devirde bir Hristiyan mistiği Blondel ve bir büyük Müslüman Guenon iki büyük Fransızdır bildiğimce. Tarih, coğrafya, siyasal durum ve etnik grupmanları ihtiva eden ansiklopedi ara. Bir ömür ihtiyacın olacaktır.

Ayrıca sizin okulun mezunlarını doğrudan doğruya kabul eden üniversite ve yüksek okulları incele ve öğren. Bize gelecekte lâzım olabilir. Hazırlıklı olmalıyız.

Abdestsiz gezme. Temiz, tahir ol. Zikirli ol. Besmeleli ol. O zaman topun, tüfeğin, atom bomban olur. Güçlü olursun. Mistik insanlar

özgürdür Ali. Yalnız onlar özgürdür. Bu konuyu düşünmeye çalış. Artık arkadaş olacağımız günler geldi. Ben yaşlandım. İyi okumuş bir insan da değilim. Sana, size yetişemem. Ama sizinle iftihar etmem, sizin için şükretmeme, hamd etmeme kimse mâni olamaz ya. Ben yaşlandım ve zamanından önce cesedim göçtü. Bu da normaldir. Çok kahırlı yaşadığım için, çok yokuş yukarı tırmandığım için oldu. Şikâyet etmiyorum. Hikâyet ediyorum.

Seni hasret ve muhabbetle öperim oğlum. Kavuşacağım günler yakınlaştı. Kararlı, iradeli, sabırlı olmanı niyaz ederim. Geleceğin cümle aydınlık günleri üzerine, üzerinize doğsun. Hayr'a karşı gelmen dileği ile Alim benim.

Fethi

Ne demeli?

‘Şaşkın bakıyorum etrafa
Ruhunu bu gece
Denizde geldim tavafa’ diyor Özdemir Asaf.

*Olsan elma şekeri
Erisen dillerime
Bende olsam sarmaşuk
Sarilsam bellerine*

Düğün, perşembe günü başladı.

Kına gecesi, oğlan evinin kızları ve delikanlıları kız evine gitti. Kına yakıldı. Evin avlusunda horon oynandı. Vasfiye Hanım melek gibiydi. Senin yüreğin pır pır ediyordu. Ertesi gün, gelin almaya gidildi, kız evinin kapısı kilitlendi. Sen aralarında yoktun. Damat gelmezdi, ayıptı. Baban Hafız Celal Efendi, gelinin yengesine ve geline bahşiş verdi. Kayınbiraderin gelini kapıya kadar çıkarıp gelin alayına teslim etti. Oğlan evine yaklaştıkça,

alaya eşlik eden kız tarafı isteklerde bulunmaya başladı. At istedi, araba istedi, halı istedi, hizmetkar istedi, geniş yol istedi. Yolu süpürttü, türlü zorluklar çıkardı. Amaç seni görmektir. Düğün amiri, 'Hizmetkar yok, efendi var' dedi. Nihayet sen göründün. Elinde bozuk paralar vardı. Gelinin başına attın. Bu bereketti, kese dibi yapılacaktı. Konuklara, 'Hoş geldiniz' dedin, gelinle birlikte eve çekildin. Gelin, odasına yerleşti. Görenler hayran kaldı, 'Melek gibi olmuş' dedi. Baban, yengenin getirdiği kete valizini bir bedelle aldı, yengeye teslim etti. Evin hayatında horon oynanmaya başlanmıştı. Bu kez sadece erkekler oynuyor, kızlar oturuyordu. Kızlar, horon oynayan erkekleri ve gelini seyrediyordu. Saatlerce sürdü bu. Güneş, guruba meyletmeye başladığında erkek tarafına yemek verildi. Yemekten sonra davetlilerin bir kısmı dağıldı. Artık gece boyu sürecektir eğlenceler başlıyordu. Erkekler içerde, kızlar hayatta oynuyor; arada şerbet, kuruyemiş ikram ediliyordu. Nihayet gün ışımaya başladı, çağrılılar da, 'Oy akşamlar akşamlar/Gene geldi akşamlar/Evli evine gider/Garip nerde akşamlar' sedasıyla gittiler. Kalbin duracak gibiydi. Vasfiye Hanım'la baş başa kaldınız.

Üzerinde kadife foga, başında İran şalı, önden büzgülü, sırmalı, ipek bir elbise, ayağında hasır çarık, sandıkta oturuyordu meleğin. Ona, 'Sevdam', 'Aşkım', 'Sevgilim', 'Gülüm', 'Memleketim', 'Maksudum', 'Sevenim', 'Şefkatlim' diyordun, onu çok seviyordun. Ona, en zarif kelimelerle sesleniyordun. Konuşurken akıcı, düzgün bir Türkçe ve yüreğinden yükselen bir sesle konuşuyordun, en çok Vasfiye Hanım'a seslenirken dilin zenginleşiyordu. Ne tuhaf benzetmeler, ne hoş sıfatlar, ne ahenkli sözcükler bulup çıkarıyor; ezgi gibi söylüyordun. Vasfiye Hanım da öyleydi. Sana seslenirken su içmeye inmiş bir ceylana benziyordu. O sıralar hiç sevmediğin Nazım Hikmet'in haline benziyordu halin. Sevgilinle memleketin birdi. 'Seni seviyorum' derken eşine mi, memleketine mi sesleniyordun fark edilmiyordu.

vofa apartmanı

Şimdi odada yalnızdınız. Bir süre sarhoş gözlerle ona baktın. Gözleriniz buluşunca tuhaf bir sessizlik oldu. Sessizlik olunca bir derinlik belirdi. Derinlik belirince rüzgar bir bulutu sürüklemeye başladı. Buluta benziyordunuz. Sarhoştunuz. Kendinizden geçtiniz. O denize daldınız. Aşk, bir varlığın bir varlığa sarılmasıdır, derler. Birbirinize sarılınca aşk vuslata dönüştü. Vuslat olunca birlik oldu. Birlik olunca ikilik aradan kalktı. Aradaki boşluk doldurulması imkânsız bir hale gelinceye kadar büyüdü.

.10

*Geldi bi kara duman
Sardi dort yanumuza
Bu gaybana sevdaluk
Alacak canumizi*

Onsekiz yıl sonra, Kayseri...

Sevgili Vasfiyem,

Şimdi saat sekiz. Bugün de hayattan gereği kadar kâr aldım, şükrolsun. Mes'ut oldum. Sabahleyin ziyaretçileri gelenlerin isimleri arasında adıma da duyunca Vasfiyem'i göreceğim diye heyecanla koştum. Onun dört gündür Kayseri'de olduğunu biliyor ve bekliyordum. Fakat çelik tellerin arkasından Cahidim'i ve Sebatim'i görünce çok şaşırdım, çok sevindim, Allah'a hamd ettim. Sonra

...56

Vasfiyem'i, sonra sevgili Saadetim'i ve daha sonra hepsini birer kere daha gördüm, seslerini duydum ve hülasa mes'ut bir gün geçirdim. Felekten bir gün çaldık.

Beni görenler, görmeyenlere anlatır. Ama anlatmak kafi gelmiyor ki. Ne kadar rahat ve sükun içinde olduğumu ancak görüp konuşanlar bilebilir. Öyle değil mi canlarım?

İnşallah yakında sıra İncigülümle Cahideme de gelir. Sonra Münevver, Meral. Ve izin verirlerse bana koşacakların hayalleri hep gözümün önünde. Sevmenin tadı başka, sevilmeninki başka. Hangisi daha tatlı, bilmem, bilemem.

Vasfiyem, yavrularıma ve akraba ve dostlara Kayseri hatıralarını anlatacağın tabii. 80'lik ihtiyar herhalde geçemezsin. O mübareğin hikâyesini birçok arkadaşlar duydu, mütehassis oldu.

Sevgililerim, buraya gelmek şüphesiz külfetli. İlk zamanlarda gelmenizi yazacaktım. Ama bu kadarcık görüşme dahi insanı bahtiyar edebiliyor. Onun için 'gelmeyin' diyemeyeceğim... Hodgamlığıma verin isterseniz...

Her an birbirimizi görmek imkânlarına sahipken, bunun saadetini bilebiliyor muyduk? diyecek oldum. Vasfiyemin cevabı beni pişman etti. Hak verdim. O, belki hepimizden çok, her ana hakkını vermiştir. Benim aziz, benim sevgili karım...

Cahidim'i zayıf buldum. Meğer bu kilo almış hali imiş. 'Neden?' dedim, 'üzülecek ne var ki?' Verdiği cevap beni hem utandırdı, hem de gözyaşlarına yol verdi. 'Neden ne demek...'

Ne söyledim ne yazdım. Duyduklarımı, hissettiklerimi ifade mümkün mü? Hülasası şu ki mesut oldum bugün. Şükrettim Allah'a tekrar tekrar...

Vasfiyem, Saadetim, Sebatim ve Cahidim şu anda yoldalar. 2 saat sonra inşallah curcuna kopacak... Görür gibiyim. Allah rahatlık versin.

Onsekiz yıl önce Hemşin...

Vasfiye Hanım'ı gelin getirdiğiniz evin duvarında bir fotoğraf. Baban, İmamoglu Hafız Celal Efendi; annen, Kalyoncuzade Mehmet Ali Bey'in kızı Fatma Hanım; kayınvaliden, Çinçiva Lazaloğullardan Derviş Efendi kızı Sariye Hanım; yanında, Vasfiye Hanım'ın yengesi, Goluna Müftüoğullarından Danış Hanım...

'Bir varız bir yokuz' derdin sık sık. Masallardaki gibi. Bir Hemşin'de köyde, bir Ankara'da Bakanlıklarda, bir Kayseri'de tutukevinde... Derken hastanede, yatakta... Sonra karatoprakta... Bazen bir soluk fotoğrafta...

Cahide Hanım dalgınlığıma alışmış görünüyor. Kahvemi sormadan yeniliyor.

'Tevfik Bey'in babası Hafız Celal Efendi bu değil mi?'

Siyah beyaz ve soluk.

'Evet, şimdi ben de size onu takdim edecektim. Kardeşim bir aile şeceresi çıkarmış.'

Cahide Hanım, belli ki, babasına ilişkin en küçük bir anıya izinsiz bakılmasından rahatsızlık duyacak kadar kışkıyor onu.

'A, şecere bu...'

'Evet... Aslında bayağı bir şeyler var, hepsini size göstereceğim, böyle eski yazıyla yazılmış, bayağı tablo da var şecere şeklinde.'

Cahide Hanım kalkınca, Ayşe Hanım'la göz göze geliyoruz. Gülümsüyor.

'Sanırım siz görmediniz dedenizi?'

'Hayır hayır, gördüm...'

'Hafız Celal Efendi'yi gördünüz mü?'

'A tabii, yani Ankara'da bize gelirlerdi, kahlırlardı. Tabii biz Hemşin'e gittiğimiz zaman da ordaydı onlar...'

Cahide Hanım elinde istiflenmiş belgelerin, fotoğraf ve mektupların bulunduğu sedef kakmalı küçük sandukayla dönüyor. Özenle sehpayı koyuyor. Bakışlarımı yakalayınca, 'Hemen göremeyeceksin' der gibi bir ifade beliriyor yüzünde. Konuyu değiştiriyorum;

'Cahide Hanım, şu sözü çok edilen Vagon Li olayı nedir?'

Babasından söz etmekten bu kadar mı çok hazzeder insan? Soruyu yöneltir yöneltmez, kurulmuş saat gibi başlıyor anlatmaya:

'Efendim, bu hadise, babamın Türkçe konusunda nasıl hassas olduğunu, meselenin sadece bir lisan meselesi olmadığını pek güzel yansıtır. Bildiğiniz üzere, Vagon Li, beynelmilel bir yataklı vagon şirketi. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, ülkemizde de bir şubesi bulunuyor. Olay, şirketin, Beyoğlu acentesinde geçiyor. Tarih, yirmibir şubat bindokuzyüzotuzüç. Günlerden salı. Şirketin Beyoğlu şubesine müracaat eden bir tüccar, o günkü Ankara treni için bir bilet ister. Tüccarla muhatap olan Naci isimindeki şirket memuru, o günkü trende boş yer olmadığını söyler, bu sırada şirketin Galata Acentesine de telefon edilip bilet olup olmadığı sorulur ve elbette bütün bu konuşmalar Türkçe cereyan eder. Naci Bey, bu şekilde müşteriye bilet temini için uğraşırken; Acentenin müdürü, birden yerinden fırlar ve orada bulunan memurlara sorar: 'Bu adam böyle nece anırıp duruyor? Türkçe mi?' Sonra memura döner ve bağırır: 'Burada resmi dilin Fransızca olduğunu bilmiyor musunuz?' Naci Bey, 'Benim memleketimde resmi dil Türkçedir. Hatta siz bile Türkçe öğrenmelisiniz!' diye cevap verir. Müdür bunun üzerine büsbütün küstahlaşır ve memura on lira nakdi ceza verir. Efendim, o zaman için büyük para bu. Naci Bey, 'Bana ne hakla ceza veriliyor? Kendi memleketimde kendi dilimi konuşmam suç mudur?' deyince, müdür adeta kükrer, 'Sizi on beş gün ücretsiz izne

yolluyorum!’ deyiverir. Böylece, Türkiye’de Türkçe konuştuğu için hakarete maruz kalan memur, acenteyi terk eder! Bilahare, diğer vazifeliler, müdüre, hareketinin doğru olmadığını, arkadaşlarının Türkçe konuşmakta haklı olduğunu, verilen cezanın kaldırılmasını söyleseler de müdürün cevabı: ‘Ya o gider yahut ben!’ olur. Bu müessif olay basına yansır ve ertesi gün gazeteler olayı bütün teferruatıyla yazar... O yıllarda üniversite gençliği bütünyle milli şuura sahiptir. Bu olay üzerine gençler hemen harekete geçer ve toplanan muazzam kalabalık, Beyoğlu’na çıkıp Tokatlıyan Oteli’ndeki Vagon-Li Acentesi önüne gelir. O gün İstiklâl Caddesi üniversiteli gençlerle doludur ve Beyoğlu’nda hayat felce uğrar! Acente önünde konuşan babam, ‘Dilimize saygı göstermesini bilmeyenleri affetmeyecek ve onları saygılı hale getirmesini bileceğiz’ der, bir ara gençlerin bir kısmı acenteyi tahrip eder. Daha sonra Vagon-Li’nin Galata Acentesi önüne giden bazı gençlerin de burada birtakım tahribatları olur...’

Cahide Hanım olanları anlatırken sanki oradaymış da babasının o ateşli konuşmasını dinliyormuş gibi...

*Karamiş çiçeğinden
Aci olur balumuz
Ne edelum sevduğum
Yok idi ikbalumuz*

Bir şubat öğlesi, arkadaşımızın Meşrutiyet Caddesi'ndeki Ali Bey Apartmanı'ndaki ofisinde, Demokrat Parti Muş eski Milletvekili Gıyaseddin Emre'yi dinliyoruz. Tevfik İleri için, 'Mütedeyyin bir zattı' diyor. İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Bayram Yüksel, -Anadolu'daki Nurcuları kastederek- din lehinde kuvvetli bir cereyanın olduğunu ve onlara meydan vermeyeceklerini söyleyince Milli Eğitim Bakanı İleri'nin, 'Eğer bahsettiğin cereyan Nurcular ise ne siz ne de Avrupa onu mağlup edemez' karşılığını verdiğini ekliyor.

Bayram Yüksel'in adı geçince, 12 Eylül'ün kabus dolu günlerine geri dönüyorum. Darbe sonrası günlerden birinde tanıdım onu. Hacıbayram'dan aşağı inen sokaklardan birinde, iki katlı eski bir evde yaşıyordu. Bediüzzaman'ı çocuk yaşlarda tanımış. Birkaç kez, Nursi köylerine gelip, 'Bayram'ı bana talebe verin' diye ailesinden rica edince, aile dayanamayıp vermiş. Annesinin dili razı gelse de içi razı değilmiş. Kendisi de annesine düşkün olduğundan ayrılmak istemiyormuş. Ama yine de ailesinden ayrılıp Nursi'nin yanına gitmiş. Urfa'da vefatına kadar hizmetinde bulunmuş. Yıllar sonra Tevfik Bey'le yolları kesişiyor... Yaşamın olağanüstü sırlarını çözmek kimin haddine! Dönüp geriye baktığımızda, yaşadıklarımızın tek bir anını bile önceden kestirebileceğimizi sanmıyorum. Tıpkı, önünden ilk defa otuz yıl önce geçtiğim Vefa Apartmanı'na otuz yıl sonra gelişim gibi. Cahide Hanım, 'Çok haklısınız Ali Bey' diyor, 'hani denir ya, yüzyıl düşünsem aklıma gelmezdi. Aklımıza gelmeyenler başımıza geliyor.'

'Peki, Bediüzzaman'ın bir Ankara gezisi var. Hani kentin girişinde polisler yolu kesiyor. Emniyet müdürü dönmesi için rica ediyor...'

'Evet evet, onu hatırlıyorum. Esasen babamı onunla ilgili olarak da çok suçladılar. Yassıada'da biliyorsunuz, babamın, anayasayı ihlal ettiği iddiasına delil olarak Bediüzzaman'ın, 'Ankara'ya bu defa gelmemin mühim bir sebebi, İslamiyet'e ciddi taraftar Dahiliye Vekili Namık Gedik'i görmek ve İslamiyet'in kahramanı olan Adnan Bey'e ve Tevfik İleri gibi mühim zatlara...' şeklinde devam eden mektubu gösterildi.'

'Gıyaseddin Emre Bey de benzer şeyler anlatmıştı...'

'Doğrudur efendim... Malumunuz, CHP iktidarı boyunca Bediüzzaman ve talebeleri büyük baskı altında tutuldu. Demokratlar, nispeten da olsa bu sıkıntının hafiflemesine

gayret gösterdiler. Bu gayreti gösterenlerden biri de babamdı. Bediüzzaman, onun için 'İslamiyet'in bir kahramanı' ifadesini kullanmıştı. Babam, Bediüzzam'ın Doğu'daki üniversite düşüncesini büyük bir memnuniyetle karşılamıştı.'

'Medresetü'z-Zehra diyordu...'

'Zannedersem bir akademi tasarlıyordu. Medrese ile üniversitenin birleştiği yeni bir şey...'

Ayhan Bey de katılıyor konuşmaya, 'Ali Bey, Salih Özcan'ı tanımısınız?'

'Evet, tanırım. Seksenlerde birkaç yıl ara ara ziyaretine gittiğim olurdu. O zamanlar Hilal dergisini çıkarıyordu. Yayınevi vardı. Sonradan sanırım Faysal Finans'a kurucu ortak oldu.'

'Onu bilmiyorum. Ama ben Tefvik Bey'den, babam dolayısıyla duymuştum adını. Bilmem Gıyaseddin Emre Bey söz ettiler mi?'

'Tevfik Bey'in babasının Prof. Münif Çelebi, Osman Nuri, Kemal Kalkan, Mahmud Yazır, Nail Pertev ve Cevat Çağrı gibi dönemin seçkinlerinin bulunduğu toplantılara katıldığından bahsetmişti.'

'Evet evet... Bir de şöyle bir hadise oluyor. Bindokuzyüzelliiki senesinde Pakistan Eğitim Bakanı Yardımcısı Ali Ekber Şah Türkiye'ye ziyarette bulunuyor. Tefvik İleri misafirle ilgilenmesi için Salih Özcan'a haber veriyor. Misafirin Bediüzzaman'ı ziyaret etmek istediğini, bu konuda kendisine yardımcı olmalarını istiyor. Ziyaretin gizli tutulmasını da tembihliyor. Mehmet Gemalmaz ile birlikte Ali Ekber Şah'ı alıp Emirdağ'a gitmek üzere hemen yola çıkıyorlar. Bediüzzaman, Pakistanlı misafirine özel ilgi gösteriyor. Risale-i Nur ve İslam dünyası hakkındaki düşüncelerini aktarıyor. Görüşme sırasında tercümanlığı da Salih Özcan yapıyor. Görüşme devam ederken Salih Özcan tercümede sıkıntı çekmeye başlıyor. Bunun üzerine Bediüzzaman Arapça olarak sohbeti devam ediyor. Ali Ekber Şah talebeliğe kabul edilmesini rica edince, 'Seni yirmi senelik kardeşliğe

kabul ediyorum' diyor. Misafir, Bediüzzaman'ı Pakistan'a davet ediyor. Orada her türlü imkânın sağlanacağı taahhüdünde de bulunuyor. Radyo istasyonu ve matbaanın tahsis edileceğini söylüyor. Bediüzzaman'ın cevabı: 'Kardeşim Ali Ekber Şah! Bu hizmetleri göğüs göğüse yapmak icap ediyor. Siperin arkasında hizmet olmaz. Esas hastalık burada başladı. Ben Mekke'de de olsam buraya gelirdim. Asıl hizmet buradadır, cephe burasıdır.'

Ayhan Bey konuşurken sesi eriyor, anlattıklarının içinde buluyorum kendimi. Vefa Apartmanı'nın bu dairesinden çıkıp söz ettiği mekâna geçiveriyorum. Sözü bitirdiğini fark ettiğimde artık dalgınlığıma alışmış olduklarını görüyorum. Sözü bitince sessizlik oluyor. Cahide Hanım'ın uzattığı fotoğrafla sessizlik bozuluyor, 'Ali Bey, bakın bu Erzurum'dayken annemle...'

Vasfiye Hanım çiçekli, beyaz bir elbise giymiş. Sağ kolunda sık bir bileklik. Hafif makyajlı. İnce dudaklarının arasından dişleri inci gibi belirmiş. Bu kez onun gözleri daha ışıltılı. Tevfik Bey'in saçları geriye taralı, briyantınlı. Sevgilisini omzundan kavramış, biraz geride durduğundan yanak yanağa değiller. Işıl ışıl görünüyorlar...

Bu kez fotoğraf içinde kayboluyorum... Cahide Hanım ikincisini uzatıyor.

İstanbul'da öğrenciyken... Kruvaze takım elbise, açık gri gömlek, çizgili kravat. Saçları rüzgarda uçuşuyor. Sağ elini yumruk yapıp havaya kaldırmış. Öğrenci örgütünün bir mitinginde. Sol eli belinde. Bakışları inançlı, kararlı...

'Bakın bu düğünde, muhtemel ki kına gecesinde çekilmiş...'

Fotoğraf zamanı...

Ayşe Hanım kalkıyor, 'Ben izninizi rica ediyorum, sonra katılacağım size...'

Ayağa kalkıyorum.

‘Lütfen rahatsız olmayın, çok memnun oldum.’

‘Ben de efendim, görüşmek üzere.’

Cahide Hanım da hareketleniyor. Ayşe Hanım’ı uğurladıktan sonra kapıdan sesleniyor, ‘Ali Bey çay demlemiştim arzu eder misiniz?’

‘Lütfen...’

‘Ayhancım sen de alır mısın?’

‘Açık olsun.’

Altı kişiler... Önde ceviz sehpa. Üzerinde şık bir dantel örtü. Sehpanın iki yanında, yere oturmuş iki kadın. Başlarında Hemşin puşisi. Tefik Bey en solda, kanepede... Yanında Vasfiye Hanım. Sol eliyle omzunu kavramış. Yine gözlüklü. İşlemeli, deri bir yelek. İçinde yakasız gömlek. Omzunda puşi. Cahide Hanım’ın başında taç. Yanındaki sarışın kadın gülümsüyor. İnce kravatlı, siyah takım elbiseli, beyaz gömlekli. Sol kolunda bez bir şerit. Sağdıç olmalı...

Bu da öğrencilik yıllarından olmalı... Doru bir ata binmiş. Üzeniği kavramış. Siyah ceket, koyu gri pantolon. Güneşten gözleri kamaşmış...

Cahide Hanım çayları getiriyor, ‘Hemşin’de, üniversite yılları zamanı, sanırım tatile gelmiş...’

Kekin yarısını bıraktığını fark ediyor.

‘Kaldırayım mı tabağını?’

‘Dursun lütfen, ellerinize sağlık, enfes olmuş...’

Ayhan Bey, ‘Size demiştim, çikolatalı ıslak keki harika yapar...’

‘A bu nedir?’

‘Bu, ilkokuldayken...’

Ne kadar yoksul görünüyorlar... Yokluk yılları.

‘Şapkaları ne kadar tuhaf değil mi?’

‘Evet, çok komik...’

Öğretmen genç. Yöreden biri olmalı.

‘Bakın yine annemle... İstanbul'a gezmeye gitmişler.’

Vapurda, güvertedeler. Tefvik Bey çok şık. Siyah, kruvaze bir ceket, koyu gri bir pantolon, rugan iskarpin. Vasfiye Hanım’a belinden sarılmış. Sol eliyle de elini tutmuş. Vasfiye Hanım’ın üstünde puantiyeli bir bluz, siyah etek. Küçük, yılan derisi bir çanta.

Bu da yine üniversite yıllarından olmalı. Birkaç arkadaşıyla birlikte. İkinci sırada, ortada. Boynunda atkı. Kararlı, azimli bakıyor.

Karar ile azim... İki bir insanda nadiren bir araya gelir. Tefik İleri'de bu iki o gözlerini hayata yumana kadar bir arada yaşamış. Erzurum'a mühendis olarak tayin edilmesi için başvurusu, tutkuyla sevdiği ülkesine hizmet etme azmiyle ilgili. Evlenip Erzurum'a gidince, burada metanetsiz bir dakika bile kalınamayacağını görmüş. Metanet için inanç gerekli. İnanmak ve inandıklarına sadık kalabilmek de güçtür. Onda bu, mizaca dönüşmüş. İnanıldığını bilmek, bildiğine inanmak gerek. Bilmek için çaba gösterme konusunda son nefesine değin ısrarcı olmuş. Sade inanmak ve bilmek yeterli değil, asıl olan yapmak. O, öğrendiği, doğruluğundan emin olduğu bilgiyi yaşamaksızın yeni bir bilgi öğrenmemiş... Tefik Bey'i anlatmak ne kadar zormuş. Kusursuzluğa yakın bir karakteri anlatmanın anlamı da kalmıyor...

Sadettin Hoca bu kez Tefvik Bey'den söz ediyor kültür merkezinde. Medeniyet söyleşilerinin üçüncüsünde çayını karıştırdı, kaşığı tabağa yasladı, çayından bir yudum aldı. Elleri her zamanki gibi bağılıydı. Bakışları, onca öğrenci arasından birini buldu, onda kaldı. Zaman zaman sessiz kalarak, zihnindekileri toplamaktan çok, bir yerden bir şey okuyor veya dinliyormuş gibi dalarak konuşmaya başladı.

'Bu hafta size, yakın siyasi tarihimizin, sade siyasi değil, duyu tarihimizin çok değerli bir simasından söz etmek isterim... Tefvik İleri...'

Aradaki çay servisi, geç kalan birkaç öğrencinin derse katılması, ihtiyaç aralarının verilmesi dışında, sözünü bırakmaksızın, iki saat boyunca Tefvik Bey'den söz etti.

Hoca anlattıkça Tefvik Bey'e dair zihnindeki fotoğraf belirginleşti, yakın tarihimizin bazı loş yerleri aydınlandı. 'Erzurum'da bir kuş var/ Kanadında gümüş var/ Gitti yarım gelmedi/ Elbet bunda bir iş var' türküsü çalmaya başladı. Garson gülümsedi. Kenarda dikilmiş Hoca'yı dinliyordu. İçerideki sesi tamıyamadım. Çayı bırakırken sordum. 'Aysun Gültekin, Hocam' dedi.

Sadettin Hoca haklı, her şey olağan ve herkes hatasız ise öykü anlatmanın bir anlamı kalmıyor. Hoca, 'Çocuklar' diyor, 'şöyle düşünmeyi deneyelim. Evli bir hanım günlük tutuyor. 'Bugün, filan gün filan ay filan yıl, günlerden salı. Sabah erkenden uyandım. Namazımı kıldım. Kahvaltı hazırladım. Kocamı ve oğlumu uyandırdım. Kahvaltılarını yapıp çıktılar. Sofrayı topladım. Salonu temizledim. Akşam yemeği için sarma yapmayı planlıyordum, asma yapraklarını kaynar suya yatırdım. Taze fasulyenin kılçıklarını temizleyip kırarken televizyondaki izdivaç programını seyrettim. Sarmayı sarıp akşama pişirmek üzere buzdolabına kaldırdım. Fasulyeyi, pembeleşen soğanın üzerine ekleyip bir süre pişmesi için bekledim. Kabuklarını soyduğum

domatesleri ve yeşil biberi de ilave ettim. Biraz daha zeytinyağı ekledim. Pişmeye bıraktım. Öğleden sonra biraz yorulmuştum. Odaların tozunu alıp çamaşırları makineye koydum, çalıştırdım. Nihayet akşam oldu. Kocam işten döndü. Onu güler yüzle karşıladım. Ardından oğlum geldi. Birlikte yemeğimizi yedik. Çay servisi yaptım. Onlar çaylarını içerken mutfak toparladım, bulaşık makinesini çalıştırdım. Gece yatağa girdiğimde ayaklarım sızlıyor, belim ağrıyordu. Kocamı çok seviyordum...

Çocuklar her günü buna benzeyen bir günce sıradan, hiçbir ilginç tarafı olmayan bir hikâyedir. Peki, roman olması için ne gerekir? Yine şöyle düşünmeyi deneyelim: Eğer bu kadın, 'Saat 11.00 sularında kapı çaldı, açtım, bir mutfak robotu pazarlamacısı. Son derece yakışıklı, çekici bir adamdı. Ondan çok etkilendim. İçeri buyur ettim. Ve bu, yasak bir ilişkinin başlangıcı oldu...' diye yazarsa işte o zaman roman belirmeye başlar. Şeytanın müdahil olduğu bir öyküden söz etmiş oluyoruz böylece...

Hocanın ne demek istediğini anlıyorum. Ama Tevfik Bey'in hikâyesi, kişilerin iyiliğine ve kusursuzluğuna rağmen bir romanın sınırlarını da aşacak nitelikte. Bundan söz etsem mi Hocaya? 'Boşver' diyor garson diğer garsona, 'dert etme, patronla konuşur hallederiz bir şekilde...'

Aysun Gültekin bu kez Hüma Kuşu'na başlıyor...

Nerde kalmıştık?

Hüma Kuşu'nda.

Cennet kuşu. Yükseklerden uçuyor, dur durak bilmiyor. Yere konmuyor hiç. Ayakları yok zaten. Gözlerin göremediği bir yerden sesleniyor. Yolculuğu Kaf Dağı'na. Anka gibi. Hu, ruh; ma ise su demek. Ölümsüzlük suyunu arıyor. Hüma saadet. Hüma devlet. İkbal, talih, beyaz, gök, yağmur... Hüma'nın dilinden ancak Ankalar anlıyor. Çünkü onlar Simurg'un soyundan. Üçü bir araya gelince bir oluyor. Ayrılınca üç. Bir ile üçün farksızlığını gösteriyorlar.

Seferberlik ilan edilmiş, ülkedeki gençlerin tümü askere çağrılmış. Erzurum'un Ilıca nahiyesine bağlı Tikkir köyünde Mustafa ve Gülbahar'ın dillere destan aşklarını bilmeyen yok. Evlenirler. Mustafa askere alınır. Gülbahar'ın iki gözü iki çeşme ama yapacak bir şey de yok. Vatan savunmasıdır. Mustafa gider... Gülbahar

her sabah kalkar kalkmaz bahçeye çıkar, yavuklusunun yoluna uzun uzun bakar, geleceği günü bekler. Bekler bekler ama ne gelen var ne bir haber. Gülbahar'ın durumu kaynanasını ve kayınbabasını çok üzer. Gelinleri her geçen gün eriyip gitmekte. Mustafa'dan yıllarca haber gelmez. Ev halkı umutlarını kesmek üzeredir. Kayınbabası gelinin her sabah yavuklusunun yolunu gözleyip uçan kuşlardan haber sormasına o kadar üzüdür ki bu ağıtı yakar. Hüma kuşunun çok yüksekte uçmasının haberci bir kuş olduğuna atfederek başlar türküsüne. Gülbaharın ağlamak-tan göz pınarları kurumuştur.

*Hüma kuşu yükseklerden seslenir
Yar koynunda bir çift suna beslenir
Sen ağlama kirpiklerin ıslanır
Ben ağlim ki belki gönül uslanır...*

'Babam' diyor Cahide Hanım, 'memuriyeti, millette hizmetkarlık olarak nitelerdi. Böyle gördük biz, derdi.'

Bindokuzyüzotuzsekiz yılının üç ve dört şubat günlerinde Erzurum güncesine düştüğü not...

'Alabilir miyim, buradan okuyamıyorum. Gözlüğü değiştirmeliyim.'

Cahide Hanım kocasına, 'Ayhancım senin durumun iyi görünmüyor...'

Gülümsemekle yetiniyor.

Tevfik Bey, 'Talebelerimle bir musahabe' demiş notlarına.

28.2.1938 akşamı

Bugün öğleden sonra ilk defa lisede Türkçe öğretmenliğine başladım. Dersim, birinci sınıfa ve haftada 5 ders. Talebelerim küçük küçük çocuklar. Ve cin gibiler. Bu çocuklarla diğer hocalardan fazla

meşgul olacağım. Ve bu memlekette kalacağım tahminen son iki ay hayatımın en tatlı günleri olacak. Zaten Erzurum'da geçirdiğim beş senenin en faydalı ve en zevkli zamanı öğretmen okulunda yaptığım altı aylık öğretmenlik hayatımdır.

25.3.1938

İki gün çok büyük korkular ve ıstırap geçirdik. Fakat bugün şükür olsun hepsinden kurtulmuş bir haldeyiz. Ve bir oğlumuz var. Vasfiye hastanede iki buçuk saat en büyük ıstırapları çekti, fakat Tanrı'ya binlerce şükürler olsun ki saat tam üç buçukta, yani 24.3.1938 günü sabaha karşı dünyaya bir erkek çocuk getirerek bu ıstıraplardan kurtuldu. Şimdi henüz ismini koymadığım oğlum. Biraz da seninle konuşacağım. Bir kere sana uzun, mesut ve faziletli ömür dilerim. Ben ve annen senin terbiyen ve tahsilin için elden gelen her şeyi yapacağız. Fakat senden bir isteğim var. Beni bir tarafa bırak. Fakat anneni taparcasına sev. O seni dünyaya getirmek için çok felaketler geçirdi. Onun hamilelik zamanı olan 9 ayı da azaplı geçmişti. Onu bir kahraman gibi tanı ve bir gün bile incitmemeğe çalış.

Bu satırlarla yeni bir hayata giriyorum. Baba oldum. Muhakkak ki daha zevkli ve daha mesuliyetli bir hayat. Tanrı'dan muvaffakiyet ve hepimiz için uzun ömür diliyorum..

Oğlumun adını benim kardeş gibi sevdiğim, arkadaşım Şevki telgrafla yolladı 'İLKER'.

Çok hoşumuza gitti. Tanrı İlker'imi analı babalı mesut etsin.

24.4.1938

İlkerim içerki odada belki de ölüyor. Bir iki gündür hastaca idi. Süt alamıyordu. Alırken çok ağlıyordu. Fakat bu gece sabaha karşı çok fenalaştı. Allahım sen İlker'i bize bağışlayacak mısın? Biz onu Erzurum'da nasıl bırakır da gideriz. Allahım sen otuz iki günlük oğlumuzu bize bağışla.

Saat 21. O şimdi Allah'ına kavuştu. O artık yok. Benim defterim, benim sana ayırdığım defterim bu kadar tez mi kapanacaktı? O bir rüzgar gibi gelip geçti. Beş seneden beri yoluna hasretle baktığımız yavrumuz artık yaşamıyor. Annem, sen torununu göremedin diye öyle içim yanıyordu ki. Fakat işte o bizden sana geldi. Onu bizim yerimize de öp, kokla.

Çocuğumuzu buralarda bırakıp biz nasıl gideceğiz. İlker, seni yine gelip göreceğiz.

25.4.1938

Saat 7. Ona, yavruma yoncalık kışlası arkasındaki Araplar düzü mezarlığında bir mezar kazdırmışlar. Oraya gömdük. Oralar benim zabitliğimi yaptığım yerler. O zaman bilir miydim ki bu topraklara canımın büyük kısmını bırakacağım? İlker'imi götürürken topal bir ihtiyar durdu. Elini göğsüne koydu. Onu selamladı. İlaç aldığım eczacı şapkasını çıkardı. Ve genç bir asker önünden mareşal geçiyormuş gibi ayaklarını şırak diye topladı ve selam durdu. Onu, biricik İlker'i, 32 günlük çocuğumu toprağa bırakırken anladım ki ölmek ve gömülmek artık hiç zor değil. Biz artık canından toprağa bir şeyler vermiş insanlar olduk. Toprak bize artık munis geliyor. Ve nihayet her yurt köşesi gibi kalbimizle bağlı olduğumuz Erzurum'a şimdi canımızla da bağlanmış olduk...

Böyle sürüp gidiyor.

İleri'yi dinlerken aklımda Hūma kuşu ve Harakani'nin derviş tanımı: Derviş, yuvasından yavrularına yiyecek bulma umuduyla ayrılan, yiyecek bulamayan, yolunu yitiren ve bir daha yuvasına dönemeyen kuşa benzer...

İndum dereye durdum
Ben bi peştemal buldum
Bilsam o senun idi
Oğa bi sarilirdum

Cahide Hanım, babası söz konusu olunca yorulmak nedir bilmiyor.

Kız çocukları babalarından kocalarına, erkek çocukları ise annelerinden eşlerine geçmekte zorlanırlarmış. Onda böylesi bir halden de eser yok. Hem babasına hem kocasına âşık.

'Hey gidi Hafız Celal Efendi... Hemşinli Tevfik'in babası olmakla ne kadar övünüyorsundur şimdi...'

Vasfiye Hanım, fotoğraflara bakarken böyle içlenmişti.

Dönüp dönüp onu soruyorum.

vafa apartmanı

‘Peki, bu kim?’

Ayhan Bey söze karışıyor, ‘Şeyi tanır mısınız, Hilmi Sematürk’ü?’

‘Evet...’

‘İşte onun hanımı. Bakın burada var...’

Fotoğrafı alıyorum.

‘Sakallı mıydı Celal Efendi?’

‘Evet.’

‘Medresede mi öğrenim gördü? Hafızlığı orda mı aldı?’

‘Hafızlığı medresede alan annemin babası. Fakat dedeminki pek bilinmiyor.’

Yine Ayhan Bey, ‘Yöredeki küçük bir medreseden almış olabilir.’

‘Belki hafızlık almak için bir yerlere gitmiş olabilir ya da kendiliğinden...’

Şecerede, 1740, Molla Mehmed yazıyor. Eşi ölünce tekrar evlenmiş. İlk karısından üç çocuğu olmuş: Ömer, Saadet, Tevfik.

‘Tevfik Bey kaç yaşındaydı öldüğünde?’

Ayhan Bey, ‘Kırkdokuz’ diyor.

Bütün bunlar elli yıla mı sığdı yani?

‘Ali Bey biz de babamızla ilgili sürekli yeni şeyler öğreniyoruz. O kadar dolu bir hayat sürmüş ki...’

Telefon çalıyor. Cahide Hanım telefonu açınca, ‘Cahitcim, Ali Bey burada. Evet evet, veriyorum’ diyerek bana uzatıyor.

Heyecanlanıyorum.

Cahit Bey babasına o kadar çok benziyor ki... Altunizade'deki kültür merkezinden çıkınca aramıştım. 'Hay Allah, gitmeseydiniz görüşürdük. Tekrar ne zaman geleceksiniz?' diye sormuştu. 'Aslında gitmeden biraz vaktim var. Kavacık'ta buluşabilir miyiz?' Meğer o da gün boyu orada imiş. Yarım saat sonra geldi.

'Tevfik, biliyorsunuz, Allah'ın yardımının kula erişmesi demek. Babam, hayatı boyunca böylesi bir himmetle yaşadı diyebilirim...' Cahit Bey soluk almaksızın konuşuyor...

'Biliyor musunuz, evimin önüne bir karayemiş dikmiştim. Babamın ölümüyle yaşıt. Hemşin'e ben de sevdalıyım onun gibi... Zaman zaman babamın doğumundan birkaç yıl sonra geldiği Fatih'teki sokağa giderim. Ev yıkılmış, fakat babamın çocukken yürüdüğü yollarda yürüyerek hasret gideriyorum...'

Cahit Bey'in sesi eriyor. Bir berzah beliriyor. Tünele girince, her anı ömre bedel bir hayatın birkaç dakika içinde nasıl gözlerimin önünden geçtiğini düşünüp hayret ediyorum.

Aile İstanbul'a göçüyor. Tevfik İleri dört-beş yaşlarında. Kısa pantolonu, küçük iskarpinleriyle paytak paytak yürüyor. Gelenbevi Ortaokulu'na gidiyor. Derken, Teknik Üniversite, Milli Türk Talebe Birliği başkanlığı. Bindokuzyüzotuzüç yılında genç bir mühendis. Yazın yaylada gördüğü Vasfiye'nin aşığı. Bindokuzyüzotuzyediyılına değin Erzurum Karayollarında kontrol mühendisi. Bindokuzyüzotuzyediden kırkikiye kadar Çanakkale'de, kırkikiden elliye kadar da Samsun'da Bayındırlık Müdürü. Ardından Samsun Karayolları Bölge Müdürü. 'Yeter! Söz milletindir!' cıglığı memleketin kalbine yumruk gibi inince Demokrat Parti'den Samsun mebusu olarak Meclis'te. Rahat durmuyor, etkin bir milletvekili olarak sürekli koşuşturuyor. İlk DP hükümetinde Ulaştırma Bakanı. Kısa bir süre sonra da Milli Eğitim Bakanı. Elliden itibaren üç yıl boyunca bu görevi yürütüyor. Elliüçten ellibeşe kadar iki yıl boyunca Meclis Başkan Vekili. Bir kez daha Milli Eğitim Bakanlığı. Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı. Bindokuzyüzellisekizden altmışa kadar Bayındırlık ve Milli Eğitim Bakanlığı. Bakanlıkları süresince dur durak bilmeksizin çalışıyor. Okullar açıyor, İmam Hatip liseleri, Yüksek İslam Enstitüleri, meslek liseleri, akşam sanat okulları, ilkokullar, üniversiteler, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, öğretmen okulları... Boğaz köprüsünü ihale aşamasına kadar getiriyor, yollar, barajlar, fabrikalar... Saymakla bitmiyor.

'Bizim evimiz de ablamınki gibi babamın anılarıyla dolu' diyor Cahit Bey... Soluklandığında, yirmiyedi mayıs darbesiyle ilgili süreci soruyorum.

'Diğer arkadaşları gibi babam da Yassıda mahkemesinde yargılandı. Savunmasını, 'Ölüm, belki de kurtuluştur. Memleketin huzuru, benim ölümüne ve hapishanelerde çürümeme bağlıysa kararınızı böyle verin. Memleketimin hayrı için buna da razıyım. Başsavcı başımızla oynamaktan hoşlanıyor. Varsın oynasın. Onun peşinde değiliz ama şeref ve namusumuzla oynamasına asla müsaade etmeyeceğiz. Son nefesimizde dahi namuslu

olduğumuzu iddia edeceğiz ve ispat edeceğiz' diye bitirmişti. Yassıada'dayken iki kez görmeye gittim. Spor salonunda gerçekleşen yargılamaları, onsekiz yaşından küçük olduğum için izleyemedim. Her ziyaretimde babamın inancını biraz daha güçlenmiş buluyordum. İkinci görüşmemizde yanımızda Fatin Rüştü Zorlu'yla ailesi de vardı. Fatin Rüştü Bey'in, işkenceden gözü morarmıştı. Elini öpmeye yeltendik, ancak askerler engelledi. Darbeden sonra ikiyüzyirmisekiz kişi, Yassıada'da idam talebiyle yargılandı. Menderes hakkında onbeş ayrı davada yedi kez idam istenmişti. Salim Başol, bilirsiniz, 'Sizi buraya tıkan güç böyle istiyor' demişti. Meğer Harp Okulu öğrencilerini getirip sanıkları tekme tokat dövdürüyorlarmış. Namık Gedik'i oraya çöp arabasıyla getirmişler. Daha sonra da pencereden aşağıya atmışlar. Genç subaylar, başbakan, cumhurbaşkanı ayırt etmeden yüzlerine tükürüp sille tokat girişiyormuş. Kadın milletvekilleri-ne küfrediyor, tünelden geçerken eteklerini indirmeye çalışıyorlarmış. Babam, ziyaretlerimin birinde, darbe konusunda pek çok kişinin Menderes'i uyardığını ancak her defasında, 'Biz millete hizmet ediyoruz. Orduya ne zararımız var ki...' dediğini söylemişti. Hasan Polatkan'ın, 'Bizi Etimesgut'ta, armut gibi topladılar' dediğini duymuştum. Babamın en zoruna gideni, Sıddık Sami Onar gibi hukuk profesörlerinin darbeyi davet edici beyanlarda bulunması, cuntacılar dalkavukluk yapmasıydı. Eğitime ömrünü adanmış biri için bu anlaşılabilir bir şeydi. 'Askere kalsa belki idamlar olmayacaktı, hocaların ve gazetecilerin kışkırtmasıyla iş bu raddeye geldi' demişti. Darbeden önce Cemal Gürsel'in hazırladığı bir Kürt Raporu vardı. 'Kürtler Doğu'da ayaklanacak' diyerek hükümet erkanını telaşlandırmaya çalışmıştı. Önlem olarak da ikibinbeşyüz Kürt'ün tutuklanıp bir kampta toplanmasını önermişti. Menderes buna karşı çıkmıştı. Gürsel'in buna samimi olarak mı inandığı, yoksa böyle bir uygulama ile Kürtleri sokağa dökmeyi mi amaçladığı sonraki gelişmelerin cevaplayacağı bir sorudur Ali Beycim...

Cahit Bey'i dinlerken, yarım yüzyıllık bir tarihi izler gibi oluyorum.

Zaman zaman sesi titriyor. Arda kalan öfke, yerini kimileyin bilgece bir hale bırakıyor. Bütün bunların yaşanmış olmasına bugün hâlâ anlam veremiyorum. Gıyasettin Emre, Gürsel'in hazırladığı Kürt Raporu'ndan bir nüshayı Fatin Rüştü'nün kendisine verdiğini söylemişti. Cahit Bey anlatırken onu hatırladım.

'Yüksek Adalet Divanı...'

Cahit Bey ağlamaklı oldu. Sesi boğuldu, bir zaman sessizlik oldu... İzniyle telefonu kapatalım dedim, fakat ben de suskunlaştım. İçimden tek bir sözcük etmek gelmedi. 'Yüksek Adalet Divanı, evet...' diye kekeledi, 'Sadece adalet değil Ali Bey, Yüce Divan bu... Zulme adalet adını verdiler...' dedi.

Bediüzzaman'ın savunmasını anımsadım. 'Mutlak istibdada cumhuriyet namını vermekle, sefahate medeniyet namını takmakla, keyfi ve baskıcı dinsizliğe kanun namını vermekle hem bizi perişan hem hükümeti iğfal hem adliyeyi bizimle manasız meşgul eylediler...' diyordu. Bu sözcükleri bugün 'ağır' bulan dostlarımı da hatırladım. O günlerin dehşetini anlatacak başka hangi 'yumuşak' kelimeler var dilimizde bilmiyorum. Bu kelimeleri kullananların zarafetlerinden ve adalet duygularından en küçük bir kuşum yok.

Cahit Bey konuşmaya devam ediyordu, arada dalgınlığımı fark etmedi.

'Adalet değil Ali Bey, rezalet divanıydı... Sadece babamdan değil, pek çok sanıktan dinlemişim, hiçbir Menderes'in Yassıada'daki sözlerini unutamamıştı: 'Ben melekemi kaybettim. Uzun zamandır kimseyle konuşmadım. Bana biraz mühlet verin.' Kendimden biliyorum, bütün sanık yakınları, onbeş ay süren bu ağır eziyete rağmen metanetini kaybetmedi. Babası idam edildiğinde Aydın Bey onbeş yaşındaydı. Eskişehir gezisine çıkan babasını yirmibeş mayıs sabahı, annesi Berin Hanım'la birlikte uğurlarken, bunun

son görüşmeleri olduğunu bilmiyordu. Yassıada'ya götürüldükten sonra da sadece iki kez görebilmiş babasını. Onaltı kasımdaki ilk görüşmeye annesiyle, ağustos ortalarındaki ikinci görüşmeye, Avrupa'dan dönen iki abisiyle gitmiş. Üç kez görüşmek hiçbiri-mize nasip olmamıştı, demişti bir keresinde.

Annem mahkemeye katılmayacağını söylemişti. 'Mizansenlerine figüranlık yapmam. Varsın uzaktan da olsa eşimi görmeyeyim, oraya asla gitmeyeceğim' demişti. Haklıydı, hiçbirimiz gitmedik. Annem, 'örtülü ödenek' davasına tanık olarak çağırılmıştı. Gitti ve 'Buraya bu yasal hakkı kullanmak için değil, bu konudaki bütün sorularınızı cevaplandırmak için geldim' dedi.'

Cahit Bey anlattıkça, nasıl güçlü bir belleğe sahip olduğunu fark ediyorum. Tarih, yer ve kişi isimlerini tereddüt etmeksizin söylüyor. Sözcüklerinin gerisinde, denetlediği izlenimi veren birikmiş bir öfke hissediliyor: 'Orada zaten ne Adnan Menderes'in avukatları ne yakınları vardı. Basın ve radyo da yoktu. Dolayısıyla Türkiye'nin bu acı haberden radyo, Anadolu Ajansı veya Milli Birlik Komitesi'nin açıklamalarının dışında haberdar olması mümkün değildi. Evimiz o saatte kalabalıktı, biz de o an öğrenmiş olduk.'

Zaman tünelinden hızla geçiyoruz. Öyle bir geçiyor ki zaman... 'Neler oluyor?' diye sormaya fırsat dahi vermiyor. Tefvik Bey, ömür boyu hapis cezasıyla Kayseri Bölge Cezaevi'ne götürülüyor. Burada hastalanıyor. Hızla zayıflamaya başlayınca, şüpheleniyor. Ancak cezaevindeki doktorlar, 'Bir şeyin yok, nazlanma!' diye azarlıyorlar. Meğer kanser olmuş.

'Mektuplar elli kelimeyle sınırlı tutuluyordu. 'Baba seninle iftihar ediyorum' diye yazdığımda, meğer babama işkence ederlermiş, 'oğlun neyi ima ediyor' diye... Hastalığının son zamanlarında sürekli 'Allah' diyormuş. Meğer ölüm esnasında 'Allah' diyebilmek için ağzını alıştırmış. Ankara Hastanesi'nde bindokuz-yüzaltmışbir yılının son günü dünyaya veda ediyor...'

Hepsi bu.

'Hey gidi Hemşinli Tevfik... Güzel babam.

Bugünmüş gibi anımsıyorum. On yaşındaydım. Beni, Cumhuriyet'in ilk maarif vekillerinden Mustafa Necati Bey için yapılan anma toplantısına götürmüştü. Yıl bindokuzyüzellibeş idi. Meclis Başkan Vekillliği yapıyordu o sıralar. Muhtemeldir ki, Mustafa Necati Bey'in hizmetlerini öğrenmem için beni yanına almıştı. O güzelim hitabetiyle bir konuşma yaptı. 'Kafası ve gönlü memleket ve millet için çalışmış, yıpranmış ve çile çekmiş büyük insanları anmak bir kadirşinaslıktır' cümlesi hâlâ belleğimde çınlar.

Zaman su gibi akıp gitmiş. Onu uğurlayalı yarım yüzyıl olmuş. Son gördüğümde onbeş yaşındaydım. Sıhhiye'deki kiralık evimizdeydik. Yirmiyedi mayıs sabahından bir buçuk yıl sonra yitirdik onu. Elli kelimelik mektuplar yazmasına izin veriliyor-

du. Yalnız ablalarım, annem ve benim için değil, bütün yakınlarımız, sevenleri ve dostları için çekim kutbu idi. Onu ancak hastanedeki son günlerinde ateşler içinde zayıf ve hasta haliyle her gün görebildim. Kendi aramızda ailemize ‘demokrat aile’ derdik. Bunun, babamın Demokrat Partili olmasıyla bir ilgisi yoktu. Ailemizde, en küçükleri ben dahil olmak üzere, herkesin fikrini oluşturma ve söz söylemeye hakkı vardı. Bana öyle geliyor ki sanki aile işlerinde oy verme hakkımız vardı. Tabii ailenin her işinin böyle oylandığını zannetmiyorum, fakat verilen his o idi. Çocuk değil, adam muamelesi görürdük. Oturduğumuz ev üç oda, bir salondur. Odalardan biri, içinde babamın kütüphanesi ve yazı masasının da bulunduğu bir çalışma odası idi. En küçük, fakat konum itibarıyla en güzel oda buydu. Benim yaşıma biraz ilerleyip de ablalarımınla beraber yattığım odadan ayrılmam gerekince orası benim odam oldu. Babam zaten pek evde bulunmazdı, ama ara sıra o odaya girmek isterdi. Artık oda benim olduğuna göre önce, ‘oğlum, müsaade eder misin biraz odanda oturayım’ derdi. Ondan korkmazdık. Onu gücendirmekten ve saygısını kaybetmekten korkardık. Onun bizi beğenmesi, bizimle iftihar etmesi çok önemliydi bizim için. Ve bizimle birlikte olduğu anlarda bizi öylesine doldururdu ki, diğer zamanlarda da bu bize yeterdi. Bir gün üç çocuğunu bir araya topladı ve ar ve hayâ kelimelerini izah etti. Bunu nasıl yaptığını şimdi hatırlayamıyorum ama fikirleri içimize yerleşti ve hayatımıza yön verdi. Çocuklarına çok düşkündü, ama annemizin yeri başkaydı. Eve geldiği zaman annemi muhakkak evde bulmak isterdi ve bulurdu da. Nadiren annemin evde olmadığı zaman neşesi kaçır, huzursuz olur, canı konuşmak bile istemezdi. Biz de bunu garip karşılamazdık, çünkü aralarında ne derin bir sevgi olduğunu bilirdik. Ülkemizi ve insanları sevmeyi ondan öğrendik. İçindeki büyük aşkı bizlere de aşıladı. Ve bizlere Türkiye’yi iyisiyle kötüsüyle sevmeyi, vatanımızı her şeyin üstünde tutmayı

öğretti. Onun lüğatinde 'ben' yoktu. Bir olay eğer Türkiye lehine ise bu arada kendisinin zarara uğramasının, tenkit edilmesinin hiç önemi yoktu. Ulaştığı makamları, hizmet için bir vasıta olarak gördü. 'Vekil olduğumu imza atarken hatırlıyorum' derdi. Aynı hisleri bizlere de aşıladığı için yirmiyedi mayısa kadar, kim olduğumuzu gizlemeye çalıştık. Ancak ondan sonradır ki, iftiharla ve her fırsatta kimin çocukları olduğumuzu söyleyebildik. Evimizde babam ve annem tarafından öyle bir hava yaratılmıştı ki, darbenin ilk günlerinde, herhalde durumun fecaatini de tam olarak anlayamadığım için, babamı düşündüğüm kadar memleketimizde bir askeri darbenin yaşanmasından utanç ve üzüntü duyduğumu, durumun bir an önce normale dönüp Türkiye'nin kalkınma faaliyetlerinin yeniden başlayabilmesi için acele ettiğimi hatırlıyorum. Gençliğinden beri hayatı sert mücadeleler içinde geçmiş ve nihayet Yassıada'daki duruşmalar sırasında başı dik hali ile öne çıkan babam gerçekten hislerini yoğun yaşayan ve göz yaşlarına hâkim olamayan bir insandı. Hafızamda böyle iki olay yer etmiş. Biri radyodan naklen yayınını beraberce dinlediğimiz üç-bir'lik Macaristan galibiyetimiz, biri de bize yüksek sesle, sonradan Rahman suresi olduğunu anladığım bir Kur'an okuyuşu. 'Erkek ağlamaz' sözünü beğenmez 'İnsan olan ağlar' derdi. Hemşin hep bir özlem di babam için. Günlüğünde bu hasreti sık sık dile getiriyordu: 'Bu sabah oldukça şiddetli yağmur yağıyor. Bu yağmur da İzzet'e, Haluk'a, Paşa'ya, Hemşin'i muhtelif cepheleriyle anlatıyor. Hemşin ve Hemşin'de yaşamak birden bire yüreğimde tıttı. Kim bilir Allah neler nasip etmiş. Her şeyi unutup Hemşin'i zevkle hatırladım ve hissettim.'

*Çıktım dağa oturdum
Mavi yelek dokudum
Kaybana sevdaluğun
Mektebini okudum*

'Kırkdokuz... Yani bizim çocuklar neredeyse o yaşa geliyorlar. Tabii, biz onu hep büyük görüyorduk... Çok daha büyük ve yaşlı. Ona toz kondurmazdık. Bizim sevgili babamızdı, canımızdı, hayatımızdı. Yassıada'ya gönderdiğimiz mektuplarda 'sevgilim, canım, hayatım babacığım' yazınca, mektupları denetleyen görevli, 'sevgilim'i daire içine alıp bir ok işaretiyle boşluğa çıkarır, soru işareti veya ünlem koyar, bazen bununla da yetinmeyip 'Hiç uygun değil!', 'Ne demek istiyor?' gibi notlar düşerdi. Oysa biz ona âşıktık. Doksan kilo girdiği Kayseri Cezaevi'nden Ankara

Hastanesi'ne kırk kilo olarak taşındı, cemale gittiğinde kırkdokuz yaşındaydı...'

Cahide Hanım ağlıyor. Boğazı düğümleince bırakıyor kendini. Gözyaşları yanaklarından süzülüyor. Konuşamıyor. Ayhan Bey'e bakıyorum göz ucuyla. O da hüzne gömülmüş, sessizce duruyor. Sigara yakıyorum. Uzaklara gidiyorum yine. Bu acılara dayanmak zor. Yakın tarihimizin bir acılar toplamı olduğunu düşünüyorum...

'Vasfiye Anneyi görebilecek miyiz?'

Cahide Hanım'ın gözleri nemlenmiş. Yüzündeki derin çizgiler, bu hayat dolu, coşkulu kadının ne denli yorgun olduğunu, nasıl ağır bir sınavın içinden geçtiğini gösteriyor. Yüzüne bakınca ıstırapların bir insanı nasıl olgunlaştırdığını görebiliyorsunuz. Babasından söz edilince, diplerde koyu bir hüznün beslediği, tarif edilemez bir sevginin, tutku ölçüsünde bağlılığın, aşkın belirdiğini fark ediyorsunuz. Kocasını Ayhan Bey'i belli ki çok seviyor. Saygılı, edep, anlayışlı ve zarif kocasında biraz da babasını bulmuş. Ama ona duyduğu aşk, maruz kaldığı o kıyıcı zulümle buluşunca hiç kimsenin kapatamayacağı muazzam bir boşluk doğmuş. Onu biraz kocası ve bütün bu musibetlerin de güçlendirdiği sonsuz inanç ayakta tutuyor.

'Anneme söz etmiştim geleceğinizden, müsaade edersiniz çıkıp bakayım, müsaitse görüşebilirsiniz tabii ki...'

Vasfiye Hanım üst kattaki dairede yaşıyor.

'Elini öpmek isterim, rahatsız etmeyeceksem...'

'Estağfirullah, ne demek, o da sizi görmek isteyecektir...'

Cahide Hanım çıkınca Ayhan Bey'le yalnız kalıyoruz. Sehpanın üzerindeki soy kütüğü belgesine uzanıyorum.

Ayhan Bey uzun uzun anlatıyor. Bir mektup uzatıyor, Osmanlıca.

'Bu da eniştesinin, Nazım Kurşunlu'nun mektubu.'

Sararmış, üçe katlanmış, katlandığı yerlerden yırtılmağa yüz tutmuş, kalınca kâğıttan... Bindokuzyüzkırkyedi tarihli. Tarihini altında, Lazistan, Gomina, Hemşin...

‘Aziz Nesin’in Necip Fazıl’a yazdığı birkaç mektubun suretini görmüştüm. Onlar da Osmanlıca idi.’

‘E tabi o zaman eski hurufla yazıyorlar efendim...’

Cahide Hanım geliyor, ‘Annem çok memnun oldu, birazdan çıkabiliriz. Cahit tekrar aradı, hafızlık eğitimini sordum. Rize’den bir hocadan almış.’

‘Muhtemeldir, o zaman gizli gizli talebe okutuyordu mollar. Cahide Hanımcım, dedeniz, Hafız Celal öldüğünde siz kaç yaşındaydınız?’

‘Babamdan iki yıl önce, bindokuzyüzellidokuzda vefat etti. Lise son sınıfta okuyordum, bir eğitim programı kapsamında Amerika’ya gitmiştim. Tam o sıra dedemi kaybettik. Cenaze merasimleri falan yapıldı. Ben de ondan sonra gittim. 58’de gittim, 59’da geri döndüm. Demek 58’de vefat etmiş. Ne oluyor doğumu dedemin?’

Ayhan Bey, ‘Onunkini değil, seninkini soruyor’ deyince, ‘Tabii tabii, ben, onyedi evet evet, onyedi yaşındaydım’ diyor Cahide Hanım.

‘O hayli yaşlıydı o zaman, doksana var mıydı?’

‘Yok, doksana olmamıştı.’

Kapı çalıyor, Cahide Hanım hareketleniyor, ‘Ayşe’dir...’

Ayşe Hanım elinde sigara içeri giriyor.

‘Aysecim, dedem kaç yaşındaydı öldüğünde?’

Ayşe Hanım hatırlamaya çalışarak, ‘Doksana yakındı zanneder sem’ diyor.

‘O yaşlarda biz çok büyük görüyorduk onları...’

Ayhan Bey, 'E öyle olur zaten...'

'Nasıl biriydi, hatırlıyor musunuz?

'Tabii tabii hatırlıyorum...'

'Sizi çok seviyordu galiba?'

'Dedem pek duygularını belli etmezdi, ciddi bir adamdı.'

Ayşe Hanım ekliyor:

'Babam anne tarafına benzerdi. Neşeli, canlı, hareketli, dışa dönük bir insandı. Güzel bir kadın görse, hemen başlardı, 'Gözleriniz ne kadar güzel, saçlarınız şöyle, elbiseniz çok şık' filan diye... Çapkınlığından değil, yanlış anlamayın, ama insanlara çok iltifat ederdi. Güzellik karşısında heyecanını asla gizlemezdi. Çocuk gibiydi. Çok duygusaldı. Bilhassa hanımlara iltifat ederken, bunu çok hissettirmeden, inceden inceye yapardı, ayrıntılar konusunda da çok dikkatliydi. Hanımlara iltifat ederken, yüzüğünün taşına, tokasının rengine kadar söylerdi. Evli barklı hanımlar, babam öldükten sonra, 'Tevfik Abi gitti, bize bu lafları söyleyecek kimse kalmadı' diyorlardı. Babam böyleydi, dedem ise hakiki imamoğlu... Ağır, ciddi insanlardı. Çoğu dini eğitim almıştı, hafız, hoca, imamdılar.'

'Köyde, Hemşin'de yaşıyorlardı değil mi?'

'Evet.'

'Çay var mıydı o zaman?'

'Hayır hayır, çay sonradan geldi. Orada dikmek zor, ormanlık alan sonuçta, engebeli... Tarım yapma olanağı da olmadığı için babam ilk memuriyetinden itibaren maaşının yarısını dedeme yollamıştır.'

'Babasına?'

'Evet... Annemin babası da öyleydi. Hâkimdi. O da maaşını alınca, önce babasına gönderir, geri kalanını da kendi ailesine harcarmış. O zaman tabii, çocuklarla ebeveynler arasında bir

sevgi-saygı ilişkisi var. Köyleriyle, yakınlarıyla irtibatları çok güçlü. Farklı yerlerde yaşasalar bile, büyük bir aile gibiler.'

'Tevfik Bey'in babasıyla ilişkileri nasıl?'

'Hem sever hem sayardı babasını. Annem anlatmıştı. Sigara içerken bir fotoğrafı varmış mesela, babası görecekti diye köşe bucak saklamış onu.'

'Sigara içer miydi?'

'Gençken içermiş. Sonradan daha çok pipo kullandı. Anneme derdi, 'Vasfiyecim bir kahve yapsan...' Piposunu yakardı, çok keyiflenirdi.'

Ayşe Hanım, 'Cahidecim, puro da severdi biliyorsun...'

'Evet, doğru...'

'Nereden edinirdi puroyu?'

'Sanırım arkadaşları getiriyordu, dışarıdan...'

Ayhan Bey, 'Puro makasını hâlâ saklarız. Şurada bir yerde olacaktı...'

Ayşe Hanım yeni bir sigara daha yakınca, ablası, 'Babam tiryaki değildi senin gibi. Nadiren içerdi' diye uyarıyor.

'Yeni nesillerle işler geliyor. Ben tiryakiyim.'

Ayhan Bey, bir yandan vitrini karıştırırken bir yandan yine bir ironiyle söze karışıyor, 'Bu çok gelişmiş vaziyeti olmalı...'

'Kahve alışkanlığı var mıydı?'

Tevfik Bey'le ilgili bu merakım, babasına âşık Cahide Hanım'ı heyecanlandırıyor. Ben sordukça o anlatıyor:

'Babamın hiçbir konuda tiryakiliği yoktu ama bir şeye tutkuyla bağlananlara gıpta ederdi. Puro bulduğu zaman içerdi. Kahve de öyle. Ama kahveye ayrı bir ilgisi olduğunu söyleyebilirim. Zaten sabah erkenden kalkar, namazını kılar, kahvaltı yapıp çıkardı. Öğlen vakti olursa yemeğe gelir, bizimle birlikte sofraya oturur,

değilse akşam geç vakit gelirdi. Sıhhiye’de, şimdi Abdi İpekçi Parkı’na bakan İş ve İşçi Bulma Kurumu’nun bulunduğu binada kirada oturuyorduk. Akşam eve gelince, koridordaki büyükçe koltuğa giysilerini çıkarıp koyar, abdest alır, namazını kıldıktan sonra robdöşambrını giyinip salona geçerdi. Gelişini dört gözle beklerdik. Daima güler yüzle girerdi eve. Onca yorgunluğuna rağmen of puf etmezdi. Bir kez olsun yanımızda şikayet ettiğini, dedikodu yaptığını görmedik. Birisi hakkında konuşulduğunda konuyu değiştirir, duyduklarınıza inanmayın, iyi adamdır o, gibisinden şeyler söylerdi. Akşamları genelde özel kalem müdürü Cahit Okurer’le gelirlerdi. Dediğim gibi Ali Beycim, öyle özel keyifleri olmazdı, akşamları bizimle söyleşirken, latifeleşirken bir sigara yakar, annemden de sade kahve isterdi. Kahve gelince de hep o tekerlemeyi mırıldanırdı...’

Cahide Hanım anımsayamayınca Ayşe Hanım’dan yardım istiyor, ‘Neydi o Ayşe...’

‘Kahvelerim pişti gel
Köpükleri taşı gel
İyi günün dostları
Kötü günüm geçti gel’

‘Değil değil, başka bir tane vardı...’

Ayhan Bey’in belleği imdada yetişiyor:

‘Ehli keyfin keyfini kim yeniler, kim tazeler?’

Taze elden, taze pişmiş, taze kahve tazeler’

Gülüşmeler...

‘Hah evet, Ayhancım tekrar söyler misin?’

Ayhan Bey bu kez şaşırıyor:

‘... kim tazeler / ey tazeler/ taze eder/ taze pişmiş/ taze kahve...’

Herkes gülüyor...

'Babam, her şeyin tadını çıkaran, neşeli bir insandı. Basit bir işi bile keyifle yapardı.

Kahvesini kim getirirse getirsin, bunu mutlaka söylerdi. Sinema ve tiyatroya mutat giderdik. Bizi mutlaka götürürdü. Ankara Sineması vardı Ulus'ta. Bakanken vazifesi icabı tiyatroya, sinemaya, operaya, konserlere katılırdı ama hafta sonları da vakti müsaitse, birlikte sinemaya giderdik. Samsun'daydık, altı yaşımdaydım, ilk kez sinemaya gitmiştik. Pınar Sineması vardı yazlık, orada birkaç kez film izlemiştik. Bayındırlık müdürüydü o zaman. Bir de zaman zaman annemle küçük münakaşaları olurdu. Kitap düşünüydü, okumayı çok severdi, zaten maaşıyla ancak geçiyoruz, pek az parası kalmış olsa bile onunla alışveriş yapmaz, gider kitap alırdı. Samsun'da, Nafia Yedinci Bölge Müdürü'yken bana ilk aldığı kitap, *Fareli Köyün Kavalcısı* olmuştu...'

Ayşe Hanım da hatırlıyor, "Kızım, okuduktan sonra kardeşine ver, o da okusun' demişti.'

Cahide Hanım'ın sesi Ayşe Hanım'inkine, Ayhan Bey'in kelimeleri Cahide Hanım'ın harflerine karışıyor, giderek birbirleri içinde eriyor, mekan eski zamanlardaki haline dönmeye başlıyor... Tefik Bey'i, Bayındırlık Bölge Müdürü'yken, hafta sonu çocuklarının ellerinden tutmuş çarşıya giderken görüyorum. Her zamanki gibi takım elbise giymiş, kravat takmış; saçları geriye taralı, briyantimli; küçük, yuvarlak, ince çerçeveli gözlükler; gülümsüyor yine... Kentin tek kitapçısının önünden geçerken vitrindeki kitabı, *Fareli Köyün Kavalcısı*'nı fark edince içeri giriyor, büyük kızına alıp hediye paketi yaptırıyor...

Cahide Hanım, kitaplıktan bulup getiriyor... Kapakta canlı renkler... Kavalcımız sudaki taşların üzerine basa basa kavalını çalarak ilerliyor... Kırmızı, sarı, yeşil... Renk cümbüşü... 'İyi Gün Yayınları, Fiyatı: 100 Kuruş'

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde develer tellal iken, pireler berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır sallarken; ülkenin birinde bir köy varmış. Halkı mutluluk içinde yaşamış. Günlerden bir gün köyün bütün evlerine fareler dolmuş. Binlerce fare köyün sokaklarında, evlerde dolaşıyorlarmış Yatak odasına gitseler; mutfığa girseler farelerden geçilmiyormuş. Ne bulurlarsa yiyorlarmış. Halk ne yapacağını şaşırıp kalmış köy muhtarından bu işe bir çare bulmasını istemişler. Muhtarın da elinden bir şey gelmiyormuş. Böylece köyün adına fareli köy denmiş. Fareli köyün çocukları da bu pis yaratıklardan bıkmışlar...

Cahide Hanım kitaba uzun uzun bakıyor, yanağından yaş süzülüyor. Heidegger ne kadar haklı... Bir taşın bile kendi içinde tarihselliği var. Ondakalan bir pipo, bir kitap, bir kravat belleğinkuytularını harekettendirince neler hatırlanıyor neler... Böylece, geçmiş, var olmak için fırsatların depolandığı yere dönüşüyor... 'Fareli Köyün Kavalcısı, benim için o kadar değerliydi ki, geçenlerde gazetelerden biri onu hediye olarak verdi. Bizim Ayşe'nin torunu var, bu gibi durumlarda ben de alır ona hediye ederim, gazete verince hemen alıp ona armağan ettim. Sırf babam vaktiyle bana aldığı için... Böyle şeyleri asla unutmuyorum. Kibrit saklamışım mesela. Kartvizitler, çakmaklar, kravatlar, mendiller... Öykülerini de hatırlıyorum. Hepsinin bir anısı var. Mendile bakınca, annemin sabah babam işe giderken ütölleyip ona uzattığını, babamın nasıl sevgiyle anneme baktığını ve sarıldığını hatırlıyorum. Mektep üniformalarımızı giyince gözleri parlayarak bizi nasıl seyrettiğini... Onca koşuşturmasına rağmen bizimle nasıl olup da bu kadar ilgilenebildiğine bugün şaşıyorum. Onunla aslında az vakit geçirirdik. Ama birlikteyken o kadar güzel şeyler yaşadık ki, bana çok uzun zaman geçirmişiz gibi gelirdi. Samsun'da son oturduğumuz evi hatırlıyor musun Ayşe? Lisenin karşısındaydı hani. En geniş evimiz...'

'A, evet, bahçesinde babamla kartopu oynardık.'

Cahide Hanım'ın yine gözleri nemleniyor.

'Güzel babam... Samsun'da Nafia Vekaleti'nin Bölge Müdürlüğünü kuruyorlar, evden sandalye, koltuk, masa, kilim filan götürdüler. Kendileri taşıdı. Elbirliğiyle ofisi kurdular. Ali Beycim hangi birini anlatsam... Koca bir ömür... Babamla geçen yirmi yıl. Onu kaybettikten bu yana geçen elli yıl... Tamı tamına yarım asır. Sanki dün gibi, onu hastanede, yatakta, erimiş, bir deri bir kemik görüşümden bu yana bir gün geçmiş gibi. İçim onunla dolu. Samsun'daki ilk evimizdeyiz. O da bahçeliydi. Hayatı kayrak taşıyla döşeliydi. Büyük bir ıhlamur ağacı vardı ve sağ köşede ceviz ağacı yükseliyordu. Annem botanik bahçe haline getirmişti, onlarca çiçek... Ahududu, reyhan, nane ekmişti. Rüzgar mis gibi reyhan kokusu yayardı. Yanda bir kış bahçesi vardı, girişte, oraya camlı köşk derdik. Babamın en büyük keyfi, öğleyin bizimle orada yemek yemek, ardından sade kahvesini içip bir sigara yakmaktı. Çocuk gibi sevinir, neşelenirdi. Ankara'ya taşınmadan önceki son evimiz, lisenin karşısındaydı. O da bahçeliydi. Boydan boya yabangülleri... Annem gül reçeli yapardı. O günlerde, ben beş yaşındaydım ve babamla bir anım var, hiç unutamadığım. Ankara'ya vazifeli gelirken nasıl oldu bilmiyorum ama annem izin vermiş, beni de yanına aldı. Trenle seyahat ettik. Ankara'da amcamgillerde kaldık. Yengem babamı çok severdi. Beni de yanında görünce çıldırdı. Amcamı erken yaşta yitirdik, öldüğünde sanırım yirmidokuzundaydı. Anneme buradan mektup yazmış. Orada diyor ki, önce trene girmişim, burada gayet idare etmişim ama sonra bir hasret sarmış beni, ondan sonra, ağlamışım ama belli etmiyormuşum, hiçbir şey de yemiyormuşum falan. Beş yaşındayım ve ilk kez annemden ayrılıyorum. Ankara'da da hava biraz yağmurlu, buranın sokakları çürümüş diyormuşum...'

Ayşe Hanım'ın zihninden geçenleri okumaya çalışıyorum. Yüzünden kolayca seçiliyor ne düşündüğü gerçi. O kadar safi kalp biri ki... Cahide en büyüğümüz, her zaman çok şanslı oldu bu yüzden. Babamın tadını en çok çıkaran da o oldu der gibi.

Cahide Hanım da içini okuyormuş gibi, 'Babamla en çok keyifli anlar geçiren çocuk ben oldum. Cahit çok küçüktü. Benden önce iki yavrularını yitirmişlerdi. İlk göz ağırları idim. Hem şımartmışlardı beni hem de omuzlarıma çok sorumluluk yüklenmişti...'

Ayhan Bey, 'Yahu Cahide, lafa daldık, çayı unuttuk...' diyor.

Mutfaktan mis gibi bergamot kokusu geliyor. Ocakta buharı tütüyor olmalı. Cahide Hanım kalkmaya çalışınca kocası engelliyor, 'Dur sen, ben getiririm...'

'Serviste hepimizden iyidir' diyor Ayşe Hanım.

'Nerdeydi amcanızın evi?'

'Selanik Caddesi'ndeydi... Sene bindokuzyüzkırkbeş... Tabii yollar toz toprak, böyle asfalt pek yoktu. Demek yollar çamurluymuş ki, Ankara'nın sokakları çürümüş demişim...'

Cahide Hanım coşkuyla anlatıyor. Dün, bugün ve geleceğin anda yaşanıyor olması, anılarımızın gücüyle mi ilgili?

.19

Kar yağar karamışun
Dalina yaprağına
Elursam mezarumun
Gel de bak toprağına

Vasfiye Hanım'a çıkıyoruz. Üst katta, yalnız yaşıyor.

'Günde beş altı kez yukarı gidiyoruz' diyor Cahide Hanım.

Kapıyı bembeyaz bir kadın açıyor. Gözleri hâlâ çok güzel. Cahide Hanım beni takdim edince, 'Hoş geldiniz evladım, buyurun...' diyor.

Üzerinde çiçekli, basma bir entari. Başını bir yazma ile leçek yapmış. Leçeğin ön kısmı açık, gümüş rengi saçlarından bir tutam görünüyor. Gözleri, genç bir kızinki gibi diri ve derin bakıyor. Yemyeşil. (Yoksa mavi mi? Deniz mavisi?) Elini öpmeme

izin vermiyor. Elimi tutup, 'Evladım' diyor, 'dünya hayatı, rüya içinde bir rüyadır. Asıl olan, ebedi hayattır. Ona hazırlanınız. Dünyada uykudayız, ölünce uyanacağız...'

L biçimindeki salonun Kocatepe'ye bakan kısmında, pencerenin yanından itibaren U şeklindeki duvarda kitaplık. İznini alıp oraya yöneliyorum. Kendisi de geliyor. Yürürken zorlanıyor. Bir süre masanın yanında oyalanıyoruz.

Sonra oturuyoruz.

'Efendim nasılsınız, afiyettesiniz inşallah...'

'Teşekkür ederim evladım iyiyim, siz de iyisiniz?'

Hoşbeşten sonra, bir müzeyi andıran evdeki fotoğraflar, eşyalar, kitaplar dikkatimi çekmeye başlıyor. Gözlerim sürekli onlarda. Masa, oturma takımı, küllükler, duvar halısı, fotoğraflar, elli yıl öncesinden kalan şeyler.

Bir çerçeveli hat. Önden bakınca farklı, yanlarından bakınca farklı okunuyor.

'A evet evet, bakın. Buradan bakınca Allah, buradan bakınca Muhammed, şuradan Ali, buradan Ömer, Ebubekir, Osman... Armağan edilmiş kendisine. Hatta çok meraklıydı. Bu, Cahit'in çocukluğu. Yanındaki oğlu. Tefvik Bey'in torunu.

Şu, altmışlı yıllardaki bir fotoğrafımız. Darbeden birkaç ay önceki mutlu günlerimiz. Cahit yaşından küçük görünüyor.'

Tefvik Bey'e ne kadar çok benziyor. Torunu da öyle.

'Bu da yine altmışlı yıllar, darbeden önce... Cahit on yaşlarında olmalı, ben onaltı...'

'Halide Nusret Zorlutuna değil mi bu?'

'Evet.'

'Tanıştırlardı yani...'

'Halide Hanım, annemin çok yakın arkadaşıdır. *Beyaz Sel* kitabını annemi düşünerek yazmış.'

Heyecanlanıyorum, 'Öyle mi?'

'Tabii tabii. Bu da Samiha Ayverdi.'

'Onunla da dostlukları olmuş...'

'Evet, Ali Beycim, Samiha Hanım'la çok yakın dost idiler.'

Daha çok heyecanlanıyorum.

'Samiha Anneyi çok severim.'

'Biz de öyle... Annemle, babamla çok sevgiliydiler.'

'Cemalnur ablayı da tanırırsınız o halde?'

'Tanımaz olur muyuz, Cemalnur benim çok sevgili bir dostumdur. Yıllardır tanırız.'

Bu kez şaşırma sırası Cahide Hanım'da, 'Siz nerden tanıyorsunuz Samiha Anneyi, Cemalnur'u?'

Duymuyorum bile sorulanları... Gözlerim, gönlüm fotoğrafta, 'Samiha Hanım'ın saçları biraz beyazlamış.'

Vasfiye Hanım, 'Ama siz çok gençsiniz' diyor.

'Evet, üniversiteye yeni girmiştım o zaman.'

Vasfiye Hanım'ın belleği de şaşırtıyor:

'Nasıl tanıyabildiniz? Çok gençsiniz, onun için soruyorum.'

Cahide Hanım, 'Anneciğim çok yakın, hatta Samiha Anne ile ilgili kitap yazmış Ali Bey, Cemalnur'u çok yakinen tanıyor...' diyor ve ekliyor, 'Cemalnur da bizim çok sevdiğimiz dostumuzdur, geçen yıl birlikte Umre'ye gittik...'

Vasfiye Hanım hâlâ ayakta... Yüzyıla yakın, çileli bir ömür sürmüş olmasına rağmen yaşından umulmadık bir dirilikte...

'Ayakta kaldı Vasfiye Anne...'

'Annem hep ayaktadır, yorulmaz.'

Duvarlar fotoğraf, hat ve resim dolu.

'Bunlar kardeşlerim, maalesef ikisi de hayatta değil, Erzurum'da yitirdikleri İlker ile Çanakkale'de kaybettikleri İlkay. Bunlar da yine annem ve anneannem, bu da yirmidokuz yaşında yitirdiğimiz amcamız...'

Tevfik Bey'le Vasfiye Hanım'ın fotoğrafları. Karısına aşkla, gözleri ışıldayarak bakıyor.

'Bu, yirmiiki yaşındayken. Evlendiğinde annemi delice seviyor ama sonra âşık oluyor. Giderek güçlenen bir âşk...'

'Oturma grubu o günlerden kalma. Aynı renk ama yüzünü değiştirdik... Bunların yüzlerini diyorum anne...'

Bakın bu, Berin Hanımefendi. Soldaki Polatkan'ın eşi. Şu, Mutahhara Hanım. En sağdaki de Çavuşoğlu'nun eşi. Samsun'dayken... Bunlar, Ayşe'nin gelini, diğeri benim.

Samsun'da parktayız. Halam... Nazım eniştenin karısı olan, hani Nazım Kurşunlu'nun. Bu annemin tablosu. Anneme o kadar hayran ki, 'Senin resmini yaptıracağım' diyor. Yassıada'dan yazdığı bir mektupta bundan söz eder, 'Hep, senin o tablodaki halin gözümün önünde...'

Ayşe Hanım da salona süzülüyor.

'Şunlar da Cahide'nin marifetleri...'

'Öyle mi? Siz de mi resim yapıyorsunuz?'

Cahide Hanım mahçup, 'Esağfurullah efendim, işte öylesine...'

Vasfiye Hanım, 'Hayır hayır, fevkalade güzel resimler yaptı Cahide.'

'Şu çok canlı, Hemşin'in doğası çok etkilemiş sizi.'

'Bu Hemşin zaten.'

'Ne kadar canlı. Renkler çok güzel, gölgeler...'

'Burası bizim köyün köprüsü...'

Kitaplıktayız... Gölpınarlı'nın Mesnevi-i Şerif çevirisi... Suut Kemal Yetkin. Garp Klasiklerinin tamamı neredeyse... Hasan Ali Yücel döneminde yayımlanmış Şark Klasikleri... Ümran Nazif Yiğiter, Sait Faik, Ömer Seyfeddin, Halit Ziya, Fuzuli Divanı, Mahmut Makal'ın Bizim Köy'ü, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Gönül Hanım, Halide Nusret Hanım'ın Bir Devrin Romanı, ilk baskısı olmalı, evet evet... Sözler'in ilk baskısı...

Dayanamıyorum, 'Bir tane almak isterim sakıncası yoksa, bugünün anısına...'

Cahide Hanım, 'Tabii tabii, lütfen hangisini isterseniz...'

'Anne, Ali Bey babamın kitaplarından bir tane almak istiyor da ben de istediğinizi çalın dedim...'

'Tabii tabii...'

'Herhangi biri olabilir...'

Ceviz masada kullandığı kalemler, gözlükler, notlar...

'Burada çalışıyordu galiba?'

'Evet, bu çalışma masası. Kitaplıkta çok vakit geçirirdi. Bakın bu amcamız. Bu dedemiz, Hafız Celal...'

Ayşe Hanım katılıyor, 'Yakışıklı dedemiz...'

'Çok etkileyici hakikaten...'

Cahide Hanım belli ki babasından dolayı ona da âşık, 'Evet, çok hoş bir insan.'

'Hım, Celal Bayar, fotoğrafını imzalamış... Bu da Tayyib Erdoğan'ın ziyareti... Vasfiye Hanım'ın ellerini tutmuş. Cuma namazını Kocatepe'de kılıp gelmişler, Hüseyin Bey getirmişti değil mi?'

'Evet, birlikte gelmişlerdi.'

'Bu da Menderes'in imzalı fotoğrafı. Babama çok saygı duyardı, yaşça büyüktü ama babamı sayardı.'

Sene bindokuzyüzelli... Boğaziçi Köprüsü'nün maketi.

'Bu, Halide Nusret Hanım, Ali Bey. Pınar Kür'ün teyzesi. İsmet Kür'ün kızı. İsmet Hanım'la kardeştiler ama çok fazla idi dünyaları. Emine Işinsu'nun annesi Halide Hanım. Bukacı romanının yazarı. Niyazi Mısri'nin yaşamını yazmıştı. Evet evet, o. Samiha Annenin Yusufçuk'u da var.'

'Asıl onu almak isterdim anı olarak.'

'Ne demek buyurun, alın lütfen. Samiha Anne muhteşem bir insandı. O bambaşkaydı. Babamı çok severdi, babam da onu sever, sayardı. Cemalnur'un annesini tanır mısınız?'

Sesler yine eriyor. Ankara'ya ilk geldiğim günlere gidiyorum. Zafer Çarşısı'ndaki sahaflardan Samiha Ayverdi'nin kitaplarını almıştım. Yusufçuk'u bulamamıştım. Sonradan Cemalnur Hanım'dan alacaktım fotokopisini. Tevfik İleri'nin adını dahi duymadığım o günlerde, onun hayatına girmiş yakın bir dostunun kitaplarını okuyordum. Cahide Hanım anlatıyor, arada dinliyorum, anılar canlandıkça seksen öncesi günlere gidiyorum. Seyranbağları'ndaki Nur dershanesinde yaşadığım günlere... Beytepe Kampüsü'ne servislerle taşındığımız... Tevfik Bey, darbeden dört gün sonra Yassıada'dan eşine yazıyor:

Çok rahat ve çok neşeliyim. Beni hiç merak etmeyin. Sizin de iyi olduğunuzu biliyorum. Hiç merak etmiyorum... Benim elektrikli tıraş makinem vardı. Onu da yollayın, çünkü jilet makinesini haklı olarak sokmuyorlar. Dostların sizi yalnız bırakmadığına çok sevindim. Başka türlüşünü düşünmezdim. Ömrüm boyunca kendi kendime veremediğim istirahatı kavuşmuş gibiyim. Arkadaşlar da neşelidirler, huzurludurlar..

İlk mektup bu. Elli kelime. De da edatlarını, ile, ve bağlacını da kelimedenden sayıyorlar. Elli sözcükle konuşmak zorunda. Bütün gereksinimlerini, özlemlerini elli sözcüğe sığdırmak... Ne tuhaf. Vasfiye Hanım da öyle:

vafa apartmanı

Canım Tefvîkçîğim, bugün Kurban Bayramı'nın ikinci günü. Aynı zamanda seninle bedenlerimizin ayrılık yılı arifesi. Kocaman bir sene geçti aradan. Ve bu kocaman bir senenin bir hûlasasını yaparsak kâr zarar diye, bence kâr tarafımız ağır basıyor. Gerçi çok ıstıraplar çektik ve çekmekteyiz, işte bu çiledir bence bizi kârlı çıkaran. Allahın kapısına her gün biraz daha hızlı vurmadan tevekkülle O'ndan geleni hoş karşılayabilsek elbette kârımız daha büyük olurdu, fakat itiraf edeyim ki Allah'ım bu çileyi kafi gör diye bütün kuvvetimle kapıyı zorlamak istiyorum amma ne fayda ona sesini duyuran sevgililerden değilim ki. Sen de yalvar artık...

V. İleri.

Hepsi bu.

Yusuçuk'u açıyorum. A ınca bir denize girmiş gibi oluyorum. Girince hiçlik oluyor.

'Aklıma bakıyorum; idrakime bakıyorum; yüzüme, ellerime bakıyorum; hepsini geri vereceğim gün geliyor, diyorum. Yakında, pek yakında, vücudum mahfazası açılıp içindekiler dağılacak. İdrakim sönecek, kuvvetlerim, aletlerim duracak ve bana 'öldü!' diyecekler. Zaten sen bunları bana verirken geri alacağını s ylemi tin Sevgilim. Onun için ne esef ediyorum, ne de  ikayet iyim. Ama bu varlığı gizlice ihya ederken ecza ve azadan mahrum edildiğim an da, gene benimle beraber olacağını vaat eden sensin. Unutmadın değil mi? Şimdi yüzümü herkes görüyor, sesimi herkes duyuyor. O zaman görülmedik bir cihanda seninle sefer ederken, sade ben onları göreceğim, sade ben onları duyacağım. Evet, arkamdan 'öldü!' diye ağlayıp haykıracaklar. Canını sana

vafa apartmanı

verenin ölmediğini ben onlara nasıl anlatayım Sevgilim, söyle nasıl anlatayım?’

Rivayet o dur ki; dervişin biri, bir kaymakamın makamına gelmiş. Birçok kişi ile birlikte kaymakamı beklemeye başlamış. Kaymakam içeri girmiş. Herkès ayağa kalkmış, derviş ibadetle meşgul olduğu ve içeri gireni görmediği için ayağa kalkmamış. Kaymakam buna çok kızmış, ‘Sen! Orada oturan kalk! Beni görmedin mi?’ diye bağırmış. Derviş ‘Özür dilerim efendim, kim olduğunuzu bilemedim affedersiniz’ deyince ‘Ey gafil ben kaymakamım, belki ileride vali olacağım! Hatta başbakan ya da cumhurbaşkanı bile olabilirim!’ diye kükremiş. Derviş gülümseyerek, ‘Sonra efendim?’ demiş, kaymakam daha yüksek bir makam bulamayınca ‘E, sonra hiç!’ demiş. Derviş cevap vermiş: ‘İşte ben o hiçim efendim onun için kalkmadım!’

*Oy dere daşlı dere
Derman ol derdumuze
Mevlam sabırlar versin
Sevdiğüm ikimuze*

'On yaşındaydı Cemalnur ilk gördüğümde Ali Bey, iyi hatırlıyorum. Müthiş bir çocuktur. Annesi Meşkure Hanım, Efendisi'ne âşıktı. Ailesini, eşini, çocuklarını çok severdi. Efendisi'ne yakın olmak için Fatih'e taşınmışlardı. Taşındıktan sonra hiç yatarak uyumadı. Edep ettiğinden Efendisi'nin evine bakan odada, ahşap bir sandalyede oturur, öyle uyurdu. Evde sürekli Mesnevi okunur, Hz. Pir'in sohbetlerine gidilirdi. Sonradan Cemalnur yolun sevdalısı oldu, hizmetkarlığa talip oldu, giderek maddi varlığından soyundu, hani Hatayi buyurur ya, üryan kaldı. O çekim

kutbunun ışığına pervane kesildi. Hey gidi Meşkure Hanım... Hey gidi Samiha Anne... Ne güzel günlerdi. Tevfik pek severdi onları, onlar da Tevfik'i sever, sayarlardı. Dostluk nedir diye sorsanız, Ayverdi'nin Tevfik Bey'e muhabbetidir derim.'

Cemalnur Hanım'ı arıyorum.

'Ablacığım nasılsınız, rahatsız etmiyorum umarım...'

'Şu an Kenan Rifai Hazretleri'nin *Sohbetler* kitabının çekimini yapıyorum.'

'Vasfiye Annenin evindeyiz, Samiha Anneyi, sizi andık, sesinizi duyayım dedim...'

Öylesine aşkla konuşuyor ki, yüzlerce kilometre uzakta, İstanbul'da değil de odada, yanımızda.

'Vasfiye Anne sürekli soruyor Samiha Anneyi de tanıyor musunuz diye... Veriyorum veriyorum. Hoşçakalın.'

'Alo, Cemalnur, canım, nasılsın, iyi misin? Ben iyiyim, evet evet, Allah dostları bir araya getiriyor bir şekilde... Ben de özledim. Anneni de çok özledim. Ara ara Ankara'ya geliyormuşsun duydum. Sana zahmet vermek istemem ama bir boş zaman bulduğunda, beni bahtiyar edersen kızım, öpüyorum canım. Estağfurullah, Allah'a emanet ol...'

'Efendim şu resimdekileri merak ediyorsunuzdur. Anlatayım... Babam hukukçu idi. Talebeyken çekirtmişler. Yaşar Karayalçın. Galip Bey'in oğlu. Vefakar dostlarımız, yakınlarımız. Tevfik Bey'i çok severlerdi. Vefatından sonra Yaşar Bey getirmişti bu fotoğrafı. Bu, malum Celal Bayar... Şuradaki dayım, eşi ve çocukları... Bu, Tevfik'in talebeyken köye tatile geldiği zamandan...'

Vasfiye Hanım'ın sesi eriyor. Evin her yanında izi var. Ölmüş olduğuna inanmak güç. Hâlâ hayatlarının içinde, kalplerinde dipdiri... Hatıraların, insanı yeni kapılara iten bir kuvvet oldu-

ğunu hissediyorum. Tablolar, fotoğraflar, odadaki bütün eşya, onun anılarını canlı tutuyor. Kenan Rıfai Hazretleri'nin Hırka-ı Şerif'teki dergahında çekilmiş fotoğrafı. Kainat Hanım, Vechiye Büyükaksoy, Cemil Bey ve diğerleri... Cahide Hanım hasretle anıyor o günleri...

'Samiha Anneyi tanıma lütfuna erişmiştik. Gençtik o zaman tabii... Ortaokul ikinci sınıftaydım yanlış hatırlamıyorsam. Samiha Anne hiçlikti. Yanında kendinizi cennette gibi hissederdiniz. Nasıl bir güzelliği anlatamam. Aşk ve irfan dolu bir insandı. Haliyle konuşurdu. Hz. Pir'i tanıyamadık, Samiha Anne anlatırdı, oradan biliyorum. Babam da tanımamıştı ama inanıyorum ki himmeti üzerindeydi. Samiha Anne, babam için, 'Yassıada'dan sağ salim çıkarsa, eminim bir veli olarak çıkacak' demişti bir ziyaretinde anneme... Annem daha iyi hatırlayacaktır...'

Vasfiye Hanım'ın belleği bir kez daha şaşırtıyor...

'Hatırlamaz olur muyum Cahide... Hastaneye gelmişti. Tevfik yatıyor. Zayıflamış, solmuş, bitkin... Baktım yanağından yaş akıyor, 'Sizin için bir şey yapamadım' dedi Tevfik'e. O da beni şikayet etti, 'Vasfiye çok üzülüyor, halbuki ben iyiyim.' Böyle nasıl gözyaşları akıyor, korktum, Tevfik'i acaba kötü mü gördü diye, neyse sonra başka bir şey söyledi. Konuyu değiştirdi. Allah rahmet eylesin. Ne mutlu onlara, en güzel yere gittiler, Allah sizlere ömür versin ama dünya sevmeye değer bir yer değil. Oralar buradan daha güzel. Şimdi Kur'an okuyorum, daha yeni okudum, yani bunu hakikaten okuyan bir rüya gördüm gibi kabul etmesi lazım. Bir rüya görüyoruz, fakat o rüyayı gören insanlar ben yaşıyorum zannediyor, aynı rüyayı görüyoruz, o kadar kısa, o kadar kısadır, bunu okuduktan sonra ben hiç üzülmiyorum gidenler için, bir âleme gittiler ve Allah'ımız bize söz veriyor. İnancın ve namazın üstünde çok duruyor, siz durmuyor musunuz yoksa...'

Cahide Hanım söze karışıyor, 'Anne durmazlar mı, aşk olsun!' Vasfiye Hanım elimi tutmayı sürdürerek, heyecanla, 'Yani namaz, namaz, namaz...' diyor, 'Ben böyle oturduğum zaman hatırlıyorum, namaz kılınacak, oğlum kusura bakmayın...'

Cahide Hanım ayaklanıyor, 'Anne biz müsaade istiyoruz, aşağıla işlerimiz var, götürüyorum şimdi misafirleri.'

Sarılıyorlar.

'Şeref duydum efendim, çok teşekkür ederim.'

Vasfiye Hanım alnımdan öperek, 'Allah yardımcınız olsun evladım' diyor, 'Asıl olan gönülle inanmaktır, o olduktan sonra dünyanın en mesut insanısınız.'

Çıkıyoruz.

Merdivenlerden inerken Cahide Hanım, 'İnanır mısın Ali Bey' diyor, 'annem bütün işlerini kendi görüyor, biz servis yapalım diyoruz, yemek filan kabul etmiyor, onunla ayakta durduğunu söylüyor. Yemeğini kendi yapıyor, ortalığı kendi toparlıyor. Zihni bizimkinden daha iyi... Şiirler okuyor ezberinden...'

Çimenlu çaruklarum
Çimenleri çiğnarum
Ya sorun çimenlere
Geçti mi burdan yarum

Bindokuzyüzaltmışbir martın beşi.

Kocasına, 'İki gündür seninle konuşamadım' diyor mektubunda Vasfiye Hanım.

Bunun sebebi yalnız dersler değil. Bazen insanın hisleri hareketlerine galip geliyor, yapılmaması icap eden şeyi yapıyor, söylenmemesi lazım olan sözü söyletiyor. Bu fazla taşkın hallerde en doğru hareket susmak oluyor. Bu arada mübarek kandil geçti. Senin kandilini tebrik edememek bana çok acı geldi. Bu halet-i ruhiye içinde Hacı Bayram Hazretlerini ziyarette gittim ve onunla bugüne kadar böyle

rahat konuşmamıştım. Şimdi senden tekrar utanıyorum, seni çok özlediğimi ona daha rahat anlatmıştım. Şükretmiyorum sanma, senin dediğin gibi nefes alman bize kafidir elbette. Büyük Allah bu nevi masum arzuları isyan saymaz. İnşallah bugün senden mektup alırım. Allaha emanet ol hayatım. :.

'Hayatım...' kelimesine bakıyorum. Çizgili kağıda, okunması güç bir yazıyla yazılmış. Kimi harfleri tanımak için dakikalarca uğraşıyorum.

'Devrimden önce okuma yazma öğrenmiş kişilerin yazılarında böylesi bir durum daima gözlenir' diyor Ayhan Bey.

Özellikle p harfi, sonra yumuşak g, salyangoz gibi sola doğru kıvrım kıvrım yazılmış. Önce bir o harfi yazmış anlaşılan, sonra soluna doğru ortalararak bir çizgi çekilmiş. Tam ortalanmamış ama... O harfinin içine doğru dağılan, bükülen çizgiler harfi okunmaz hale getirmiş.

Elli sözcükten oluşan mektuplarla, her gün konuşmuş kocasıyla... Bununla yetinmemiş, aynı gün ikinci bir mektup yazmış. Yine Bindokuzyüzaltmışbir, beş mart.

Canım Tevfikçim,

Bugün hava yine çok güzel. Sabahleyin içimde yine beni hayli rahatsız eden bir azgınlık vardı, fakat Allah'ın yardımı ile yüreğimden dua edebildim. Şimdi çok rahatım. Çünkü insan her zaman dua edemiyor. Yani sadece ağzından edebiliyor. Evet, canım madem ki huzurluyum öyle ise sana bazı havadisler vereyim. Cahide'mize çok iyi talipler çıkıyor ekserisi mühendis. Amma bizim gibi değil, varlıklı insanlar. Ben hiçbirini tanımıyorum. Bizim İdris'e müracaat ediyorlarmış, o da bizim kızımız okuyor diye üzerinde durmuyor. İşte böyle canım. İnsan sevin sin mi, üzülün mü, fakat herhalde şükretmek lazım, o küçücük Cahide'mizin bu halini gösterdi diye. Nazire'nin de kurtulması yaklaşıyor. Allah hayırlısını versin. Babama yaz. İsmi ni onun koymasını rica ediyoruz diyor. Fevzi Bey

her zaman selamımı yazıyor musun diye soruyor. Onlar bizi her zaman arıyorlar. Ben de bugün uğramak istiyorum. Allah'a emanet eder hasretle kucaklarım hayatım...

Bu kez, Nazım Hikmet'in 'Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar...' dizesi çağrışıyor. 'Bugün hava yine güzel...' 'Şükür olsun ki' diye devam ediyor, 'bu dünyada hiçbir şey devamlı değil...' Az önce, 'Devam olmayan şeyde lezzet yoktur' diyordu.

Güzel değil batmakla kaybolan bir güzel. Zira zevale mahkum hakiki güzel olamaz. O'nun aynası olan kalple sevillemez ve sevilmemeli... Kocasını ebedi bir aşkla seven kadının, kendisi kadar umutlu olamayan bir dostuna, 'Ne malum yarın güneş doğmayacak' deyişine bakıyorum şimdi. Kimisi çizgili kâğıda, kimisi sarı biraz küçükçe ve kalın kâğıtlara, kimisi pembe kâğıtlara yazılmış yüzlerce mektup var masada... Gün boyu çalışma odamda onları okumuş, dış dünyadan tümüyle kopmuş, zaman içinde bir yolculuğa çıkmıştım. Dışarı çıktığımda, şairin, 'bu nasıl bir dünya hikâyesi zor/mekânı bir satır, zamanı vehim/bütün bir kainat müşamba dekor/bütün bir insanlık yalına teslim...' dizeleri aklıma geliyor.

Bu denli sert, canhıraş konuşturan neydi? 'Nesin sen, hakikat olsan da çekil' diye bağırmasına yol açan şey... 'Vatanım, sevgilim, dostum ve hocam...' diyordu. Tevfik Bey gibi... Önce memleketimizi seveceğiz sonra birbirimizi... Vatanım ve sevgilim. Nazım Hikmet gibi... Vasfiye Hanım sürekli rüya görüyor o günlerde. Bir gecenin içinde ama günün ışıyacağından emin...

Bu şafak uyandığımda yaz sabahları gibi parlak bir gökyüzü ile karşılaştım. Şimdi sıcak bir güneş var. Bu hali hayra yordum. Bu geceki rüyam da güzeldi anlayacağın. Bu günümü biraz iç rahatlığıyla geçireceğim diye hazırlanmışken Berin Hanım'la telefonla konuştum. Cahit tatil olduğu için biraz uğramak istedik. Sesi çok üzgün ağlar gibi idi. Hanımefendi, Allah istemezse kimse bir şey

yapamaz dedim sadece. Pek tesir edemediğimi zannediyorum, onu teselliyi kendime vazife edindim adeta, çünkü çok yalnız. Allah cümlemizin yardımcısıdır. Yapılan bunca duaların yerini bulmaya-
cağını hiç düşünmüyorum. Canım Tevfikçiğim çektiğimiz telgrafı almadığına çok üzüldüm, inşallah şimdi almışsındır. Yaşar sana yün çorap göndermiş, çift çoraptır. Mümkünse ikincisini İzzet ağabeye verirsin, olmazsa hepsini sen giyersin. İçinde bir tane siyah var, o renk bana neler hatırlatmadı ki. İnşallah yanımda giyinmek nasip olur hayatım. Allah seni ve senin gibi olanları korusun...

Bindokuzyüzaltmışbir iki nisan tarihli bu mektubu. Sabah şafak vakti uyanmış olmalı. Şafak deyince özgürlüğü çalınan, işken-
celer gören Sevgi Soysal çağırıyor...

Bugünkü pazarı ilk defa sensiz sözde gezmek suretiyle geçirdik. Sabahleyin Türkan çocuklarıyla geldi. Güzel bir rüya görmüş onu anlatmak istemiş, ben hayra yordum. İnşallah hayır olur. Arkadan Kadriye ile Yücel geldiler. Onlar da rüya görmüşler. Yücel'in rüyası beni o kadar heyecanlandırdı ki yaşlarımı eğliyemedim. Hayır olsun inşallah. Sözde ben hazreti Mevlana'nın türbesinin önünde dua ediyordum. Okuduğum dua Yücel'in aklında kalmış bana tekrarladı. Kuran-ı Kerim'de böyle bir sure hatırlıyorum. Birkaç gün bakamayacağım. Tam yerini bulursam sana da yazarım. Evet, rüyaya dönelim. Ben böyle vecd içinde iken Mevlana hazretleri görünüyor ve benim halimden o kadar memnun oluyor ki parmağındaki yüzüğü çıkarıyor bana uzatıyor artık bunu takabilirsin sen diyor. Düşün Tevfik bu bahtlı insan ben olabilir miyim? Amma Allah lütufkardır.

*Aldum aşkun tüfeğün
Vurdum bir kaç karaca
Dünyada bir yâr sevdum
Kaşı gözi karaca*

'Babam, her gün yazıyordu Ali Bey. Elli kelime, başlangıçta duygularını anlatmak için tatsız bir sınırlamaydı ama zamanla o da, biz de alıştık. Sorularımızı cevaplarımızı elli kelimeye sığdırabiliyorduk. Her gün babama yazıyorduk. O ise anneme, Ayşe'ye, bana ve Cahit'e sırayla cevap veriyordu... Annemin gönderdiklerine çok memnun olduğunu söylüyordu. Pazartesi, çarşamba ve cuma günleri evimize bir vasıta uğruyor, babamın kirlilerini ve mektubunu getiriyordu. Bizim hazırladığımız eşyaları ve mektupları alıp götürüyordu. Harbiye'deki ilk haftasında Annem, Samiha

Ayverdi'nin kitapları ile Kuran-ı Kerim göndermişti. Gazetelerde hakaretamiz bir dille haberler yayınlanıyordu. Olmadık yalanlar uyduruyor, iftira ediyorlardı. Düşükler asılacak, kesilecek diyorlardı. O kadar çok kaygılanıyorduk ki... Babam halimizi tahmin ettiğinden, 'Gazetelerin yalanlarına inanmayın' diyordu. Güya ben Paris'teyken, babam Samsun Vapuru ile bana külliyetli eşya göndermiş ve yakalanmış... Haksızlığın bu kadarına pes doğrusu! Evde babama ait silahlar bulunmuş imiş. Halbuki ruhsatlı bir tabancası vardı. O da odasındaki komodinde dururdu. Annem Garnizon Kumandanlığı'na makbuz mukabili teslim etmişti. Annem hepimizden daha metindi. Babam, 'Hiçbir şeye ihtiyacım yok' diye yazıyordu her mektubunda. Arkadaşlarıyla aynı yerdeydi, birlikte yürüdükleri dostlarıyla. Harbiye günlerinde yatmadan önce mutlaka okuyordu. Mesaisinin en yoğun olduğu zamanlarda bile okumaktan geri durmazdı. Mektuplarında mutlaka kitap isterdi. Benim mektuplarıma bayıldığını her defasında söylerdi... Sürekli onun o günlerde yazdıklarını okuyorum. Ondan birkaç sayfa okumadan günüm geçmiyor. Bugün yazmış gibi, heyecanla okuyorum. Ayşe'ye muvaffakiyeti için dua ediyor. 'Benim için evin arslan erkeği' diyor.'

Hapsi, zorunlu dinlenme olarak görüyor. Kurban bayramındaki mektubuna bakıyorum şimdi.

Mübarek Kurban Bayramınızı tebrik eder, cümlenize ve aziz milletimize nice nice mes'ut, bahtiyar bayramlar temenni ederim... Cici yavrularımın gözlerinden öperim. Onların senin etrafında vakarlı toplanmış olduklarını tahayyül etmek bana huzur veriyor... Bütün arkadaşlar bir arada bayramlaştık... Hepsinde vicdan rahatlığına sahip insanların emin hali var... Beni seyahatte farz ediyorsunuz... Daha mes'ut olmak için, bir an, amansız bir hastalıkla hastanede yattığımı düşünün... Halbuki ben en sıhhatli halimi yaşıyorum...

Öyle zannediyorum ki, bugün bir şeker muayenesi yapılırsa düşük çıkardı. Sevgili Vasfiyem, sen benim için asil, feragatli, vakur bir abidesin. Senin sevgine sahip olmakla iftihar ediyorum... Cahidem, Ayşem, Cahidim, uzatın güzel yüzlerinizi öpeyim...

‘Canım babacığım, hadiselerin daima vatanımız ve milletimiz için hayırlar getireceğine kani oldu. Ve buna dua etti. Her gün okuduğu Kuran mealinde çizdiği yerlerden biri şu idi... Hz. İsa, düşmanını sev demişti. Bu esasın yüksekliğini tanımamak mümkün değildir. Fakat harpte esir ettiğin düşmanı serbest bırakmak için Allah yolunda mali fedakarlığı göze al diyen Kuran, insanlık için daha ameli ve daha hayırlı bir düstur ortaya koymuştur...’

Bindokuzyüzaltmışın sekiz haziranında Harbiye’den yazdığı mektubunda, ilk defa yıkandığını söylüyordu.

... Dün ilk defa yıkandım... Ayın 6’sında okul komutanının müsaadesiyle Adnan Bey’le görüştüm. Bazı arkadaşlar da görüştü. İyidir. Osmanlı târihi okuyor. Bir de Kur’an-ı Kerim. ‘Dört günde hatmedeceğim’ dedi. O da huzur-ı kalp içinde... Günlerimiz birbirine benzediğinden yazacak fazla bir şey yok. Ayşem herhalde yarın imtihana girecek. Allah hayırlısını nasip etsin... İsim saymayayım, kalbimde kimlerin olduğunu bilirsin. Cümlesine selam söyle...

*Cebumdaki harçluğum
Endi iki kuruşe
İki güne bir ekmek
O da değmeyi dişe*

'Bindokuzellinin ondört mayısı... Samsun'da, lisenin karşısındaki evimizdeyiz. Eskiden Vali Konağı imiş. Babam sonuçtan emin. Ertesi gün Demokratların oylarının yüzde ellinin üzerinde olduğu anlaşılıyor. Meclis'e giren dört yüzsekiz mebus arasında babam da var. Tevfik İleri, DP Samsun mebusu artık. Radyonun başındayız. Meclis'teki yemin merasimi radyodan canlı yayınlanıyor. Babamı on yıl sonra, kapısında askerin beklediği hastanedeki odasında, yatakta bir deri bir kemik gördüğümde isyan etmiştim. Halbuki Bölge Müdürü iken, kırkaltı seçimlerinde

gelen teklifi kabul etmemişti. Ellide neden kabul etti bir türlü anlayamıyordum. Kırkaltıdaki öneri Halk Partisi'nden gelmişti, onu reddetmesi, partinin siyasi idealleriyle uyuşmamasındandı. Demokratların ısrarına dayanamadı. Rize'den aday olacaktı, listeler açıklandınca, Samsun olduğu anlaşıldı. Samsun'da Halk Partisi önde idi. Şaşırmıştı. Annem, 'Bölge Müdürü olarak buraya hizmetin çok, zannedersem Parti bu yüzden düşündü. Her şeyde bir hayır vardır, köyleri biliyorsun, halkı tanıyorsun, ahali de seni seviyor, hizmetlerini takdir ediyor. Partinin kararına saygı göstermelisin' demişti. Samsun, Halk Partisi'nin kalesi olmasına rağmen, Demokrat Parti muazzam bir oy almıştı, herkes gibi biz de şaşırmıştık. Seçimin hararetli günlerinde Celal Bayar Samsun'a gelmişti. Babamın yaptığı konuşmalardan çok etkilendiği söyleniyordu. Sonradan kabineye Ulaştırma Bakanı olarak girmesinde bunun etkisi olduğu kesindi. O ana kadar Menderes'le tanışmıyordu. Ulaştırma Bakanlığı beş altı ay kadar sürdü. Sonra Milli Eğitim Bakanı oldu. Babam açısından en yorucu dönem başlamıştı. O güne kadar Köy Enstitüleri meselesine kimse bulaşmak istemiyordu. Okulların ıslahı konusuna cesaretle girişti. Halk Partisi'nden şiddetli tepkiler geliyordu. Ulus gazetesinde her gün babamla ilgili gerçekdışı yayınlar yaptılar. Hatta, hatırlıyorum, babam, sabah gazeteleri okurken, aleyhinde bir haber çıkmamışsa, anneme, 'Vasfiye' derdi, 'demek ki dün, milletimiz için hayırlı bir iş yapmamışız.'

Babamı hep mütevazı ama temiz, şık giysiler içinde hatırlıyorum. Kıyafetine dikkat ederdi. Biraz da şık görünmeye meraklıydı. Bunu biraz, çocukluğunda bundan mahrum kalmasına bağlıyorum. Tabii varlıklı bir aileden gelmiyor. O zamanlar Anadolu'da zaten yoksulluk yaygın. İkinci Dünya Harbi, savaşa girmememize rağmen, memleketimizde bir kıtlığa, darlığa sebep olmuştu. Çocukluğunda, kardeşiyle aynı pabucu paylaşıyorlar. Birinin giydiğini, ertesi gün diğeri giyiyor. Fatih'te, hem ilk mektepte

okuyor hem de sigara kâğıdı filan satıyor. Üniversiteyi yatılı burslu okuyor, o zaman leyl-i meccani derlerdi, öyle okuyor. Bir de sınıf atlayarak gidiyor. Çalışkan, zeki bir çocuk. Mühendis Mektebi'ni kısa sürede bitiriyor. En çok aritmetik dersini sevdiğini söylerdi o günleri anlatırken. Yaşadığı sıkıntıları keyifle hatırlardı. Babamın bir defa olsun şikayet ettiğini görmedim. Her şeye rağmen hayatından razı bir insandı. En güç anında dahi tevekkülü bıraktığını hatırlamıyorum. Hiddetlendiği zamanlarda edebini bozmaz, dedikodudan nefret eder, bizi de men ederdi. Kimse hakkında kötü konuştuğu vaki değildi. Çocuklara, büyük-müş gibi muamele ederdi. Onlarla konuşurken 'efendim' diye hitap ederdi. Bana ilk tavsiye ettiği kitap, Samiha Ayverdi'nin *Yusuçuk*'u olmuştur. Bu kitabı başucumdan hiç eksik etmedim. İçinde babamın da hakikatini buldum. Evde pek az zaman geçirirdi ama o az vakitlerde hem sohbet eder hem neşeli anlar geçirir hem de okurduk. Babamı bir de, evde en çok okurken hatırlıyorum.'

Cahide Hanım anlattıkça belleğinin kuytularındaki anılar, fotoğraflar, sözcükler hareketleniyor, onları yeniden keşfeder gibi bir ruh hali içerisinde çeyrek yüzyılı aşkın bir zamanı tekrar yaşıyor. Geçmişin bugünde nasıl yaşandığını onun bu halinden okuyabiliyorum. *Samiha Ayverdi ile Sırta Yolculuk* kitabını açıyor.

'Ne tuhaf değil mi Ali Bey? Şimdi yıllar önce yaşadığım bir anı yeniden yaşıyormuş gibi bir his oldu. Paralel evrenler üzerine geçenlerde bir şeyler okumuş, çok etkilenmişim. Doğrusunu isterseniz, şimdi, Samiha Annenin kitabından tefeül ettiğimden çıkan cümleler ile bu tefeülü çok önce bir zamanda yaşamışım hissi, sadece âlemlerin iç içeliğine dair bir hisse kapılmama neden olmuyor, bir an için de olsa zamanın dışına çıkabileceğimizi de gösteriyor...'

Cahide Hanım açtığı yerden birkaç cümle okumak için gözlüğünü arıyor.

Kocası, 'Ah bir de unutkanlık olmasa... Paralel evrenlerde göz-lüğün kaybolma ihtimali yok olabilse...' deyince, 'Görüyorsunuz efendim, Ayhan hayatı hep bir humor penceresinden idrak eder...' diyor.

Samiha Ayverdi'nin kelimelerini soluksuz kalmış birinin ciğerlerine oksijen çeker gibi okuyor:

Ne tuhaf, bu gök kubbenin altında herkes bir şeyler duyup bir şeyler söylüyor; fakat her duyuş, her söyleyiş ve her görüş, nihayet, muhabil olduğu eşyayı aksettiren bir ayna parçacığına benziyor. Fakat nerede o kamil ve mükemmel duyuş ve duyuruş ki, içine bütün cihanın aksettiği muazzam bir ayna olsun...

İnsan ve Şeytan'dan olmalı. Solmuş, eprimiş kırmızı bir kâğıtla kaplanmış.

Çaylar tazeleniyor. Boş tabaklar sehpalardan alınıyor, doluları geliyor. Kurabiyeler, bademli kekler, poğaçalar, antepfıstığı, çorum leblebisi... Mavi kaselerde nazar işareti. Gözüm tablolara kayıyor.

'Bunlar da mı Cahide Hanım'ın?'

Ayhan Bey, 'Hayır, bunları, Irak'ta çalıştığım yıllarda almıştım. Şunlar Cahide'nin' diyor.

Cahide Hanım tepsiyi kenardaki sehpayaya bırakıyor,

'Ayşe'yle Ayhan'ın teşviki olmasaydı, duvara asılmalarına izin vermezdim.'

Ayhan Bey, 'Şu da bir Rus ressama ait...'

'Bunu, çok sevdiğim bir dostumu kaybettiğimde yapmıştım. Bilmiyorum o hissi veriyor mu?'

'Evet... O gözle bakınca veriyor...'

'Tabii hayranı olduğum ressamların da kopyaları var. Şu mesele... İki fırça darbesiyle çölde oturan insanların içindeki huzuru yansıtabiliyor...'

vafa apartmanı

‘Gerçekten öyle, ben de deminden beri gözümü ayıramıyorum. Beni cezbetti, çok dinlendirici buldum.’

Ayhan Bey’e dayanamayıp söylüyorum;

‘Biliyor musunuz, sizi ilk gördüğümde Aliya İzzetbegoviç sanmıştım... Sanki kabrinden kalkmış da gelmiş.’

Ayşe Hanım da katılıyor, ‘Bunu ilk söyleyen siz değilsiniz, çekinmeyin.’

‘Öyledir, Ayhan’ı çok benzetirler... Sadece sureti değil, sireti de benzer...’

Kocasına sevgiyle bakıyor Cahide Hanım.

‘Üstelik aynı bereyi kullanıyorsunuz...’

‘E kel olunca...’

‘Evde böyle dolaşıyor Ali Bey...’

‘Alışmışım napayım...’

Karşıya kaban derler
Keçiye yaban derler
Ne kadar güzel olsan
Aduna çoban derler

'Demokrat Parti dört yüz sekiz, Halk Partisi altmış dokuz mebus kazanmıştı. Memlekette bayram havası vardı. Ondört Mayıs, milletimizin makus talihinin yenildiği gün idi. Ama kasketli-şalvarlı-çarıklı köylülerin Ankara'da, Meclis'te, hele Kızılay'da dolaşmalarını kolay hazmedemeyecekleri açıktı. Bunu ileriki yıllarda anlayacaktım. O sıralar oniki yaşındaydım. En çok, evimizin önünden coşkuyla insanların geçtiği anı hatırlıyorum. Yemin merasimini annemle birlikte radyodan canlı dinledik. Sonra kabine açıklandı. Yirmiiki Mayıs günü Bayar cumhurreis

oldu. Onun haberini de radyodan almıştık. Tabii olup bitenin tam olarak farkında değildim, henüz küçüktüm. Samsun'dan ayrılacağımız için üzülyordum. Okulu terk edecektik, arkadaşlarımızı bırakacaktık. Ankara yeni bir şehir, yeni bir dünyaydı, kaygılanıyor, üzülyorduk. Ama mecburduk. Sonra trenle Ankara'ya geldik. Herkeste tarifsiz bir sevinç, bir mutluluk... Memleket bayram yerine dönmüştü. Kansıız devrim diyorlardı. Seçim kararı bir martta açıklanmıştı. Yirmiüç martta İnönü, Polatlı'da bir miting yapmış, seçim sürecini başlatmıştı. Babamın o günlerde Samsun'un bütün mahallelerini gezdiğini hatırlıyorum. Eve geç geliyordu. Her gün birkaç yere gidiyor, kahvehanelerde, evlerde, parti bürolarında toplantı ve ziyaretler yapıyordu. Halk Partisi'nin inkılapçılık ve altı ok umdelerini nispeten gevşettiğinden bahsediliyordu. Ticanilerin lideri Kemal Pilavoglu ile CHP'nin temas kurduğu haberi herkesi şaşırtmıştı. Bu kitabı o günlerin anısı olarak hâlâ saklarım, bakın... *DP'nin Hüviyeti veya Köyde Muhakeme*... Burada İsmet İnönü'nün vatandaşlar arasında düşmanlığı engellemekle Allah yolunda çalıştığı ifade ediliyor. Kitabı teşkilatlara dağıtmışlardı. Babam okurken sık sık heyecanla itiraz eder, bazen güler bazen de ayağa fırlar, 'Hadi canım sen de!' diye bağırırdı. Halk Partisi tarafında tam bir yıkım vardı. İnönü'nün bile seçilememe tehlikesinden söz ediliyordu. Millet Partililer, seçim akşamı İnönü'nün Köşkün balkonundan Ankara'ya 'Nankörler, nankör millet!' diye bağırıldığını söylüyorlardı. Ankara'ya bu atmosferde gelmiştik. Değişen sadece siyasi iktidar değildi, halk, Milli Şef'ten iktidarı alıp vatandaşa vermişti. Muazzam bir şey olmuştu. İnönü'nün giderek tavır değiştirdiğini görecektik. Demokratların bu başarısının asıl mimarının kendisi olduğunu söylüyordu. Memleket çok partili hayata geçmiş, demokrasi gelmişti. Bu, Cumhuriyet'in başarısıydı ona göre... Yıllar sonra, İnönü'nün, oğluna yazdığı bir mektubu okumuştum, 'Fena kaybettik' diyordu. 'Niçin kaybettik? İnsafslı insafsız

binbir sebebi var. Fakat başta geleni değişiklik arzusudur. Bu da milletlerin hem masum hem tabii bir arzusudur.' Ankara Valisi ve Halk Partisi'nin Yozgat mebus adayı Avni Doğan'ın, gecenin ilerleyen saatlerinde son durumu İnönü'ye aktardığı telefon görüşmesi esnasında aldığı emri yazmıştı gazete: 'Güzel, demek iktidar onlara teveccüh etmiş bulunuyor. Şimdi derhal Celal Bey'i telefonla arayınız ve kendisini tebrik ettiğimi söyleyiniz. İktidarı devralmak için hazırlıklarını yapınlar.'

Babam seçimden iki gün sonra Ankara'ya gitti. Meclis'in toplanacağı yirmiiki mayıs'a kadar orada kaldı. Yemin töreninden sonra, Sıhhiye'de kiraladığı eve taşınacağımızı ve eşyaları hazırlamamız gerektiğini bildiren bir telgraf çekti. Evdeki telaşı görmeliydiniz. Bereket versin annem tecrübeli, sakın... Nihayet şimdiki Abdi İpekçi Parkı'nın karşısındaki Çelik Apartmanı'na taşındık. Köşede, göz alıcı, sarı renge boyanmış bir apartman. Orası şimdiki gibi kalabalık değildi, sakın, mutena bir yerdi. Önünden otobüs geçerci, durak yakındı. Trafik de böyle değildi. Cadde, Cebeci'ye ulaşıyordu. Caddeyi keseñ Sağlık Sokak'ta, dokuz numaralı dairededik. Seçimdeki gerilimden eser yoktu ama bu kez babamı ömrünce terk etmeyeceği o telaş sarmıştı... Seçim günlerini unutamıyorum. Halkçılar, bizimkilere öyle saldırıyorlardı ki... Her şeyi bize yansıtmıyorlardı, bilhassa annem, ama her şeyi de gizleyemiyorlardı. Babam o gerilimine rağmen, olağan davranmaya çalışıyor, gönlümüzü hoş edecek şekilde vakit geçirmeye gayret ediyordu. Samsun'daki evimizin önünden Halkçılar geçerken, yakalarındaki rozetleri çıkarıp gösteriyorlar, laf atıyorlar, bağılıyorlardı. Tabii, Halk Partisi dışında bir partinin fikri bile fevkalade bir şey o zamanlar... Öyle yasaklar vardı ki... Jandarmanın da müdahil olduğunu hatırlıyorum. Tabii Halkçılardan yana davranıyorlardı. Herkeste bir korku, bir endişe... Bir komşumuz, Rıfat Amca vardı Samsun'da, Demokratların safındaydı. Ona Halkçı komşularımızın tuhaf tuhaf baktığını

da hatırlıyorum. Ne çok şey var hafızamda Ali Bey, bilemezsiniz... Bunlar, düşündükçe gizlendikleri yerden birer birer çıkar. Rıfat Amca'nın halini bugün düşününce, Nazi Almanya'sındaki Yahudilerin durumu geliyor aklıma. Demokratların hali öyle idi.'

Ayhan Bey dalıp gitmiş, 'Biz de Atatürk Lisesi'nin orta kısmında okurken, bazı arkadaşlarımızla Demokrat Parti'nin seçim bildirilerini dağıtırdık.'

Cahide Hanım, 'Aferin sana' diyor gülerek, 'daha o zamandan doğru yolu bulmuşsun...'

Ayhan Bey sürdürüyor konuşmasını, 'Elliden sonra müthiş şeyler oldu. O zaman bir gazete vardı, Zafer miydi, Ulus mu yoksa...'

Cahide Hanım, 'Zafer'dir...'

'Evet evet, Zafer. Seçimin ertesi günü on baskı yapmıştı, hiç unutmam...'

'Yeter! Söz milletindir! O söz, müthiş bir heyecan. Düşünün kaç senenin tek parti dönemi. İnönü'nün gitmesi mevzubahis değil, müthiş bir coşkuydu. Annemin sürekli dua ettiğini hatırlıyorum. 'Allah'ım! Eğer biz bunda kendimiz için bir menfaat düşünüyorsak, bize bunu nasip etme. Memlekete yararı olacaksa yolumuzu açık et.' Babam da aynı anda aynı duayı ediyordu. Tabii ikisi farklı yerlerdeydi, babam uzak bir şehirde, annem Samsun'da aynı anda aynı yakarıшта bulunuyorlar. Hep hizmet kaygısı içinde oldu babam. Annem de ona yardımcı olmaya gayret etti. Babamın bakanlığı açıklandığında da benzer bir dua hatırlıyorum. 'Allah'ım! Beni şaşırtma, yanıltma. Makamın cazibesine kapılıp kendimden geçirtme. Milletime, memleketime hizmet etmeyi nasip et...' Hep böyle dua ederdi. Babam, kibirlenmeyi en büyük günah görürdü. Kamu parasını koruma konusunda aşırı duyarlıydı. Bize de böyle telkin ederdi. Altmış darbesine kadar biz, okulda, mahallede, babama mensubiyetimizden söz

etmezdik. Ta ki darbe oldu, her şey matbuatta yazılıp çizilmeye başlandı, mecbur kalınca kimliğimizi açıklamak zorunda kaldık. Ondan önce kimse benim, Ayşe'nin, Cahit'in Tefvik İleri'nin evladı olduğumuzu bilmezdi. Hayatımız hep mütevazı geçti. Annem, evin geçimi konusunda dikkatli davranırdı. Ay sonunu zor getirirdik. Şimdiki milletvekilleri, bakanlar gibi değildi. Zaten kirada oturuyorduk, üç kardeşlik, annemle birlikte, darbeden sonra ben ve Ayşe çalışmaya başladık, babama ihtiyaçları için para gönderirdik, geri kalanıyla da güç bela geçinirdik. Annem hep anlatır, bir gün bizi karşılarına almış, 'Sizi Ankara Koleji'ne vereceğiz ama sınıfta kalmak yok, derslerinize çok çalışacaksınız, eğer aksama olursa okuldan alırsınız...' demişler. Okul taksitlerini zor ödüyorlar. Giyim kuşamımız da mütevazı idi. Okul kıyafetlerimizi birkaç sene giyerdik. Ayşe'yle eteklerimizi annem biraz uzun tutardı, katlardı. Tabii boyumuz uzadığı için, her sene söker biraz uzatırdı. Birkaç iz olurdu ne kadar ütülese de... Bir gün öğretmenimizin tahtaya kaldırdığında, rengi solmuş, birkaç dikiş izi olan eteğime bakıp, 'Bak sen, kızımızın boyu ne kadar da büyümüş...' diyerek beni teselli ettiğini hatırlıyorum. Bundan bir kompleks de duymazdık biliyor musunuz? Yani evde bu konuşulmazdı bile. O zaman lacivert bir forma giyerdik. Üç sene boyunca boyunu aç aça onu giydiğimizi hatırlıyorum. Kışın bir elbisemiz, yazın bir elbisemiz vardı. İkisiyle idare ederdik. Babamız vekildi ama yaşantımız değişmemişti. Dediğim gibi, sınıfta kalırsanız, okuldan alırsınız derlerdi. Gerçi bunu teşvik için söylediklerini biliyorduk. Fakat okul taksitlerini zorlukla ödediklerini de biliyorduk. Hiç unutmuyorum hocalık yaptığım seneler, projeler oluyordu, ben de o projelere başvurup ilave ders veriyordum. Allah rahmet eylesin, bir müdürümüz vardı, genç bir arkadaşı. Bir gün bana 'Ayşe, şimdi babanın ne kadar namuslu olduğuna inandım' dedi. Ben, 'Hayırdır ne oldu?' diye sorunca, 'Sen, bu kadar sene bakanlık yapmış birinin kızı

olarak geçinmek için projelerde çalışıyorsun, paran pulun yok demek ki... Biraz geç oldu ama...' dedi... Babam gittiği zaman evde bir kuruş bile yoktu. Hatta öyle bir durumda kaldık ki Sıhhiye'deki evin kirası senelik ödeniyordu, babam Yassıada'da, kirayı ödeyemiyoruz, Cemil Ağabey, Vecihe Abla gelip dediler ki, 'Vasfiye Abla biz, müsaade ederseniz, kendi aramızda bir şeyler toplayıp kirayı deruhte etmek istiyoruz...' Tabii annem kabule yanaşmadı ama imkân yok, çaresiziz, mecburen kabul etti, kiramız öyle ödendi...'

Cahide Hanım o günleri yeniden yaşıyor. Çileli, sade bir yaşam... Bakan kızı olarak okulda üç yıl aynı formayı giymek ve bunu dert etmemek için insanın nasıl bir iç dünyası olması gerektiğini insan onları seyrederek anlayabilir. Babaları Yassıada'dayken ev kirasını ödeyen Cemil Bey'in, Kenan Rıfai'nin dervişlerinden olduğunu söylüyor Ayşe Hanım.

'Kanada'da yaşıyorlar değil mi?'

'Evet' diyor, 'Kızları Semanur o zaman beş-altı yaşlarındaydı. Babam onu çok severdi. Kucağına alır, oynardı, ben de o zaman genç kızım, çocukları çok seviyorum, onu sinemaya götürürdüm, onlarla çok yakın münasebetimiz oldu...'

*Al elmami soyayim
Baş ucuma koyayim
Yarum ben gurbetteyim
Sana nasıl doyayim*

'Hemşin, İstanbul, Erzurum, Çanakkale, Samsun ve nihayet Ankara... Babamın hayatı hep gurbette geçiyor zaten. Nişanlıyken anneme hasret, evlendikten sonra memleketine, milletine hizmet aşkıyla dağlarda, köylerde... İki yavrusunu kaybediyor. Samsun'da, artık yerleştik, biraz rahat edeceğiz derken Ankara günleri başlıyor. Ankara'ya önce babam gitti, bir vakit sonra eşyaları denk ettik, annemle biz gittik. İstasyonda komşularımızla, okul arkadaşlarımızla, hocalarımızla vedalaştık. Hani derler ya, 'bindik bir alamete gidiyoruz kıyamete'... Trene

bindik, gözyaşları içinde istasyondan ayrıldık... Tren o zamanın şartlarında ağır ağır gidiyor; dağlardan, beldelerden, ormanlardan geçerek, zannedersem bir gün sürmüştü. Öğleye doğru binmiştik, gece yarısı Ankara'ya varabildik... Koridorda tahta bavullarının üzerine oturanlar, üzerine tavandan su damlayanlar, çıkınlarını açıp yol azıklarını yiyenler, birbirine ikram edenler... Akşama doğru uyumuştuk. Necip Dayım gelmiş başımızda durmuş, uyandığımızda, 'Nerdeyiz?' diye sorduk... Düşümde hep Samsun'daki arkadaşlarımızı görmüştüm. Onlardan ayrılmak beni üzmüştü. Evimizden ayrılmıştık, meçhul bir yere gidiyorduk. Nihayet babamın önceden gelip kiraladığı, Sıhhiye'deki eve geldik. Samsun'a nispetle daha lüks bir ev... Balkon var, Sıhhiye meydanına bakıyor. Parkeli, banyosu filan daha iyi, kaloriferli. Yorgun, uykusuz bir halde, yatağa kendimizi zor bela bırakabildik... Ertesi gün öğleye kadar uyuduk...'

Cahide Hanım çayları tazelemek üzere kalkınca Ayşe Hanım devam ediyor:

'Balkon dediği, büyük bir koltuk kadar işte. Sıhhiye Köprüsü'nün üst tarafında, köşedeydi. O zaman, meydan parke taşlıydı. Akasya ağaçları vardı. Ben ikinci sınıftayım, ilkokul ikide, Cahide dörtte. Babam araştırmış önceden, hangi okula gitsinler diye. Sarar Okulu derlerdi, oraya başladık. Sabah evden çıkardık, Şamsun'a nazaran geniş görünen birkaç caddeyi geçerdik, Necatibey'de Ankara Sineması vardı, onun önünden devam eder giderdik. Cahide beşinci sınıfı da orada okudu, ben bir sene sonra koleje yazıldım...'

'Ayhan Bey neredeydi o zamanlar?' diye soruyorum.

Gülüşmeler...

'Ankara'daydık, biz de Sıhhiye'de oturuyorduk, İlkiz Sokak'ta. O zaman haftada iki kere semt pazarı olurdu, annemle giderdik. Bir küçük dere vardı yol üzerinde. Köprüden geçer, alışveriş

ederdik. Annem zor taşırdı, gerçi ben de öyle ama yükümüz azsa filelerle, değilse, sırtında kocaman sepeti olan hamallara taşıtırdık. Babam maliyeciydi, Ulus'ta Maliye Bakanlığı'nda çalışırdı. Sonradan Çalışma Bakanlığı'na geçti, elliden sonra personel müdürü filan oldu. Cahidelerin ilkokulda okuduğu sıralar ben de Atatürk Lisesi'ndeydim...'

Cahide Hanım çayları servis ederken söze karışıyor, 'Ayhanlarla aynı pazardan alışveriş yapıyormuşuz meğer Ali Bey...'

'Evet, kader bizi o zaman bir araya getirmiş zaten... Aynı semte oturuyoruz, aynı sokaklarda yürüyoruz, aynı ağaçların altında oturuyoruz...'

'Aynı göğün altındayız...'

'Abartmayalım... Hülasa aynı yerdeyiz... Hatta ben Teflik İleri'yle de tanıştım diyebilirim.'

'Yani Cahide Hanım'la evleneceğinizi biliyordu?'

'Hayır hayır, o zaman lisedeydim. Atatürk Lisesi'nde. O da Maarif vekiliydi. Konuşmaya gelmişti. Sanırım bindokuzyüzlüklü yılıydı. Zaman zaman bazı okullara gider, toplantılara katılır, konuşma yapardı. Zaten öğretim yılının başlangıcında mutlaka bir okulda tören yapılır, Bakan da iştirak ederdi. Okulumuza geleceği söylendi. Müsamere salonunda toplandık. Geldi, muazzam bir konuşma yaptı. Çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Müthiş bir hatipti. Türkçeyi fevkalade güzel konuşurdu, dinlerken, ne kadar idealist, temiz bir insan olduğunu hissetmiştim. Birkaç ay sonra bakanlıktan ayrılmıştı. Bir gün okuldan çıktım, eve gidiyordum. Baktım karşıdan geliyor. İçimden, 'Şimdi bu bakanlıktan ayrıldığı için, eskisi gibi hürmet görmüyordur, bari ben selam vereyim' dedim. Gerçi dediğim gibi çok etkilenmiştim o zaman. İçimde bir sevgi, bir saygı oluşmuştu. Yanından geçerken selam verdim. Biraz şaşırды, gülümseyerek selamımı aldı. Aradan seneler geçti, biz Cahide'yle evlendik. Bir gün Vasfiye Anneyle

söyleşirken bundan bahsettim. Ağladı. Vasfiye Anne hep derdi, 'Keşke Tefvik seni tanısaydı, çok severdi' diye. Ağlayınca üzül-düm, anneyi üzdük diye. Meğer o günün akşamı, eve geldiğinde Vasfiye Anneye söz etmiş, 'Bugün temiz yüzlü bir talebe bana selam verdi biliyor musun?' demiş. O kadar çok etkilenmiş ki. 'Ayşe Hanım durur mu, 'Bari Ayhan'ın evlilik hikâyesini de anla-talım.'

'Bak şimdi' diyor Cahide Hanım, 'babamla ne alakası var?'

'Olmaz mı?' diyorum.

Ayşe Hanım, 'Babamla yok canım, seninle alakası var. Bu arada bir dakika, Ayhan Bey nerdeydi diye konuyu açtık. Öyle değil mi? Söyle Ayhancığım, söyle...'

Ayhan Bey'in yüzü kızarıyor.

'Ali Beycim görüyorsunuz hanımların diline düşmektense...'

Cahide Hanım'ın bakışlarını görünce cümleyi tamamlayamıyor...

'Efendim bendeniz bindokuzyüzellialtı yılında inşaat mühen-disliği okumak üzere Amerika'ya gittim, yedi buçuk sene orada kaldım. Annem dönmeyeceğim diye korkuyordu, oradan bir kıza evlenirim, sonra ne olur ne olmaz diye İngilizce öğrenme-ye başladı. Bir arkadaşım vardı, çok doğru sözlü biriydi, o da orada okuyordu. Döndüğünde annem sormuş ona, 'Ayhan ne yapıyor, evli mi?' diye. O da, 'Ben oradayken değildi, ama şimdi ne durumda bilmiyorum' demiş. Kadıncağızı almış bir telaş. Bu oğlan benden gizliyor diye... Ben gelince bindi tepeme, illa evleneceksin diye tutturdu. Cahide'yle de tanışmış. Hemen beni de tanıştırdı...'

Ayşe Hanım atılıyor, 'Sonra âşık oldular birbirlerine... Cahide'nin babam dışında bir erkeği sevebileceğini sanmıyordum, beni şaşırttı.'

'Anneniz nereden tanışıyor Cahide Hanım'la?'

Cahide Hanım ısrarcı, 'Ayol bunun babamla ne ilgisi var?'

'Ya, hâlâ oradasın.'

Ayhan Bey sürdürüyor:

'Annem bir çiçekçiye gidiyor, orada bir hanıma rastlıyor, ayak üstü lallıyorlar, nikaha gideceğim de çiçek alıyorum gibilerinden... Konuştuğu hanımın Vasfiye Annenin kızı olduğunu öğrenince, ben de oğlumu evlendirmek istiyorum diyor... Cahide'yle tanışıklığımızın temeli orada atılıyor.'

Ayşe Hanım söze karışıyor, 'Allah rahmet eylesin, çok becerikli bir hanımdı Ayhan'ın annesi.'

Ayhan Bey'in gözleri nemleniyor, 'Cahide o zaman ODTÜ'nün hazırlık sınıflarına okutmanlık yapıyordu...'

Cahide Hanım, 'Ali Bey' diyor, 'anlaşıldı, sizden kaçış yok... Hayatım müsaade edersen ben devam edeyim...'

Ayhan Bey, 'Buyur canım' diyor.

'Ayhan'ın dediği gibi, hazırlıktaydım o zaman, bir hanım seni görmek istiyor, dediler. Gittim, Ayhan'ın annesi, âlakasız bir şey sordu. Biraz konuştuk. Bir şey anlamadım başlangıçta. Meğer görmeye gelmiş, merak etmiş tabii. Gidip Ayhan'a beğendiğini söylemiş. Annemle görüşmüş. 'Cahide, görücü mörücü istemez, sakın böyle şey yapmayın' demiş. Ben de o aralar öğrencileri Keçiören Çocuk Yuvası'na götürüyordum cumartesileri. Bir hafta sonu, çocuklara film seyrettiriyorduk. Ayhan çıkageldi...'

Cahide Hanım anlatıyor... Dalıyorum. Köşedeki sehpanın üzerinde bakır, işlemeli tabağın içinde bir devesi yumurtası... Cahide Hanım'ın sesi eriyor. Gözlerimin kaydığını görünce konuyu değiştiriyor. 'Özür dilerim' diyorum. 'Esağfurullah' diyor, 'beş-altı yıl önce bir seyahatte almıştık onu, deve kuşu çiftliğinden...' Dokunmak istiyorum. Cahide Hanım, zamanla taşlaştığını söylüyor. Sehpanın yanında katlanmış bir seccade. Cahide Hanım'ın

gözleri nemleniyor, 'Tevfik Bey'in hapiste kullandığı...' 'Evet' diyor, 'anneme bir mektubunda söz eder, senin alnını koyduğun seccadede namazımı kılıyorum...' Alıp secde yerini gösteriyor, erimiş. 'Hep bunu kullanıyorum' derken gözyaşlarını tutamıyor. Ayrıntıları unutmayaışına, merakına şaşıyorum. Taşlar müthiş. 'Mercan mı bu?' 'Evet' diyor Ayhan Bey. 'Koleksiyonunuz çok zenginmiş...' 'Öyle, ikimiz de çok meraklıyız.' Taşların rengi, damarları olağanüstü görünüyor. 'Şunlara bakın' diyor Cahide Hanım, gözleri parlıyor, 'Sanki iptе dizilmiş, renkleri muhteşem, sanki elle yapılmış, boyanmış gibi...'

'Taşların zikrinden söz edilir Kuran'da...'

'Evet, kalplerinize ne olmuş ki, taştan daha mı katıdır ki, bazı taşlar vardır Allah'ın haşyetinden yarılr, yüksek yerlerden aşağılara doğru yuvarlanır, parçalanır, yarılr, içinden sular fışkırır...' 'Öyle mi?' şaşıyor Cahide Hanım, 'Benim özel bir ilgim var taşlara, gördüğüm zaman içim ısınıyor, böyle bir şeyler oluyor bana...'

'Yansıyor demek ki...'

'Yansıyor, evet...'

'Cahide, büyüklerini oradan kaldırsana, arkadakiler görünmüyor...' diyor Ayşe Hanım.

'Nerden buluyorsunuz?'

'Topluyorum, bir kısmını Amerika'dan almıştım. Florida'ya, nasıl bir yere girdik bilemezsiniz, bir salon dolusu bunlardan...'

Ayhan Bey, 'Ambar gibi bir yerdi...' diyor.

'Aman Allahım o da ne!'

Cahide Hanım gülüyor, 'Bu ne biliyor musunuz?'

'...'

'Kelebek kanadı...'

Ayhan Bey, 'Afrika'dan gelmiş' diyor.

'Gerçekten mi?'

'Evet evet...'

'Hüseyin Bey'in bürosuna gitmiştik, orada gördüm, çok beğendim. Hüseyin Bey de bize gönderdi.'

Uzatıyor, 'Sadece bakalım, dokunmayalım dilerseniz...'

'Ay aşk olsun Ali Bey, lütfen dokunun, Allah'ın mucizesini elinizle tutun...'

Asıl mucize bu olmalı. Yassıada'da, cehennemi bir yaşama mahkum edildiğinde milleti için dua etmek. İdam sehпасına çıktığında, 'Millette saadetler niyaz ediyorum' diyebilmek. Bindokuzyüzaltmış yirmiyedi temmuz saat beşte, onbironbeşte kitabını bıraktığını ve için kıyılınca uyuduğunu yazmışsın.

Günlerden çarşamba. 'Dertlerin kalkınca şaha...' diyen Sabahattin Ali'yi hatırlıyorum.

Günleri nasıl hatırlayabiliyorsun?

Bir zindan burası.

Günlerden çarşamba diyorlar. Yirmiyedi temmuz. Saat beş.

Dünya İblis tesellisi, ahiret İsmail teslimiyetidir.

Rahat uyudum. Saat 4.30'ta uyandım. Vasfiyem de ve belki kızlarım da bu saatte uyanıktır. Ve Allah'a niyaz etmektedirler. Hemen

kalktım, abdestimi aldım, namazımı kıldım. Ve Allah'ımızın lütfu olan bu güzel ve alacakaranlık sabahta muazzez memleketimiz, yuvalarımız, çocuklarımız ve kendimiz için dua ve niyazda bulundum. Şimdi bu satırları yazarken, Vasfiyem'i namazını kılmış, Kuran'ını okurken ve duasını yaparken, Allah'ına yalvarırken ve bu yalvarışlarını kabul etsin diye birçok Allah sevgililerinin şefaatinin dilerken görür gibiyim... İçim dışım Vasfiyemle dolu... Onunla yan yanayım, onunla beraberim.

Namazlarımdan sonra yapmam mutlak olan dualarıma şimdi şunları da ekledim:

Yarabbi, sen memleketimizi ve milletimizi her türlü ıstıraptan, her türlü kötülük ve çöküntüden koru Allah'ım.

Yarabbi, sen bizi iftiralardan, böhlanlardan, düşmanlıklardan muhafaza buyur Allah'ım.

Allah'ım, hayırlısıyla ve kısa zamanda sen bizi yuvalarımıza, yavruklarımıza kavuştur... Sen bu memleketi hiçbir zaman adalet duygusundan mahrum etme Allah'ım. Ve sen ona sabır ver, tahammül ver, onu hacil duruma düşürme Allah'ım... Sana sığınıyoruz, her zamanki gibi sana sığınıyoruz... Senden başka sığınacak yerimiz yok Allah'ım.

Şimdi güneş adaların arkasında ve maalesef gazino binasının da arkasında, (bu bina tulunun güzelliğine ve haşmetine engel oluyor) doğmak üzere.

Adaların üzerini tatlı bir mor-pembe kapladı, denizimiz de havamız da sakın olacak bugün. Bugünümüzün ve gelecek günlerimizin daha iyi ve hayırlı olmasını bir kere daha Cenab-ı Hak'tan niyaz ettim.

Arkadaşlar çok tatlı, çok rahat mışıl mışıl uyuyorlar.

Bir manga asker nöbet değiştirmek üzere geldi. 'Doldur-kapa' komutlarına devam edecek. Bir bakıma askeri hayatımız (çünkü bu hayata alıştık) başlıyor. Nöbetçi değiştirme saatlerinin (saat baş-

larının) muayyen gürültüsü geldi, geçti. Uyandığım zaman nöbetçi teğmeni holdeki masası başında, başı elleri arasında gördüm, belki de kendinden geçmişti. Onlar da bizimle beraber çok yorulmuşlar. Görüyorum. Nöbetçi işleri hakikaten yorucu...

Bilhassa Kumandanlığın emirlerini bize ileten çok nazik, vazifeperver ve adil teğmen vardı. Dün akşam onu (iki yıldızlı) üsteğmen gördük. Ben ve Haluk yemeğe giderken kendisini tebrik ettik, hayırlı olsun dedik. Çok sevindi, yüzü güldü, teşekkür etti. Yemekten çıkarırken diğer arkadaşlarımız da tebrik ettiler. Halbuki tebrik edelim mi, etmeyelim mi? Acaba bunda bir hata işlemiş olur muyuz, diye düşünmüştüm. Düşünmekte haklıydım. Çünkü pek çok gördüklerimiz bize bu ürküntüyü vermişti. Evvelsi gün bir teğmen (çok az nöbet alıyor) odalarımıza kadar geldi: 'Yavaş konuşun, bağırarak konuşmayın' dedi. Bu sözler mühim değil, ama bu sözleri söylerken yüzünün bir ifadesi vardı. İnsanın gücüne gidiyor. Belki onun kalbinde de en ufak bir fenalık duygusu yok. Vazifenin böyle yapılacağı kanaatindedir.

Adaların üstünü kaplayan pembe-morluk bir noktada birden bire tutuştu. Güneşimiz artık bugünkü vazifesine besmele ile başlıyor. İndiana'yı bitirmek üzereyim. Hoşuma giden bazı satırları buraya alacağım.

İndiana, hıyanet eden aşığına uzak illerden yazıyor:

'Bana gelince, sizden daha fazla iman sahibiyim. Aynı Allah'a tapıyorsunuz ama daha iyi, daha samimi tapıyorum. Sizinki insanların Allah'ı... Kralın, ırkınızın koruyucusu ve desteği. Benimki kainatın Allah'ı. Yaratıcısı, bütün varlıkların müdafii ve ümit kaynağı... Sizinki her şeyi yalnız sizin için yaptı. Benimki bütün insanları birbirileri için yarattı. Siz kendinizi insanların efendileri sanıyorsunuz. Bence bir müstebitten başka bir şey değilsiniz. Allah'ın sizi himaye ettiğini, dünya hakimiyetini zorla almanıza müsaade ettiğini düşünüyorsunuz. Ben pek az zaman için buna katlandığını, bir gün

gelip soluğun sizi kum taneleri gibi savuracağını tahmin ediyorum. Hayır Reyman, Allah'ı tanımiyorsunuz... Ama Allah'ın var olduğu duygusu kalbinize kadar işlememiş. Belki de hiçbir vakit ona dua etmediniz. Benim bir tek itikadım var. Şüphesiz sizde olmayan yegane duygu da budur. Buna inanıyorum. Ama icat ettiğiniz dini kabul etmiyorum. Bütün ahlak telakkileriniz, bütün prensiplerinizi, kanun haline getirdiğiniz ve bizzat Allah'tan sadır olduğunu ileri sürdüğünüz, cemiyetlerinizin menfaatlerinden ibaret, tıpkı sahipleriniz milletler üzerinde kudret ve nüfuzlarını kurmak için icat ettikleri ibadet ve ayin usulleri gibi, ama bütün bunlar yalan ve dine hürmetsizlik sayılır. Ben onu derdime çağırdım. Onu anlamadığım halde, onunla sizin aranızda müşterek hiçbir şey olmadığını biliyor, bütün kuvvetimle ona inanmakla, onun eserlerini devirmek, insanlarını kirletmek isteyen sizden ayrılıyorum. Allah'ın, kalbimin derinliklerinde bulduğum sesini, belki de hakiki vicdan olan, kuvvet ve cüret dolu o-asil insiyakı dinleseydim, yardıma, himayeye, aşka ihtiyaç duymayacaktım. Güzel dağlarımızda yalnız kendim için yaşayacak, müstebitleri, haksızları, nankörleri unutacaktım. Ama ne yazık ki, insan benzerlerinden vazgeçemiyor. Dalga bile yalnız yaşayamıyor...'

Kızın Cahide de senin gibi umutlu...

Hayatım sevgili birtanecik babacığım,

Bugün yine yağmurlu. Başkalarına yaptığı kapalı, sıkıcı tesiri bana yapmıyor yağmur. Bilakis, her taraf yıkanmış, temizlenmiş, ferahlamış geliyor bana. Sevgili babacığım 16 tarihlini bugün aldık. Herhalde ikinci zamanı gelmiş. Ben eve dönünce buldum. Annem de Cemil ağabeylerdeydi, haber verdim. Hayatım, bizim de düşünmeyi dert saymazsak, belki de saymamak lazım, seni düşünmekten başka hiç ama hiçbir sıkıntımız yok. "Düşünüyorum o halde varım" gibi, Allah'a şükür ki hayattayız ve birbirimiz için endişe, hasret v.s.

duyabiliyoruz. İnsan dünyada olmadığı zaman bunların hepside ortadan kalkar. Allah etmesin. Canım babacığım böyle düşünmeye daima razıyız değil mi?

Cahide

27 Ağustos 1960

Sevgili canım babacığım, şimdi içerde 23-24 tarihli mektuplarını annemle Muhterem Teyze'ye ikinci defa Cahit okuyor. Muhterem Teyze'nin muhabbet, sevgi dolu sözlerini dinlemeni isterdim.

Canım babacığım. Biz avukatlık mevzuunda senin böyle düşüneceğini, söyleyeceğini biliyorduk. Nazım enişte ayrıca yazmış. Annemin de ağzında bütün gün hem 'vekilimiz Allah'tır' sözü. Ondan iyi avukat mı olur? Senin zatın müdafaaya ihtiyacın yok. Her şeyin hesabını, her ne varsa, o güzel konuşmanla, sesinle sen verirsin. İhtiyacın formalite icabı veya evrak bakımından olursa parayı hiç düşünmene lüzum yok. İstedığımız avukatı tutabiliriz. Pek çok operim hayatım.

Cahide

Gardiyanın yadırgadığı mektuplardan biri daha.

Canım sevgili babacığım

Tatlı güzel mektubunu şimdi aldım. Dün sensiz olduğumuzu nasıl söylersin. Her an her yerde beraberiz. Kapıları misafirleri yolcu ederken bile vardın. Canım babacığım biz her zaman beraber olduktan sonra manen olmuş ne çıkar. Hatta daha bile güzel. Babacığım dünyada senin kadar sevilen bir ikinci insan tasavvur edemiyorum. Ne talihli insansın. Bu da Allah'ın bir vergisi. Eskiden çekinerek söylediğim soyadımı şimdi iftiharla göğsümü gererek, alnım açık söylüyorum. Bu bize yeter. Bıktırıncaaya kadar operim hayatım.

Cahide

‘Ali Bey, şuna bakın, sanki bir ressam özellikle boyamış...’

Dünyanın farklı yerlerinden topladığı taşları gösterirken Cahide Hanım’ın gözleri parlıyor.

Gülümsüyorum.

Hem Cahide Hanım’ın çocuksu hayretine duyduğum hayranlıktan hem de Amishlere ilişkin o filmdeki sahneyi anımsadığımdan... Pennsylvania eyaletinin Lancaster kasabasında yaşayan, modern teknolojiyi reddeden, üçyüz yıl önce Almanya’dan göçmüş, traktör dahi kullanmayan bu topluluğa bir gün polisten kaçan bir çift sığınır. Kendilerini kuzenleri olarak tanıtan çifti, Amish ailesi kabullenir. Gündelik işlerin içine sokar. Mısır eker bizimkiler. Altın sarısı gibi uç verince şaşkınlık içinde sevindirik olurlar. Amish ev sahibi, ‘Ben de’ der, ‘Tanrı’nın mucizelerine şaşırmaktan hiç usanmadım kuzen...’

Ayhan Bey, öyküyü sürdürmek istiyor.

‘Konuyu yine dağıttınız...’

‘Tamam hayatım anlatacağını. Baksana Ali Bey de benim gibi her şeye hayretle bakıyor. Efendim taşların yarılan bağrından akan sulardan söz eden ayeti okuyunca daima kalbimde bir haşyet olur.’

‘Benim de Hanımefendi.’

‘Neyse... Nerede kalmıştık? A evet, Ayhan Bey, Keçiören’e geliyor beni görmeye. Kapıda bir vakit dinliyor. Annesini de görünce, dedim bir şey var...’

Ayşe Hanım katılıyor, ‘Ama ben ilk görüşümde beğendim Ayhan’ı.’

‘Beğendin? Bak şimdi!’

‘Evet, söylemiştim sana!’

‘Orda mı?’

‘Evet, orda tabii, a, çok beğendim dedim.’

Ayhan Bey durumdan fazlasıyla memnun, ‘A, konuştunuz yani!’

‘E, tabii, anladık.’

‘Anlamasına anlamıştık, sonradan telefon geldi...’

Ayşe Hanım, ‘Hayır, seni arabayla götürmek için teklifte bulundu’ diye anımsatıyor.

‘Onlar artık teferruat, kabul etmedik tabii...’

Ayhan Bey bütün ayrıntıları hatırlıyor, ‘Zaten siz çocukları otobüsle götürüyordunuz.’

‘Doğru, çocukları otobüsle getirip götürüyorduk, o da ayrı bir hikâye.’

‘Nasıl bir hikâye?’

‘Baştan anlatayım o halde. Şimdi şöyle, çok enteresan, bizim bir Türkçe öğretmenimiz vardı, Allah rahmet eylesin, yani bunlar çok önemli, çocuklara bu duyguları vermek, o bizi alıyor

Keçiören Çocuk Yuvası'na götürüyordu, biz o zaman öğren-
ciydik. Çocuklarla o zaman bir münasebetimiz başladı, ben
bunları kısa kestim teferruat diye. Ortadoğu'dayken de bizim
barış gönüllüleri geldi o zaman. Onlardan bir tanesiyle çok yakın
arkadaşlığım olmuştu. 'Ne mutlu sana ki Türkiye'desin' demiş-
ti, 'burada yapılacak faydalı o kadar şey var ki...' Böyle böyle
konuşurken bir proje geliştirdik. Çocukları amfiye topladık.
Hem annelik yapacağız hem babalık. İsteyenler adlarını yazdırsın
dedik. Bir otobüs dolusu müracaat oldu. Rektörlükten izin aldık.
Bir otobüs tahsis ettiler. Cumartesi günleri Kızılay'dan hareket
ediyorduk. Çocuklarla birkaç saat oynuyoruz, film seyrediyoruz,
kitap okuyoruz. Kimsesizliklerini gidermek için elimizden geleni
yapıyoruz. Birkaç sene sürdürdük bunu...'

'ODTÜ'deki okutmanlığınız Amerika deneyiminden sonra
mıydı?'

'Hayır hayır, şöyle o mesele. Amerika'da AFS programı vardı.
lise öğrencileri için öğrenci değişimi gibi bir şey. Tabii iftiharlık
öğrencileri seçiyorlar. Namzetler mülakata giriyor, kazanan git-
meye hak kazanıyor. Annem duyunca kıyameti koparmıştı. Yatak
döşek hastalandı. Fakat babam beni destekledi. İstikbalim açısın-
dan faydalı olacağına kani idi. Onyediyedi yaşında gittim, muvaffa-
kiyetle bitirip döndüm. Ortadoğu'nun imtihanlarına girdim, bir
Amerikalı hoca başımda durdu. Ordayken Ortadoğu'yu kazan-
dım. İngilizceyle o zamana kadar pek alakam yok. Yani hocalığı
düşünecek kadar. Babama sordum. Ortadoğu yeni kuruluyor.
Babam istikbali gören bir insandı. Öngörülerine çok güvenirdik,
bizim için en doğrusunu bildiğine kani idik. Filolojiyi önerdi.
Kabul ettim. Dil imtihanına girdim, tabii rahatlıkla kazandım.
İkinci sene darbe oldu. Ayşe, lise sonda, Cahit ortaokulda, ben
ODTÜ'deyim. Ailenin geçimi bizim omuzlarımıza bindi...'

Cahide Hanım'ın yaşamı film şeridi gibi gözlerinden geçiyor.
Sözü sürekli babasına getiriyor. Darbeyle birlikte derdest edi-

liyorlar. Aile güç durumunda kalıyor. Ayşe Hanım tıp okumayı düşünüyor. Tefvik Bey Yassıada'dan yazdığı mektuplarında, tıbbın uzun ve güç bir öğrenim süreci olduğunu, zorlanacağını, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okumasının daha kolay olacağını söylüyor.

'O dedikten sonra itiraz etme durumu yok' diyor Ayşe Hanım. Cahide Hanım, 'Ama Tıbbiye olsaydı o da devam edemeyecekti, ikimiz de üniversiteyi bırakmak zorunda kalacaktık. Dil-Tarih'e girince hem çalıştı hem okudu benim gibi...'

'Ama insanın içinde ukde olarak kalıyor bazı şeyler' diye ekliyor Ayşe Hanım.

'Siz de İngiliz dili ve edebiyatı okudunuz...'

'Evet'

'Bölüm başkanınız kimdi?'

'İrfan Şahinbaş'

'A, Shakspeare çevirileri yapardı, hurdacılarından aldığım kitaplar arasında onun da çevirileri vardı, öğrencilik yıllarımdan hatırlıyorum...'

'Doğru, Shakspeare dersleri verirdi.'

'Evet, Shakspeare derslerine gelirdi, ders verme tarzı vardı. Oynayarak ders verirdi. Oynayarak anlatırdı dersi. Oyunculluğu da iyiydi'

'Mina Urgan İstanbul'daydı sanırım...'

'Evet, Mina Hoca İstanbul'daydı.'

'Ayşe hatırlıyor musun, kitabında şey der, 'Allah'a şükür ateistim...''

'Evet evet, hatırlıyorum, çok muktesit bir insan. Sigarayı içerken ara vermek isteyince makasla keser, sonra aynı sigaraya devam edermiş.'

'Aziz Nesin de öyledir, kâğıdın iki yüzünü de kullanır, sonra atmaz, elini kurulamak için kullanır...'

Telefon çalıyor... Cahide Hanım açıyor. Bir gazetenin Ankara temsilcisi. Viyana'da yapılacak Tevfik İleri'yle ilgili bir etkinlik haberinin teyidi için arıyor.

Çaylar tazeleniyor.

'Tevfik Bey'in mutfakla arası nasıldı?'

'Yemek seçmezdi babam. Sıcak olmayacak, onun dışında ne olursa iştahla yerdi ve anneme hep iltifat ederdi.'

'Yemek yapar mıydı?'

'Sürahiden bardağa su doldurmak dahil, aşırı beceriksizdi.'

'Karadeniz mutfağı mı baskındı evde?'

'Tabii...'

'Karalahana çorbası...'

'Evet... Dolması, mısır ekmeği... Hatta Ankara Hastanesi'nde yatarken, sık sık, lahana çorbasıyla mısır ekmeğini çok özlediğini söylerdi. Mıhlama mutlaka olurdu, babam rahmetli onu da çok severdi. Evlendiklerinden itibaren, Erzurum'da, Çanakkale'de, Samsun'da, misafirsiz sofraya oturmazlarmış. Ankara'ya gelince mesaisi yoğunlaştı, ama yine de misafir çok olurdu bizde...'

'Alvarlı Efe hazretlerinin hane-i saadeti gibi... Konuksuz sofraya oturmazmış. Bir gün misafir gelmeyince, 'Yarabbi' demiş, 'ne günah işledim de böyle oldu?' diye içinden geçirirken kapı çalmış.'

'Ne güzel... Bizim de öyleydi. Annem hep anlatır, bize oturacak yer bulunmuyordu, diye. Öyle gelen gidenler çok olurmuş. Erzurum'da öyle, Çanakkale'deki hayatları da öyle. Üç dört sene kalıyorlar. Oradan ayrılırken bütün Çanakkale yollara dökülüyor ve kilometrelerce gelip uğurluyorlar. Enteresan bir şey, şimdi onu düşünüyorum. O zaman bir siyasetçi değil, mühendis. Hep

öyle bir temayüz etmiş, hakikaten ortada bir insan. Çanakkale’de biliyorsunuz 18 Mart’ta, milleti ilk defa toplayıp şehitliklere götürün babamdır, öğrencileri ilk o götürüyor oraya. Ahaliyi motorlarla karşı tarafa geçiriyor, Halk Evlerinde toplantılar, konuşmalar yapıyor. Hep cemiyet hayatının içinde bulunan bir insan. Çok okurdu. Ediplerle dostlukları olmuştu. Şiir okumayı çok severdi. Bizi de daima teşvik etmiştir. Öğlen eve geldiğinde bütün aile sofrada toplanırdık. Bazen bütçe görüşmeleri filan olduğunda gelemezdi, onun dışında fırsat buldukça eve mutlaka gelirdi. Bazen şiir, bazen musiki, bazen siyasi mevzular konuşulurdu sofrada. Babam hepimizle ayrı ayrı ilgilenir, bize yetişkinmişiz gibi davranırdı. Hani büyüklerin yanında konuşulmaz diye bir saygı anlayışı vardır. Babam aksini düşünürdü. Yanında fikirlerimizi rahatça ifade edebilirdik. Tabii saygımız vardı ama itiraz da edebilirdik. Bizi ikna etmeye çalışırdı. Doğru bulunca fikrimizi kabul ederdi. Bazı konularda münakaşa ederdik. Bu niye böyle, şu niye öyle olmuş diye. Büyükmüşüz gibi bize uzun uzun anlatırdı. İkna etmeye çalışırdı. Hiçbir zaman siz çocuksunuz, anlamazsınız, karışmayın demezdi. Yani kararlara katkımız olmuş gibi olurdu, en azından biz öyle zannederdik. Bizim fikirlerimiz alınırdı. Tabii biz daha çok annemle zaman geçirirdik. Onun da babam kadar demokrat olduğunu şimdi daha net görebiliyorum. Annem güçlü bir kadın. Demokratlara yapılanlar karşısında metanetini hiç kaybetmedi. Kaya gibi sağlam durdu. Geçenlerde babama, Yassıada’dayken yazdığı mektupları karıştırıyordum. ‘Ne güzel şeyler yazmışsın’ dedim, babamı o zindanda mektuplarıyla ayakta tuttuğu anlaşıyor...’

Ah Vasfiye Hanım nereden buldun bu nefesi? Niyazi Mısri'nin mekansızlık iline yerleştğinde söylediği bu şiirle Tefvik İleri'ye nasıl seslendin?

*Ey garip bülbül diyarın kandedir
Bir haber ver g l-i zarın kandedir
Sen bu ilde kimseye yar olmadın
Var senin elbet yarin kandedir*

Benim de öyle oldu diyorsun, senin de, günden güne feryadım arttı, mutadım ah u figan oldu, a k içinde ben de  stadım kimdir bilemedim, bu sabır, bu karar neredendir, nasıl böyle metin olabiliyorsun?

En çok da üçüncü dörtlükteki, 'gece gündüz bilmeyip hayrettesin/ya senin leyl   neharın kandedir' dizeleri yakıyor. Gece

gündüze ekleniyor, gündüz geceye karışıyor, ne bir enis var ne bir dost, kavuran bir hasret, yaralayan bir mihnet...

Tarih: 1 Nisan 1961.

Girişte Mısri'nin dizeleri.

Elli kelime yine.

*Ne göründü güle karşı gözüne
Ne büründü baktığınca özüne
Kimse mahrem olmadı hiç razına
Bilmediler şehsüvarın kandedir
Gökte uçarken seni indirdiler
Çar unsur bendlerine urdular
Nur iken adın Niyazi verdiler
Şol ezel ki itibaren kandedir
Hasret yakıyor lakin dayanmalıyız. Sen bizi sakın düşünme, bu eziyet, sizin için şükür sebebi, bizim için itibar olacaktır.*

O gün, yani bir nisan bindokuzyüzaltmışbirde ben, Malatya'da, annemin, 'eledim eledim ölüe eledim/aynalı beşikte bebek beledim' ninnisini dinliyordum...

1 Nisan

Canım Tefrikçığım

Bugün güneş, yaz güneşi kadar yakıyor insanı. Uzun yaz günlerini düşündüm içim yandı, fakat derhal duamı hatırladım. Yarabbi bugünlerimizi bize aratma. İşte sana mektup yazabiliyorum. Varlığını düşünüyorum binlerce şükürler. Hele senin lisana çalışman beni ne kadar mesut ediyor bilemezsin. Akraba ve dostlarla her zaman beraberiz. Fevzi Bey selamlarımı hürmetlerimi her zaman yazıyor musun, diyor: Nazire'nin oğlu olduğunu yazmıştım amma herhalde onların telgraflarını daha evvel aldın, oğlanı uzun

Bir gün sonra:

Beşli fotoğrafınızı aldım. Bu fotoğrafta gülmüyorsunuz ama ben daha çok beğendim. Seni de daha iyi buldum. Fotoğraflarınız bana tazelik getirdi. Hayat getirdi. Bahtiyar etti beni. Çünkü sizin sıhhatiniz ve geçiminizden başka tek düşünce ve derdim yok. Buradan fotoğraf göndermek mümkün olsaydı, ne kadar iyi olduğumu görür, rahat olurdunuz.

Canım Vasfiyem, temiz yüreğinin mükafatını elbette göreceksin.

İki gün sonra:

Cahidem'in en üst not ile geçişinden iftihar ettim. Allah'a şükrettim. Bilhassa bu şartlar içinde. Ama ondan daima böyle parlak neticelere esasen alışmış bulunuyoruz. O benim hem kızım, hem erkeğimdir. Allah bağışlasın, mektupları da öyle hoşuma gidiyor ki...

Üç gün sonra:

Okuduğum kitapların arasında fotoğraflarınız var. Her açıpta sizi seyrederim. Cahidem'in zayıflığı beni her defasında üzüyor. Hiç olmazsa 2 kilo alması lazım. Bana söz versin...

İkibuçuk ay önce:

Canım Tefhikçim,

Dün bize Azize Hanım geldi. Çok güzel bir rüya görmüş bana yeni bir dua öğretti. Kuran-ı Kerim'de Yunus suresinde iki satırlık kolay bir şey inşallah başlayacağım, sana hürmetleri var. Akşam Fevzi Beyler ve Kadriyeler geldi onlar da hürmetler ettiler. Bu Yücel beni korkutuyor adeta, yine bir rüya anlattı tüylerim ürperdi. Bu yaşta bu derece açık olmak az insana nasip olur. Bakalım bu İstanbul yolculuğu nasip olacak mı, düşüncesi bile beni titretiyor. Muhterem Hanım sana bayramda mektup yazmıştı almadın mı, hiç bahsetmiyorsun. Allaha şükürler olsun son günlerde mektupların

muntazam geliyor inşallah sende bizimkileri alıyorsun. Nasıl ki senin kapıyı çalışın ve açışın yeni evliliğimizden bugüne kadar yani senden ayrılıncaya kadar yüregimi tatlı bir heyecanla kaldırıyordu. Şimdi de senin sevgi mektuplarını getiren postacı ona yakın heyecanı veriyor. Kapıcı Meryem hürmetlerini söyledi.

Bu kez, dört ay sonra Cahide Hanım:

Canım sevgili tatlı babacığım,

Birden içim yine hasretinle taşı. Yakında Allah doya doya tadını çıkarmamızı nasip etsin inşallah. Dün akşam Fevzi Bey ikinci defa olarak geldiğinde biz evdeydik. Ankara'ya geldiği gün hemen bize uğramış ama evde yokmuşuz. Senden bahsettik tabii. Bu Fevzi Bey'in de Hüsamettin Bey'in de rahat ettiren bir tarafları, insan onlarla konuşunca huzur duyuyor. Fevzi Bey'i her görüşümüzde daha çok seviyoruz. O da sana hayran. Canım babacığım bugün sana 300 lira gönderdik. Afiyetle harcamayı Allah nasip etsin. Hayatım pek çok öperim.

Cahide

Sevgilim, tatlı babacığım,

10 tarihli mektubunu bugün aldık. Cahit dün işten ayrıldığından herkese bir gevşeklik gelmiş. Saat 10'da uyandık. Adil Bey geldi, onunla konuşmaya daldık. 12'de kahvaltı yaptık. Sevgili mektubunu iki defa okuduk.

Babacığım mevsimi olmadığından istediğin terlikler henüz piyasada yok, bulamadık. İlk fırsatta yollayacağız. Bugün ben davetiye almak için mektup yazdım. Bakalım ne cevap gelecek.

Sabahtan beri yağmur yağıyor ama hava sıcak. Dedemle Fatma Abla İstanbul'dan gelmişler. Henüz göremedik. Dedemin bir şeyden haberi yok tabii. Hayatım pek çok öperim.

Cahide

Hüzünle bakıyorum. Konuşulamayınca susmalı...

Cahide Hanım mektup hakkını eksiksiz kullanmış olmalı.

Bu kez onüç eylül:

Canım sevgili babacığım,

Biraz evvel 9 tarihli sevgili mektubunu aldık. Canım babacığım her gün postaya mektup veriyoruz, niye alamıyorsun acaba? Dedğin gibi hepsini birden alırsın inşallah.

Eşyaları bugün postaya vereceğim. Senin bir an olsun üşümene dayanamam. Sevgili tatlı can babacığım. Senin kadar çok sevilen bir baba, bir insan var mıdır acaba. Tahayyül bile güç.

Münevver abla, Cahit'i de beraberinde götürecektir. 10 kadar gün mektepler açılmadan biraz dinlenmiş olur, hem de muhiti değiştirmiş olur diye düşündük. Senin istediğin gibi, sakın, olgun. Sana layık olmaya mecbur olduğunu hissediyor:

Hayatım canım seni kucaklar pek çok öperim.

Cahide

Başçavuş boş durmamış, 'hayatım, canım' sözcüklerini mercek altına almış, bu kez soru işareti koymakla yetinmiş.

Canım hayatım sevgili babacığım,

Gözlüklerden bahseden mektubun bugün geldi. İnşallah ilk fırsatta yollayacağız.

Canım babacığım her gün yazıyoruz. Acaba her gün alıyor musun? Yolladığımız kitapları ve İngilizce kitap ve defterlerini herhalde hep birden incelenmesi zor olduğundan kabul etmemişler. (Mektubu okuyan beyden rica ediyorum. Acaba ikişer ikişer postayla yollayabilir miyiz. Babamın cevabına lütfen ilave eder misiniz?) (Başçavuşun notu: HAYIR ETMEYİZ)

Eğer postayla yollanması kabil olursa yollayacağım. İngilizce kitapları çarşıda satıldığına göre içinde ne olabilir. Romanlar keza. Mürekkepleri de 'burada var' diyerek almamışlar. Babacığım mürekkebin bittiyse dolma kurşun kalem yollayalım daha iyi olmaz mı? Hayatım pek çok öperim. Bizi hiç merak etme.'

Anlaşılan görevli, bir evladın hasretiyle yandığı babasına hayatım, canım diyebileceğini, onun için sevgili olabileceği ve öpebileceğini yadsımaya başlamış ki, herhangi bir not yok bu defa.

'HAYIR ETMEYİZ' notu, 'Bir daha böylesi laubalilikler yapma!' edasında.

İki aralık bindokuzyüzaltmış tarihli mektupta, Cahide Hanım'ın metni kadar uyarı notu var:

Hayatım sevgili babacığım,

Bugün üç sevgili mektubunu birden aldık. (2.3.4) hayatım ne tatlısın, ne cansın. Sana kurban olsunlar. Hayatım senin o sabah duyduğun hissi biz de hissettik, anladık. Sevgili babacığım, Fevzi Bey telefon etti. Ziyarete geleceğini söyledi. Bir ses, bir yakınlık getiriyor her gelişinde. Canım benim, Babur babasını ziyarete geldi. Biraz zayıf, erimiş bulmuş, üzölmüş, ağlamış ama şimdi daha iyi. Muhterem teyze aslan gibiymiş. Ama yine bizim aslanlar az galiba. Artık işe sabahları gidiyorum. Akşamları geldikten sonra piyano ve Latince çalışıyorum. Canım bizim ve herkesin aşkı gün geçtikçe artmakta. Ne mutlu sana, ne mutlu bize. Haykıra, haykıra sana, sizlere mensubiyetimizi söyleyebilmek istiyorum. Doyamadan seni çok pek çok öperim hayatım.

'Bakın burada ne olmuş, ben size anlatmıştım. Bakın bu örneği, bakın kesmiş bunu... Kim bilir ben orada ne demişim; hayatım, canım babacığım, bu da diyor ki "Ne demek?" Hayatım dediğim için. Burada da demiş ki, ben "sevgilim, hayatım" diyorum, o da sevgilim ne demek diyor.'

‘O çok yalın gerçekli gelip gitmeler...’ diyorsun şair. Cahide Hanım’ın çizgileri derinleşmiş ama hep umutlu yüzüne bakarken Turgut Uyar’ın dizeleri çağrışıyor. O çok yalın, gerçekli gelip gitmeler... O sonsuz üşüme. Tefik İleri, Yassıada’dan yazdığı ilk mektuplarda duvarlardan söz ediyor. Şair o üşümeyi sanki onun için yazmış: Bir kalır uzun duvarlar ve onların dipleri/bir kalır yalın adamların hep ‘evet’ dedikleri... Üşüyordunuz, hep üşüyordunuz, üşümekti bütün yaşadığınız... Üşüyordu elleriniz, aşkınız, sonsuz uzun sakallarınız... Tükeniyordu dağınık diriliği... Dizeler dağılıyor, kelimeler kırılıyor. Bindokuzyüzaltmışın yirmi haziranında, salı günü Yassıada’da zamanın çoktu. Zaman zaman bir şeyler hazırlayarak, karalayarak, hem yazı alıştırmaları yapmak hem de vakit geçirmeye zemin bulmak istiyordun. Önceki gün ilginç bir şey olmuştu. Pencereden görebildiğin ince yoldan bazı Demokrat Partili arkadaşların, ikişer üçer kantine gidiyorlardı. Onları görmek ve selamlamak sana iyi geldi. Yassıada’daki ikinci gününde Tekin Paşa’ya, ‘Hanımefendi geldiğinizi duydu, herhalde sizi görmek için bir fırsat bulurlar’ demiştin. Nitekim ilk gün Perihan Hanımefendi birkaç kişiyle kantine geçmişti. Sen ve Tekin Paşa kendisini selamladınız. O sırada Tekin Paşa senin makinenle tıraş oldu, tarandı, ceketini giydi, eşinin dönüşünü bekledi. Dönüşünde kendisini pencerenin önünde yalnız bıraktın. Selamlaştılar, bir iki kelime konuştular. Ne tuhaf! Perihan Hanım’ın şahsında sen de çocukluğunla görüşmüş, konuşmuş gibi olmuşsun. Bu küçük hadise sana saadeti tattırdı.

O binada ondokuz kişiydiniz. Sekizi alt katta, on biri üst katta. Sabah kahvaltısıyla, öğle ve akşam yemeklerinde on yediniz birleşiyordunuz. Her odanın sakinleri yemeklerde ayrı masalarda oturuyordu. Haluk Şaman, İzzet Akçal, Tekin Arıburun ve sen. Koraltan, Ethem Menderes bir odada ve senin yanıdaydı. Üst kattakiler: Sebati, Fatih Zorlu, Korgeneral Namık Argüç, Celal

Yardımcı, Medeni Berk, Hasan Polatkan, Rüştü Erdelhun, Hamdi Ağanoğlu, Ahmet Salih Korur, Salih Coşkun, Nedim Ökmen... Yemekhaneye gidiş ve orada kısa bir süre beraber oluş. Münzevi geçen günlerin tek değişikliği...

Onyedi haziran akşamı... Radyoda Maliye Vekili Ekrem Alican'ı dinlerken hareket etmek üzere gruplara ayrıldınız. Acele bavulunu hazırladın. Küçük çantayı da o gün kirlilerle eve göndermiştin. Bir kısım kitapları yerleştirememiştin. Saat dokuzda otomobillerle Harbiye'den ayrıldınız. Harbiye talebeleri ilk güne nazaran daha sakindi... Yassıada'ya biri biraz geçe vardınız. Vapur güzeldi! Ankara askeri havaalanından uğurlanıyorsunuz... Ve Yeşilköy'de karşılanıyorsunuz! Yerleştirilmeniz! Oldukça heyecanlı(!) idi... Ve görülecek şeydi... O gece Yassıada'daki ikametgahınızda odana girdiğin zaman... Haluk Şaman'ın 'Ben artık yaşayamam' sözü çok dokunmuştu. Yüzlerinizi adam akıllı yıkadınız. Ve yataklarınıza uzanarak uzun bir zaman sessiz durdunuz...

Ertesi günden itibaren her gün düzenli olarak günlük ve mektup yazmaya başladın. Her gün yazıyordun ama ellerine geçip geçmediğini bilmiyordun.

O gün hava almaya çıkartılan grup dönerken Sıtkı Yırcalı'yı, Şemi Ergin'i gördün. Şemi Ergin'e hususi muamele yapılıyordu. Tayyarede gelirken de subaylar üşümesin diye ona ceketlerini vermişlerdi. Eski vekilleri olduğu için. Hem de seviyorlardı. Sevdirmişti kendini... Esat Budakoğlu siz Harbiye'den ayrılana kadar gelmemişti. Kurbanoglu da hâlâ Ankara'daydı...

O gün hücum botlarıyla sedye içinde, ya ağır hasta veya bir ölüyü İstanbul'a gönderdiler. Bir ara iki ölünün olduğunu duydun. Doğru muydu, kimlerdi bilmiyordun. Yaşlı ve birkaç defa kalp krizi geçiren arkadaşların vardı.

Biri Yemen türküsü söylüyor. ‘Ya kimlere baba desin/yetim yavrun dillenirse...’

Ranzada mektup yazıyorsun. Yassıada’da ilk günün. Milli Birlik Komitesi üyesi Binbaşı Fazıl geliyor. Bazı olayları unutmanızı, olağanüstü dönemlerde böyle işlerin normal olduğunu söylüyor. Kaygı ve üzüntüsünü belli etmemeye çalışıyor. Ankara’dan sizi yerleştirmek üzere görevli gönderildiğini, üzgün olduğunu, elden bir şeyin gelmediğini belirtiyor. ‘Bunlar unutulur’ diyor-sun, ‘temenni ederiz ki hesaplama sonunda hakiki durumumuz meydana çıkınca yapılan hareketlerin haksız olduğu anlaşılır ve bunları yapanlar vicdan azabı duyarlar.’ Odanın manzarası güzel. Alt katta olduğunuz için bahçenin içinde gibisiniz. İskeleye hücum botları yanaşiyor. Tutuklular geçiyor. Pencereden onları izlemek dahi iyi geliyor. Birbirine eklenmiş gibi odalar... Gece

Heybeli açıkları görünüyor. Diğer odadakiler muhtemeldir ki sadece açık denizi görebiliyorlar.

Elli kelimeyle sınırlı da olsa mektup yazmak, en zevkli uğraş. İzzet Bey'e, 'İçimizde en rahat sen olmalısın. Aslan gibi iki oğlun yetiştirmiş, tahsillerini ikmal etmişler, iş gücü sahibi olmuşlar, kızın bu sene koleji bitiriyor, sen ne düşünüyorsun?' diyorsun. Haluk Şaman, 'Bu hususta en fena benim. Çocuklarımdan biri dokuz yaşında, biri dörtbuçuk yaşında' diyor. Yavruların aklına geliyor. Yemek beğenmeyişleri, hallerinden şikayet edişleri ve onlara kendi çocukluğunda çektiğin ıstırapları, yoksullukları anlatışını hatırlıyorsun. Çocuklarının 'Baba, senin varlığından istifade edeceğiz, günlerimizi güzel geçireceğiz, yarın bulamazsak ona da göğüs gereriz ve güzel geçirdiğimiz günler tesellimiz olur' deyişleri teselli oluyor.

Vasfiye Hanım'ın okuman için çok ısrar ettiği 'Allah'ın Bahçesi'ni Harbiye'de okumaya başlamıştın. Yassıada'da bitirdin. Çok hoşuna gitti. Şimdi 'Babam Abdülhamid'i okuyorsun.

Akşamüstünün düşündürücü, hem zevk hem keder verici anı...

'Bunlar kimler biliyor musunuz?'

'Bakanlar.'

'Ne iş yaparlar bunlar?'

'...'

'Bunlar ananızı...'

Güncenin sonuna şöyle yazmışsın:

Estağfurullah, estağfurullah. Yarabbi sen her türlü büh tandan ve iftiradan cümlemizi koru.

Dilimde Yunus dizeleri:

*Ben benliğimden geçtim gözüm hicabın açtım
Dost vaslına eriştim günahım yağma olsun*

Cahide Hanım'ın, 'İçeride için' ısrarına rağmen, sigara içmek için balkona çıkıyorum.

Çıkınca Kocatepe Camii. Cami inşaatının sürdüğü, darbe günlerine dönüyorum. Hacı Bayram'a, Sultan Ahmet'e, Süleymaniye'ye benzemiyor. Benzemeye çalışıyor ama onlar gibi değil. Taş, beton ve çirkin binalar çöplüğüne boğulmuş soğuk bir yapı.

Vefa Apartmanı'ndayım. Ancak çok mutsuz bir insanın başka birinin mutsuzluğu için üzölmeye hakkı var, biliyorum. Bu yüzden belki, içerideki acılı belleğe aşinalık duyabiliyorum. Dilimin

giderek daha çok buruştuğunu da görüyorum. Buna rağmen anlatmayı sürdürmeliyim. Dönüp dönüp aynı yere geliyorum.

Sadece elli sözcükle haberleşmek zorunda olmak... Haksız yere tutuklanmak. Sürekli aşağılanmak, iftiraya uğramak. Ölümle yargılanmak, tehdit edilmek. Sıradan hakları bile gasp edilmiş olmak... Bunların acısını hissedebiliyorum.

Sigarayı sigarayla yakıyorum.

Cahide Hanım sesleniyor, 'Ali Bey lütfen gelin artık, burada için...'

'Bakın' diyor, sürekli babasıyla ilgili bir anı gösteriyor.

Mektubundaki notlar yine...

"Sizlerle iftihar ediyoruz'u çizmiş bir de soru işareti koymuş, 'Ne demek?' 'Babacığım oradan buraya bize mektuplarınla mürşitlik ediyorsun' demişim, 'mürşit'i çizmiş. 'Babacığım, altı tarihli mektubumda sadece sana ilan-ı aşk vardı. Yedi tarihlinin sonunda öyle olsa gerek ki yine niye kestiler.' 'Sevgilim tatlı babacığım, seni pijamaların içinde melek halinle düşünüyorum' Yine altını çizmiş! Bakın ne komik bu. Kitap yollamışım, İngilizce kitaplar, mektubu okuyan beyden rica ediyorum, acaba ikişer ikişer postayla yollayabilir miyiz? Babamın cevabına lütfen ilave eder misiniz?' diyorum. 'Hayır, etmeyiz!' diye yazmış"

'Özellikle kırmızı kalemle yazmış...'

'Tabii tabii bakın bu Ayşe'nin mektubu. 'Canım benim. Bizim ve herkesin şoku gün geçtikçe artmakta. Ne mutlu sana, ne mutlu bize, haykıra haykıra, sana, sizlere mensubiyetimi söyleyebilmek istiyorum' çizmiş altını...'

'Ali Bey, Cahit söylemişti ya kimliğimizi çoğu yerde gizlerdik. Bir tren seyahatinde Cahit'le birlikteydik. Adamın biri geldi. Anlaşılan tanıyor. Kimsiniz, babanız ne iş yapar, diye sordu. Mühendis dedik. Sonradan duydum, bundan çok bahsetmiş, çocuklar babamız bakandır demedi, diye.'

Yine Yunus dizeleri:

*Yar yüreğim yar gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var*

‘Bütün mektuplar sansürlü... Kırmızı çizgilerle dolu. ‘Babam, sevgili babacığım, şahitlik ederken çekilen aslan resmine uzun uzun ilan-ı aşk ettik. Sadece resmine mi, sevgili babacığım. Korkak, nankör ve haysiyetsiz...’ ay bunu iyi ki silmemişler, sadece çizmiş altını ‘korkak, nankör ve haysiyetsiz insanların çok olduğu bu dünyada iyiler içinde dahi temayüz eden seninle nasıl iftihar ediyoruz bir bilsen.’

‘Neyi ima ediyorsun?’ notundaki sert çizgilere bakılırsa, en çok hışmı çeken mektup bu olmalı. Tefik Bey’e geç verilmiş olmalı ki, cevabi mektupların da beklediğini belirtiyor:

vola apartmanı

Canım hayatım babacığım,

Dün yine misafirden fırsat bulup mektup yazamadım. İnanılır şey değil ama doğru.

Mektubun bizi yine mesut etti... Nasıl ki birinin hakkında ileri geri konuşmakla onun günahı alınır inşallah senden de bu surette her türlü rahatsızlık, hastalığı almışlardır. Her şeye bir hayır var.

Babacığım oradan buraya mektuplarınla bize mürşitlik ediyorsun, sık sık sözlerini birbirimize hatırlatıyoruz. Kudret h. Geçenlerde bu imtihanda onların muvaffak oldukları gibi bizde manevi bakımdan kendimizi yetiştirerek muvaffak olsak diyordu.

Hayatım hasretle kucaklar, pek çok öperim.

Cahide

Bu da böylece uzayıp gidiyor...

‘Uzayıp giden o tren yolları...’

Yurttan Sesler Korosu... Solist Neriman Altındağ Tüfekçi.

Vega radyonun üzerinde Vasfiye Hanım’ın tığ işi örtüsü. Sütbeyaz.

Odadan naftalin kokusu yayılıyor.

‘En çok begonyaları severdi, bir de küpelileri...’

Onlarla da kızlarıymış gibi konuşurdu.

Cahide Hanım hâlâ anlatıyor.

‘Çayınız soğudu.’

‘Ah dalmışım... Ayşecim şunu da yeniler misin? Ne diyordum?’

‘Anneniz mektuplarıyla Yassıada’da onu ayakta tutmuştu...’

‘A evet... Tabii annemle daha çok vakit geçirirdik. O kavurucu günlerde hayata tutunabildiysek bunu annemize borçluyuz...

Erzurum ve Çanakkale'de bebeklerini yitirdiklerinde metanetini göstermiş... Siz biraz tedirgin oldunuz galiba?’

‘Hayır, değilim de nikotin krizim tutuyor arada...’

‘Lütfen için, n'olur rahat olun... Yakın yakın...’

Ayşe Hanım tekrar yardıma yetişiyor, ‘Ayol bunlar fark edemezler, hadi buradan yakın, derdimiz aynı...’

‘Bu nedir?’

‘Valla İngiliz sigarası galiba, bir arkadaşım getirmiş, içiyorum, zehir olsun da...’

‘Teşekkür ederim.’

‘Ayol bu hâlâ nezaketi elden bırakmadı, Ali Beycim lütfen rahat olur musunuz? Zaten mevzu yeterince yorucu...’

Ötekinin yaşadığını hissetmeye çalışmaktan daha yorucu ne olabilir? Ayşe Hanım haklı, Tefvik İleri'nin hikâyesini dinledikçe içimdeki kahverengi dağ ölüsü büyüyor...

Pazartesi, 25.7.1960

Bu sabah bavullarımı düzelttim. Oldukça çamaşırım ve gömleğim varmış. Onları elleriyle desteleyen, yerleştiren Vasfiyemi uzun uzun düşünmek imkânını verdi bana. Dün akşam da yeni yün çorabımı giyerken aynı şekilde mütehassis oldum... Onun eliyle hazırladığı çorap bu dedim... Bu sabah deniz biraz dalgalı, hava kapalı ve rüzgarlı. Havanın böyle oluşuna memnunum. Sadece acaba velinimet motor... Bize mektup getirecek motor gelemiz mi diye düşünüyorum. Bu his arkadaşlarda da var:

Cuma, cumartesi ve pazar Ankara'dan hiç mektup gelmedi. Birikmiştir... Bugün birikmiş olarak birkaç mektup birden alacağımı zannediyorum. Ve bu ümit bir canlılık veriyor bana.

Saat 10.00. Yüzbaşı pek çok suali muhtevi ‘varlık beyannamesi’ diye matbu kâğıtlar dağıttı. Şöyle bir göz attık, evdeki halıdan

hanım öteberisine kadar her şeyi soran bir beyanname. Eve de sorup cevaplandırmak lazım. Acaba bu sualler Halk Partili mebuslara da soruluyor mu? Benim evimde olanların pek çok fazlasının onların her birinin evinde karılarınнын sırtında olduğunu yakinen bilirim. Hatta bütün muhterem generallerimizin evlerinde olduğunu!

Nedense on dakika sonra yüzbaşı tekrar gelerek bu kâğıtları topladı. Herhalde yeniden getirecek.

Saat 15.30. Vasfiye'mden 21, 22 tarihli, Cahidem'den 20, 21, ikinci defa 21, 22, Cahit'imden 22, Ayşem'den 21, Meral'den 22, İncigül'den 22, Tûrkan'dan 22 tarihli onbir adet mektup aldım. Tam şu anda Meliha'dan da bir mektup geldi. İhtiyaçlarımı soruyor. Böylece on iki mektup alarak çok ferahladım. Allah gönderenlerden razı olsun...

Muavinin anonsuyla günlüklerden kopuyorum. İsmail'in Yeri'ndeyiz. Tnel açılmadan önce daha güzeldi. El yapımından seri üretime geçilince tadı kaçıyor gerçekten. Para her Şeyi bozuyor, doğası gereği ahlaksız. Şimdi her Şey gibi buranın da tadı tuzu kalmadı. ay, patatesli gözleme. Ardından sigara. Otobüsü dünyanın imgesi olarak kullanmıştı Aslı. Ne kadar doğru. Ondan nce Kutlu'dan hatırlıyorum. Zihnimden neler geçiyor. Bu denli seri alışması, Őizofrenik bir biçimde daldan dala atlayıp binlerce hayalin i içe geçmesi... Ne tuhaf. Bu yüzleri bir yerden hatırlıyor gibiyim. Daha önce görmüştüm hissi. Sık sık oluyor bu. Yüz, bedenin ruhu gerçekten. Karşı masadaki şu kadın. Yüzü her an yakalanacakmış korkusuyla dolu bir hırsız saklıyor. Gizli yzlerimiz var. Kilitli odalarımız. Anılarımız, acılarımız... En dokunaklı hatıralarımız da tıpkı yzlerimiz gibi yendiğimiz

yenemediğimiz korkularımızı taşıyor. Şu ağaca yaslanmış adamın sigaranın rüzgarda savrulan dumanıyla gizlenen yüzü nice hayal kırıklığının izini gizliyor. Şu toprak güveç tencerenin parasını ödeyen kadın ve yanındaki delikanlı, az önce mola veren otobüsten inenler, şu çocuk, şu yolcular, kaptanlar, muavinler, şu otobandan geçenler, az önceki uçaktakiler, terminallerde devinip duran şu kalabalık, bu metro istasyonunda koşuşturananlar hangi yüzlerin ardındalar? Bu bir kitaba benziyor. İçi yaşam dolu. Ama insan gibi de değil, karınca yuvası gibi.

Kitabın bir sayfasını açıyorum.

Tevfik İleri.

Okudukça o yıllardır girilmemiş odadaki kilitli sandık açılıyor gibi oluyor.

Cahide Hanım'ın sesiyle dalgınlıktan sıyrılıyorum;

'Bakın neler yazıyor...'

Yassıda günlüklerini alıyorum elinden.

Pazar, 1.1.1961

Saat 5.00'te uyandım. Bir daha uyuyamadım. Gece 10.30'da yatmıştım. Bu gece de rüyamda Vasfiyemi, Cahidemi gördüm. Hatırlamıyorum ama iyi gördüm. Dün geceki kar'ların tesellisini Rabbim verdi. İnşallah. Rahat uyandım.

6.15'te yataktan indim. Adnan Menderes çıktı. Dün de benden evvel o girmişti... Bu sabah bir teğmen, çok iyi bir havacı teğmen var; o, Adnan Menderes'e, 'Yeni yılınız mübarek olsun' diyerek gönlünü aldı. Bu sevapsa ona yeter.

Bu sabah da şükür olsun iyiyim. Dün sadece yatsı namazını kılarken çok hafif gurultu hissettim. Bu sabah hissetmedim. İnşallah yavaş yavaş normale dönecek. Aman Allah'ım farkında değilmişim, eğilip kalkarken karnın ses çıkarmaması ne saadetmiş. Kendimi öyle hafif

hissediyorum ki. Dünyalar benim olmuş gibi oluyor.

Bugün yeni yılın, 1961'in ilk günü. Çoluk çocuğumdan ayrırım... Fakat gönlüm onlarla dolup taşıyor. Onlarla ve sevdiklerimizle, hakiki dostlarımızla... Allah'tan sağlıklar, saadetler nasip etmesini, hasretliğimizi dindirmesini niyaz ediyorum.

Hava bugün dünden daha kapalı. Bazen çok hafif çiseliyor. Rüzgar yok, deniz sakin. Şükrolsun üç gündür sabahları muntazam dışarı çıkıyorum. Ben bir bağırsak hastalığı geçirdim yahut geçiriyorum, ama anlamadım. Daha ziyade üşüdüğüme hamlediyorum. Kalori ferlerin yanmadığı zaman bana bu azizliği yaptı galiba. Şimdi günümün hemen hepsini yatağında battaniyeyi üstüme çekerek, pijamamın altını giyerek, kitap okumakla ve güzel manzarayı seyretmekle geçiriyorum... Bizim odada yattığım yerin manzarasına diyecek yok...

*E Yarabbi çok şükür gene gelduk Pazar'a
Tulumciyi koydilar canli canli mezara...*

‘Laz müziğini çok sever miydi? Hemşin horonunu, tulumu, guniyi, kemençeyi?’

‘Sevmez mi, çıldırırdı. Bize tulum aşkını annem, babam öğretti. Biz şehirde büyüdük, Hemşin’e tatillerde giderdik. Şimdi tulum sesi duyunca tüylerim diken diken olur. Bu zevki o aşıladı. Babam çok güzel dans ederdi, dans etmeyi çok severdi. Vals de bilirdi, horon da. Milli Eğitim bakanıyken bazen beni de götürürdü kokteyllere, bir defasında Ankara Palas’ta bir baloya katılmıştık. Benimle dans etti...’

‘Adnan Menderes gelir miydi, hiç gördünüz mü?’

'Demokrat Parti'nin kuruluş yıldönümünde Opera binasında yapılan baloda görmüştüm. Bazen de Ankara Radyosu'ndaki konserlere götürürdü. Klasik Türk Musikisi meşkləri olurdu. Musikiyi çok severdi. Orkestra kanununu çıkarmıştı. Filarmoniden senfoniye geçilen kanunu. Opera ve tiyatro sanatçıları babamı çok severdi, bütün etkinliklerine davet ederlerdi, o da zamanı oldukça giderdi. Akşama kadar bakanlıkta çalışır, uykusuz, yorgun olsa da davete icabet eder, geç vakit eve gelirdi. Hafta sonlarını, bilhassa akşamları evde geçirmeye gayret ederdi. Cumartesi akşamları evde şiir gecesi olurdu. Müthiş şiir okurdu. Şair dostları çoktu. Necip Fazıl'la dosttular. Babamın ölümünden sonra da Necip Fazıl Ankara'ya geldikçe bize uğrardı. Bakanlığı sırasında, Sıhhiye'deki evimize de çok gelirdi. *Kurtuluştan Sonrakiler* adında bir şiir seçkisi vardı, oradan okurdu... Ayşecim şurada olacağı kitap...'

Ayhan Bey davranıyor, alıp getiriyor.

Kapağı eprimiş, sayfaları yıpranmış, okunmaktan hayli eskimiş... 'Yahya Kemal'le de görüşürlerdi, bizi de tanıştırmıştı. Park Otel'de ziyaretine birlikte gitmiştik. Sonra Hamdullah Suphi, Arif Nihat Bey...'

Ayhan Bey,

'Eşi, kimya öğretmenimdi' diye söze karışıyor, 'kopya çekenin canına okurdu. Ben de kopya vermek zorunda kalırdım, korkardım. Yazılı sınavımız vardı. Hastalıktan hazırlanamamıştım. Kopya verdiğim arkadaşşıma güveniyordum. İmtihana girdik, sağa sola diye ayırmaz mı! Güç bela geçer not aldım, sonra tövbe ettim. Aradan seneler geçti, Cahide'yle ziyaretine gittiğimizde bir de baktım ki hocam...'

Ayşe Hanım durur mu:

'Kızı da benim sınıf arkadaşımı.'

'Hatırlıyor musun Cahide, Necip Fazıl bir delikanlıyla sana görücüye gelmişti.'

'Evet evet, ama eski defterleri açmayalım...'

Ayhan Bey ısrarcı:

'Bindokuzyüzaltmışbeş yılıydı değil mi, biz evlendikten sonra tekrar gelmişti. Sürekli konuşurdu rahmetli. Zaten onun bulunduğu mecliste başkası konuşamazdı. Ben de yedibuçuk sene Amerika'da kalmışım, oralarda okumuşum filan ama böyle büyüklere karşı saygılıyım, sorulmadıkça söylemem, o konuşuyor ben dikkatle dinliyorum. Bir ara dedi ki, siz böyle çok bilgili olduğunuz için mi susuyorsunuz, yoksa bir şey bilmediğiniz için mi? Hakaretimiz gibi geldi bana ama bir şey demedim. Pek güzel konuşuyorsunuz, sizi dinlemeyi tercih ediyorum efendim, dedim. Sanıyorum Cahide'yle evlenmiş olmamın ve getirdiği delikanlıya hayır denmesinin intikamını aldı.'

Gülüşmeler...

En çok gülen de Ayşe Hanım:

'Merhum çok enteresan bir adamdı. Muazzam bir hatipti. Tiki vardı, ağzından sigara düşmezdi. Babamı çok severdi. Müthiş bir sevgisi, saygısı vardı.'

'Yassıada'da babam onunla ilgili, bir örtülü ödenek meselesinden de sorgulanmıştı...'

'Menderes'in Tevfik Bey'e karşı tutumu nasıldı?'

Cahide Hanım sözü alıyor:

'Saygılıydı, sevgi doluydu. Babam da ona karşı öyleydi. Menderes'in babamla karşılaşınca ceketini iliklediğini hatırlıyorum. İkisi de inançlıydılar. Hitabetleri de benziyordu. Nezaketleri... Birbirlerine hiç seslerini yükseltmemişlerdir. On sene boyunca babam bakanlık yapmış, bir defa olsun bir kırgınlık olmamıştır. Belirli bir mesafeyi de korudular, saygılı, nazik...'

‘Darbeden sonra aileyle görüşüyordunuz değil mi?’

Cahide Hanım, ‘Tabii ki, Berin ve Emel Hanımlarla görüşmele-
rimiz sürdü. Aynı kaderi paylaşıyorduk...’

‘Menderes’in sevdiği bir Hanım vardır, bilirsiniz...’

‘Ayhan Hanım.’

‘Bizim sokakta otururdu, Sıhhiye’de.’

‘Sağlık Sokak’ta?’

‘Evet... Bazen makam aracıyla gelirdi rahmetli Menderes.’

‘Herkes bilirdi ama pek konuşulmazdı böyle şeyler. Berin Hanım
da asil bir kadındı, eşini üzmedi. Kendisi üzüldü ama ona karşı
daima saygılı davrandı...’

‘Oğlu intihar etmişti değil mi?’

‘Hayır hayır, bindokuzyüzaltmışüç yılında Londra’da, akıl almaz
bir ev kazasında ölmüştü. Ayhan Hanım’a ilk taziye veren, Berin
Menderes olmuştur. Nitekim, Menderes idam edildiğinde de
Ayhan Hanım taziye vermişti.’

‘Anneme de bir gün demiş ki, bakın bir insan eğer evden bavu-
lunu alıp giderse, o eve bir daha dönemez...’

‘Eğer bavulunu alıp gitmeye hazırsa yüzleşir, yoksa...’

‘Mesela şöyle oldu, Ayhan Hanım ve Menderes... Bir şekilde bir
temas var, bir şekilde değişik bir durum, affettiler, yani onlar,
onların sevgilerine mi inandılar...’

‘Ayhan Hanım da hiç onu ayağa düşürmedi, saygılı davrandı,
hani bir film vardı, Arka Sokak diye. Adamın yıllar boyu sevgilisi
var ama insan böyle, vay ne adilik demiyor çünkü çok yoğun bir
duygu var, Ayhan Hanım biraz da öyleydi, yani arka sokaktaki
sevgili kadın...’

‘Yassıada’da da sevgisinin arkasında durdu.’

‘Müthiş bir konuşmaydı Ayhan Hanım’ınki o şartlar altında...’

sadık yalsızuçanlar

‘Babamın Menderes’le münasebeti hep mesafeli ama karşılıklı saygı içerisinde olmuştur. Biz de merhumu çok severdik. Hatta unutmuyorum, 27 Mayıs kararları ile ilgili telefon geldiğinde, ‘Müjde, Tevfik Bey idamdan kurtuldu’ denilince, inanmayacaksınız ama ben, ‘Peki Menderes?’ demişim. İdamına o kadar çok üzüldük ki...’

‘Ay ay! Çok ağladık, nasıl ağladık! İnanmıyorduk, böyle bir faciaya ihtimal vermiyorduk.’

Yine Mısri dizeleri:

Yabandasın evin yok bir yanmış ocağın yok

Issız dağın başında mihmanı arzularsın...

Yersiz yurtsuzluk... Lamekan... Gurbette yanan bülbülün  ı lı ı.

Ey garip bülbül diyarın kandedir? Bu dokunaklı soruyu ne zaman sordu acaba? Sınır durumunda mı?

O gazetecinin Ayhan Hanım'a gidip döndükten sonra yazdıklarını okudum. Ne hicranlıydı. Sonra o milletvekilinin kürsüdeki çirkin sözlerini dinledim, ne ibret vericiydi. İnsanın gördüğü, bakt  ı yerle ilgili...

Nereden, nasıl bakıyorsa, öyle bir fotoğraf görüyor.

Emniyet Müdürlüğü'nün 27.11.1946 tarihli izleme raporu şöyle başlıyor:

'Menderes saat 9.05'te otelden ayrılıp Mukaddes'in oturduğu apartmana girmiştir. Saat 19.00'da iç fenerler söndürülmüştür.'

Özel yaşamı polis takibinde. Halk Fırkası, Demokrat Parti mebusu Menderes'i bindokuzyüzkırkaltıda takibe almış. Mukaddes, Menderes'in o sıralar âşık olduğu kadın. Beraberlikleri oniki yıl sürüyor. Ta ki Ayhan Aydan Hanım'la tanışıncaya kadar. Bindokuzyüzaltmış darbesinden sonra polis arşivlerinden Ayhan Hanım'la olan ilişkisine dair bilgiler ortaya saçılacaktı.

Bindokuzyüzelli ilkbaharı. Yer, Çubuk Barajı sayfiye alanı. Ayhan Aydan Hanım'ın yakınlarından Ziraat Bankası Umum Müdürü Mithat Dülger bir davet veriyor. Soprano Ayhan Hanım da davette. Yanında Opera'dan dostları var. Başvekil ile icabet ediyor. Mithat Dülger, Menderes'i karşılıyor. Tam o sıra Ayhan Hanım, 'Mithat Amca' diye sesleniyor ve Başvekil'le birlikte masaya yöneliyorlar. Herkes ayaklanıyor. Başvekil masaya buyur ediliyor. Boş olan bir yere, Ayhan Hanım'ın boşalan sandalyesine oturmayı yeğliyor. Güzel soprano, 'Koltuğumda gözünüz var galiba' diyerek gülüyor. Birkaç gün sonra Ayhan Hanım'ın Sıhhiye Sağlık Sokak'taki evinin telefonu çalıyor. Arkadaşı açıyor. 'Kim arıyor?' diye sorunca, 'Adını vermek istemedi' diyor. Ayhan Hanım, hayli hasta olan Hasan Ferit Alnar'la evli. Ama boşanacakları söylüyor. Menderes, birkaç gün Ankara dışında olacağını, dönünce görüşmek istediğini söylüyor. Ayhan Hanım kabul ediyor. Kapatırken, 'Bu numaranızdan mı arayayım yine?' diye soruyor. Sorudaki okunmayan, 'Boşanacağınız kesin mi?'nin cevabı 'Evet' oluyor. Ayhan Hanım, 'Bu numaram geçerli.' Başvekil, sonraki yıllarda, Ayhan Hanım'ı hep bu telefon numarasından arayacaktır. Tanışıklıklarında Menderes elli yaşında, Ayhan Hanım yirmibeş. Çiçek gönderiyor her gün. Biri solmadan diğeri. Sıfır iki plakalı makam arabasıyla Sağlık Sokak'a geliyor ve ilk gelişinde, dışarıda kısa bir yürüyüş de yapıyorlar. Gizlisi saklısı yok. Yassıada'ya

götürülene değin sürüyor çiçek göndermeler. Ayhan Hanım, mahkemeye gelerek, 'Onu çok sevdim, doğrudur, onu büyük bir aşkla sevdim...' diyor. Bebek davasına konu edilen olay ise şöyle geliyor: Menderes'in Sağlık Vekili ve yakın arkadaşı Dr. Mükerrerem Sarol sonradan Yassıada'da davaya konu edilecek 'bebek' olayının tanıklarından, şöyle diyor, 'Adnan Bey çocukken Çine Çayı'nın kenarındaki salkım söğütlerin altına oturur, ağacın çaya sarkan dallarını, hayallerindeki Sarı Ayşe'nin saçlarına benzetirmiş. Hepimizin gençliğinde romantik bir dönem olmuştur. Ama Adnan Bey onyediyi yaşında harbe gitmiş, kolejde talebeyken de hiç flört yaşamamıştı. Belki de bu yüzden her türlü imkânın önüne serildiği ileri yaşlarında, ilk gençliğe yaraşan hareketlerde bulunurdu. Tabii bu, onda kırk yaşından sonra futbol oynamak gibi bir tesir yapardı. Ayhan Hanım'ı hakikaten derin bir aşkla seviyordu. Onda Sarı Ayşe'yi bulmuştu. Bu ilişkide nezaket vardı, hürriyet vardı, sevgi vardı. Seksle, menfaatle, eğlenceyle açıklamayacak duygular vardı. Adnan Bey, Ayhan Hanım'la gerçek bir romans yaşamıştır. Birçok kez evine birlikte gitmişizdir. Orada, huzur dolu bir sevginin atmosferinde dinlenirdi. Bu derece ulviyet vardır orada...'

Ayhan Hanım, bindokuzyüzellidört yılında hamile kaldı. Çocuğu İsviçre'de doğurmak istiyordu. Menderes gitmesini istemedi. Zeynep Kamil Hastanesi Başhekimisi Dr. Fahri Atabey'i görevlendirdi. Onsekiz haziran akşamı, bir ay erken geldi bebek. Sancı başladığında evindeydi. Süratle hekim çağırıldılar. Dr. Alaattin Orhon geldi ve ilk müdahaleyi yaptı. Fakat bebek ters geliyordu. Müdahale esnasında kolu kırılmıştı. Boyun ve ayağına kordon düğümlenmişti. Başvekil arandı, o sıra İstanbul'daydı. Saatlerce uğraşılar, bebek acılar içindeydi, daha fazla dayanamadı. Sabaha doğru Ayhan Hanım'ın dünyası kararmıştı. Sevdığı adamı da bebeğini de yitirmişti. Sabah Dr. Fahri Atabey geldi. Başvekil'in şoförü Hayri Bey'le birlikte bebeğin minik cansız bedenini aldılar. Cebeci Asri Mezarlığı'na göturdüler. Kütüğe,

'Fevzi oğlu Ahmet Aydan' adıyla kaydedildi. Doğum ve ölüm tarihi aynıydı. Ölüm nedeni, kalp yetmezliğiydi. Ada ve parsel numarasının yanında 'meccanen' yazıyordu. Bu, bilabedel gömüldüğü anlamına geliyordu. Kimi kimsesi olmayanlara özgü bir durum. Onbeş yıl sonra çocuğun kabrinin üzerine başka bir kimsesiz gömülecekti. Ondört yıl sonra ise kabir, Sultan Yıldırımoglu'na verilecekti. Bebeğini kaybettikten altı yıl sonra Ayhan Hanım Yassıada'ya gelecek ve duruşmada, bebeği çok istediğini ama Tanrı'nın onu aldığını söyleyecek, aşkına sahip çıkacak, ölene değin, Menderes'in, 'severek ve en iyi temennilerimle... Ayhancığıma...' yazılı-imzalı fotoğrafı başucundaki komedinde duracaktı. Bebek davası, Menderes'in halkın katındaki itibarını yok etmeyi amaçlıyordu. Özel yaşamının deşifre edilmesi ve olayların farklı biçimde yansıtılması bu yüzdendi. Bebek davası, Komitenin zoruyla açılmıştı. Menderes ve Dr. Atabey hakkında beş ila on yıl hapis istenmişti. Delil için bebeğin kabri açılmış, kemikleri çıkarılıp muayene edilmişti. Komitenin başı Cemal Gürsel'in muhalefetine rağmen celse açık yapılmıştı. Devrik Başvekil'i aşağılamak için her şey kullanılmıştı. Üzerinde, 'tarihi vesikalar' yazılı zarfı açan savcı, çıplak kadın fotoğraflarıyla beyaz bir iç çamaşırı çıkardı. Menderes'e ve kameralara doğru sallayarak, 'Kimin bu, bunu Başvekalette kim unuttu acaba?' demişti. İç çamaşırı Menderes'e verip fotoğraflanmasını amaçlıyordu. Menderes'in avukatı Burhan Apaydın duruma müdahil oldu ve böyle bir girişimi önledi. Mahkeme heyeti onsekiz tanığı dinledi. Sıra büyük şahide geldi. Üzerinde bej bir döpiyesle Ayhan Hanım salona girdi, kürsüye geldi, 'Adnan Menderes'i, bindokuzyüzelli bir senesinde tanıdım' diye başladı, 'Evli olmasına rağmen büyük bir aşkla sevdim. Bütün emelim ondan bir çocuk sahibi olmaktı. Bunu başaramadım. Hasta bünyem müsaade etmedi. Çocuğum sekiz aylık doğdu ve öldü. Hangi vicdansız ana, üzerine titrediği bebeğinin ölmesine razı olabilir?'

Ayhan Hanım'ın sorusu, duruşmaya da son verdi.

Telefon alıyor, ‘İzninizle’ diyorum. Cahide Hanım, ‘Lütfen rahat olun’ deyince tekrar balkona gidiyorum.

‘Efendim İhsancım’

‘Abi merhaba, nasılsın?’

‘İyiyim, sen?’

‘Şükür...’

‘Sesin kötü geliyor, hayırdır?’

‘Hayır abi, hayır...’

İhsan, şu sıralar, Yunus’un, ‘nk ben beni unutmuşum şöyle ki sana gitmişim/ne kalde ne halde isem bir dem kararım yoktur’ dizelerini kendisi için söylediğini sandığım dünyalar iyisi bir dost.

Sırılsıklam aşık. Yanıyor. Mum gibi eriyor. Aşkın bütün bağları yıkarak kendi bağlarını kurduğunu bir kez daha görüyorum.

Son yazdığı şiirin birkaç dizesini okuyor.

‘Beni kör kuyularda merdivensiz bıraktın...’

Ayşegül Durukan’ın sesini duyuyorum.

İhsan’ın için için yanışına çaresizce bakıyorum.

Acımasız sevgililere Lale’nin kelimelerini gönderiyorum: ‘Doğuya bakan yüzünle bak bana ve kalbimin bir porselen gibi olduğunu unutma...’

‘Aşk acısı paylaşılmaz, sürekli çoğaltır kendisini...’ gibisinden bir şeyler geveliyorum, İhsan’ın o sonsuz yalnızlığına dokunmak ne mümkün. Hiçbir şey dindiremez acısını. Konuştukça çaresizliği artıyor.

Çenem düşüyor her zamanki gibi. Ayhan Hanım’ı anlatmaya başlıyorum. Neden sonra telefonda yalnız olduğumu fark ediyorum. Biliyorum, o, neye baksa onu görüyor. Nereye dokunsa ondan bir iz arıyor. Neye kulak kesilse onun sesiyle doluyor. Goethe’nin, ‘Seni seviyorsam bundan sana ne!’sinden başka ne söylenebilir ki bu durumda. Sen konuş bari, Lale sen konuş:

‘Geyiğin boynunu tuttuğum zaman elimde kalan pas lekesi ya da böyle bir şey seni anlamaya çalışmak. Seni sevdiğim zaman kadife tüylü bir geyik ormanda su içiyor yada yeşil kadife tüylü bir su akıyor boynuzlarımızın arasından...’

İhsan her halükarda nezaketini koruduğundan, ‘Abi rahatsız ettim...’ deyip kapatıyor. ‘Esağfurullah’ demeye fırsat kalmadan koyu bir sessizlik.

Gece gibi.

‘Sabah saat 3.30. Senin için bir şeyler yazmak istiyorum ama gözlerinin karşılaştığın insanlara nasıl sevgiyle baktığından başka bir şey gelmiyor aklıma. İçimdeyken bana bakışın bir de. Kumru değiliz biz geyiklerin sonu da çok acıklı ne kalıyor geriye?’

İssizlik, ne kalır ki!

Hâlâ Meşrutiyet Caddesi'ndeki ofisteyiz, Gıyaseddin Emre'yi dinliyoruz.

Belleği o kadar berrak ki... Nasıl bunca ayrıntıyı hatırlıyor şaşı-
rıyorum.

'Afyon Milletvekili Gazi Yiğitbaşı, Isparta Milletvekili Tahsin Tola, ben ve başka milletvekilleri vardı. Bindokuzyüzaltmış yılında, darbeden önce Bediüzzaman Ankara'ya geldi. Her zaman kendisine soruyordum, Üstadım, Anadolu'ya, Doğu'ya neden gitmiyorsunuz? Ölüme yakın, ölüme yakın diyordu. Bana Gıyas diye hitap ediyordu. Dedemin adı Molla Fethullah'tı. Nurşin medresesinde âlimdi. O zaman, ilmi fazla olanlar için şeyh unvanı kullanılmazdı, şeyh olsa dahi molla denirdi. Âlimlik her şeyin üstündeydi. Üstad Ankara'ya geldi. Denizciler Caddesi'nde Beyrut Otel'de onyedinci numarada kalıyordu. Biz de gidip ziyaret ettik. Ankara'ya

gelmeden evvel, İstanbul'da bir yerden bir yere giderken taksinin içerisinde başında sarığı, üstünde libadesi var haliyle Cumhuriyet gazetesi fotoğrafını çekmiş. Bu fotoğraf İsmet Paşa'nın elinde. Meclis toplantısına girdi. İsmet Paşa kürsüye çıktı. Çok şiddetli bir tenkit yaptı. Menderes de oradaydı. Menderes Meclis'te tek bir toplantıyı kaçırmazdı. İnönü, konuşmasında Demokrat Parti'ye hücum ediyor, 'Siz irticayı hortlatıyorsunuz. Siz Atatürkçüleri gadâba getiriyorsunuz, zaman gelecek ki ben dahi sizi kurtarmayacağım' diyordu.

İnönü'nün konuşmasından sonra kürsüye Menderes çıktı. Son derece şiddetli bir tepki gösterdi;

'Paşamızın İslam diniyle olan husumetinin nereden ileri geldiğini bir türlü anlamış değilim. Bir pir-i fâni, kendini dini hizmetlere feda etmiş bir insan. Bir gün bu fani dünyadan göç edip giderse dünyada bırakacağı terekeyi Paşamız gibi birisi buradan alıp İstanbul'a götürebilir. Ne istiyorsunuz bundan?' diye cevap verdi. Menderes'in konuşmasından sonra Halk Partililer ile Demokrat Partililer birbirlerine girdiler. O dönemde Halk Partisi yüz kırk, Demokrat Partililer dört yüz kişiydi. Afyon Milletvekili Murat Ali Bey ve arkadaşları İsmet Paşa'nın Meclis oturumlarına iştirak etmemesi için teklif verdiler ve kabul edildi. Meclis İnönü'ye ceza verdi, Paşa oniki celse dışarıya çıkarıldı. Sonra Meclis dağıldı. İçişleri Bakanı Namık Gedik, Beyrut Oteli'nin etrafına polis yerleştirdi. Biz Üstad'ı Beyrut Oteli'nden alıp Tahsin Tola'nın Bahçelievler'deki evine götürdük. Gece saat oniki oldu. Yatmak üzereyken Başbakanlık Özel Kalem Müdürü, 'Beyefendi sizi Başbakanlıkta bekliyor, acele gelin' diye telefon etti. Başbakanlığa gittiğimde, 'Seni bir yere göndereceğim. Bediüzzaman'a gideceksin, hürmetlerimi kendilerine arz et' dedi. Ve şöyle devam etti: 'De ki, şimdi Anadolu'ya, Doğu'ya gitmesin. Hava çok gergin. Yolda bazı mahalli idareciler rahatsız ederler, üzülrüm. Hava müsait olduğu, ortalık sakinleştiği zaman haber veririm, gider.'

Menderes'in bu mesajını gidip kendisine söyledim. Beyefendinin böyle bir ricası var dedim. Üstad biraz durdu. 'Menderes'in İslam dinine büyük hizmetleri var. Mademki o İslam kahramanı böyle istiyor, onun hatırı için gitmeyeceğim' dedi.

Aradan bir müddet geçti. Üstad, bir ara heyecan ve kızgınlıkla, 'Beni kızdırmasınlar, Türkiye'yi başlarına yıkarın. Bunlar, şirret insanlardır' dedi. Başbakanlığa geldim. Menderes heyecanla bekliyordu. Üstad'la yaptığım görüşmeyi anlattım. 'Gıyas, Bediüzzaman kızdığı zaman, bunlar şirret adamlardır, bunların Türkiye'yi başlarına yıkarın dediği zaman sanki üç orduya hükmeden komutan gibi bir eda ve cesaretle söylüyordu değil mi?' diye sordu. 'Evet' dedim. Menderes, 'İşte o, imanın kuvvetindedir' diye cevap verdi.

Dünyada on sene muhalifi ile beraber hükümet etmiş Menderes'ten başka kimse yoktur. Kadrosu yoktu. Menderes her zaman, 'ben sahr-ı muallak (Kudüs'teki havada duran taş) gibiyim, ne altım var, ne üstüm. Bunlar kırkiki senede bu hale getirdiler. Bize yirmi sene müsaade etsinler eski haline getiririz' diyordu.'

Tevfik İleri'nin kitaplığından Yunus Divanı'nı âlıyor, rastgele
açıyorum:

'Er sırrıdır sırrın senin er yeridir yerin senin

Ne yerdedir yerin senin sana sorarın ey ağaç' dizeleri çıkıyor.

Cahide Hanım'a okuyunca, 'Babam pek severdi Yunus'u' diyor.

Divan'ı alıyor, nefesin tümünü okuyor.

Cahide Hanım'ın o tükenmeyen enerjisi başımı döndürüyor. Tevfik Bey söz konusu olunca susmak istemiyor. Gerçekten de insan sevdiğini söylemek istermiş, hep ondan söz etmek... Kendini aradan çıkararak, sevgilisini anlatmak. Bu yaşta nasıl bir şevktir bu Allah'ım! Babamı ben de çok severdim ama onunkisi başka. Çok babacı arkadaşım, yakınım oldu. Onlar arasında da böylesini görmedim.

Ayhan Bey ikinciliği kabullenmiş görünüyor. Bilmiyorum belki de yanıliyorum, bir yakıştırma benimkisi. Ama dışarıdan bakılınca en azından sevgisini babasıyla eşi arasında ikiye bölmüş bir seven kadın görünüyor.

O resme imrenerek bakıyorum, gıpta ile. Keşke benim de yüreğimde böyle bir sevgi olsaydı!

‘O meşum Yirmiyedi Mayıs Bindokuzyüzaltmış cuma sabahı babam odamıza geldi ve bizi sakın bir ses tonuyla uyandırdı. Genelde onun bizi böyle uyandırmasına alışkındık. Güler bir yüzle gelir, ‘Haydi kalkın’ derdi. Bu defa saat sabahın beşiydi ve bu, olağanüstü bir durum karşısında bulunduğumuza işaretledi. ‘Korkmayın, korkacak bir şey yok’ dedi. Top sesleri duyulmaya başlamıştı. Alacakaranlıktı. Bizim ev Ankara, Sıhhiye’de, Dört Yol ağzında bir yerde. Kardeşlerim ve ben hemen giyindik. Babam zaten giyinmiş, annem de öyle. O zamana kadar darbe nedir bilmiyoruz. Bizim için sadece bazı geri memleketlerde meydana gelen, ülkemizin çok uzağında olan şeylerdi. Annem sakın, bizler de öyle.

Biraz sonra kapı çaldı. Birkaç subay kapıda göründü. O sırada Bayındırlık Bakanı olan babamı götürceklerini söylediler. Kapıda

bekleyen bir arabaya bindirildiğini gördük. Bunun babamın evden ebediyen, bizden çok uzun süreli ayrılışın başlangıcı olduğunu idrak edemedik. Çok geçmeden radyodan neşriyat başladı. Sonradan Alparslan Türkeş olduğunu öğrendiğimiz darbeci, darbenin bütün meclis üyelerini kapsadığını, telaş edilecek bir şeyin olmadığını söyledi. Ancak birkaç saat sonradaki neşriyatta, Adnan Menderes'in, sanki bir yerlere kaçıyormuş havası verilmek üzere, Eskişehir'de 'yakalandığını' ve tevkif edildiğini söylediler. Bu ifade tarzının hemen sonrasında gelişen olaylar darbenin anlamını değiştirerek, hareketin yalnızca Demokrat Parti milletvekillerine karşı olduğunu gösterdi.

Kapımıza asker koydular. Evden dışarı çıkmamız yasaklandı. Birkaç saat sonra kapı çaldı. Askeri öğrenci, 'Neden bayrak asmıyorsunuz?' diye sordu. Babamızı alıp götürmüşler, darbe yapılmış ve o büyük bir anlayışsızlık ve acemilikle bizden bayrak asmamızı istiyor. Biz ki çocukluğumuzdan beri vatan ve bayrak sevgisiyle yetiştirildik. Babamın henüz yirmiiki yaşında yeni evliyken, anneme -ki o da gencecik bir kız- ilk söylediği şey: 'Önce vatanımızı, milletimizi seveceğiz, ondan sonra birbirimizi' olmuş. İçindeki Büyük Türkiye aşkını bizlere aşılamış, vatanımızı her şeyin üstünde tutmayı öğretmişti. Ancak o anda bayrağımız, evimizde tutsak olan bizlere, sanki yabancı bir memleketin sembolüymüş gibi göründü. 'Biz bayrak asmıyoruz' dedim, sinirden bembeyaz oldu ve hışımla gitti.

Bir zaman geçtikten sonra yanında bir hamal ile birlikte, dostumuz Cavit Borçbakan kapıda göründü. Kendisi o sırada Türkiye Çimento Sanayii Genel Müdür Muavini idi. Herkesin gölgesinden bile korktuğu bir zamanda, aç ve hazırlıksız olduğumuzu düşünerek, bir küfe dolusu erzak getirdi, sırtına dayadıkları süngüler altında getirdiklerini boşaltmasına müsaade edildi.

Babam notlarında bir gece öncesini, yani yirmialı mayıs gecesini, şöyle anlatıyordu:

26 Mayıs akşamı... Çankaya'ya çıktık. Ankara'nın gece haliyle en güzel görüldüğü noktada durduk. Epeyce zaman durduk, seyrettik. Ne gariptir, ben gayr-ı ihtiyari bir türkû tutturdum. 'Karakolda ayna var' ve sonra 'mahpushane çeşmesi yandan akıyor yandan'. Seneler senesi aklıma gelmeyen bu türkûleri o gece birden niye söyledim... Ve ertesi sabah hadise oldu. Bu insan denen meçhul.

Babamların Harbiye'ye götürüldüğünü öğrendik. Uzun bir süre haber alamadık. Otuzbir mayıs salı günü ilk notu geldi:

Çok rahat ve çok neşeliyim. Beni hiç merak etmeyin. Elektrikli tıraş makinemi yollayın. Çünkü jilet makinesini haklı olarak sokmuyorlar. Dostların sizi yalnız bırakmayışına çok sevindim. Başta türlüünü da düşünemezdim. Ömrüm boyunca kendi kendime veremediğim istirahatı kavuşmuş gibiyim. Arkadaşlar da neşelidirler, huzurludurlar.-

Harbiye ve Yassıada mektuplarında, daima bize moral vermeye çalışmış, oralarda yaşadığı sıkıntıları, üzüntüleri hiçbir şekilde bizlere aksettirmemişti. Mektuplarında sadece sevgi, huzur ve Allah'a tevekkül vardı. Hayatlarının hiç de kolay geçmediğini tahmin etmekle birlikte, kendi notlarından ve arkadaşlarının yazdıkları ve anlattıklarından, başlarına gelenlerin, yaşama şartlarının ne derece kötü olduğunu sonradan öğrendik. Kabine arkadaşı Samet Ağaoğlu, serbest kaldıktan sonra annemi ziyaretinde, Harbiye'deki ilk günleri ile ilgili bir hatırasını nakletmişti. Bir ara orada bulunan herkesin havaya uçurulacağı haberi yayılıyor, tabii ki bu bir heyecan uyandırıyor. O sırada derin bir uyuma sesi duyuyorlar ve bakıyorlar ki ses babamdan geliyor. Gayet rahat uyuyor. Uyandırıp ona da işittiklerini naklediyorlar. Babam gayet sakin, 'On senedir ilk defa mesuliyetten uzak bir gece geçiriyorum. Kaderde ne yazılmışsa o olur' diyor ve uyumaya

devam ediyor. Samet Ağaoğlu yine anneme yazdığı bir mektupta, '...anlatacaklarımın en başında benim aziz arkadaşımın kalp ve ruh metanetinin hikâyesi olacak. Tevfik İleri şu felaket günlerinde hepimizin manevi rehberiydi' diyordu.

Babamın notlarında, Harbiye'deki ilk günüyle ilgili bir hatıra: *...İlk günler yemekhane alt kattaydı. Ve bilhassa yatakhaneye gitmek uzun mesafe kat etmeyi icap ettiriyordu. Biraz evvel içinden başkasının çıktığı bir yatağa uzanıyorduk.*

Babamızla haberleşmek ancak Harp Okulu'na gidip, kapıdaki nöbetçi subaya mektubumuzu verip, babamın yazmış olduğu mektubu almak şeklinde oluyordu. Evin en büyük çocuğu olarak, ondokuz yaşında olan ben, bu vazifeyi yapıyordum. Sevgili Allah'ımız babamıza verdiği kuvvet ve huzuru bize de vermişti. Bir mektubumda: 'Girdiğimiz yolun büyüklüğünü ve kıymetini en çok bu günlerde anladık. Bizi görenler şaşırıyorlar, bu bir mucizedir, diyorlar. Allah işte bize böylesine bir huzur ihsan etti. Bizim için bu bir imtihandır, inşallah muvaffak oluruz' demiştim.

Babam Harbiye'deyken, diğer Demokrat Parti mebuslarına olduğu gibi, bizim eve de arama için bir ekip geldi. Birden içeri daldılar. Bütün evde, kütüphanede, raflarda, annemin yatak odasında, çekmecelerde arama yaptılar. Sonradan annemin mücevherlerini aradıkları anlaşıldı. Tabii hiçbir şey bulamadılar, çünkü annemin doğru dürüst bir mücevheri yoktu. İçlerinden biri, 'Benim karımın bile daha fazla mücevheri var. Sizin de hiçbir şeyiniz yokmuş' dedi ve çıkıp gittiler, herhalde Türkiye'de başka hiçbir siyasi grup böyle bir aramadan geçmemiş ve böyle temize çıkmamıştır...'

Çocuklarının evinde nereye bakarsanız bakın, oñdan kalan bir hatıranın mahzun tebessümünü görüyorsunuz. En yakıcı anılar bile Cahide Hanım'ın yüzündeki gibi bir gülüş tütüyor. 'Benim bir sevincim var yüzün artık akşam, bir çocuğun gülüşünü görüyorum nereye baksam' diyen şair bunu mu anlatıyor? Tebessüm sadakadır hadisini hatırlıyorum. Bunu mizaç haline getirmiş Cahide Hanım. Kocas da öyle. Ayhan Bey'in ısıltılı yüzünde, temiz bir aynaya bakar gibi kendinizi seyredebiliyorsunuz. Ayşe Hanım'da ağırbaşlı bir tevekkül, kendini kolay ele vermeyen bir asalet yansıyor. Vasfiye Anne bir sıyanet meleği gibi aileyi koruyor. Babalarının 'Size yalnız namuslu bir ad bıraktım' cümlesi hâlâ ailenin kulaklarında çınlıyor. Evin duvarlarındaki fotoğraflarla sanki konuşuyorlar. Şeylerin canlı olduğunu hissedebiliyorsunuz burada. On yıl boyunca sürekli memleketi

için çalışan Tevfik Bey'in yorgun bedeni Yassıada'daki eziyete tahammül edemiyor. Güncesine, iki ağustos bindokuzyüzaltmış, salı günü şöyle yazmış:

Bu sabah yüzbaşı doktor geldi. Meğer benim bundan evvelki şekerim 181 imiş. Yani 101, 99, 181 ve en şon 159. Dikkat oğlum Tevfik, görüyorsun ki sağlığınla alakalı bir hayli insan var.

İlk ifadesi o gün, saat 13.30'da.

Sabah bir teğmen gelip, 'Ethem Menderes'i, İzzet Akçal'ı kumandana götürüreceğiz, hazır olun' diyor. İzzet Akçal gittikten biraz sonra üsteğmen geliyor. Kendisinin de hazır olmasını, birazdan çağrılacağını haber veriyor. Kuran-ı Kerim'in Türkçe kısmını okuyordu, az önce bitirdi. Hazırlanıyor. Süngülü asker ve teğmen refakatinde kumandanlığa çıkıyor. Yatakhane haline getirilmiş bir odaya götürülüyorlar. İçeride İzzet, Ethem ve Salih Korur var. O da oturuyor. Bir saat kadar bekliyor. 11.00'de çıkıyor odadan. 12.00'de Atıf Benderlioğlu alınıyor odaya... Kendisini de çağırıyorlar. Odada iki sivil erkek, iki de kadın var. Biri daktilo başında. Erkeklerden birini tanır gibi oluyor. Tahkikatı o idare ediyor. 'Sizden, eğer malumatınız varsa, bazı hususlarda ifadenizi alacağız. Yoksa rahatsız etmiş olduk.' 'Buyurun' diyor. Bu zatın müddeiumumi seçilen Altay Bey olduğunu fark ediyor. İstanbul Hadiselerini müteakip İstanbul'a gittiğini, toplantıda bulunduğunu, örfi idarenin 15 nolu tebliğinin bu sırada neşredilmiş olduğunu söylüyor. Bu konuda bilgisine başvuruyor. Cevaben, İstanbul hadiselerini izleyen günlerde İstanbul'a gitmediğini, ancak Adnan Menderes'in İzmir'e hareket ettiği gün geldiğini ve programdan sonra Hükümet Konağı'na geçtiğini, Valilik makamında Vali Kemal Aygün ve Namık Gedik'le beraber oturduklarını söylüyor. Onun sormak istediği ertesi güne ait. Onu da anlatıyor: 'Ertesi gün tahkik komisyonundan bazı azalarla örfi idare mahkemesine ait bazı askeri hâkimlerin beraberce çalıştık-

ları olmuştu. Rahmetli Nafiz'le beraber tahkikat komisyonuna salahiyet veren kanunun bir maddesi ile örfi idare kanununun bir maddesi tedahül eder vasfında görülüyor ve bunun münakaşası yapılıyordu. Neticede (bir tefsir zaruretine) karar verildi. Biz ayrıldık. Ne ben ne de Namık konuştuk. Bahadır, Hilmi Dura, Kemal, Benderlioğlu, Necmettin Önder vardılar.'

Hamdi Sancar'ın, 'Siz maddeyi böyle tatbik edin. Yani tevkif edin, biz tefsiri çıkarırız' deyip demediğini soruyor. Böyle bir şey duymadığını söylüyor. 'Arif Onat Paşa ne fikirde idi?' diye soruyor. Arif Paşa'nın her iki fikre de zaman zaman iştirak ettiğini, kesin fikri olmadığını söylüyor.

Sonra, Ali Fuat Başgil ve Başvekil'in bulunduğu Cumhurbaşkanlığı köşkündeki yemeği ve yapılan konuşmalar hakkında bildiklerini soruyor. Anlatıyor: 'Yemekte tahkik komisyonu için çıkan kanunların Anayasa'ya aykırı olup olmadığı konuşuldu. Ali Fuat kanunların esas itibariyle Anayasa'ya aykırı olmadığını, bu hususta gazetecilere de beyanatta bulunduğunu fakat neşretilmediğini, ancak meclis müzakerelerinin yayınına dair alınan kararın Anayasa'ya aykırı olacağını beyan etti.'

'Adnan Menderes bu hususta ne söyledi?'

'Münakaşaya iştirak etti' diyor ve ekliyor; 'Anayasa, Meclis müzakereleri aynıyle yayımlanır dediğine göre, bu da zabıtlarla yapıldığına göre Anayasa tatmin edilmiş olmaz mı?' diye fikir beyan etti, kati bir hüküm ifade etmedi.'

Ali Fuat'ın, kanun mevzuu bir tarafa, hadiselerin üzüntü verici olması bakımından birtakım tedbirler bulunabileceğini söylediğini, bunların neler olduğu sorulduğu zaman, 'yemekten sonra arz ederim' dediğini, bazı arkadaşların 'bizim yanımda söylemekte ne mahzur var?' demelerine karşı bu hususta ısrar ettiğini kaydediyor. Yemekten sonra yapılan hususi celsedeki konuşmalardan haberi olmadığını da ilave ediyor. Ve öncesinde hiç konuşmadığını da kaydediyor.

Celal Bayar'ın 'tenkil edeceğiz' deyip demediği soruluyor. 'Dedi' diyor. Ne manaya alındığını sorulunca da, 'Kanuna karşı yapılmış hadisenin faillerinin cezalandırılması manasına aldığını' belirtiyor. Bunlar daktilonun başındaki tarafından zabıt haline getiriliyor. Hâkim yazdırırken bazı noktalara müdahale ederek tasrih ve tashih ediyor.

İfadelerini imzalarken hâkim, 'Kızım kızınızın arkadaşıdır' diyor.

'Hangisinin?' diye soruyor.

'Cahide'nin' diyor.

'Nereye gidiyor?'

'Bu sene koleji bitirdi' diyor.

'Herhalde sizinki de bitirmiştir.'

Amerika hikâyesini anlatıyor. Bazı toplantılarda görüştüğünü hatırlatıyor.

'Evet, yüzünüz yabancı gelmiyor' diyor.

'Bedia Dedekorkutlarda görüşmüştük...'

'A evet hatırladım...'

Tevfik Bey ne hazin değil mi? O haldeyken böylesi bir şeyi hatırlamak ne kadar dokunaklı. Senin ve arkadaşlarının durumunu anlamak, o anki hissiyatınızı bilmek çok güç. Başa gelmeyince anlaşılabilir mi? Nitekim o günün akşamı, hoparlörlerden kırkdokuz DP'li tutuklunun adı okunarak komutanlığa çağırılmıştı. Sabah herkese sekiz zarf verdiler. Öğleden sonra Menderes'i iki süngülü arasında sorguya götürdüler. Ardından Koraltan götürüldü. O gün postadan hiç mektup çıkmadı sana. Hiç böyle olmamıştı. Herhalde sansürde birikmiş olmalı, diye düşündün, yarın alırım inşallah dedin, eşinin, Vasfiye Hanım'ın sağ salim Ankara'ya döndüğünü öğrenmek istiyordun...

‘Yakın lütfen...’

Ayşe Hanım olmasa nikotin krizine çoktan girmiş olacaktım.

İç sesimi duyuyor sanki...

‘Krizin eşiğindesiniz...’

Gülümsüyorum.

Ayhan Bey, ‘Ali Beycim’ diyor, ‘bu kez Türk kahvesi içelim, ne dersiniz?’

‘Sizi çok yordum...’

‘Hakikaten ne kadar çok yordunuz... Size gelince çok kahve içmeyelim diye mi böyle konuşuyorsunuz?’

‘Keşke gelseniz...’

‘Nasıl olsun kahveniz?’

'Sade lütfen...'

'Biliyor musun' diyor Ayşe Hanım, 'babamla maça da giderdik biz.'

'Öyle mi? Hangi takımı tutuyordu?'

'Fenerbahçe tabii ki' diye mutfaktan sesleniyor Ayhan Bey.

'Bir defasında Menderes de gelmişti, orada onu da gördüm...' diyor Ayşe Hanım.

Kahveleri getiriyor Ayhan Bey...

'Çok zahmet oldu, teşekkür ederim...'

'Afiyet olsun.'

'Sigaraya yetiştiremedim, yenisini yakın bari.'

Az sonra Ayşe Hanım'ın telefonu çalıyor. Fenerbahçe marşı... Ayhan Bey'e dönüyor,

'Allah müstehakını versin' diyor.

Ayhan Bey ve Cahide Hanım gülüyor.

'Telefonunda dahi Fenerbahçe var Ali Bey' diyor Cahide Hanım.

'Şeref tribününde mi izlediniz maçı?'

'Evet, babamla... Tabii rahat tezahürat yapamadık, sıkıcıydı...'

'Kiminle oynuyordu?'

'Beşiktaş' diye atılıyor Ayhan Bey, 've yenilmişti...'

Ayşe Hanım, 'Sen var mıydın?'

'Evet, kuzenimle gitmiştik... Kalede Cihat vardı...'

'Sen Cihat'ı gördün mü?'

'Evet, niye şaşırdın? Lefter'i de gördüm...'

Cahide Hanım durur mu, 'Görüyorsunuz, milattan öncesinden söz ediyorlar... Yahu yaşımız ortaya çıkıyor!'

'Ayhan Bey'le aranızda ne kadar yaş farkı var?'

'Yirmiiki ay...'

‘Ay olarak söylüyor ki biraz arayı kapatsın’ diye takılıyor Ayşe Hanım.

‘Ayol ne var ki, iki yaş bile değil...’

‘Doğru...’

‘O zamanlar Dikmen yok galiba, Keçiören bağ bahçe...’

‘Evet evet...’

‘Sanatoryum var mıydı?’

Ayhan Bey, ‘Vardı vardı, koruluk gibi bir yerdi ama hastane vardı, yerleşim azdı tabii... Şimdi tanınmaz halde...’ diyor.

‘Necati Memişoğlu’nun evi vardı hatırlıyorum.’

‘Hasolar Memolar Sıhhiye’den yukarı gelebiliyordu değil mi?’

Cahide Hanım gülüyor, ‘Ben de tam ondan söz edecektim. Köylü, hakikaten babamların devrinde milletin efendisi olmuştur. Önceki dönemde o lafta kalmıştır. Taşralıları Kızılay’a sokmazlardı...’

Sonunda Cahide Hanım, günceyi ve mektupları veriyor.

‘Dur’ diyor Ayhan Bey, ‘O poşete koyma, ben başka bir çanta getireyim.’

‘Lütfen’ diyorum, ‘rahatsız olmayın...’

Ayhan Bey ısrar ediyor.

Ayşe Hanım hareketleniyor. O sıra telefonum çalıyor. Uzatmak istemememe rağmen biraz sürüyor.

Ayşe Hanım izin istiyor, ‘Aşağıda köpek yalnız kaldı, bakıp gele-yim izninizle...’

‘Tabii tabii... Lütfen...’

‘Şecereyi koydum, mektupları, günlükleri, otuzlardan, kırklardan mektupları bile var...’

‘Harika, çok teşekkür ederim Cahide Hanım...’

‘Ne demek efendim. Siz, babamı bizim kadar seviyorsunuz. Doğrusunu isterseniz çok duygulandım. Demek ki ‘iyilik yap denize at’ sözü boşuna söylenmemiş. Memlekete hizmet edenleri zaman unutmuyor.’

‘Evet, Tevfik Bey’i ahlakı bakımından çok önemsiyorum. Üç dönem bakanlık yapıp bankada bir kuruşu olmayan, evi, arsası, arabası olmayan biri olarak beni çok etkiliyor. Siyaset bir rant aracı biliyorsunuz. Tabii herkes böyle değil, ama siyasi güç sahibi olanların ne hale geldiklerini görüyoruz. Tevfik Bey’in kamu parasını koruma konusundaki duyarlılığı çok önemli. Siyaseti, halka hizmet yeri olarak görüyor. Politika yaşamımızda örneği çok az.’

‘Evet, çok doğru, ben de aynı kanaatteyim... Babam olduğu için demiyorum, bize daima iyi olmayı, dürüst kalmayı, inanmayı, inandıklarımızı sonuna kadar savunmayı, başımızı dik tutmayı, temiz, tahir gezmeyi telkin etmiştir. Babamın kısa ömrüne bunca hizmeti sığdırmasının hikmeti buradaydı. İnaniyordu, inandıklarını kararlı ve azimli biçimde savunuyordu. Onun kendine ve başkalarına karşı daima dürüst olması en büyük sermayesiydi. Memuriyeti ve siyaseti hizmet ortamı olarak görmesi beni daima etkilemiştir...’

‘Bediüzzaman, memuriyet halka hizmet için istenir, değilse fiili bir nevi dilenciliktir, der...’

‘Ne güzel söylemiş. Öyle hakikaten. Parayı el kiri olarak görürdü babam. Geçinmemiz için bir araç olarak bilirdi. Biriktirmenin ne kadar çirkin olduğunu biz ondan öğrendik... Bundan hiç gocunmadık da... Diğerleri gibi şatafatlı bir hayatımız olmadı. Daima mütevazı yaşadık. Mevcutla yetinmek babamın şiarı idi. Giysileriniz yamalı olabilir yeter ki temiz olsun, derdi. Aslında pek çok şeyi söylemezdi de biz anlardık. Hani denir ya hal dili daha tesirlidir diye, babamın davranışlarından okuduk biz hayatı...’

Cahide Hanım konuştuğu beni bir dalgınlıktır alıyor. Bu yoğun ve dokunaklı görüşmenin ne kadar güzel ama yorucu olduğunu fark ediyorum. Koca bir ömrü birkaç saatte dinlemek gerçekten yorucu.

‘Ali Bey siz edebiyat fakültesinde okumuştunuz değil mi?’

‘Evet, Hacettepe...’

‘Lisan var mı?’

‘İngilizcem zayıf. Hazırlık okumuştuk ama sürdürmedim sonra...’

‘Arapça?’

‘Yok, Osmanlıca biliyorum.’

‘A harika... Babamın hattı güzeldi.’

‘Hüseyin Bey’in gazetedeki söyleşisini okudunuz mu?’ diye soruyor Ayhan Bey.

‘Okumadım.’

‘Asistanlığı sırasında rektörün odasına gitmiş, o zamanlar Osmanlıca hattı güzelmiş. Rektör odadan çıkarken demiş ki, bekle geliyorum. Beklerken, güzel bir hat yazıp bırakmış, rektörün asistanı gelip bakıyor, ‘A büyü bu’ diyor...’

‘Evet, maalesef harflerimizi değiştirmenin sonuçları.’

Ayhan Bey yine şaşırtıyor, ‘Fransız filozof Derrida’yı bilirsiniz...’

‘Bilmez miyim, heyecanla okuduklarımdan... Siz nerden biliyorsunuz?’

Densizliğimi fark ediyorum ama geç.

‘Bendeniz Kanada’da iken keşfetmiştim. Bilhassa grammatoloji ile ilgilenmiştim...’

Şaşkınlığımı sürüyor.

‘Malum Türkiye’ye gelmişti geçenlerde. Dönünce bir dostuna yazdığı mektupta, Türklerin harflerini kaybetmesine dair bir tespiti yazmıştı.’

‘Ne diyordu?’

‘İstanbul’da program dışı bir gün sokaklarda geziyor, kafelerde oturuyor, insanları seyrediyor, Boğaz’a gidiyor... Türklerin diyor, harfleri değiştirilince belleklerinde kayıp oluştu. Bunu, gündelik yaşamlarındaki reflekslerinden okumak mümkün...’

‘Evet, çok önemli. Belki bilirsiniz, Aziz Nesin de uzunca bir süre Osmanlıca yazdı...’

‘Evet biliyorum, Marko Paşa’yı çıkarırdı. Cahide hatırlayacaktır, Ataç’la ilgili bir yazı ve karikatür vardı, Menderes boğuluyordu...’

‘Evet, Dil Kurumu Türkçesine ilişkin ağır eleştirileri olmuştu...’

‘Ali Beycim biliyor musunuz, babam Varlık dergisini de muntazam takip ederdi, bize de okuturdu. Amerika’dayken babam bana gazeteleri haftada bir posta ile gönderirdi. Onyediyahşındaydım o zamanlar. Bir defasında Varlık mecmuası çıkmayınca paketten, mektupta sormuşum. Onu hatırladım şimdi. Varlık üstelik solcu bir dergiydi, ama...’

Ayhan Bey yine durmuyor, ‘Belki komünist olursun endişesiyle göndermemiştir...’

Gülüyorlar.

‘A unutuyordum az daha, Samiha Annenin Amerika meselesiyle ilgili mektupları var bana. Onları hâlâ saklıyorum.’

‘Öyle mi, çok ilginç...’

‘Dün birini okudum. Amerika’ya gitmem mevzubahis olunca, babam, ‘Bir de Samiha Hanım’a sor’ demiş, ben de mektup yazmışım. Hani olur mu olmaz mı, benim için hayırlı mı, diye. Samiha Anne, ‘Benim güzel kızım, oraya gideceksin, senin için çok faydalı olacak, çok şey öğreneceksin, memleket için gitmen yararlı olacaktır...’ diyor. Ali Beycim şimdi bakıyorum onyediyahşında bir insana hâlâ çocuk muamelesi yapıyor ebeveynler, halbuki biz farklı yetiştirilmişiz...’

Yine telefon... Bu kez Nizam arıyor.

‘Efendim Nizam?’

‘Abi Hacı Bayram’dayım, Hazret’in huzurundan seni arayayım istedim.’

‘Eyvallah iki gözüm, Hazret’e selamlarımızı, tazimlerimizi ilet...’

‘Hay hay abi... Nefes nasıl başlıyordu onu hatırlayamadım bir türlü...’

‘Çalabım bir şar yaratmış/İki cihan aresinde...’

‘Hah, gönlüne bereket...’

‘Bakacak didar görünür/Ol şarın kenaresinde...’

‘Fethi Gemuhluoğlu’nun neden her gelişinde önce buraya uğradığını şimdi daha iyi anlıyorum...’

‘Şehrin kalbi orası... Sultan orada yatıyor.’

‘Abi Pakdil anlatıyor ya Bağlanma’da, birlikte Hacı Bayram’a yürüyüşleri olurmuş.’

‘Doğru Nizamcım, o direnç yüklü sesiyle demişti, ‘Ortadoğu’ya doğru, bir yere doğru yürüyoruz değil mi?’

‘Abi nerdesin?’

‘Vefa Apartmanı’nda...’

‘Anlamadım...’

‘Görüşünce anlatırım...’

‘Nizam o işi ne yaptın?’

Cahide Hanım’ın yanında rahat konuşamıyorum.

‘Abi konuştuğumuz gibi...’

Bir sessizlik oluyor.

‘Abi bu yerin alı da var...’

‘Eyvallah...’

Kapatınca uzaklara, karlı bir dağ yamacına doğru gidiyorum.

‘Yerin altı da var... Haklısın...’

Dışarıdan, ‘Şu dağlarda kar olsaydım’ türküsü geliyor.

Bindokuzyüzyetmişdokuzun ilk karının yağdığı o güne dönüyorum. Gece, bıçak gibi kesen soğukta Hacı Bayram'a yürüyordum. İstanbul'daki teyzemin kanser olduğu haberi gelmişti. Malatya'daki evimizde birlikte büyümüştük. Genç yaşta âşık olduğu komşu oğluyla evliliği mutsuz sonuçlandı. İki çocuğuyla yalnız kaldı. Kocasını başkasıyla evlendi. Hastalığının ilerlemiş olduğunu, hastanede son günlerini geçirmekte olduğunu öğrenince annemi yitirmekte olduğumu hissettim. Annemi uzun yıllar önce kaybetmiştim. Şimdi dünyanın yarısı daha ölüyordu. Soğuk yüzümü jilet gibi kesiyordu. Camiye vardığımda sabah ezanı okunuyordu. Soğukta abdest almış, soluğu havada dağılan yaşlılar camiye giriyordu. Önce türbeye gittim. Pencerenin önünde dakikalarca dua ettim. Gözyaşı içime akıyordu. Kanım donmuştu. İçimdeki fırtına dinmişti. Doldurulması imkânsız

vola apartmanı

muazzam bir boşluk olmuştu. Koyu bir sükut. Boşluk olunca direncim de yok olmuştu. Direnmeyi öğrenmek! Pakdil ustanın topraktan öğrendiği şeyden habersizdim. Gemuhluoğlu'nun ona devinimli sabır öğüdünden de: 'Durduğun yerde sağlam dur, gerileme.'

*Ol şardan oklar atılır
Gelir ciğere batılır
Arişler sözü satılır
Ol şarın bazaresinde*

Günlük'e dönüyorum. İleri'nin hikâyesi orada. Çocuklarının anıları, fotoğraf karelerindeki tekil öyküler, eşyası, her şey öyküsünün bir parçası ama bizatihi kendi anlattıkları daha çok ilgilendiriyor beni.

Bindokuzyüzaltmış ağustosun ikisi. Ziraat Bankası'ndan borçlarını sormuşlar. Hazirandan itibaren bindokuzyüzaltmış içinde çekilen paraları da borç yazıyorlar. Oysa kanun tümünü hak ettiğinizi söylüyordu. Haziran ve temmuzu da hesaplayınca dörtbinbeşyüz lira. Bu durumda, faiz hariç yirmiüçbinbeşyüz

lira tutuyor borcun. 'Bu vaziyette' diyorsun, 'beni en çok düşündüren bu borcu ödeyebilmek. Çoluk çocuğum hesabına çok üzülüyorum. Allah kerimdir...'

Ben de öyle Tefvik İleri... Bunları öğrendikçe senden daha çok üzülüyorum.

Bence de, Allah kerimdir. Çocuklarının rızkını da taahhüt etmiştir. Lakin darbecilerin yaptığı çirkinliği hazmetmek imkânsız. Ne demişler, 'iyiliğe iyilik, her kişi kârı; kötülüğe iyilik, er kişi kârı; iyiliğe kötülük, şer kişi kârı...' Onları şer kişi kârı. Ertesi gün günlüğüne koğuşlardaki faaliyete ilişkin notu düşmüşsün. Koğuşlar havalandırmaya çıkıyor. Sizi salona alıyorlar. Odanız aranıyor. Akşama doğru miden bulanıyor. Öğleyn iştahın olmasına rağmen akşam bir lokma ağzına koyamıyorsun. Gece bedenın kırık. Rahat uyuyamıyorsun. Abraham Lincoln'un hayatını anlatan *Aşk Ebedidir* romanına başlıyorsun. O şartlarda okuyabiliyorsun ne güzel!

Günler her şeye rağmen geçiyor. Zaman zarı yırtıyor, deriyi buruşturuyor, şeyleri eskitiyor. Sabah iyi kalkmıyorsun. Terlemişsin. Kaç gündür sadece pike örtüyordun üstüne. Bulanıklığın geçmiş, hafif diyare var. Bedenin yorgun. Kahvaltıdan sonra Harbiye'de ve Yassıada'daki yemeklerin parasını ödemeniz için imza alınıyor. Haziran sonuna kadar yüzaltmışaltı lira borcun tahakkuk etmiş. Sebati Bey'de para var. İsrar ediyor, herkese beşer yüz lira borç veriyor.

Hafta sonu.

Sabah ifadeye çağrılacağını sanarak mektubu kahvaltıdan önce yazıyorsun. Dün havalandırmaya çıkarmışlardı. Ethem ve Medeni Beylerle görüşmüştün. 6-7 Eylül olaylarını soruşturma konusu yapmışlardı. İlk Bakanlar Kurulu'ndaki Harbiye olayı ile Tahkikat raporunu görüşmüşlerdi. Saat onikide hekim albayın başkanlığında bir heyet sizi ziyaret etti. Sağlığını sordular,

bir isteğiniz olup olmadığını... Bayar'ın odasında, komutanın, Ankara ve 6-7 Eylül gibi olaylardan söz ettiğini öğrenmiştiniz. Yemeğe gitmeden az önce Bayar çıktı, siz yemekten döndü. Öğleden sonra da Menderes... Çıkışını görememiştiniz. Yüzü çok yorgundu, zayıflamıştı...

O gün yine mektup gelmemişti... Kimi tutuklular varlık bildirimlerinin dörtte üçünü yazmıştı. Sen yarın hazırlık yapacaktın. Sonraki gün nicedir süren sıcaklardan sonra hava kısmen serinlemişti. Oda öğleye kadar sıcak oluyor, güneş çekilmeye başladığında serinliyordu. Bugün yıkanabildin. Varlık beyannameni yazman zor olmadı. Cesaret, onur ve dürüstlükten başka bir varlığın yoktu...

'Babam, her fırsatta, 'Tek varlığımız milletimize duyduğumuz aşktır' derdi...'

Ayhan Bey, 'Tabii anneye duyduğu aşkla birlikte...'

'O malum zaten... Annemden ayrılıyor, ıstırapı büyük... Baştan söylediği üzere önce memleketimizi seveceğiz... Ama babam, annemi daima tutkulu bir aşkla sevdi. Annem de öyleydi. Bazen konuşuyoruz, annem durur durur, 'Anlaşılan ben babanızı çok sevmişim' der, 'çok aşıkmişim.' Tabii her anı birlikte yaşamışlar. Babam her şeyini paylaşmış. Annemin mektuplarını okuduğumda fark ediyorum onun aşkı da tutkulu imiş. Erzurum'da, fakr u zaruret yılları, damı akan kerpiç bir evde yaşıyorlar, annem pek alışkın değil, tezek yakıyorlar, babam üniversite yıllarındaki giysilerini giyermiş. Anneme çok ihtimam gösteriyor. Ev işleri için bir hanım tutmuş. Maaşı az, fakat anneme sürekli hediye-

ler almış. Üniversitedeyken erken yaşta ölen kardeşiyle aynı giysileri, ayakkabıyı münavebeli giyerlermiş. Bir elbise var, o yıkıyor, ütüleniyor, nöbetleşe giyiyorlar. İlk çocuklarını kaybediyorlar. Annem bir defasında söz etmişti, Çanakkale'ye tayini çıktığında, ayrılırlarken, bir kuş arabalarının üzerine konup onları yolcu etmiş. Bunun üzerine evladımızın ruhudur diye teselli oluyorlar. Erzurum'dayken bir toplantı münasebetiyle Elazığ'a gitmişler, babam müthiş bir konuşma yapmış. Çanakkale'de de öyle. Sosyal hayatları çok hareketli. Babam bir saniye boş durmamış. Gençliğinden itibaren yüreği memleketle hizmet aşkıyla yanıp tutuşmuş. Biz ondan hep böyle gördük...

'Çocukları yaşasaydı kaç yaşında olacaktı?

'İlker muhtemelen yetmişbeş, İlkay yetmişüç...'

'Vasfiye Hanım anlatır mı hiç?'

'Anlatmaz mı? Hâlâ ikisi için de ağlar. İlkay'ın fotoğrafı var ama İlker'inki yok...'

'Sizin üzerinize titrediler o halde?'

'Tabii... Hatta Samsun'dayken ben hastalanmışım. Babam tabii koşturuyor dışarıda. Annem perişan oluyor. Geç vakit geldiğinde annem kapıyı açınca şaşırıyor, annemin saçının önünde bir tutam beyaz.'

'Nasıl yani?'

'Annem perişan olmuş... Babam akşama kadar şantiyelerde tabii. Annem benim derdimde. Çocuğa bir şey olacak diye ödü kopuyor. Ben ateşler içindeyim. Annem sirkeli mendil koyuyor alınma, ılık suyla yıkıyor, evdeki ilaçlarla idare ediyor... Kapıyı açınca saç başı dağınık, babam annemin hep bakımlı haline alışkın, zaten öyle olsun isterdi, annemi hep güzel görmeyi arzulardı... 'Nedir bu halin' diyor. Annem, ne var ki halimde deyince, git aynaya bakıver, diyor. Annem bakınca ne görsün! Saçının tam burasında bir tutam beyaz...'

vafa apartmanı

‘Şimdi saçının tümü öyle...’

‘Eh yaşlılık tabi. Ama o gece benim ıstırabımdan böyle s s gibi bir armağan kalmış. Babamın Yassıada’yken bir mektubu vardır, anneme der ki, ‘Hani saçın bir gecelik ıstıraptan beyazlamıştı, artık boyama, bırak beyazlasın...’”

Kenan Rıfai, bir gün öğrencilerine, 'İşte size bir yalan... Ayşe Hanım geliyor' deyince herkes gidip pencereden bakar. Hazret, bunun üzerine, 'Size yalan olduğunu söylediğim halde, gene de bakınız. İşte dünya da böyledir. Yalan olduğu biline biline kanılıyor' der.

‘Öyledir efendim, dünyanın hayal olduğunu bile bile ona kanarız. Rahmetli babamı hastanede bir deri bir kemik görünce bunu iliklerime kadar hissetmiştim. Annem, elini tutup yaşlı ve hâlâ ona âşık gözlerle baktığında, ‘Vasfiyem’ demişti, ‘ne diyordu Hazret, ‘Allah gayrı değil ki ona vasıl olasın. Perde olan senin kendi varlığındır. Sen sensiz Allah’a git, aranızdaki, engel hep senin senliğindir...”

Cahide Hanım dönüp dönüp o uğursuz sabahı anlatıyor:

‘Olaylar yirmiyedi nisanda başlamıştı. Zannedersem babam bir şeyler hissediyordu, yani bazı duyumlar alıyordu ama bize yansıtmamaya çalışıyordu. Sabah Sıhhiye’deki evimizden çıktık, Radyoevinde bir konser vardı, kimseyi kırmak âdeti değildi. Kız Enstitüsü’nün önünden geçiyoruz, birden, ‘Bana bir şey olursa nasıl geçineceksiniz, size hiçbir şey bırakamıyorum?’ dedi. ‘Baba’ dedim biz hani üçümüz kolejde okuyoruz ya, o zamanda İngilizce bilmek marifet, ‘sen hiç merak etme, çalışıp para kazanacak durumdayız.’ Başımıza gelecekleri biliyormuş gibi... ‘Daktilo öğreniriz, üçümüz çalışıp para kazanabiliriz.’ ‘Sahi mi söylüyorsun?’ dedi, ‘Evet’ dedim. Bir rahatladı ki sormayın. ‘Hiç üzülme’ dedim, ‘üç tane apartman katın varmış gibi düşün.’ Nitekim babam gittiğinde evde hakikaten beş kuruş yoktu, zaten maaş ile geçiniyoruz.’

Kitaba uzanıyor, alıp karıştırıyor.

'Burada enteresan bir notu var, bakın, hah şurada, şöyle diyor:

Saat dört. Gece on birde yatmıştım. Üç otuzda kalktım, namaz kılıp çocuklarım için Allah'a yalvardım. Ve bu satırları yazıyorum. Bir sene evvel bugün yine bu saatlerde çocuklarımı da uyandırarak hadiseleri pencerelerden seyrediyordum. Radyoyu dinliyorduk. Ve saat beşte Türk Silahlı Kuvvetleri'nin direktifine uyarak huzur içinde, emniyet içinde, kendinden emin, evimin önündeki askeri jipe giriyorum. Karımla ve yavrularımla doğru dürüst vedalaşamadım bile. Kısa bir zamanda döneceğimi düşünmüştüm. İlk inkisara Atatürk Bulvarı'nda, Seyfi Kurtbek'in evinin önünde durduğumuz zaman gördüklerim ve işittiklerimle uğradım. Sonra kalabalık bir Harbiye talebesi arasında, kapının önünde duran Sıtkı Ulay Paşa'nın elini sıkarak Harbiye'ye, Subay Gazinosu'na girmiştım. Ve o gün bu gün evimden, karımdan ve yavrularımdan ayrırım...

Nitekim babam her zaman sabahları yanımıza gelirdi. Biz üç kardeş önce aynı yerde yatıyorduk. Sonra erkek kardeşimiz onbeş yaşına gelince onun odasını ayırdık. Babamın kütüphane odasını ona tahsis ettik...

O sabah bizi yine kaldırdı, sabah saat üçte, hadi kalkın giyinin, dedi. Anladık ki bir olay var. Tabii günlerdir talebe hadiseleri devam ediyor. Bu pek alışıldık bir durum değil. Gün ağardı, Sıhhiye'deyiz, meydandan top sesleri gelmeye başladı. Saat yedi-yi geçiyordu kapı çaldı. Dediğim gibi döneceğini sanıyoruz...'

'Korkmuş olmalısınız?'

'Hayır hayır, korku yok ama kaygılandık. Çünkü ne olduğunu anlayamadık. Nitekim radyoda Türkeş'in anonsunda, kardeş kavgasına son vermek amacıyla, bütün mebuslara şamil bir uygulama yapıldığından bahsediyordu. Demek ki Halk Partililer de var diye düşündük. Kapıya iki tane asker koymuşlar. Ne bizim

eve kimse girebiliyor ne de biz evden çıkabiliyoruz. Ne yiyecek var ne içecek, hiçbir şey yok, öyle kaldık. Ve bu arada -Allah razı olsun- Cavit Bey o sırada Akçimento'da çalışıyor memur olarak, buna rağmen geldi, o süngülerin arasında hayatını da tehlikeye atarak bize yiyecek getirdi. Bir müddet sonra halamız da eve girdi. Artık anladık bir şeyler olduğunu.'

'Nasıl yani, askerler kapıda duruyor ve gelenlerle kavga mı ediyorlar girmeyeceksiniz diye?'

'Tabii tabii! Sokmuyorlar zaten kimseyi içeri, biz de çıkamıyoruz. Bu arada komşularımız geldi, onlar da şaşkın, ne olduğunu bilmiyorlar. Baktılar ki biz böyle normal hayatımıza devam ediyoruz, hatta çay falan ikram ediyoruz... Nasıl bir şeye uğradık bilemiyorum, o andaki halet-i ruhiyeyi tam olarak hatırlayamıyorum...'

Babasının vakarı Cahide Hanım'da yoğun biçimde görülüyor. Karşımdaki bu çilekeş kadını bir an Tefvik İleri olarak görüyorum.

'Babanızla en fazla hemhal olan sizdiniz galiba?'

'Haliyle... Büyük çocuk bendim, ondan.'

'Sorumluluğu siz alıyordunuz...'

'Evet... Dedem hep telkin edermiş, büyük kızın eğitimiyle uğraş, diğerlerini o yetiştirir, diye. Bana çocuk yaşlardan itibaren hep büyük muamelesi yapıldı. Hani derler ya çocukluğumu yaşamadım, bu bir şekilde benim yaşamımda geçerli oldu.'

'Tabii sizin yapınızda da böylesi bir özellik vardı...'

'Evet...'

'Sonra ne oldu?'

'Daha önce anlatmıştım... Bir not aldık babamdan, o bizi biraz rahatlatmıştı. Ama darbecilerin bazı çirkinliklerini duymaya başladık. O sıra bilhassa askerler bir prototipe dönüşmüştü. Herkes kendi çapında bir eşiya olmuştu. DP'lilerin evlerine pervasızca

giriyorlardı. Ne bileyim, mesela banyoya giriyor, 'Ben burada banyo yapayım' diyor... Böyle çirkin şeyler de duyuyoruz. Bu tedirginlik yaratıyor. Tabii ben durur muyum, mutlaka gitmem lazım diyordum. Babam oradaydı ve haberleşmiyorduk. Endişe verici şeyler duyuyorduk.'

'Gözünüz kararmıştı?'

'Öylesi bir durumda herkesinki kararır...'

'Ama karşınızda askeri cunta vardı. Çelik bir Çin Seddi...'

'Evet... Her şey olabilirdi. Velhasıl bütün dehşetiyle o günleri yaşadık. Babam günlüğünde çoğunu yazmamış, çok çirkin şeyler yapıyorlardı. Çok kötü muamelede bulunuyorlar. Bunlar millete düşmanlar. Birikmiş öfkeleri var. Yılların birikimi. Seçim yoluyla iktidara gelemeyince, Halk Partisi orduyla ittifak yapıyor. Onların geleneğinde bu var. Malum, İnönü, halkı düşman ilan etmişti...'

'Hep söz edilir, nedir o?'

'Malum, hatıralarında geçer, Ulus gazetesinde yayınlanmıştır. İkinci İnönü Savaşları sırasında Bursa'dan geriye doğru göçen ve içinde subay ailelerinin de bulunduğu bir kafiyeyle rastlanır. İsmet Paşa, kafiyeyle nasıl hitap ettiğini anılarında şöyle anlatıyor: 'Kafiyeyle durdurdum. Subayları bir kenara topladım... Dedim ki, içinde bulunduğumuz vaziyeti iyi bilirsiniz. Bundan başka subay olarak da yerinizi bilmelisiniz... Padişah düşmanınızdır... Yedi düvel düşmanınızdır... Bana bakın dedim... Kimse işitmesin, millet düşmanınızdır' Aynen böyle der...'

'...'

'Hakikaten Halk Partisi'nin şuuralında bir hınç birikmişti. Biz de hissedebiliyorduk bunu. O genç halimizle bunu görebiliyorduk. Millet de malum iktidarı onlara vermiyor, yani Hasolar Memolar diye aşağıladıkları halk. Bugün de yapıyorlar ya, bidon kafalı, göbeğini kaşıyan şeklinde... Bu durumda ordu kalıyor. Tabii

şimdi deşifre oluyor, gizli komiteler de var...'

'Bediüzzaman kırklı yılların ikinci yarısında mektuplarında gizli bir örgütten söz ediyor.'

'Öyle mi, ne diyor?'

'Hükümetin erkanını, devleti aleyhimize iğfal eden dehşetli ve gizli bir zındıka komitesi, diyor...'

'Çok enteresan, demek ki görmüş o zaman.'

'Evet, bir tür gladio işte. O yıllarda yaşananlara bakınca birçok uygulamanın gerisindeki gizli güç anlaşılıyor...'

'Çok doğru... Dedğim gibi bir korku ortamı oluşturulmuştu. Yok, efendim işte bombalanacakmış, öldürüleceklermiş... Tabii itip kakıyorlar, küfrediyorlar, tahkir ediyorlar... Düşünün bunlar on sene memlekete hizmet etmiş insanlar. Bakanlık, mebusluk yapmışlar. Rütbesiz askerlere bile aşağılatmışlar. İçlerinde buna-lıma girenler var, malum ölenler var. Çok işkenceler yapmışlar. Bilhassa Menderes'e bilinenden fazla ağır işkenceler yapıldığı söyleniyor. Tabii babam mektuplarda zaten yazamıyordu, günlüklerinde de bazı ipuçları veriyor o kadar. Harbiye günleri çok feci geçti bizim için. Babamla muhabere edemedik bir türlü. Birkaç not o kadar.'

'Yassıada'ya ne zaman gittiler?'

'Zannedersen onyedi haziran. Yaklaşık yirmi gün Harbiye'de kaldılar. Annem çok mütevekkildi, onun metaneti olmasa biz hepten perişan olurduk. Yassıada yolculuğunda da çok maceraları oluyor. Uçağa bindiklerinde, kımıldamayacaksın, konuşmayacaksın, hareket etmeyeceksin... Ne bileyim, tehditler, hepiniz imha olacaksınız gibisinden. Ada'ya ulaşıyorlar. Babamın notlarından öğreniyoruz. Odalara girdik diyor, elimizi yüzümüzü yıkadık. Bunları tekme tokat indirmişler, yüzlerine tükürmüşler, küfürler havada uçuşuyor. Çok hazindir, sadece Kıbrıs'ı Yunanlılara satı-

yorlar, Ardahan'ı, Kars'ı Ruslara veriyorlar diye iftiralar edilmiyor, bunlar eşlerini Amerikalılara peşkeş çekiyorlar bile diyorlardı, bu kadar beyinleri yıkanmıştı, bu kadar kin ve nefret doluydular...'

'Şu pantolon meselesi nedir?'

'Hah, iyi ki hatırlattınız... Babam, pantolonumu saklayın, yıka-mayın, orada tekme izleri var diyordu. O en hicranlı hatıradır...'

Cahide Hanım'la ikili konuşmamız seri biçimde akarken Ayhan Bey pür dikkat ve üzüntü içinde dinliyor. Katarakt sorunundan mı, yoksa üzüldüğünden mi gözleri nemlenmiş. Fark ettiğimi görünce hareketlendi, çayları tazeledi.

Cahide Hanım:

'Ali Bey, hep düşünmüşümdür bizim memleketimizde Devlet-i Aliye'nin inkırazından itibaren neden bunca hadise olmuştur. Bunu anlamak çok zor. Ama bir gün Kenan Rıfai efendimizin bir sohbetinde rastlayınca rahatladım. Şöyle diyordu: 'Anlar, sinekler nereye üşüşür, tabii ki bala. Bir yerde kıymetli bir şey varsa, bal gibi bir hazine bulunuyorsa orası sineksiz, arısız kalmaz. Memleketimiz böyledir. Bu yüzden tasallut edeni çok olur.'

'Çok doğru... Peki o Yassıda görüntüleri nasıl çekildi?'

'Onlar mizansen biliyorsunuz. Ne kadar izole edilmiş olsa da devamlı dedikodular yayılıyordu. Ateş olmayan yerden duman çıkmazmış. O feci muameleler duyulmaya başlayınca darbeciler o filmleri çekip servis ettiler. O da çok aşağılayıcıdır. Bayar, Menderes, Polatkan, Koraltan gösterişli masalarda yemek yiyorlar, şık giysiler içinde geziniyorlar... Masalarda ütülü örtüler, çiçekler... Bu mizansenleri gece yataklarından kaldırıp çekmişler. Kan uykusundan uyandırarak. Neyi amaçlıyorlardı? Bunlar burada rahatlar, sizin kanınızı emen bu keneler lüks içindeler imajı vermeye çalışıyorlardı. Milletimiz buna da inanmamıştır. Zaten ilk seçimlerde temayülü yine DP'nin devamı olan partiye olmuştur.'

‘Menderes’e yapılan işkencelere ilişkin bir belgeselde seyretmiştim, Yassıada tutukevi müdürü anlatıyordu. ‘Yıkanırken bir gassal, imam, bir de ben vardım. Göğsünde kabuk bağlamış onlarca sigara izi vardı’ diye...’

‘Sadece o kadar olsa iyi. Menderes’e yapılanlar henüz neşretilmedi. Tacizden tutunuz da zorla uyuşturucu zerkine kadar akıl almaz şeyler yapmışlar. Muhakemesi o denli güçlü, lisanı, ifadesi o kadar muazzam bir insanın o hale gelmesi başka ne ile açıklanabilir ki. Malum infaz günü makattan prostat muayenesi bile yapılmış...’

Cahide Hanım birden sarsılarak ağlamaya başlıyor.

İçerde buz gibi bir hava esiyor. Ben de tutamıyorum kendimi. Ayşe Hanım imdada yetişiyor, ‘Hadi biraz ara verin, içimizi iyice kararttınız...’

Sessizlik sürüyor.

Yine kapı zili...’

Cahide Hanım, kardeşine bakıyor şaşkın, sonra hatırlıyor, ‘Gazeteden geleceklerdi unutmuşum...’

Mevlüt ile Eyüp görünüyör kapıdan. Beni görünce şaşıyorlar.

‘A abi sen ha! Allah Allah, ne sürpriz...’

Eyüp daha heyecanlı, ‘Hocam görüşmek burada kismetmiş...’

Cahide Hanım daha şaşkın, ‘Ayol siz tanışıyor musunuz?’

Eyüp atılıyor, ‘Ali Bey benim edebiyat hocam olur.’

‘İnanmıyorum, şaka olmalı...’

‘Doğru, Cahide Hanım, Eyüp benim Sivas’tan öğrencim.’

Mevlüt fotoğraf makinesini çıkarıyor, ‘Abi birlikte birkaç fotoğrafınızı çekebilir miyim?’

Cahide Hanım, ‘Tabii’ diyor, ‘şeref duyarız.’

Gazetenin hafta sonu eki için söyleşi yapıyorlar, biz Ayşe Hanım’la arkada, masaya saçılmış fotoğraflara, mektuplara dalıyoruz...

‘Çocuklar! Bugünkü halinize bakarak kendinizi küçük görmeyin. Yarının önemli insanları sizler olacaksınız. Sizden büyük hizmetler bekliyoruz. Bu okulları büyük ümitlerle açtık. Değerini bilin, çok çalışın, iyi bilgilerle ve geniş bir ilmi birikimle yetişin.’ Bindokuzyüzellibir yılında Kayseri İmam Hatip Lisesi’nde öğrenci olan Yusuf Karaca, zamanın Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri’nin okulunda yaptığı konuşmadan bu cümleleri unutmamış. İleri, Kayseri garında, trenden iner inmez doğruca İmam Hatip Lisesi’ne gider, öğrencilerle söyleşir.

Herkeste ona dair bir anı var.

Viyana’ya gittiğimde Wonder’deki öğrencilerin çoğundan hatıralar dinlemiştim. Sadece çocuklarında değilmiş meğer biriktirilmiş anılar.

vafa apartmanı

Belleğin bu denli dolu olmasına, o Amish gibi şaşırmamayı öğrendim artık.

Bir yandan Ayşe Hanım'la fotoğrafları, belgeleri incelerken diğer yandan gazetecilerin Cahide Hanım'la söyleşisini dinliyorum.

Onbeş ocak bindokuzyüzaltmış... Tevfik İleri, coşkuyla Boğaz Köprüsü'nden söz ediyor. Bakanlıktaki odasındaki masanın yanında köprünün maketi var. Çevresinde gazete muhabirleri, arkada Bakanlık bürokratları...

'Haziran ayında temel atıyoruz, en geç 3 yıl içinde ikmal olacaktır. 1963 yaz aylarından itibaren Asya-Avrupa arasında trafik bu köprü üzerinden yapılacak, DP milletimize devasa eserlerinden birini daha takdim etmiş bulunacaktır.'

Mucizelere şaşırmamayı öğrenmeme karşın Çetin Altan'ın o talihsiz sözcükleri beni yanıltıyor. Tarih, ondört haziran bindokuzyüzaltmış. Yassıada'da yargılananlara ilişkin şöyle yazmış: 'Hakaret namuslu kişilere layık olmadıkları kötü sıfatı atfetmekle olur. Size hakaret etmek nasıl mümkündür ki, siz o kadar kötü idiniz ki, size hakaret sıfatı bulmak imkânsızdı. Hırsız desek, gerçekten hırsızdınız. Rezil desek, gerçekten rezildiniz. Allah aşkınıza söyleyin, sizde haysiyet var mı? Şayet size haysiyetsiz demişsek özür dileriz. Sizlerden değil, başka haysiyetsizlerden; çünkü en haysiyetsiz insan bile sizlerin yanında İsa Aleyhisselam kalır.'

Anlamaya çalışmanın zorunlu şartının yansızlık olduğunu biliyorum. Ne ki, İleri'nin yaşamını konu alan bu anlatıda taraf olmaktan kaçınamıyorum. Tevfik Bey ve arkadaşlarının o trajik

günlerinde böyle bir saldırıda bulunabilmek için gözü kararımış olmak gerekiyor. Devletten dayak yeme konusunda deneyimli çok olan birinin bu ifadelerini, Cahide Hanım keşke okumasaydı, ben de öğrenmeseydim. Zihnimdeki Çetin Altan imgesinin nasıl birden kırılıp dağıldığını görmenin üzüntüsü içindeyim. Cahide Hanım'ın anlattıkları bir hafta sonu ekinin sınırlarını çoktan aşıyor, lakin konu babası olunca dur durak bilmiyor. () günlerde, 'Hava esmer fakat sakın' diye günlüğüne not düşmüş Tefik Bey. Esmer kelimesine bakıyorum şimdi.

Ardından eklemiş:

Bütün bunlara rağmen, bu muzdarip ve mübarek millete hizmet edebilmek, ibadetlerin en kutsi olanıydı... Biraz evvel Selahattin Akçiçek geldi. Fakir, cahil bir seçmenden aldığı mektuptan bahsetti. Diyormuş ki, 'Beni affet, muhterem arkadaşlarınız da beni affetsin. Sizi biz seçtik, onun için bu hale düştünüz. İnşallah yüz yüze gelir ve sizden af talep ederim.'

Eyüp'le göz göze geliyoruz, öğrendiklerinin uyandırdığı hayretle bana bakıyor. Cahide Hanım'ın sesi, dışarıdan sızan gürültüye rağmen salonda çınlıyor:

'...babamın ileride yapacağı hizmetler bayındırlık müdürüyken kendisini göstermiş. Bindokuzyüzkırk bir senesinde, Halk Evleri'nin yıldönümü münasebetiyle bir toplantı yapılıyor. Halk Evleri başkanı konuşuyor ve o sene zarfında yapılan faaliyetleri anlatıyor: vilayete gelen büyükleri karşılama, uğurlama, danslı toplantılar, balolar. O sırada orada olan ve konuşmaları dinleyen babam, 'Cevap vermeden duramayacağım' diyerek kürsüye çıkıyor ve 'Arkadaşlar, biraz evvel başkanın konuşmasını dinlediniz, hizmet diye yapılan işleri işittiniz. Bu meydanda bazı köylerde kurslar açıldığını, kültürel faaliyetler yapıldığını da beyan etti. Hakikatte bunların hiçbiri yapılmamıştır... Karşılama, uğurlama gibi faaliyetler yapılmıştır, çünkü bu müessesenin başında

bulunanlar, bu sayede bu mevkilerde tutunabilirler. Halbuki yurdun her tarafında yapılması lazım gelen imar hareketinin bu mübarek Çanakkale şehrinde daha fazla olması lazımdır. Bu şehitler yatağı Çanakkale'ye ne yapılsa azdır'. Dinleyiciler arasında bulunan Kolordu Komutanı da kürsüye çıkıyor ve 'Arkadaşlar, asker olmam dolayısıyla bu kürsüde konuşma salahiyetim olmadığını biliyorum, ama buraya, şimdiye kadar ismini işitip de tanışmadığım Nafia Müdürü Tevfik İleri şerefine Ordu Ev'i'nde tertip edecek olduğum toplantıya, burada bulunan herkesi davet etmek için çıktım' diyor. Yine orada Namık Kemal'i anma gününde konuşurken, daha önce Behçet Kemal Çağlar'ın bir konuşmasında, 'Yaşayan Kemal varken, ölmüş Kemal'den niye bahsedelim' sözlerine cevap olarak babam şöyle diyor: 'Ölmüş büyüklerimize saygı göstermez ve unutursak, şimdi hayatta olanlar da aynı akıbete maruz kalırlar.'

Annem Samsun'daki müdürlük günlerine ait hatıralarından bahsederken, 'Yedi vilayetten sorumluydu. Gittiği yerlere beni de götürüyordu. Yol boyunca şahit olduğumuz manzaralar, insanların vergi borçlarını ödemek için yalınayak, yarı çıplak yol inşaatlarında çalışmaları beni kahrediyordu. Bu yüzden baban Demokrat Parti saflarında siyasete girmeye karar verince, onu yürekten destekledim. Ona şöyle söyledim: 'Eğer bu insanları bu sefaletten kurtarabilecekseniz, ben de kendi payıma düşen her türlü fedakarlığa hazırım. Sen kendini tamamen hür hisset, bizi düşünmeden hareket et. Seninle çok mutlu bir onyedi sene geçirdim. Bundan sonra bütün zamanını memlekete hizmette kullanabilmek için bizi yok farz et, rahat ol' demişti. Bir kandil gecesi radyo dinliyorlar. Annem, 'bu mübarek gecelerde radyodan kandille ilgili bir yayın dinleyebilecek miyiz?' diye geçiriyor içinden. Babamın ilk bakanlığı döneminde radyodan böyle yayınlar başlayınca şükür secdesi yaptığını anlatırdı. Menderes kabinesinde Ulaştırma Bakanı olarak göreve başlıyor. Seçimden

sonra ilk demeçlerinden birinde şöyle diyor: 'Biz bu seçimde hakikaten millet sevgisinin ne olduğunu çok yakından gördük, hissettik. İhtiyar kadınlar bile ellerini üzerlerimize değdirmek suretiyle kendilerinin seçtiği milletvekillerini görmek, hissetmek zevkini çıkarmak istiyordu. Bu sevgiye ihanet etmek çok korkunçtur.'

Babamı gençliğinden son anına kadar yönlendiren bu duygular olmuştur: Millete, memlekete hizmet. Bakanlığı da diğer vazifeleri gibi yalnızca bir hizmet aracı olarak görürdü, daima, 'vekil olduğumu, sadece, önüme gelen evrakları imzalarken hatırlıyorum' derdi. Demokrat Parti'nin memleketimize getirdiği en büyük değişiklik, bu duyguda yatıyordu. 'Köylü efendimizdir' sözünü gerçek manada fiiliyata onlar geçiriyor, hakikaten köylü artık kendisini efendi gibi hissedebiliyordu. Resmi dairelere artık rahatça girip çıkabiliyor, kendi seçtiklerinden hesap sorabiliyordu. Eskiden neredeyse Tanrı gibi görüp uzaklarından bile geçemedikleri insanlar gitmiş, yanlarında olan, dokunabildikleri insanlar gelmişti. Çocuklar, babam ve arkadaşlarına yapılmış en büyük haksızlık nedir biliyor musunuz? İktidar sarhoşluğuna kapılıp kibirlendikleri iddiası. Bu tam bir iftiradır. Hakiki demokraside, hakimiyet halktadır. Halkını aziz görürdü bu insanlar. Biz babamdan daima bunu dinledik. Hatta sonradan bunu, 'halk fetişizmi' diye suçladılar. Halk Partisi, hiçbir zaman bu durumu hazmedemedi. Demokrat Parti'yi de onlara rey verenleri de affedemediler. Memleketimizde hep iki tür vatandaş oldu. Birinciler ikincileri hep küçümsedi. Birinciler ülkeyi yönetmeyi hep en tabii hakkı gördü. Demokrat Parti hareketi gibi istisnai haller dışında bu kural pek değişmedi. Zaten bu harekete karşı duyulan bitmez tükenmez kinin sebebi de buydu. Birinciler, ikincilerin bu hareketini -olacak şey mi, ayaklar baş olmuştur- hiçbir zaman affetmedi ve o tarihi hep 'bütün kötülüklerin başlangıcı' olarak gördü...

Mevlüt, kesintisiz biçimde konuşan Cahide Hanım'ın çay-pasta servisi yapmasını fırsat bilerek soruyor, 'Tevfik Bey'in bayındırlık ve ulaştırma bakanlıkları döneminde neler yapıldı hatırlıyor musunuz?'

Ayhan Bey, suskunluğunu bozuyor, 'Hiçbirini unuttunuz mu diye sorsanız daha gerçekçi olacak...'

Mevlüt kızarıyor.

Ayhan Bey, 'Hakikaten öyle, size tek tek ezberden sayabilir...'

Cahide Hanım, 'Ayhan biraz mübalağayı sever' deyince, Ayşe Hanım laf atıyor:

'Yahu insaf, Ayhan gibi realist bir insana haksızlık bu.'

'Sadece realist değil, aynı zamanda romantiktir de...'

Ayhan Bey, 'Teşekkür ederim' diyor eşine.

Cahide Hanım başlıyor:

'Efendim, tabirbabamın döneminde yapılan hizmetler saymakla bitmez. Ama ben size başlıcalarını sayayım. O zamana kadar ihmal edilmiş birçok sahaya el atıldı. Demokrat iktidarı, memleketi yollar, barajlar, silolar, okullar, limanlar, şeker ve çimento fabrikalarıyla, adeta bir şantiyeye çevirmişti. Babam, darbeden henüz birkaç ay önce yaptığı bir konuşmada şöyle demişti: 'Bizim zihniyetimizde şark, garp tefriki yoktur. Bizim ölçümüzde imkân ve ihtiyaç vardır. Nerede ihtiyaç varsa, mevcut imkânlarla, mutlak o ihtiyacı karşılamak prensibimizdir. Vatanın dört bucağına ne yaptıysak, hep bu prensibe dayanarak yaptık... Van-Ağrı arasında, Urfa-Mardin, Nusaybin-Mardin-Midyat-Cizre arasında, 1950'den evvel yol yoktu, bugün var... Vatandaşlarımız artık asfalt yol istemeye başladılar...' Bunu Yassıada'daki duruşmalarında da tekrar etmişti. Zorbalardan korkmuyordu. Gözlerinin içine baka baka şöyle konuşuyordu: Başsavcı Egesel, 'memleket refaha değil, sefaletle sürüklendi' demiş. 'Egesel'in bu sözleri bir

gün küfran-ı nimetin şaheser bir örneği olarak Kemer, Hirfanlı, Seyhan, Sarıyer ve diğer köprü ve barajlarda; Samsun, Mersin, İzmir, Giresun, Zonguldak ve diğer limanların cephelerine asılacaktır. Hiç şüphe etmiyorum. Ve bu millet, topyekun millet olarak, 1951-61 arasında refaha mı, sefalet mi sürüklendi hükümünü, bunu yaşayan millet ve onun tarihçisi verecektir. Şeker yemeyen millet, çarık bulamayan millet, kefen bulamayan millet, üzerinden geçecek yolu olmayan millet, iki torba çimentoyu vesikayla alan millet, on iki lira yol vergisini ödeyemeyen, on beş gün dağda taş kırmaya veya hapse mahkum olan millet mi refahtaydı? Acaba milletin tarifinde mi anlaşıyoruz? Acaba bunlar sadece kendilerini mi düşünüyor?’ Tabii konuşmasını kesmeye çalıştılar. O devam etti. Yüzlerine haykırdı. Boğaziçi Köprüsü’nün yapılacağını bindokuzyüzaltmışın ikinci ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçe konuşması sırasında söylüyordu: ‘Bütün projeleri hazırdır. Avrupa’yı Asya’ya bağlamanın şerefi de Türk milletine ve iktidarımıza nasip olacaktır. Ve otuz sekiz saat Sirkeci’de kamyonların beklemesi tarihe karışacaktır...”

Cahide Hanım bıraksalar saatlerce anlatacak. Eyüp’le Mevlüt’ün zamanı ve sayfası sınırlı. Birbirlerine bakıyorlar, Mevlüt, ‘Benim soru istihkakım doldu’ dercesine çaresiz gözlerle bakınca, diğeri, ‘Efendim, Tevfik İleri söz konusu olunca ilk akla gelen İmam Hatip Liseleri ve Yüksek İslam Enstitüleri oluyor... Biliyoruz ki kendisi iki dönem maarif vekilliği yapıyor. Eğitim alanında neler gerçekleştiriyor?’

‘Tam Cahide’nin dişine göre bir sual... Rahmetli babamın da en çok önemseddiği hizmetleri maarif sahasındakilerdi...’ diye söze karışıyor Ayşe Hanım.

‘Ayşecim’ diyor Cahide Hanım, ‘anneme çıkabilir misin? Kapıcı ilacını getirecekti, getirmiş mi?’

Ayşe Hanım kalkıyor.

O kalkınca fotoğraf ve belgelerle baş başa kalıyorum.

En çok Hemşin fotoğrafları ilgimi çekiyor. Yayla köyünde kendimi özgür hissediyorum.

Cahide Hanım iştahla anlatmayı sürdürüyor:

‘Babam için terbiye, ilk mektep çağından itibaren çok mühimdi. İlkokul çocuğunun terbiye ve telkin çağında olduğunun farkındaydı. İlkokulda din derslerini müfredata koydurttu. Hep ‘Bizim için yol, köprü, mektep yapmak nasıl sırf bu millete hizmet için yapılan işler ise, din bilgisi çocuklarımıza en müspet şekilde mekteplerinde vermek de bir millet hizmetidir... Yine bu endişe ile bu milletin münevver, Müslüman din adamlarına ihtiyacını karşılamak için, İmam Hatip Okullarını yeniden açmaya başladık... Bu mekteplerde dini bilgilerle beraber fizik, kimya, matematik ve yabancı dile kadar bütün dersler verilmektedir. İşte bu şekilde yetişen münevver din adamlarımız halkın karşısına geçtiği vakit, radyo dinlemek günahtır demeyecektir. Çünkü asıl bu şekilde söylemek dinimize aykırıdır, günahtır. Çünkü bizim dinimiz, ‘beşikten mezara kadar ilmi arayımız’ diyen bir dindir.’ derdi.’

Eyüp, ‘Yassıada savcısı aynı şeyi düşünmüyor ama...’ deyince, Cahide Hanım:

‘Zaten mesele de o idi. Halk Partisi, orduyu daima bu yönde tahri-ke çalıştı. Bazı gazeteler de bu kirli propagandaya alet oldu. İrtica diye bir canavar vardı kapımızın önünde. Akşam erkenden içeri giriyor, korkudan dışarı çıkamıyorduk. Bu canavar yıllarca orada bekledi. Bugün bakın ne durumdayız? Bir sabah kapıyı açtık ki canavar yok olmuş. Halk Partisi’nin mesleği bu idi. İftira atmak. Millet iktidarı vermeyince, o cahil milleti, zinde kuvvetlerle dize getirmek gerekiyordu. Bunun için de bazı korkular üretmek lazım geliyordu. İrtica meselesi babamın pek çok konuşmasında geçer. Çocukluğumdan beri en çok duyduğum laflardan biriydi.

Bir konuşmasında hiç unutmuyorum şöyle demişti: ‘Yirmibeş senelik bir inkılap rejiminden sonra bu memlekette irticanın hortlayabileceğinden bahsetmekten eza duyarım, utanırım. Cumhuriyetle doğanlar şimdi yirmi beş yaşındalar. Bizler kırka dayanmış bulunuyoruz. O halde irticayı yapacaklar yaşı elli, altmış aşkın olanlar mı? E, biz neredeyiz? Bu memlekette irtica tehlikesi varsa, mesul sadece biz Türk münevverleriyiz. İrtica bizden gelmedikçe ben bu memlekette geriye dönüş hareketinin olacağına inanmıyorum...’

Ayhan Bey, ‘Cahidecim’ diyor, ‘şu Samsun Kavak’taki hadiseyi anlatsana...’

‘A iyi hatırladın... Efendim o çok ibret vericidir. Samsun Karayolları Müdürü iken, bir bayramda gittiği Kavak’da, bayram namazı için camiye gidiyor ve hoca efendinin vaazını dinliyor. Hoca vaaz sırasında insanların işleyebilecekleri herhangi bir küçük günah veya kabahatten dolayı cehenneme gideceklerini, azap çekeceklerini söyleyerek orada bulunanları korkutuyor. Babam dayanamayıp müdahale ediyor, ‘Hoca efendi, yanlış konuşuyorsun, Allah affedicidir, insanlar kul olarak hata işleyebilir, sizin insanları ürkütmeye hakkınız yok’ diyor... Babamın dini eğitim meselesindeki hassasiyeti bununla ilgiliydi efendim. İmam Hatip ve Yüksek İslam Enstitülerini açmaktaki maksadı, dinimizi doğru anlayan ve anlatanların yetişmesi idi. Milletimiz, İslamiyet’i bütün güzellikleriyle anlatabilecek kişilere muhtaç idi. ‘Temizliğin imandan olduğunu söyleyen, çalışmayı emreden ve Hz. Ömer’in ağzı ile ‘çocuklarınızı sizden sonraki zaman için hazırlayın’, diyen bir dinin mensupları eğer ilimsiz kalmışsa, tembel kalmışlarsa, temiz olmamışlarsa ve asrın gidişatına ayak uyduramamışlarsa, geri kalmışlarsa, bunun sebebi İslamiyet’in olmaması icap eder’ diyor bir mektubunda...’

Mevlüt, ‘Sizi çok yorduk Hanımefendi’ diyor, ‘son olarak ezan meselesini sormak isterim...’

Cahide Hanım;

‘Efendim malum, Menderes hükümetinin Meclis’te çıkardığı ilk kanun, ezanla ilgilidir. Bayar ile Menderes arasında bu ihtilaf konusu olmuştu. Babam o günleri bana anlatmıştı. Bayar, ‘Henüz erken, bir müddet sonra yapalım’ diyor. Menderes, Cumhurreis’e, ‘Efendim, hen milletime meydanlarda söz verdim. İlk yapacağım değişiklik bu olacak dedim. Katiyen geri adım atmam.’ Bayar da direnince, çareyi bir geziye çıkmakta buluyor. Çıkarken vekaleti başkasına veriyor, ‘O imzalasın’ diyor. O zaman tabii Halk Partililer de imza etmişlerdi kanunu. Bir ittifak hasıl oldu. Darbecilerin tesis ettiği sözde Meclis ise aksi yönde bir kanun teklifini Meclis’e bir türlü sevk edemedi. Güya ezan asliyle okununca inkılaplar elden gitmiş oluyordu.’

Eyüp soruyor bu kez:

‘Demirel’in bindokuzyüzaltmışyedi yılındaki o ateşli grup konuşmalarının birinde veya bir basın toplantısında şöyle bir ifadesi vardı, ‘Anayasa’nın üstünde birtakım ilke ve inkılaplar olamaz...’ Siz ne dersiniz?’

Cahide Hanım geçiriyor, ‘Demirel’in DP’lilere ilişkin içtenliğinden herkes kuşku duyuyor demek ki... Çıkar eksenli siyaset artık herkes için tiksindirici...’

İzin isteyip çıkıyorlar.

Ayhan Bey dış kapıya kadar uğurluyor.

Kapı, Olgunlar Sokak'a açılıyor.

Olgunlar Sokak, korsan ve ikinci el kitap, cd, dvd, dergi, ders kitabı cenneti. Eskiden -seksenli yılların başlarında- Zafer Çarşısı da böyleydi. O zaman cd, dvd yoktu tabii. Ders kitapları, roman, öykü, şiir, tiyatro, edebiyat tarihi, sosyoloji, felsefe, tarih kitapları veya dergi almak isteyen öğrenciler, öğretim üyeleri, öğretmenler ve okumaya meraklı memurlar oraya giderlerdi. Darbenin zehrinin damarlara, kılcal sinirlere hissettirmeden, sinsî bir şekilde sızdığı günler... Buna direnmenin nasıl yorucu, giderek yıkıcı bir şey olduğunu da hissetmek güçtü. Kavurucu bir boşluk, bir umarsızlık, bir nesizlik, necisizlik, bir kimliksizlikle kömür sisi birleşir; her soluyanın ciğerine, kanına karışırdı. Akşamları sokaklar tenhalaşır, kükürt ve korku, belirsizlik bulutuna dönüşür, evleri, içindekileri, zorunlu veya kazara dışarı çıkanları

sarar, kimsesizliği koyulaştırırdı. Olgunlar Sokak'a ne zaman ve hangi gerekçeyle bu adın verildiğini bilmiyorum. Bilmek de istemedim. Bu satırları yazarken de merak etmiyorum. Ama Vefa Apartmanı'nın burada olduğunu öğrendiğimden beri, seksen eylül sonrasının o boğucu günlerini, o günlerde yaşadıklarımın ayrıntılarını daha çok hatırlar oldum. İleri'nin öyküsü, yorucu, umutlandırıcı ve iç burkucu. Darbeden itibaren ölümüne değin yaşadıklarını yakından bilen büyük kızının, daha önce söz ettiğim o derin yüz çizgilerinden hikâyenin bir kısmı okunabiliyor. Kabus çökmeye başlayıp ağır bir keder ve çaresizlik kuşatınca insanın varlığına karılan o çürütücü zehir daha çok hissediliyor. Metal yorgunluğuna benzer bir ruh yorgunluğu var demek ki. Bunu, eylül kabusunu yaşamış benim gibiler biraz daha erken duymaya başlıyorlar. Dün gittiğim Numune Hastanesi'ndeki ortopedist, 'Şikayetlerinize ve tetkik sonuçlarınıza bakılırsa fizik yaşıınız gerçeğinden çok ilerde. Kendinizi nasıl yormuşsunuz böyle?' demişti. Otururken, uzanmışken, ayaktayken, bileklerle rimde dayanılmaz ağrılar... Doktor tıbbi sözcüklerle uzun uzun konuştu, pek bir şey anlamadığımı görünce, 'Ameliyat olmanız gerekiyor, ama biz bu tür operasyonları genellikle altmış-altmışbeş yaş civarında yapıyoruz. Dilerseniz yapalım ama bana sorarsınız önermem, çünkü eklemlerinizin hareket kabiliyeti çok azalır' dedi.

'Peki' dedim. İlaçlar yazdı, egzersiz önerdi. İlaçları kısa bir süre kullanabileceğimi ama egzersiz yapamayacağımı düşünüp yine de 'Tamam' dedim. Ayrıldım. Mutadın aksine yürümeye başladım. Kendimi neden sonra Olgunlar'da buldum. Ertesi gün Vefa Apartmanı'na gidecektim. 'Bugün gidip dışarıdan görsem mi?' dedim, sonra boş verdim. Olgunlar'da içinde deri parçaları, acı soğan, biber turşusu olan yarım ekmek döner yedim, ayran içtim. O günlerden bu yana sokağın, şehrin, bedenimin, içimin yaşadığı o yorucu değişikliği düşünmeye başladım. Düşündükçe

milyonlarca resim, ses, anı ve acı canlandı... Dışım gibi içim de viran olmuş. Her şey için geç kalmışım. Acı çeken bir mıknaş gibiyim. Üzerimde ne çok şey var, içimde nasıl bir gürültü... Bu dağara şimdi de ileri katılıyor. Maarif vekilliği sırasında yaptıklarıyla ilgili notları hatırlıyorum. Öğretmenlerin ve sanatçıların özlük haklarına ilişkin çalışmalarını... İlkokul öğretmenleri için intibak kanunu çıkarıyor, Sanat Tarihi Enstitüsü'nü kuruyor, Köy Enstitüleri'yle öğretmen okullarını aynı statüde topluyor, öğretmen okulu mezunlarına lise bitirme sınavlarına, üniversiteye girme hakkı ile devam hakkı tanınmasını sağlıyor, Türk Kültür Eserleri dizisinin yayınını başlatıyor, Filarmoni Orkestrası'nın konser alanlarını genişletiyor, orkestra yasasını gerçekleştiriyor, Devlet Tiyatro ve Operasının sanatçılarına dair kadro yasasını tamamlıyor... Yaptıkları saymakla bitmiyor. Ne oluyor peki? Şairin dediği gibi bütün çabamız bir ölüye çıkmak için. Bedenini onkoloji kliniğinde bırakıyor. Ada'dan yazdığı ilk mektubundaki sözleri cınlıyor kulaklarımda:

Beni sevenler benim kadar dayanıklı olmalıdır. Tek saadetimi sizi gözü yaşlı düşünmemektir... Elli sene yaşadım. Yirmisekiz senedir Vasfiye'mle dünyanın en mutlu karı koca hayatına nail oldum. Allah'a bin şükür dağ gibi üç evladım var. Şimdiye kadar seksen kazadan kurtuldum, çoktan ölmüş olabilirdim. Demek ecelim gelmemiş. Senelerce hep ölmeden evvel karıma, çocuklarıma bir tekaüd maaşı bırakmayı düşünmüştüm. Bu mahkumiyet tekaüd aylığıma da dokunacak galiba. Allah bana aç kalmayacağınızı gösterdi. Ve bunun tadını tattırdı. Sizin yaşadığınız dünyadayım. Hasret kelimesini kullanmayın. Hasret değilim. Çünkü sizden uzak değilim ki hasret olayım. Maddenin ne kıymeti var; manen hep beraberiz...

Cahide Hanım'da yorgunluk belirtileri... İzin istesem mi? Aklımdan geçeni okumuş gibi, 'Lütfen Ali Bey' diyor, 'rahat olun. Bir türlü rahat ettiremedik sizi...'

Dayanamıyorum, 'Yoruldunuz, dilerseniz...'

Sonunu beklemiyor, 'Hayır hayır, lütfen, ben yorulmadım... Devam edelim.'

Ayhan Bey hareketlenince, ' , artık bir şey içmek istemiyorum, siz de telef oldunuz...'

Geçici bir uzlaşma sağlar gibi oluyoruz.

Ayşe Hanım izin istiyor, 'Ben gider.'

Kalkıyorum, 'Efendim çok...'

'Asıl ben memnun oldum, şeref duydum, kendinize iyi bakın.'

Cahide Hanım gelip oturuyor. Çehresinde yine o bütün tedir-

ginlikleri yok eden gülümseme. Hayattan razı olmayı çehresinden okuyabiliyorsunuz. Ama artık gerçekten tedirgin olmaya başladığımı hissediyorum.

'E, nerde kalmıştık?' diyor.

Düşünüyorum, sahi nerede kalmıştık? Her şey o kadar birbirine geçiyor ki. An'a zam yapılıncaya zaman oluşmuş, 'ol' buyruğu zamana verilmiş, her şey o an'ın çoğalmasından ibaretmiş; yani olup biten bir şeyin içinde olmakta olanı idrak ediyoruz. Başımıza nelerin geleceğini nasıl bilebiliriz? Dün bugüne karışıyor, bugün geleceğe...

'Hah' diye bağırınca dalgınlıktan sıyrılıyorum.

'Menderes'e yapılan eziyetleri konuşuyorduk...'

'Evet' diyorum belli belirsiz bir sesle.

'Ali Bey hani o infaz fotoğrafı vardır, cellat ipi yanlış yerleştirdiğinden boynu kırılmış diyorlardı. Fotoğrafı da ipten indirdikten sonra tekrar asıp çekmişler. Bu nasıl bir intikamdır? Bunu, bizim Hemşin'i istila eden Ruslar bile yerli halka yapmamışlardır. O Tark Güray denilen kasap, o hainin yaptıkları, o işkenceler, hakaretler, o sallandırmalar... Aman Allah'ım o günler bizim hayatımızda göremeyeceğimiz kadar büyük bir felaketti. Bunları hep düşünüyorum... Allah 'Benim karşıma bir tek kul hakkıyla gelme. Onun affı yok' diyor, tek tesellim bu. Benim tek duam da, 'Allah'ım ben haklarımızı bunlara helal etmiyorum ve bizim haklarımız helal olmadan huzuruna geliyorlar, artık Sen bilirsin.' Yani bizim yapabileceğimiz tek şey bu. O zamanın Harp Okulu öğrencileri, şu anda Ergenekon içinde olan generaller. Belki de babamı tekmeleyen, tokatlayan onlardan biri. Bunların beynine darbe yerleşmiş, öyle eğitilmişler zaten. Allah bunlara artık fırsat vermeyecek tek duamız bu. Yassıada'da babamın ailesine nasıl düşkün olduğunu ve tek gıdasının ailesinden gelen mektuplar olduğunu da biliyorlar. Hemen her gün yazıyorduk. Her

gün, annem, ben, Ayşe ve Cahit ve akrabalarından çok mektuplar gidiyor. Babama ıstırap çektirmek için mektupları vermiyorlar, bekletiyorlar. Biriktiriyor beş-on tanesini birden veriyorlar, sizin gördüğünüz o mektupları, içinde sevgi ifadesi olanları kesiyorlar, biçiyorlar, o yüzden vermiyoruz diyorlar. Başka hiçbir şey yapmamış olsalar bile, o çaresiz haldeki insana bundan ala işkence olur mu? Yassıada'nın bir vodvil olduğu zaten ortada. Babamın günlüklerinden sonradan okuduk, bütün duası, milletin huzurunda o zalimlere karşı savunmasını yapmak ve Allah'ın huzuruna öyle varmak. Hakikaten duası kabul oluyor...

'O savunmalarda nelerin yaşandığını zabıtlardan okuyoruz...'

'Doğru Ali Beycim, o ayrı bir komedi. Sözleri kesiliyor, tahkir ediliyorlar. Hem sözlerini kesip hem neden kendini müdafaa etmiyorsun diyorlar... Babamı birkaç defa salondan çıkarıyorlar, Menderes'i, DP'yi nasıl müdafaa edersin diye. Yine günlüklerinde bir duruşma esnasında sancılarım başladı diye notu var. Demek ki hastalığın ilk işareti o zaman. Ama Allah yardım ediyor muhakeme boyunca düşmüyor. Cezası müebbede çevrilince de şaşıyor. Hatta günlüğünde şöyle der; 'Ellerimizi kelepçelediler, meğer kelepçeliyken de yemek yenebiliyormuş.' Onunla da iktifa etmiyor, ellerini arkadan kelepçeliyorlar...'

'Kaçabilirler!'

Gülüyor.

'Ne hazin değil mi, şimdi gülüyoruz... Rize mebusu İzzet Akçağ var, günlüğünde ondan bahsetmişti. Merdivenleri çıkarken itiraz ediyor, 'Böyle arkadan kelepçeli iken merdivenleri çıkamam' diyor. Babam, 'Gel' diyor, 'sen önde, ben arkada birlikte çıkalım, bize ne kadar çok zulmederlerse o kadar Allah'a yakın oluruz...'

O kutsi hadisi bir kez daha hatırlıyorum...

Beni arayan Beni bulur, Beni bulan Beni bilir, Beni bilen Beni tanır, Beni tanıyan Beni sever, Beni seven Bana âşık olur. Ben,

Bana âşık olana âşık olurum. Ben, âşık olduğumu öldürürüm. Diyeti Bana farz olur. Diyeti ise bizatihi Ben'im...

Yakınlaştıkça bedel ağırlaşıyor.

'Daldınız...'

'Dalmamak mümkün mü?'

'Haklısınız... Ama babamın o felaket günlerinde imanı fevkalade güçlenmişti. Zaten evdeyken her sabah, namazını kılıp kahvaltıya kadar Kuran okurdu. Namaz kılışını bir görecektiniz. Allah'ın huzuruna durduğunda haşyetten titrerdi. Orada artık perdelerin birer birer kalktığını zannediyorum. Yakini artmıştı. O iddianame sırasında devamlı haberler geliyordu. İzzet Amca hukukçuydu aynı zamanda, gidişatın vahim olduğunu görüyormuş. Babamda ise bir sükûnet, bir tevekkül hali... İzzet Amca babamın o sakin halini, mühendis olduğu için, hukuk işlerinden anlamıyor oluşuna yoruyor. İddianameden, müdafaadan söz açtığında, babam hep, 'Namaz kıl' dermiş. 'Ben kılıyorum' deyince de, 'Öyle Allah'a sadaka verir gibi namaz mı kılınır, secde et secde...' dermiş...'

Fethi Bey'in, vakıftan burs almak için gelenlere mülakat esnasında sorduğu soruyu hatırlıyorum. 'Hiç âşık oldun mu?', 'Hiç secde ettin mi?' 'Efendim namaz kılıyorum ben' diyenlere, 'Peki, hiç secde ettin mi' diye tekrar sorarmış. Galiba duymadı, anlamadı diye tekrar, 'Efendim ben beş vakit namazımı kılıyorum' deyince, yine, 'Hiç secde ediyor musun?' dermiş.

'İzzet amcayla bu diyalogları birkaç defa tekrarlanıyor. Babamın aklını kaçırdığını bile düşünmüş olabilir.'

'O koşullar altında böyle davranması akıl alır değil zaten...'

'Haklısınız... Ama bir vakit sonra bunun İzzet Amcaya yararı oluyor. 'Bundan sonra her namaz kılışında onun sözünü hatırladım, sadaka verir gibi yat kalk yat kalk kılmadım, secdelerde kendimi yitirmeye başladım, bu da bana müthiş bir güven ve tevekkül bahşetti' diyor. '

.56

Şah'ım ne güzel söylemişsin...

Hiç Sensiz yaşamadım ki öleyim, derdimden gafil olmadım ki güleyim...

...234

*Kâmillerin sohbeti Cennet-i Adn'e benzer
Nâkışların sohbeti bil cehennem deresi*

Tatçı Hoca'yla Hacıbaba'dayız. Söz dönüp dolaşıp Tefvik İleri'ye geliyor. Dervişin fikri neyse zikri de oymuş. Adını duyunca hocanın yüzünde o her zamanki derin tebessüm belirliyor. Hızır A'şak ile Şeyh-i Kaşifi'nin öyküsünü anlatıyor.

'Hızır A'şak, Meczupların yücelerinden. İnsanların kalbinden geçeni okuyan erenlerden.

Süleymaniye Camii imamı Süleyman Efendi, bir gün öğle namazında imamet ederken, 'Namazdan sonra Hisar'a gidip balık avlasam' diye düşünür. Tam bu sırada Hızır A'şak camiye girer ve derinden bir 'Hu!' çektikten sonra yüksek bir sesle, 'Süleyman

Çelebi! Sen buradasın, aklın Hisar'da balık avlamada! Bilmez misin ki, kalp huzuru olmadan namaz olmaz. Git, bu ademlerin namazını adam gibi kıl, kıldır!' deyip camiden çıkar gider. İmam, Enfi Hasan Ağa'ya sonradan şöyle demiştir: 'Hasan Ağa! Hızır Divane gönlümden geçenleri bu şekilde keşfettikten sonra bana ilahi bir korku ve utanma hasıl oldu ki sorma! Az kaldı oracıkta bayılacaktım. Kendimi güçlkle toparlayıp namazı tamamladım.' 'Gemuhluoğlu...' diyecek oluyorum, Hoca, ikinci öyküyü anlatmaya başlıyor.

'Bir de Kutbüddin-i Ebheri'nin Mısır'da yaşayan halifesi Mahmud Fakih'ten aktarılan bir 'mercimek namazı' hikâyesi vardır.

İbn Arabî'nin de sohbet halkasında bulunan Mahmud Efendi'nin gönül sırlarına vakıf, keşfi açık zatlardan birisi olduğu söylenir. Şeyh bir gün İskenderiye'de Mağribiler Zaviyesi'ne cuma namazına gider. Zamanı gelince de imama uyup namaza durur. Zaviyede âdet olduğu üzere her Cuma, namazdan sonra dervişler bir araya gelip mercimek çorbası kaynatır ve cemaatle birlikte karınlarını doyururlarmış. İmam Efendi tekbir getirip cemaatle birlikte namaza başlar. Fakat karnı açtır. Gönlüne gelir ki, 'Namazı tezce kılayım da şu mercimek çorbasıyla bir güzelce karnımı doyurayım...'

İmam böyle düşünedursun, o anda Şeyh Mahmud Efendi namazı bozup dergahtan çıkar. Halk, namazı eda ettikten sonra:

'Ya Şeyh! Namazı niçin bizimle kılmadın' diye sorar.

Şeyh cevap verir:

'İmam mercimek namazı kıldı!'

Bunu duyan cemaat imama dönüp işin aslı nedir diye sorunca imam itiraf eder:

'Namaza başladığımda gönlüme bu istek gelmişti...' deyip özür diler ve şeyhin elini öpüp kendisine biat eder...'

‘...’

‘Fethi Bey’den mi söz edecektin?’

‘Nereden bildiniz?’

‘E Ali Bey, o da bizde kalsın...’

Hoca Azerbaycan gezisinden yeni döndü. Coşkuyla anlatıyor.

Bakü’den Balkanlar’a bir kültürel harita onunkisi...

Cahide Hanım’ın halini şimdi anlatmak isterdim ona.

Belki bana Lale’nin dizeleriyle cevap verecek, şaşırtacaktı her zamanki gibi.

‘Unutma Ali kardeş, bir kadın o ve insan kadın olunca, her şeyi unuttur yüreğinin içindekinden başka...’

Lale fırtınada sığınılacak liman gibi bu akşam.

Günler dışarıdakiler için su gibi akıp gidiyor Tevfik Bey. Geçerken ruhta ya lezzet veya elem bırakıyor. Sen her anı idrak ederek geçiyorsun. Güncene tarihi yazıyorsun ama bu, zamanı ölçtüğün anlamına gelmiyor. Aksine, zamanı yitirmiş olabilirsin. Zaman, senin için, cam kırıkları üzerinde yürümek gibi... Hatıraların biriktiği o cam kırıkları. Hangi andan geçersen geç hep başka bir anın hatırasıyla dolu olacaksın. Tıpkı benim gibi. Sana aşk dolu mektuplar yazan kızın Cahide gibi. Haklısın, insanın olağanın dışına çıkabilmesinin bir yolu da o mağaraya kapanmak. Olağan dünyada kaybettiğimizi başka türlü nasıl bulabiliriz? Odalarınız küçük ama birlikte olabiliyorsunuz. Ya büyüse... O zaman o beraberlik kalır mıydı?

'Bugün günlerden ne sahi?'

Çarşamba, 16.8.1961

'N'aptın bugün?'

Gece 10.30'da yattım. Fakat geç ve rahatsız uyudum. Sık sık uyan-
dım. Döndüm. Sabahleyin 4.15'te kalktım. Dün gelen mektupları
defterime geçirdim. Vasfiye'ye mektup yazdım.

Bugün ilk defa öğleden evvel güneşte ve akşam serinlikte iki defa
hava almaya çıkarıldık. Çok hoşlandık. Hayırdır inşallah.

Hava almaya çıkmadan evvel mektupları dağıttılar. Arkadaşları
4-5 tane geldi. Bana da Vasfiye'min 14 ve Cahide'min 13 tarihli
geldi. Dün 13-14'e kadar olanları yok... Ne yapalım. Yavrularımın
mektubunu bile sadaka verir gibi veriyorlar. Allah böyle istiyor.
Büyük imtihana tabiyiz. Allah sabrımızı azaltmasın. Sebep olanları
Allah mektup, haber diye yollara baktırsın...

Akşamüzeri mebusları tekrar dışarı çıkarttılar. Dünkü gibi biz de
hazırlandık, ama bu defa bizi nedense çıkarmadılar. Gazetelerin
bazısında İrtibat Bürosu'nun bir bildirisi var. 21-25 Ağustos arasında
ailelerin ziyareti varmış. Acaba bizimkiler sıraya girebilecek mi?

Cuma, 19.8.1960

Bu sabah yine şükür olsun 5'te kalktım. Namazımı yetiştirdim.
Hatime devam ettim. Dünkünden daha başka bir tulu seyrettim.
Evime gittim. Vasfiyemle beraber, kızlarımın ve tabii benim gibi
yatan Cahitimin odalarını ziyaret ettim. Ve sonra saat 6.00'da
Vasfiyeme mektubumu yazıyorum.

Öğleden sonra 15.00 civarında Adnan Menderes'i sorguya götür-
müşler. 17.00'yi gece üç teğmen nezaretinde döndü. Zayıflamıştı, çok
bitkin görünüyordu. Merdivenlerden inerken bir teğmene dayanmak
lüzumunu hissetti. 6-7 Eylül tahkikatını idare eden heyet biraz evvel
hareket etti. Bayar, yüzbaşı ve iki kumandanla beraber çıktı. Hava
almaya götördüklerini tahmin ettik. Hava almaya çıktık. Dönüşte
Bayar'ı kumandanın odasında otururken gördük. Bu akşam oda-
mızda çok üzücü şeyler konuştuk.

Cumartesi, 20.8.1960

Bu sabah 5'te kalkma kararıyla yattığım için birkaç defa uyandım. Saate baktım. Güneşin doğuşunu seyrettim. Vasfiyemi, çocuklarımı uzun uzun düşündüm. Niyaz ettim. Yavrularımın teker teker yanaklarından öptüm. Ve şimdi Vasfiyeme mektup yazıyorum.

Pazar, 21.8.1960

Allah'ıma şükürler olsun, defterime şu satırları yazmak imkânını bana lütfetti. Dün ikindi namazını kılariken cereyanda idim. Ve müt-hiş bir rüzgar vardı. Üşüdüğümü hissettim. 18.00'de dışarı çıkmak için siyah yün gömleğimi giydim. Allah'tan ki rüzgar vesilesiyle dışarı çıkarmadılar. Yavaş yavaş bir ateş hissetmeye başladım. Nabzım yükseldi. Akşam namazını kılmak için kalktığım zaman ayakta duramayacak haldeydim. Sıtmaya tutulmuş gibi bir titreme geldi. İki aspirin aldım, hemen yatağa girdim. Ellerim, ayaklarım buz gibiydi. Titreme uzun süre devam etti. İzzet yatakta ayaklarıma yün çoraplarımı giydirdi. Ve nöbetçi doktora haber verdi. Allah razı olsun, geldi. Göğsümü, sırtımı dinledi. Tansiyona baktı. Üç adet Teramisin ve kinin verdi. Arkadaşlar akşam yemeğine gittiler, bana da çay getirdiler. İçtim, ilaçlarımı da aldım. Adamakıllı terledim. Arkama havlu koydum, çamaşırlarımı değiştirdim. Nabzım yüz-den aşağı olmadı. Sık sık üşüme, ürperti hissederek, sıçrayarak uyandım. Ateşim çok daha fazlalaştı. Nabzım da 120'yi geçiyordu. Burada ölüm aklıma geldi. Her şeyi bir kere daha unuttum. Aklımda çocuklarıma kavuşmayı düşünmekten başka hiçbir şey yoktu. Mahkemenin bir an evvel olmasını, hatta idam verecek olsalar dahi biran evvel olmasını istedim. Burada pis bir hastalıkla ölürseniz yavrularınızı göremezsiniz, idam edilerseniz son bir defa onları görmek, onlara bir el sallamak mümkündür.

Sabaha kadar gözümü hiç kapamadan geçirdim. 5.00 oldu, 6.00 oldu. Hava bulutlu, yağmur yağdı. İkinci terleme ateşimi biraz

düşürdü. Nabzım indi. Kendime geldim biraz. Arkadaşlar çay getirdiler, peynir ekmek gönderdiler.

Dönüşte Allah razı olsun Koraltan müsaade alarak odama kadar geldi, terli alnımı tuttu: 'Geçmiş olsun' dedi. Kantinden aldığı bir şişe kolonyayı gönderdi. Unutmayacağım Koraltan'ın bu alakasını. Allah'ıma hamdolsun. İnşallah yarın yavrularıma yine mektup yazabilirim. Nasıl şükürden acizim. Bin defa karar verdiğimiz halde nasıl yine küçük şeylerle kendimizi yiyip bitiriyoruz.

Sabahleyin Adnan Menderes herhalde kumandanlığa gitti. Ve yarım saat sonra döndü. Çok bitkin, güçlük çeken bir hali var:

Dahiliye mütehassısı doktor yüzbaşı geldi. Tekrar dinledi, gripal bir nöbet olacağını söyledi. Şimdi ateşin, terlemenin bıraktığı bir yorgunluk var. Ateşim yok, Allah'ıma binlerce şükür.

Çarşamba, 23.8.1961

Gece 11'de yattım, uzun zaman uyuyamadım. Kafamda hep sabahki buluşmadan intibalar, hayallerin saadeti. Tutmadı uyku.

.59

.

Bugün defterine sadece bu notu düşmüş olmalısın:

*Hiçbir kişi bilmez bizi biz ne işin içindeyiz
Ne hırsımız baydır bizim ne nefsimiz içindeyiz*

Asıl sen bağışla bizi...

'Onun gibi her şeyi, herkesi seven bir insanı, uzamış tırnakları kir dolu bir teğmen tokatlıyor, tekmeliyor, küfrediyor... Tabii biz bunları sonradan öğreniyoruz. Uzunca bir müddet Yassıada'yla ilgili bir şey okuyamadım biliyor musunuz? En son üç sene önce bir kitaba bakabildim. Yassıada günlüklerini yayına hazırlarken neler çektim bilemezsiniz. Bir yıl boyunca babamın orada yaşadığı ıstırabın katbekat fazlasını yaşadım. O dönemde en fazla emniyet müdürleri zarar görmüş. Bunlar öğrencileri öldürdü, Harp Okulu imha edilecekti, talebeleri öldürüp cesetlerini Konya yolunda bir yere gömdüler, diri diri kıyma makinelerine atıldılar... diye... Tabii emniyet müdürleri arasında da hainler var, 'bize emir geldi öğrencilere ateş açtık, şöyle böyle yaptık' diyenler oluyor. Ama bir çoğu da elde bir belge, kanıt olmayınca ne yap-

cak, böyle şeyler yok diye yazı gönderiyorlar. Sen misin böyle diyen? Yer misin yemez misin? Görevinden alınıyor, tutuklanıyor, işkence görüyor. Bumin Yamanoglu vardır, güçlü kuvvetli bir adam, emniyetçi, öldüresiye dövüyorlar, yetmiyor, ayaklarından sallandırıyorlar denize, bir direktten... Kemal Aygün'ü, döve döve öldürmüşler. Oğlu on-oniki yaşlarında o sıra, öyle çok etkilenmiş ki, sonradan kitap da yazmış, koca adam olmuş, hâlâ kendine gelememiş. Bu insanları da hayırla yâd etmeliyiz, o korku döneminde, darbecilerin iftiralarını kabul etmemiş, bunu canıyla ödemişler. Konya Valisi vardı, kendisini yakinen tanır, severdik, intihar etti. Ada'daki işkencelere birçoğu dayanamadı. O Milli Birlikçi haramilerin bazıları sonradan kitaplar yazdı, güya pişmanlık ifadesi olan bazı beyanlarda bulundu...'

'İdam cezasını kestiriyorlar mıydı?'

'Matbuat dışında mektuplardaki bazı imalar ve ortalıkta dolaşan dedikodular... Bütün malumatımız bundan ibaretti. Gazeteler malum... Dedikodulara da tam itibar etmiyorduk ama çaresizdik, başka bir istihbarat da yoktu... Sonradan öğrendiğimize göre, böyle bir şeye ihtimal vermiyorlar. Menderes'in, Polatkan'ın, Zorlu'nun tam olarak ne düşündüğünü bilmiyoruz. Bizim de -inanmak istemediğimiz için mi, yakıştıramadığımızdan mı?- aklımıza gelmiyordu. Böyle bir şey yapmazlar, diye düşünüyorduk. İnfaz gerçekleştiğindeki halet-i ruhiyemizi anlatamam. Sokakta ağlayarak dolaştığımı hatırlıyorum...'

Yine boğazı düğümleniyor. Kelimeler dağılıyor. Yüzü acıyla geriliyor, gözyaşlarını tutamıyor.

Kendimi suçlu hissediyorum. Bütün bunları hatırlamanın ne yararı var?

Başkasının acısına dokunmanın ne kadar tehlikeli olduğunu ne zaman öğreneceğim?

'Halkın tepkisi nasıl olmuştu?'

'Ali Beycim bu hep münakaşa mevzuu oldu biliyorsunuz. Ben aziz milletimizin, o insanların acısını derinden hissettiğini, ıstı-
rabını içine gömdüğünü düşündüm hep. O günleri yaşamış
olmak lazım. Memleketin dağına taşına korku inmişti. İnsanları
sindirmişlerdi. Babam günlüğünün bir yerinde, 'Halk buna asla
müsaade etmez!' der. Onu her hatırladığımda içim sızlamıştır.
Bizim de doğrusunu isterseniz hissiyatımız öyleydi. Ne var ki
herkes korku içindeydi. Gürsel ikide bir çıkıp, 'Şöyle yaparsa-
nız bombalarız, ayaklanma olursa, yapanları et yığını haline
getiririz, asarız keseriz' diye tehditler savuruyordu. Radyoevi
ellerindeydi, mütemadiyen halkı korkutuyorlardı. İnfazlar derin
bir yara açtı. Halk Menderes'i çok seviyordu. Hastalanan, evine
kapanan, üzüntüden felç geçirenler oldu. Böyle duyuyorduk...'

Az ilerdeki kafeden geliyor ses...

Tam ortasındayım yağmurun...

Kocatepe Camii'nden ezan yükseliyor. Bugün buraya, hayal dahi edemeyeceğim giz dolu bu eve kapanıp bu öyküleri dinlediğime inanmıyorum. Galiba yaşlandıkça hayatı daha gizemli bulmaya başladım. O aptal hırsların, gereksiz isteklerin, kibirlerin, ihtirasların, arzuların, amaçların, tutkuların girdabından bir an olsun çıkıverdim. Çıkınca yağmur başladı. Sahi ne zaman bozdu hava? Çiseliyor şimdi... Biraz sonra güneş görünüyor. Bir süre yağmur devam ediyor. Güneşte yağan yağmurdan daha güzel ne olabilir? Toprak kokusu duyma umuduyla balkona çıkıyorum. Cahide Hanım'la Ayhan Bey de geliyor. Cahide Hanım her şeye bir çocuğun hayretiyle baktığından duramıyor, heyecanını gizleyemiyor, anlatıyor. Ayhan Bey yine sakın. Onun bu halini görünce,

vela apartmanı

sekiine sözcüğü çağrışıyor. Sakin olma, sessizlik, sükut, meskun bulunma, meskenet, teskin... ne kadar akrabası var. Kelimelerin bu kadar çok yakınları olabiliyor demek ki... İnsanları kelimeye benzeten bilgeyi düşünüyorum. Kelimelerin bir millet olduğunu söylüyor... Millet sözcüğü sevimsiz çağrışımlar da yapabiliyor. Oysa köken anlamı ne kadar farklı. Öyle biliyorum. Kitapların yalancısıyım. Yaşamın sertliği karşısında kitapların da anlamsız ve çaresiz kalışına bakıyorum şimdi. Yağmura bakınca oluyor bütün bunlar. Damlalar inerken içimizdeki kuytulara sinmiş imgeleri de hareketlendiriyor. Güneş çıkınca yağmur biraz daha devam edip sonra diniyor. Az da olsa toprak kokusu... Şehrin çirkinliğine bakıyoruz birlikte. Kocatepe Camii'ne bakan bir evde oturmak nasıl bir duygudur? Neden bu camiyi, Süleymaniye gibi sevemiyorum? Niçin bu acıları öğreniyorum? Bunları neden anlatıyorum? Sahi neredeyim?

Yassıada'da, Tevfik Bey, tutukevinde...

Yaklaşık yüz dönümlük bir arazi burası. Şimdi tel örgüler içine alınmış dörtyüzü aşkın siyaset adamı, çevresinde nöbet gezen savaş gemileri, süngülü, tüfekli, tabancalı muhafızları ile İstanbul'un geçmiş dönemlerinden bir parça halinde Marmara'nın sularında yükseliyor...

Buraya getirilirken, uçaktan indiğinde bir hava subayı seni tekmelemişti, aşağı yuvarlanmıştın. Buraya hep ölüm çemberi, derdin.

Subaylar sıralanmış, geçenleri tekmeliyorlardı. Adın okununca geldin, tam geçerken subay küfrederek tekme attı. Dönüp, 'Ayıptır beyler!' diye bağırdın, 'önce üniformanıza bakın sonra ona göre hareket edin...'

Önce Yeşilyurt İskelesi'ne getirilmiştiniz. Güvenlik kordonu altında botlara bindirildiniz. Başın dikti. Grupta metaneti en güçlü olan sendin. Botta, elinde, hiç bırakmadığın o küçük tespihin... Hareketten kısa bir süre sonra, görevli onu fark etti, 'eşşoğlueşşek! Çek bakalım, ne kadar çekebileceksin!' diye bağırdı. İstifini bozmadan, 'Ben, insanoğlu insanım, ya sen?' diye cevap verdin. Sustu. Öfkeli öfkeli bakmayı sürdürdü. Gazeteci Turan Dilligil de sanıklar arasındaydı. Tanıdık bir yüz arıyordu. Seni gördü. Parti grubunda ona yakınlık, dostluk göstermiştin. Seni çok seviyordu. Sen de onu fark edince, uzaktan, 'naber' diye göz kırptın. Cesaretlenip yanına geldi, 'Beyefendi' dedi, 'bakınız şu beyannameler halka dağıtılıyormuş. Başbakan'ın, İsviçre bankalarındaki paralarından, Reisicumhur'un memleket gençliğinin katili oluşundan bahsediyor.' Gözlüğünü düzelterip kâğıdı okumaya hazırlanırken, 'Daha neler' diye mırıldandın. Okudun, bir an durdun, kesin bir ifade ile 'Yalan!' diyerek dudaklarını sıktın. Dilligil, 'Bir tane daha var beyefendi' diyerek öteki bildiriye uzattı. Alıp okudun, yüzün kıpkırmızı oldu, 'Alçakça tertip bunlar' diye bağırdın, 'Ayıp, çok ayıp! Demek ki bizi, vatan haini ve hırsız olarak tanıtmak istiyorlar, inanma!' Öfkeni gemleyemiyordun, 'Müdafaasız kimseleri lekelemek kolaydır. Sakın inanma. İftira bunlar, alçakça iftira. Halkı ve Harbiyelileri aleyhimize kışkırtmak için Halk Partisi'nin tertibi bunlar. Daha kim bilir ne hınzırlıklar düşünmüşlerdir. Şimdi anladın mı bu Harbiyelilerin bize neden böyle sert muamele yapuğunu...'

‘Geçelim mi?’

Cahide Hanım dalgınlığıma şaşırmıyor artık.

Salona geçiyoruz.

Ayşe Hanım’dan haber yok. Ayhan Bey hep o zarafet ve sükûnetiyle, başını hafif eğmiş, elleri dizinde öylece oturuyor. Cahide Hanım da sessiz. Dokunaklı bir boşluk var. Bir iç konuşma. Böylesi anlarda kaybımızı daha derinden hissedebiliyoruz. Uygarlığı, tedirgin edici sessizliklerden kurtulmak için üretilmiş gürültü komplosu olarak gören bir yer burası. İçe kapanınca dış sesler siliniyor. Açılınca musluktan damlayan su, üst kattaki bir çıtırtı ve sokağın sesleri duyulmaya başlıyor. İçeride sanki başka bir zaman yaşanıyor. Geçmişin bu denli yaralayıcı olması, şimdiki zamanı da örseleyebiliyor. Mimiklerden, yüz çizgilerinden, solunan havadaki zerrelere bile yansıyabiliyor. Bu kez

daha yakından bakıyorum içerideki şeylere. Gerçekten ne kadar çok çiçek böyle! Onların seslerini duyamıyoruz. Heidegger'in Kıryolu'ndaki meşenin sesine ilişkin anlatısını hatırlıyorum. Uçucu dikkat anları... Sessizlik... Gönüllü sessizliğimiz... Karanlığa benziyor, evet evet, edinilmesi bu yüzden imkânsız. Peki ya halvet! Yunus'un balığın karnındaki haline benzer bir soyutlanmışlık, bir yalıtılmışlık... Bu olmalı. Cahide Hanım'ın akşam için planları var mıydı? Evham üşüşüyor. Belki de artık git diyorlar. Hayır hayır, bu kadar nazik insanlar bunu yapar mı? İşte o yüzden diyorum, utanıyor, söyleyemiyorlar. Ama ben onlar için buradayım. Nasıl yani? Sen, bütün bu öyküleri kendin için dinlemiyor musun? Senin için bu sadece öteki-nin hikâyesi mi? Değil elbette. Ama öyle dedin? Ne bileyim, öyle demedim, aklımdan öyle geçti. Niçin buradasın? Niçin olacak, Tevfik İleri'nin öyküsünü merak ettim. O halde niye bu suskunluk? Bilmiyorum. Bir boşluk var ve onu sessizlikle dolduruyoruz belki de. Doğada öyle. Doğanın bütün parçaları sessizliğin bizatihi kaynağı gibi görünüyor. İlk fırsatta onları bu çirkin şehirdeki şeylerin üzerine boşaltabilirsin...

'Bardağınızı boşaltayım mı, soğudu?'

İrkiliyorum. Cahide Hanım şaşırıyor.

Bardağı işaret ediyor.

'Lütfen...' diyorum.

Sessizliğin sessizlik olarak konuşmasına izin vermiyoruz ki!

Yorucu hikâyeye dönmeliyim, 'Yassıada duruşmalarına herkes girebiliyor muydu?'

Cahide Hanım çoktan hazır, 'Hayır, efendim ne mümkün!'

'Nasıl bir uygulama vardı?'

'Belirli sayıda kontenjan ayrılıyordu. Sayı dolunca, yenilgiye uğramış insanların duyguları içerisinde geri dönmek gerekiyor-

du. Hem biz hem de bizleri bir an olsun görmek için bekleyen sevdiklerimiz, bu görüşmeden mahrum kalıyorduk. Sabahın çok erken saatlerinde, üç civarında, Dolmabahçe'de bulunmamız icap ediyordu. Yetiştirilme tarzımız icabı büyüklere hep saygı göstermişiz, otobüslerde hiç oturmamışız, büyüklerin önüne geçmemişiz. Ama orada bunların hepsi maalesef unutuldu. Ben ondokuz yaşın verdiği çeviklilikle koşuyordum. Diğerlerinin önüne geçmeye çalışıyordum. Çünkü kim önce giderse sırayı o kapacak. Oraya gidince de sıra numarası veriliyor. Ve biz pencerenin açılmasını bekliyoruz. Her an heyecan. Acaba bir evrak eksik mi, acaba vapura binebilecek miyiz? Vapurda ise aşağıda, ambarda gidebiliyoruz ancak. Darbenden sonra, babamla ilk defa bindokuzyüzaltmışbirin onsekiz ocağında görüşebildik. Dolmabahçe, kontroller, vapur kalktıktan sonra bir subayın 'Fısıltı, kaş göz işaretleri yasak. Kurallara uymayanlar kollarından tutulup atılacaklardır' sözleri...

Görüşme yeri barakalardı. Dik merdivenlerden çıkarak dikenli tel örgülerle çevrili barakalara giriyorduk. Her şaşıp ailesi için masa ve iskemleler konulmuştu. Her masada bir subay ve etrafında başka askeri görevliler... Herkes oturacağı masayı buldu ve beklemeye başladı. O ne mutlu bekleyiş ve kavuşma... Bütün konuşmalarımızı dinliyorlar. Rahat sohbet imkânı yok. Sadece sarılmak, öpmek koklamak... Ve mümkün olduğu kadar moral vermek. Sonra zamanın bittiğini ilan eden görevli subay. Hepsini topu topu yarım saat. Ama tabii buna da şükretmek mecburiyetindeydik...'

*Benim canım, sevgili evlatlarım,
Allah'ıma nasıl şükredeceğimi bilemiyorum. Başımın, yüzümün her noktasında nefeslerinizi, temaslarınızı, okşamalarınızı hâlâ hissediyorum. Ve uzun zaman hissedeceğim. Dün o yarım saat süren ama benim için muazzam bir saadet olan zamanda hem çok doldum hem çok boşaldım... Odama dönerken 'benden bahtiyar kim var?' diye bağırasım geldi... Acaba hiç konuşmadan sadece ayrı ayrı ve daha dikkatle yüzlerine mi baksaydım, diyorum. Ama ben seslerinize, hareketlerinize de hasretim. Hatta Ayşe'min sessiz sessiz akan iri gözyaşlarına bile. Hepsini gördüm, duydum, okşadım. Karşımda gördüğüm ve unutmama imkân olmayan o ulvi, güzel tablo bana yeni kuvvet, huzur verdi. Sizleri umduğum, istediğim gibi buldum.*

Dün herkese mektup geldi, bana gelmedi. Artık ümidimi kestim ve sizlerden mektup beklemeyeceğim... Anlaşıyor ki manevi bir cezaya çarptırılıyorum. Tabii Allah tarafından. Yürekleri taş gibi karanlık yapan da O, yumuşatıp aydınlatan da. Tek tesellim mektuplarınızda bana acı verecek bir haberin olmamasıdır: Acı haber olsa gelirdi.

Canım Tevfikçigim,

Bu sabah yağmur sesiyle uyandığım zaman ağzımdan şöyle bir ses çıktı, Sen seyrancısın, seyranını eyle. Aman ne güzel dedim, öyle ya mademki kadere hükmedilmiyor, seyirci kalınıyor... Amma hani o olgunluk yağmuru yine tatlı tatlı yağıyor. Daha Cahit'in kalkma zamanına vakit var. Ben de geceki rüyamı tatlı tatlı düşünmeye başladım. Bir hayli zahmetli yoldan sonra kendimi vapur güvertesine benzeyen yerlerde buluyorum amma yük vapuru gibi. Kulağıma aşına olduğum bir müzik geliyor ve sen büyük bir arzu ile beni kollarına alıyorsun, dans etmeye başlarken ben sana diyorum ki, Tevfik dikkat et, bu müzikle dans değil sema yapılır. Hani bazı dans edenlerin samimi pozlarında biz dönmeye başlıyoruz öyle ki ben orada gökyüzünde seyrediyorum parça parça bulutlar... Yanan kalbe devasın sen, bulunmaz bir şifasın sen/Muazzam

bir sehasın sen, dilersen rehnümasın sen...Bak neler söyletiyor Hazreti Mevla. İşte böyle canım büyük Allah'ım şu biçare kuluna buna benzer lütuflarda bulunuyor. Biz asi kullarını elbet bir gün af edecek. Meğer aklımda kalan bu cümle uzun bir şirdenmiş. Şevki beye telefon ettim bana okudu. Yaman dede, diğer ismiyle Yanar dededenmiş ve aşıklardanmış. Allah böyle aşkı cümle aleme nasip etsin. Allah'a emanet ol.

Bir yandan Cahide Hanım'ı dinliyor, diğer yandan sehpaye yaydığı mektuplara bakıyorum.

'Duruşmalara aileden yalnızca bir kişi alınıyordu. Vatan Cephesi davası savunmaları sırasında, beşinci ayın son günü Ayşe gitmişti. Babamın parti propagandası yaptığını söyleyerek, henüz müdafaasını tamamlayamadan salondan dışarı çıkarılması üzerine Ayşe de üzülererek salondan çıkıyor ve bu üzüntü ile dışarıda olaya reaksiyon gösteriyor. Orada bulunan bir gazeteci ihbarda bulunuyor ve vazifeli subaylar kendisini Dolmabahçe'de tutukluyor. Önce bir gece Emniyet'te, daha sonra da Balmumcu Askeri Garnizonu'nda alıkonuluyor. Nereye götürüldüğünü annem, akrabalar, kimse uzun süre bilemiyor, haber almak mümkün olmuyor. Sonra bir dost vasıtasıyla hiç değilse nerede olduğunu öğreniyorlar. Bütün bu muameleler arasında minnettar oldu-

sadık yalsızuçenlar

ğumuz bir insan var, onu asla unutmayacağız. Orada görevli, yüksek rütbeli bir subay, Ayşe'ye, 'Sakın merak etme, benim de senin yaşında bir kızım var. Sabaha kadar kapıda bekleyeceğim' diyor ve ertesi sabah serbest bırakılana kadar odasının önünden ayrılmıyor.

Güzel kalpli Vasfiyem,

Bu sabah yine gül yüzlü şafakla ve sizlerle beraberim. Hani dün sabahki kara bulutlar? İnsanoğlu milyonlarca senedir güneşin karanlıkları yırttığını görmüştür. Fakat hele biraz uykusuz ve rahatsız bir gece geçirsin, hiç güneş doğmayacakmış gibi ümitsiz, muzdarip olur, kıvrır durur. Oysa güneş mutlaka doğar. Kendi küçük, değersiz hayatımızın bile ne şafakları, güneşleri ve bazen zifiri karanlıkları olmuştur. Seninle beraber, hatırlıyorum, ne ıstıraplı, karanlık dehlizlerden geçtik. Ama ne aydınlık günlerimiz de oldu, ne şafaklar setrettik. Ve güneş nasıl her yanımızı pırıl pırıl aydınlattı... Küçük hayatımız için yeni şafaklar ve güneşler canım.

Canım Tevfikçğim,

Bugün ümit etmediğim halde senden nasıl mektup bekliyordum bilemezsin, diyemeyeceğim, çünkü bunu sen de tattın. Bazen özleyiş o kadar baskın ki insan bu hasrete bir isim veremiyor. Birkaç gün evvel bazı dostlarla beraberdik. Tabi mevzuumuz malum Yassıada. Onu bazen çocuğum gibi düşünüyorum da zannediyorum ki bu tabiri hepimiz benimsedik. İşte böyle hayatım, senin dediğin gibi sevmek güzel şeydir, her şeyi sevebilmek. Ben bu kabiliyetimden çok kaybettim. Tevfik bunu sana itiraf etmeliyim biliyorsun ben tabiata aşkıttım şükür olsun yalnız onu muhafaza ediyorum. Gözümü yaşartan bazı şeylere karşı şimdi taş gibiyim. Bu da bana ayrıca acı veriyor. Sen yanımda olsaydın her şeyi iyiye alan yüreğinle bana da tesir ederdin canım benim, sana o kadar selam, hürmet ve sevgi havale edildi ki bana sayfalarca isim yazmam lazım çünkü

vafa apartmanı

ant veriyorlar ki ismimle yazacaksın. Allah beni affetsin yeminlerimi tutamıyorum bunların içinde hanımlar var, ümit etmediklerin var. İşte ben yazıyorum yani verdiğim sözü yazıyorum üzerimde kalmasın. Arkadaşlarına selamımı unutma. Hepsini özledik bugün postacı gelirse bahşişini her zamankinden çok vereceğim. Yengem gözlerinden öpüyor.

Sevgili canım Vasfiyem,

Hani Arif Nihat Asya'nın bir şiiri vardı 'kuşlarla beraber dönelim' diye.

Onun gibi 'kuşlarla beraber' Tanrı'ya seslendikten sonra seninle ve yavrularıyla baş başayım. Şimdi beni alakadar eden tek şey, sizlerin varlığınız ve sağlığınızdır. Onun şükründen aciz olduğuma kaniim. Allah bana, bize, yavrularımızın acısını tattırmasın, onların ıstıraplarını görmeyelim. Gerisi... Gerisi hiçtir ve takdir-i ilahidir. Ne olacaksa, ne gelecekse O'ndan. Ve O'ndan başkasından bir şey istemek ve beklemek O'na şirk koştuktan başka bir şey olamaz. Canım, bu sabah ilk defa senin 'benim yıldızım' dediğin parlak yıldızı ve tek başına ışıldarken gördüm. Seni görmüş gibi oldum. Bayramın da, tatilin de bittiğine öyle seviniyorum ki. Tatil günleri sanki aramıza giren kara kedi imiş gibi geliyor. Sizi ben-

vafa apartmanı

den uzaklaştırıyormuş gibi oluyor... Sevgili Vasfiyem, beni sıhhatli bulduğunu anlatmışsın, öyleyim, şükür olsun. Senin, beni soranlara tarif edişini gizlice dinlemeği, seni öylesine seyretmeği nasıl isterdim. Şimdilik kuşlarım henüz ötmüyor; dışarıdan bir erkek Anadolu sesi duyuyorum. Bir hasret ifadesi... Hasretle.

Canım Tevfikçigim,

Şimdi gazetedeki resmine bakıyordum. Biraz zayıfsın amma sıhhatine yarar vermişse bence çok güzel. Hayatım sana mahsus olan ve ancak senin yakınlarının gözünden kaçmayan ifadeye bayıldık, yani yüz ifadeye. Öteki malum, içi dışı bir olan insan için ve kendi nefisini her an sorguya çeken için yerin ve zamanın ne ehemmiyeti olur? Yüksek mahkeme şükür olsun senin içinde. Allah cümlemizi huzurundaki mahkemede mahcup ve mahkum etmesin. Adaletin O'nun huzurundan başka bir yerde tecelli edeceğine kani değilim. Şimdi başımı kaldırdım gökyüzüne baktım. Ben de aynı yıldızı gördüm. Çok güzel bir görünüşü var. Ne güzel aynı yıldıza bakıyoruz. Bu azametın sahibine sığınıyor ve huzur duyuyorum. Sen de dua et. Hasretle.

Hayatım Vasfiyem,

Aynı yere teveccüh etmenin, aynı kapıyı çalmanın, aynı şeyleri hissetmenin ve düşünmenin ne büyük saadet olduğunu bilirsin. Ben şimdi o saadeti yaşayarak bu satırları sana yazıyorum. Bu önümüzdeki hafta ruhum çok sık Konya'yı ziyaret edecek. Büyük Hazret, ziyaretçileri arasında bizi görmeyince 'benim küçük günahkarlarım nerede?' demeyecek mi? Dostlar şüphesiz duaları arasına bizi de katacaklardır. Orada buluşalım. Hasretle canım.

Canım Tevfikçğim,

Sevgili mektuplarının getirdiği havanın içindeyim. Canım benim, saadetimi senin vasıtanla bana lûtfettiği için Allah'ıma şükürden acizim. Sana hayranım. Biliyorsun benim sevgimin önünde daima takdir vardır. Çocuklarıma bile öyleyim, körü körüne aşktan bir şey anlamıyorum ve kanaatimce bunun adı aşk değildir. Allah'a da eserlerini görerek âşık olmuyor muyuz? Sakın benden zannetme, bütün güzelliklerin ondan olduğunu sen benden iyi bilirsin amma yine de ikazdan kendimi alamadım. Çünkü bir anın benliği bile korkunçtur. Mektuplarını okutmak için Necip'imize götürdüm, gözleri yaş dolu, Gaye'ye döndü. 'Ben' dedi, 'tatillerde bunlara gittiğim zaman yıkanarak, ruhumu tamamıyla temizleyerek mektebe dönüyordum.' Bakıyorum seni övmekle mektup doluyor. Allah acizliğimize versin, övünmek kabul etmesin. Kazağın güzel olması için

vafa apartmanı

*Vecibe çok özendi doğrusu. İnşallah sen de beğenirsin. ‘Ellerinden
öptüğümü yaz’ diyor. Necip bey yatakta amma hamdolsun iyidir.
Allah huzurumuzu muhafaza buyursun. Hayatım benim.*

Sevgili canım Vasfiyem,

Namazdan sonra, yıkanmış bir ruhla seninle konuşuyorum. Zevk içinde. Dün akşam senin, sabahın üçünde Dolmabahçe'den perişan döndüğün halet-i ruhiye içinde yazdığın mektupla, Cahidem'in, Ayşem'in, Münevver'imın aynı tarihli mektuplarını aldım. İnan ki Vasfiyem, seni o kadar perişan eden hadiseyi öğrenince ben mesut oldum. Çünkü o günler, sizden birinizi salonda göremeyince, neler geldi aklıma. Giderken, gelirken Cahide'ye mi bir şeyler oldu? Denizde Cahit'in başına mı bir şey geldi? Veya başka bir hadise mi? Bütün bunların olmadığını öğrenince şükrettim. Canım benim, tıpkı benim yaptığım gibi hayal edebiliyorsunuz ya, o da yeter. Hepinizi sevgilerle kucaklıyorum.

Canım Tevfikçiğim,

Hamdolsun bugün hava yine güzel ve ben sıkıntılı değilim. Seni göreceğim gün yaklaşıyor inşallah. Düşünüyorum senin vaziyetin bizimkinden zor. Biz yalnız sana bakacağız, fakat sen dördümü-zü nasıl idare edeceksin. İnsan bazen ne garip şeyler düşünüyor! Arzuları emelleri mahdud olan insanlar için saadet hiç de uzak sayılmaz, bizim bugüne kadar Allah'tan istediğimiz sıhhat ve huzurdur ve yine onu niyaz ediyoruz şimdi bir de sana kavuşma dualarımız ilave edildi ki o da ötekiler kadar masum ve iddiasızdır. Bugün bazı dostlar uğradılar, Şevki bey de vardı. Onun eve girişi hepimize huzur veriyor, sevgiler selamlar gönderiyor. Seni rüyasında çok iyi görmüş. Ben kaç gündür göremiyorum. Halbuki evvelde uzun uzun görüyordum. İnşallah bu gece görünürsün sen bana. Biraz sonra Kadirlere gidiyoruz bugün Handan'ı hastaneden çıkardılar, ateşi düşüyor. Yengem gözlerinden öpüyor, ben de hasretle kucaklarım canım.

Canım Vasfiyem,

Bütün zerrelerim, maddi, manevi seninle dolu olarak hatıralarıma dalıyorum.

Haklısın, Çanakkele, hayatımızın bir başka safhasıdır. Orayı her şeyi ile ne kadar sevdik. Hele İlkay'ımızın doğuşu, bizi yeniden nasıl hayata ümitle bağladı. O günün ölçülerine göre bulduğumuz iyi dostlarla, bütün imkânsızlıklara rağmen ne kadar mesuttuk. Çanakkale'de kendimi daima, akşamları dairelerin tatilinden sonra bir çocuk arabasını itina ile sürerken görüyorum. Fakat Rabbimizin bir ikinci ikazına da orada uğradık. Başkalarını isyanlara sürükleyen bu ikinci büyük acı, şükür olsun bizi, aranması, bulunması icap edenin yoluna attı... Dağlara düştük... Diyar diyar dolaştık... Sonra Allah, sevgili Cahide'mizi lütfetti. Benim temenni ettiğim gibi, çirkin, edepsiz bir şey! Sevgili bir Hüd Hüd... Canım Vasfiyem, büyük Mevlana'nın lütuflarına hamd ederek sizleri bağırma basıyorum.

Canım Tevfikçigim,

Seneler evvel seninle bir mektup okumuştuk. Tam altı sayfa, bir cümleyi tekrar etmekle doldurmuştu. Bu mektup bizi uzun uzun güldürmüştü. Ne garip. Mektubum doğrudan doğruya eline geçeceğini bilseydim ben de tek bir cümleyle bu sayfayı doldurmak isterdim. Halbuki sana hiç istemediğim halde mesela falan borcu ödedim, beni hiç merak etme, çok iyiyim demek mecburiyetindeyim. Meşhur bir kimse bir Allah dostuna soruyor; bana öyle bir şey söyle ki onu tekrarlamak beni ikaz ve teselli etsin. Allah dostunun öğüdü pek kısa oluyor; 'bu da geçer.' Senin dediğin gibi, pis para seni bugüne kadar meşgul etmediği gibi bundan sonra da meşgul etmesin, evvelce de yazdığım gibi bağı alır amma üzüksüz bırakmaz. Bu mesele hayranı olduğum güzel başını bir an meşgul etmesin. Hayra karşı ol canım benim.

Canım Vasfiyem,

Şüphe yok 'takdiri değiştiren dualar vardır' ama takdir takdir-
dir ve hakkımızda en hayırlısıdır. İşin başı sağlıkta. O mevcut
oldukça her türlü dertlenme, acele etme, hırs Allah'ın gücüne gide-
bilir. Sahibimize tam manasıyla teslim olalım. Ne ise, bak sana
Mevlanamızdan birkaç satır: 'Tanrı erlerinin halkasına, namert-
liğinden ötürü girmiyorsan, bari o adamların kapısındaki halka
gibi ol da dışarıdan kapıyı vur.' Ayşem kendini yormasın. O da,
öbürleri de çoktan beni bahtiyar ettiler. Sahibimize tam manasıyla
teslim olalım.

Canım Tevfikçğim,

Şimdi Hacı Bayram hazretlerini ziyaretten geldik. Kızlarla beraber gitmiştik. Onlar mekteplerine gittiler, ben eve geldim. İşlerime başlamadan seninle konuşmak istedim. Senin yerine de okudum, Allah kabul etsin. Hamdolsun huzurum devam ediyor. Bu gece Berin Hanım'a gitmek istiyoruz. O çok yalnız, evi uzak olmazsa her gün uğramak isterdim. Tevfikçğim hamdolsun şimdilik benim ruhum sükûnet buldu. Samsun'dan yeni bir haber yok yalnız. Sana olan hasretimizden başka bir üzüntümüz yok hamdolsun, yarına kadar diyemem yalnız onları yüreğime yazıyorum hayatım benim.

Canım Vasfiyem,

Beni burada görmeyi isterdim. O zaman ne kadar sakin, ne kadar mukadderata teslim olmuş ve emin olduğumu ve etrafıma teselliler dağıtır bir vaziyette bulunduğumu göreceksiniz ve memnun olacaksınız. Para vaziyetini de falan düşünmüyorum. Düşünsem elimden ne gelir. Allah'a bıraktım. Yirmiyedi senesini namuslu, milletine ve vatanına hizmetle geçiren bir insanın çocukları aç ve sefil kalamaz. En ağır itham ve iftiralar karşısında dahi vicdanımdan gelen ses ve Büyük Allah'a olan inanç ve imanım en büyük huzur ve teselli kaynağıdır. Ve sonra senin ve sevgili yavrularımın muhabbeti, bizzat yaşanan hakikatlerin husule getirdiği duygular ve inançlar da ne kadar huzur veriyor tahmin edersin... Vasfiyeciğim, burası veya başka bir yer. Ehemmiyeti yok. Aynı noktada ve noktalarda daima beraberiz. Cenabı Hak'tan kendimiz, milletimiz, vatanımız için hayırlar niyaz ederim.

Canım Tevfikçigim,

Bu sabah senin karşında seninle dopdolu olarak uyandım. Samiha Hanım'la beraber oluşumuz çok iyi oldu. Zaten o tavassut etmeseydi yer bulmak çok zor olacaktı. Cahide seni görünceye kadar rahat edemeyecek. Onun izni on gün olduğu için daha fazla o gelsin diyorum ben sonuna kadar kalmak niyetindeyim Allah bir mani vermezse. Hayatım benim Allah her şeye kadir olduğuna göre niçin güzel şeyler düşünmemeli, Ondan istediğimiz yalnız senin yanında olmak, sıhhatli olmak, huzur ise, o da yanında olmakla mevcut olacak. Bu kalacağımız yer neresi olursa olsun. Bu niyazımızın kabul olmayacağını düşünmüyorum. Güzel başını yakında seyredeceğim inşallah.

Sevgili Vasfiyem, yavrularım,

Şimdi saat, 22.00. Bu mektubu yarın sabah postaya atacağım. Size iyi olduğumu bildirmek ihtiyacı içinde yazıyorum. Diyare vaziyetim düzelmiş gibidir. Daha ziyade perhiz için, bir de, biraz kilo almak için Revirde bir müddet kalmak ihtiyacındayım. Sakın endişe etmeyin. Başka bir şeyciklerim yok... 6 kişi bir odadayız. Atıf da var.

Sevgililerim, bu hapishaneye yatak sokmuyorlar. Yalnız battaniyeye izin var. İmralı'ya gönderdiğiniz eşya arasında yatak var idiyse, ve buraya gelirse, battaniyeyi alıp diğerlerini iade edeceğim. Burada İngilizce çalışmak imkânı bulamadım. Bir müddet de bulamayacağım. Fakat istediğim kitapları siz gönderin.

Yassıada'dan bavullarım geldi mi? 7-8 tane defterim vardı. Ve sonra sizlerden gelen mektuplarla davalara ait evrak, ve müdafaa müs-vetteleri vardı. Onlar da gelebildi mi? Benden sonra bavulları açıp

almış olmaları muhtemel olduğu için soruyorum. Fazla çamaşır göndermeyin. Yalnız kışlık, lüzumlu olan şeyleri gönderin. Şimdilik sizden mektup bekliyorum, o kadar. Yassıada'da iken aldığım 11 tarihli mektubunuzdan sonra sizden haber alamadım.

Karar gününü tasavvur edemezsiniz: Avukatlarımız o kadar perişan durumda idiler ki onları bakışlarımızla biz teselli etmek mecburiyetinde kaldık. Hele benim müebbet hapse mahkumiyetim üzerine birçok avukatların tebrik işareti yapmaları görülecek şeydi.

Allah var.. Büyük Allah var. Her şeyi görüyor, biliyor.. Gördüğüne ve bildiğine inanıyoruz. Gerisi laf-u güzaf...

Yapılacak tek şey tebessüm etmektir. Kızmağa, asabileşmeğe bile değer tarafı yoktur. Sizlerden ve sevenlerimizden, dostlarımızdan tek arzum, sıhhatim için duadır. Başka bir şey istemiyorum. Kendinizi alıştırınız. Henüz müsaade yok bizim için. Fakat olsa da duyduğum şartlar içinde sizinle görüşmek istemiyorum. Bol bol mektup yazarsınız. Ben de yazarım. Resim gönderirsiniz bana. Böylece görüşmüş oluruz.

Cahidim, Ayşem, bilhassa sizden bir heykel vakar ve sükunu bekliyorum. Cahideme yazmıyorum. Çünkü sizi daha heyecanlı buluyorum. O bana daha çok emniyet veriyor. Sakın bu sözlerime alınmayın. Hoş görün. Size de şüphesiz güveniyorum... Üzülecek hiçbir şey yok. Şerefimizden hiçbir şey kaybetmedik. Bilakis arttı. Bununla iftihar edip tadını çıkarınız. Saadetini hissediniz.

Canım Vasfiyem; yavrularımın sevgili anası. Senden de şüphesiz her zaman olduğu gibi herkese örnek tavır, hareketi bekliyorum. Resimlerinizi de. Beni üzecek tek şeyin sizin üzülmeneceğinizi unutmayın. Benden saklayamazsınız... Sizden sıhhat ve neşe haberlerinizi bekliyorum. İlk zamanlarda sık sık yazın. Canım sevgililerim. Sizleri muhabbetlerle kucaklar öperim.

Canım sevgili Tefkîçim,

Bu sabah yine aynı saatte uyandım ve uzun uzun dua edebildim. Fakat evvelce de yazdığım gibi dualarım, okumalarım istediğim gibi saf olmuyor, daima bir istek var ve senin yüzün gözümün önünde. Bu sabah, Allah'ım dedim, lütfet mucizeni göster de artık ibadet için ve sana yaklaşmak için ibadet edeyim. Dün sabah sana mektup yazdım ve süzme yoğurt yaptım, içeri alıyorlar diye duymuştuk. Arkadaşlar da bir şeyler aldılar; bir araba ile kapınıza geldik ama ne yazık ki ne mektupları ne de getirdiklerimizi verebildik. Senin yoğurttan hoşlanacağını düşündük ne kadar sevinmişim. Üzerine tekrar yoğurt aldım yani 8 kilo süzme yoğurt, inşallah yarın getireceğim. Süzme olduğu için ekşimez. Bugün Ankara ile konuştum. Hamdolsunlar iyiler. Senin iyi olduğunu söylemek için açmıştım onlara. Bir pazar sevinci vereyim dedim. Hepsi, bizim yerimize de

öp demezler mi? Elbet bir gün o da olur; dedim. Dünkü mektubumu da ancak yarın alırsın. Yarın Saadet de geliyormuş. Sana yağsız etten rosto yapmalarını söylemiştim, Saadet getirecek inşallah yemek nasip olur. Cahide de diğer isteklerini hazırlamış. Bugün burada Adalet Partisi'nin mitingi var, köylerden kamyonlarla insanlar geliyor. Seneler evveline döndüm, teri ceketinden dışarı çıkmış sen varsın gözümün önünde. Allah sevgisi ve memleket sevgisi, bu sevgilerin tadını bilmiyor, insanlar nelerden mahrum olduğunun farkında değil. Seni gördüğüm zaman da söylediğim gibi bu halk için yorulmalarımız helal olsun. Hasret kaldığım yanık yüzleri sevgi dolu gözleri zaman zaman özlüyordum. Bugün o sevgiyi uzaktan olsun seyredabiliyorum amma içinde sevgilim yok. Olsun. Yüreğimiz sevgililerimizle dolu değil mi, tesellimiz bu işte. Buna rağmen yaşlarım akmakta amma Allah'tan da utanıyorum. Affeder inşallah. Nasip olursa bu görüşmede yalnız yüzüne bakacağım ara sıra sesini dinlerim onun için söylemek istediklerimi yazayım diyorum. Hasretle canım.

Sevgili Cahidem, Ayşem, Cahidim, aziz yavrularım,

Hastaneye yattığım günden beri, ilk defa size mektup yazabiliyorum. Saat sabahın 6.15'i. Kendimi çok iyi ve hafif hissediyorum. Gece 8'de yattım. 5'e kadar rahat bir uyku uyudum. Cahidem, senin geldiğin sabah, kötü bir sabahımdı. Derecem 38'di. Uyuyamamış, terlemiştim. O günden beri sabah derecelerim de hep 37'nin üstünde oldu. Henüz derece koymadım. Ama 37'nin aşağısındadır, diye bir hissim var. Birazdan koyacağım ve size de bildireceğim.

Kimselere mektup yazamadım. Affetsinler. Mesela Gaye, Enginler, Cemil, sonra Samiha Hanım hep aklımda. İnşallah biraz daha iyileşeyim onlara da yazacağım.

Cahidem, bu mektubu senin gönderdiğin kalemle yazıyorum. Benimkinin mürekkebi tükenmiş.

Sevgili yavrularım, canlarım, yıldönümümüzde hediye ettiğiniz radyo ne kadar makbule geçti bilemezsiniz. Cahide'min müsaade almak için o gün döktüğü göz yaşlarının manasını ve kıymetini radyoyu dinlerken daha iyi anladım. Bütün hasta arkadaşlar teşekkür ediyorlar.

Pazartesi günü Necip, Vecihe, Cahit ve Vasfiye'm rüzgar gibi girdiler, şaşkına döndüm. Cahitçğim, tatlı oğlum, sizden sonra çavuş geldi. Senin Ankara'dan geldiğini öğrenince çok üzüldü. 'Söyleseydiniz ya, hanım bana bağırdı' dedi. Anlaşılan vicdan azabı duymuş.

Çocuklar, dün sabah da anneniz 5 dakikalığına geldi, görüştük. Beni kötü düşünerek gece, sabaha kadar uyumamış. Halbuki ben çok iyi idim. Biraz da ağıladı. Galiba onun da mukavemeti azaldı. Her şeye dayandı ama hastalığa dayanamıyor. Bu hastalık, böyle müziç ve uzun süren bir hastalık. Ben de biraz zayıf düştüm, kolay yenedim. Ama iyiye döndüm inşallah.

Sizlere bu satırları yazarken öyle hoşlanıyorum ki. Yeniden kavuşmuş gibiyim. Ve mühimi, yazabiliyorum. Gazete bile okuyamıyordum, tiksiniyordum. Dün 20 sayfa kadar roman bile okudum. Vasfiyem sabahları uğruyor. Durumumu bir pusula ile ona bildiriyorum. Bu mektubu da postaya versin diye ona vereceğim. Sevgili Vasfiyem, aziz yavrularım,

Size mal mülk, servet bırakmadım. Bütün hayatım boyunca bir tekaüdiye maaşı bırakmağa çalıştım. Tecelli eden Adalet onu da kuşa çevirdi. Ne yapayım. Kader böyle imiş. Yalnız, size şerefli, namuslu, erkek bir ad bırakabildim. Hiçbir zaman başınız yere bakmayacaktır. Bununla müteselliyim. Siz de bununla iftihar edeceksiniz.

Sevgili yengemin ellerinden öperim. Aylacığma bir şey yazamadım, benim yerime yavrusunu, kendini öpün. İncimi, Halidemi kucaklar, Engin ve Nazif'in gözlerinden öperim. Sevgili Türkan ve İdris'im, Saadetimin, Nazım'ımın, yavruların gözlerinden öperim. Sabahat'ı unutmayın. Hülasa cümleye selam ve sevgi, hadi Allah'a emanet olunuz, canlarım benim.

Son mektubu olmalı.

Cahide Hanım keder içinde. Ne söyleyeceğimi bilemez, çaresiz bir halde kıvranıyordum. Ayhan Bey ve az önce gelen Ayşe Hanım sessizce ağlıyorlar. Kayseri Cezaevi'ndeyken Tefvik İleri'nin rahatsızlığı artmış, hastaneye sevk edilmişti. Durumu her gün biraz daha kötüye gidiyordu. Yirmi ekim, evlilik yıldönümleriydi. Cahide Hanım giderken, istediği küçük radyoyu da götürmüştü. Babası ve dostları onca zaman sonra radyo dinliyorlardı. Sevindiklerini görünce ağladı. Az sonra görevli subay geldi ve 'yasak' deyip radyoyu aldı. Cahide Hanım izin için başhekime gitti. İzni kopardı ve radyoyu alıp getirdi. Bu kez hem üzüldü hem sevindiler. Tefvik Bey'e her şey çok dokunur olmuştu. Hastalığın yıpratmış bedeni iyice erimişti. Harbiye'ye götürüldüğünde doksan kiloydu, şimdi kilosu kırka inmişti. Hastalık kısa sürede ilerleyince, Tefvik Bey Ankara Hastanesi'ne nakledildi.

'Celal Yardımcı Bey siz de Tevfik Bey'i ziyaret etmişsiniz.'

'Evet, efendim, bendeniz de Tevfik Bey'i hastanede görmüştüm.'

'Nasıl olmuştu?'

'Efendim, karlı, soğuk bir kış akşamının karanlığında Tevfik'i, kıymetli eşi Vasfiye Hanımefendinin ve çocuklarının refakatinde hastaneden yolcu ettik. O gün Tevfik'in son ve ebediyet yolculuğuna çıktığını bildiğimiz için gözyaşlarımızı tutamadık. İlk defa onu da ağlar gördük. Gitti ve bir daha dönmedi... Aramızda bulunan, Tevfik'e yardım edip uğurlayan vefakar bir hastane hemşiresi hiçbir zaman unutulmayacak hazin hatıra serisinin bir halkasını teşkil eder. Hemşirenin verdiği cevap şöyledir: 'Ben, mesaim ile idareye bağlıyım, hislerimle değil.'

'Doğrudur efendim, onu biliyoruz.'

Ailesi, Tevfik İleri'yle, Ankara Hastanesi'nde, başhekim Abidin Arı'nın izniyle hemen her gün görüşebiliyordu. Adeta erimiş, bir deri bir kemik kalmış ama buna rağmen akli hep tutukevindeki arkadaşlarında. Gelenlere, 'Şimdi en büyük arzum, bir an önce iyileşip kader birliği ettiğim aziz arkadaşlarımın yanına, Kayseri'ye dönmektir. Onları orada bırakıp buraya gelmekten adeta utanıyorum' der.

Menderes'e gönülden bağlıydı. Memleketine hizmet tutkusuyla dolu bu adamla on yıl birlikte çalışmışlardı. Cahide Hanım'a, hastanede, başucundayken, 'İnşallah bir gün Kızılay Meydanı'na heykelini dikecekler' demişti.

Görüş farklılığı oluştuğunda bunu saygı ve nezaketini bozmaksızın uygun bir dille açıklardı. Menderes'ten hiç ayrılmadı, küsmeyi, Bakanlar Kurulu'nda inandığı her şeyi ısrarla savundu,

vola apartmanı

ona hep güvendi ve sevdi. Menderes de Tefvik Bey'i çok seviyor, sayıyordu.

Bindokuzyüzaltmışbiri altmışikiye bağlayan gece doktor son kez odasına girdi Tefvik Bey'in. Ameliyattan vazgeçildiğini söyledi. Güçlükle yanına döndü ve uyudu.

Uyanamadı.

‘Yeni yılın ikinci günü mahşeri bir kalabalık toplanmıştı. Uğurlanacaktı. Bu büyük topluluk onun şahsında sanki bütün diğer sevdikleri için de son vazifelerini yerine getiriyordu. Naaşı bayrağa sarılmıştı. Resmi görevliler müdahale etmedi. Daha sonra bayrak konusunda soruşturma açıldı. Fakat topluluğa kimse müdahale edemiyordu. Ankara Hastanesi’nden alınan naaşı, önce, nicedir özlem duyduğu ailesinin oturduğu evin önünden geçirilip Cebeci asri mezarlığına getirildi. Güzergah boyunca kalabalık artıyordu. Annemi bir aralık kalabalıkta yitirdik. Annemi bulduğumuzda, insanlar, ‘O artık bizim annemiz’ diyordu. Yüzlerce çelenk gönderilmişti. O çiçeklerin her birinde bir seveninin gözyaşı vardı.’

Yarım yüzyıla sığan ömür bitti.

vola apartmanı

Tevfik İleri, eşikten geçerek yolculuğuna devam etti.

Eniştesi Nazım Kurşunlu, onun için hep, 'Büyülenmiş adam' derdi. Sonradan buna, 'Büyüleyen'i de ekleyecekti.

Cahide Hanım konuşurken, bir yaşam öyküsünü değil de sanki *bir derdim var bin dermana değişmen* diyen şairi dinliyorsunuz. 'Kayseri mektuplarında vardır, hep bahseder, rahatsızlık belirtileri başladığında ilgilenmiyorlar. Ateşleniyor, ağrılar başlıyor, doktora gitmem lazım diyor gripin verip geçiştiriyorlar. Sonradan endişe ettiklerinden midir nedir, revire götürüyorlar. Hastanede de durum aynı. Doktor, durumu iyi değil, üşüyor, kapıyı kapatın diyor ama kapatmıyorlar. Üstünde sadece bir battaniye, 'Üşüyorum' diyor, titriyor, 'Lütfen kapıyı kapatınız' diyor, 'Hayır efendim, emir böyle' diyorlar. Bir defasında annem gitmişti, ateşler içinde hole indiriyorlar görüşmek için, ayakta güçlkle duruyor. Annem şoke olmuş görünce. 'Babanı tanıyamadım, karşıdan bir adam geliyor, gülümsüyor, a bu da kim dedim...' demişti.'

‘Tanıyamamış...’

‘Tanınmaz halde çünkü, annem gülümseyişinden anlamış. Babamı o halde görünce kendimi kaybettim. Hayatımda o kadar üzüldüğümü, ağladığımı hatırlamıyorum. Fenalaşığımı görünce o da kötü oldu. Ağrıları o kadar şiddetliydi ki... Belli etmemeye çalışıyordu...’

Cahide Hanım o anı tekrar yaşıyor. Ağlıyor. Artık üzulsün istemiyorum. Uygun bir anı kollayıp izin isteyeceğim.

Ayşe Hanım, ‘Hadi bakalım’ diyerek sigara uzatıyor, ‘o acılar çoktan dindi. Geride lezzet bıraktı. Elem bırakan geçici lezzetlerdense, huzur veren acıları tercih ederim...’

‘Bu yüzden mi iki paket içiyorsun?’ diye taşı gedğine koyuyor Ayhan Bey.

Ayşe Hanım’ın şaka eşiği gerçekten yüksek, ‘Sen içemiyorsun diye kıskanıyorsun.’

Cahide Hanım makyajını yenileyip geliyor.

‘Bana bakmayın siz, babama kıyamıyorum. Anneme diyor ya mektubunda, sen benim hem karım hem annem hem kız kardeşim olacaksın... Galiba annelik rolünü annem, kardeşlik rolünü ben üstlenmiştim. Biliyor musunuz Ali Bey, ben de annem gibi gülüşünden tanıdım babamı. Çok güzel gülerdi. Asıl kişiliği gülümsediğinde çehresinde belirliyordu...’

‘Çocuk gibi gülümserdi...’ diyor Ayşe Hanım.

Ayhan Bey, ‘Her zaman öyleydi, o çocuksu yanını hep korudu’ diye ekliyor.

‘O mektubunu hatırladım, ağlamakla ilgili olanı...’

‘...’

‘Şurada olacaktı, izin verir misiniz?’

Sehpadaki Kayseri mektuplarını karıştırıyor, bulunca seviniyor.

'Bakın ne diyor:

Sevgili Cahidem, dediğin gibi bu şekilde mektuplaşabilmek bir nevi görüşme yerine geçiyor. Beni sakın merak etme. İnşallah iyi olur, revirden de çıkarım. Bu beni sarsmaz. Nasipte hücrelerde kalmak varsa, ona da sabırla, metanetle tahammül ederim. Size daha çok yazarım, sizden daha çok mektup alırım. Yeter ki sıhhatim, sıhhatimiz yerinde olsun.

Canım Cahidem, ağlamak isteyip de ağlamamak doğru değil. İçte akıtmak fena. Hem neden ağlamayasın. Ağlanacak o kadar şey var ki. Ben bunu sadece benim için üzülmemenizi söylemiş olmak için yazmıştım. Yoksa ben ağlamaya bayılırım. İnsan olan ağlar:

İki gündür kendimi pek iyi hissetmedim. Midemden. İştahım da hiç yoktu. Bugün şükür olsun kendimi daha iyi hissediyorum. Burada son bir değişiklik oldu. İki kişilik bir odadayım. Bayar'la beraberiz. Böyle daha iyi oldu. Daha sakin ve rahat. Kahve içmek vaadini ve inşallah nasip olur, temennini söyledim. İnşallah dedi. Hepinize selamları var.

İşte böyle sevgili Cahidem, anneni, Ayşemi, Cahidimi sevgilerle öperim, seni de sevgi ve takdir hislerimle bağırma basarım, yavrum...'

Canım Tevfikçğim,

Şu anda inşallah Cahidenle göz gözesin. Zavallı Cahidem, gidebilecek miyim diye heyecandan uyku uyumadı. Üçte ana kız duada idik. Şafağı böyle karşıladık. Beni bilmem amma şu melek gibi kızı duymamasına ihtimal vermiyorum. İşte bugün bu hissimin huzuru içindeyim hamd olsun. Dün sevgili dostlarımızla telefonda konuştum kendilerine inmediğime çok üzüldüler; fakat böylesi çocuklar için daha iyi oldu. Hamd olsun sıkıntıda değiliz senin tekaüdün, Cahidemin aylığı bize yetiyor sakın bu ciheti düşünme, yeter ki sağlık olsun.

Hayatım nasip olursa yarın doyamadığım yüzünü göreceğim neme yetmez.

Sessizliğı ve meyve servisini fırsat bilip mektupları okuduğum esnada Cahide Hanım'la göz göze geliyoruz.

'Ecelin değişmeyeceğini biliyorum ama Yassıada'da ilk ağrıları, ateş başladığında hastaneye sevk edilseydi babam bugün aramızda olabilirdi. Hastaneye sevki çok geç yapılmıştı...'

Ayhan Bey söze karışıyor, 'Fakat en dramatik olanı, yılbaşı gecesi ameliyat edeceğiz diyorlar, doktorlar da hazırlanmış yılbaşı balosuna gidecekler, kendisi de umutlanmıştı.'

Cahide Hanım, 'Biz vazgeçtik ameliyattan.'

'Siz orada mıydınız?'

'Tabii... Yılbaşı akşamı hastanedeydik. Ankara Hastanesi'nin başhekimisi Kayseri'deki gibi tahdit koymamıştı, sık sık görüşebiliyorduk. O zaman Dil-Tarih'teydim, okuldan çıkar çıkmaz koş

koşa babama giderdim. Annem de sürekli başındaydı. Kapıda asker bekliyordu. Samiha Anne geldi, Nazım Enişte, Kurşunlu, geldi. Hiç unutmam, o akşam hediyeler aldık. Herkes bir şeyler getirmişti. Ben de sevdiğini bildiğim için menekşe götürmüştüm, saksıda. Ölümünden sonra uzun zaman onlara bakamadım. Görmek istemiyordum. Daha önce, safra kesesinden ameliyat edeceklerini söylemişlerdi. Tabii son safhasında, biz olmasını istemedik. Yarabbim hiç unutmuyorum o geceyi. Yılbaşı olduğu için her taraf ışıklandırılmış, süslenmiş, millet sokaklarda, eğlenceler filan... Zaten doktorların da acelesi var, kimse kalmamış hastanede. Allah kimseye göstermesin...'

'Namazı nerede kılındı?'

'Sorulur mu? Hacı Bayram'da... Babam Hazret'i deli gibi severdi. Her fırsatta gittiğini biliyoruz.'

'Kar yağıyor muydu cenazesinde?'

'Hayır, ama çok soğuktu. Camiden sonra Sıhhiye'deki eve, oradan Cebeci'ye gittik...'

Ayhan Bey, aileyi, Çanakkale'ye götürmüş yıllar sonra. Cahide Hanım'ın iki kardeşinden birinin, İlkey'in yattığı yere. Bu yüzden ona ayrıca minnettar. Kabristana gittiklerinde bekçi hemen mezarı göstermiş.

'Tanıdı mı sizi?'

'Hayır, zaten biz, uzun zaman kimliğimizi gizlemeye çalışarak yaşadık. Demokrat Parti mensupları, bilhassa Yassıada sanıklarının yakınları uzun süre horlanmıştır. Halbuki bakanlığı döneminde de filanın kızıyım diye tanıtmazdık kendimizi. Babam da hep derdi, 'Ben memuriyeti hizmet için yapıyorum. Bakanlıkta o imzaları atarken aklıma gelen tek şey, milletime hizmettir. Orası bir hizmet yeri.' Bizim açımızdan da bu böyleydi. Ne okulda ne başka bir yerde öyle bir şey oldu, arkadaşlarımız, hocalarımız açısından... Milli Eğitim Bakanı'yken ben Sarar Okulu'na

başlamıştım, beşinci sınıftaydım. Sonradan bu tarafa geçtik. Bizim orada bir hocamız vardı, Allah rahmet eylesin, Hatice Hanım. Ben zaten uslu bir kız çocuğu. Başkalarına karşı 'bakın bu öğrenci bakan kızı ama ben ona özel muamele yapmıyorum' diye göstermek için, bir gün geldi -bir âdeti vardı kulak çekme-kulağını çekti lüzumsuz yere. 'Bakın ben onun da kulağını çekiyorum' demek istiyordu öğrencilere. Bir gün çok yağmur yağıyor, Cahit de o zaman ilkokulda, babam bakanlığa gidecek. Annem, 'Giderken Cahit'i okula bırak da git' diyor. Babamın cevabı, 'Başka çocuklar nasıl gidiyorsa o da öyle gider' oluyor...' 'Samiha Anneyle nasıl tanışmıştınız?'

'Annem kitaplarını okumuş, çok âşıktı ona. Bir gün babamla Konya'ya gidiyorlar, o sıra Samiha Anne de orada. Babam, 'Bak Vasfiye sana kimi getirdim?' diyor. Annem bakıyor ki ne görsün! Samiha Ayverdi. 'Aman Allahım, ne saadet!' diyor. O zaman onüç yaşındaydım. Samiha Anneyle vefatına kadar süren bir bağlılığımız oldu...'

Tevfik İleri'nin en büyük arzusu, Yassıada'da, sağlığını yitirmeksizin savunmasını yapabilmektir. Bu yüzden sürekli dua ediyordu.

Benim için yapacağınız dua, evvela hesap vereceğim güne kadar sağ salim olmam ve sonra alın akı ile hesabımı vermem için olsun. Ne pahasına olursa olsun, şerefimi, haysiyetimi, namusumu ayaklar altından kurtarmak birinci gayemdir. Bütün hayatım sanki böyle bir günün geleceğini biliyormuş gibi hesap verecek şekilde, sıkıntı içinde, feragatle geçti. Onun için bu hesabı vermeliyim. Ömürlü olmak, tekrar birbirimize kavuşmak ondan sonraki iş ve Allah'ın takdirine bağlı. Benim gibi düşündüğünüze eminim. Büyük Allah'ıma, en büyük hâkim olan milletime hesabımı vermeden beni hasta etme, diye yalvarmıştım... Allah duamı kabul buyurdu ki, ilk sancıyı hükümlerin açıklanmasını müteakip götürüldüğüm

vefa apartmanı

İmralı'da hissettim. Ve çok şükür büyük milletime hesabımı verdim. Hele hiçbir surette haksız iktisabım olmayışım tespit ve ilanı ise hayattaki en büyük sevincim oldu. Vicdanından emin insanların fütursuzluğu ile ve neticeyi hiç düşünmeden hesap vereceğim günü bekliyorum. Tek ümit kapım, eğriyi, doğruyu bilen Allah kapısıdır. Sevgili Mevlana, 'ey gönül gafil olma, Hak'tan uzaklaşma, zira Hak'ın binlerce zahmeti, lütfu, kapı açması vardır, ' demiyor mu, işte ben, işte sizler bu inançla rahatız, bahtiyarız.

‘Şunları da alın’ diyor Cahide Hanım, büyük bir zârfı uzatıyor.

‘Nedir bunlar?’

‘Ayhan sizin için bazı fotoğrafları tabettirmişti, bir de benim naçizane yağlıboya çalışmam...’

‘Çok teşekkür ederim.’

Veda zamanı.

Elimde torbalar, içinde yorgun, çileli bir ömrün, bir dönemin belgeleri evden çıkıyorum.

Çıkıyorum lakin onlardan kurtulmak ne mümkün. Bahçe demirine yaslanıp gözden yitene kadar el sallıyorlar. Cahide Hanım, yanında Ayhan Bey, Ayşe Hanım... İlerlerken dönüp son bir kez bakıyorum Vefa Apartmanı’na.

Vasfiye Hanım pencerede.

vafa apartmanı

Başında oyalı bir yazma.

Eliyle, 'Uğurlar olsun' diyor.

İçeride biriken gözyaşı içime akıyor.

Hâlâ kafenin bahçesindeki çınarın altındayız. Sâdettin Hoca, ilerlemiş yaşına rağmen, bize taş çıkarırcasına, yorulmaksızın konuşuyor. Türkçeyi bu kadar mı güzel kullanır bir insan... O hikmetli anlatımın gerisinde nasıl kendini silmiş bir dervişin yattığını görebiliyorsunuz. Söz yine dönüp dolaşıp Tevfik İleri'ye geliyor.

'Çocuklar' diyor, 'Kocatepe Camii'nin karşısında, Olgunlar Sokak'ın başında eski bir apartman vardır, Vefa Apartmanı. Kapısında, Vefa 38 yazılı bir levha asılıdır... Bu aziz insanın, Tevfik İleri'nin hikâyesi oradadır...'

Herkes pür dikkat...

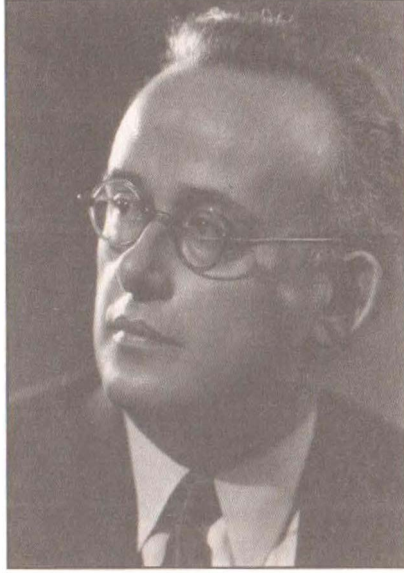
'Tevfik Bey, malum Yassıada'dan müebbet hapse mahkum edilerek Kayseri Cezaevi'ne nakledilir. Burada kanser olur. Hastanede bir müddet yattıktan sonra ahirete geçer. Merhum o kadar dürüst bir

insandı ki, evlatlarına mal-mülk, para-pul bırakmamıştır. Sadece maaşıyla geçinmiştir. Uzun yıllar bakanlık yapmıştı, buna rağmen bir evi bile yoktu, ailesi kiradaydı. Malum Yassıada'dakiler, orada yediklerinin parasını dahi verirlerdi. Menderes'in idam bedeli bile ailesinden tahsil edilmişti. Tevfik İleri göçünce, ailesi, Sıhhiye'deki evin kirasını ödemekte zorlanır. Vefa Apartmanı'nın bulunduğu yerin bitişiği, Yaşar Karayalçın Bey'e aitmiş. Yaşar Bey, Murat Karayalçın'ın babasıdır. Tevfik Bey'le yakınlıkları var. Esasen Murat Karayalçın'ın babası ile Tevfik Bey'in babası yakın arkadaşlarmış. Galip Bey, emekli hâkim. Yaşar Karayalçın, kendisi için Kocatepe'den bir arsa satın alırken, bitişiğinin yabancılara gitmesini istemiyor. Kendisi Halk Partili ama Tevfik Bey'i çok sever, sayarmış. Bitişikteki arsayı satın alması için teklifte bulunuyorlar. Tevfik Bey'de para ne gezer? Tabii kabul etmiyor. Galip Karayalçın devreye giriyor, çok ısrar ediyor. Bunun üzerine Tevfik Bey'in kayınbiraderi Necip Danişoğlu'nun arsa bedelini ödemesi ile arsa satın alınıyor. Necip Bey, 'İleride bana ödersiniz, horç olarak kabul edin' diyor. Bacanağı, müteahhit İdris Yamantürk, binanın temelini atıyor ve bodrum katını çıkıyor. Darbeden sonra aile dostu, Tevfik Bey'in arkadaşı, Karayolları Genel Müdürü rahmetli Fevzi Ataç, binanın kalan kısmını borç-harc yaptırıyor. Tevfik Bey'in vefatından sonra aile, kiralık evden ayrılıp henüz tamamlanmamış bu binaya taşınıyor. Fevzi Ataç'a ve binanın yapılmasında katkısı olan herkese, Tevfik İleri adına vefa borcunun nişanesi olarak binaya Vefa Apartmanı adını veriyorlar. Aile zaman içinde borçlarını taksit taksit ödüyor...'

Sadettin Hoca'nın sesi titriyor... Sessizlik oluyor. Çaprazımda oturan Zeynep'in defterine not ettiği dizelere takılıyor gözlerim:

'Toprak güzel bir gün gibi konuşuyor
Yağmur onu ıslatıyor
Güzel kokular yayılıyor
Kokular aklımdaki kelimeleri yok ediyor'

AİLE
ALBÜMÜNDEN...

Tevfik İleri

Askerlik yıllarından...

Milli Türk Talebe Birliği Başkanı
olarak Taksim Meydanı'nda konuşma
• yaparken

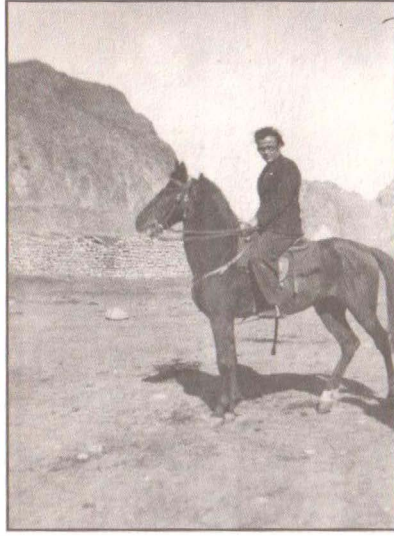
Arkadaşlarıyla birlikte

Eşi Vasfiye Hanım'la birlikte

Erzurum'da görevliyken

**Karayolları Samsun Bölge
Müdürüyken yol teftişinde**

Meclis kürsüsünde konuşma yaparken

Bafra Mitinginde

**Adnan Menderes, Samet Ağaoğlu ve Atıf Benderlioğlu ile
birlikte**

19 Mayıs törenlerinde (1957)

Hirfanlı Barajı açılış töreni (8 Ocak 1960)

Temel atma töreninde

Kesikköprü Barajı temel atma töreninde (1960)

Adnan Menderes ile Yüksek Öğretim
Okulu'nda (1959)

Adnan Menderes ile okul ziyaretinde

Keban Barajı temel atma töreni

Eşi Vasfiye Hanım ile resim sergisinde

Eşi ve çocuklarıyla birlikte

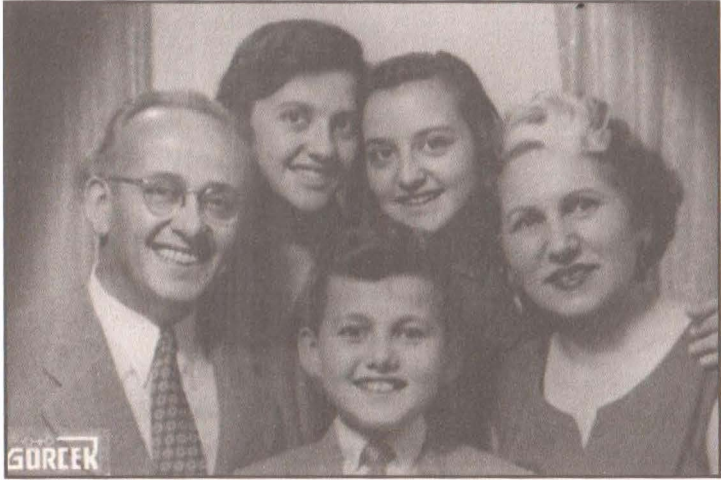
Çanakkale'de Bayındırlık Müdürüken hemşerileriyle

Bir okul ziyaretinde

Eşi Vasfiye Hanım'la birlikte

Sevgili ailesi ile birlikte: Eşi Vasfiye Hanım, çocukları Cahide, Ayşe ve Cahit

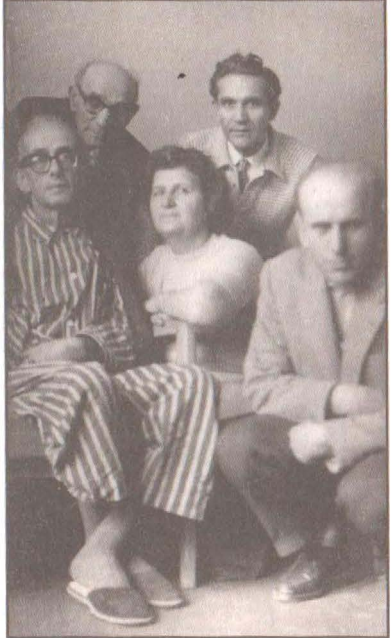
Bir açılış töreninde

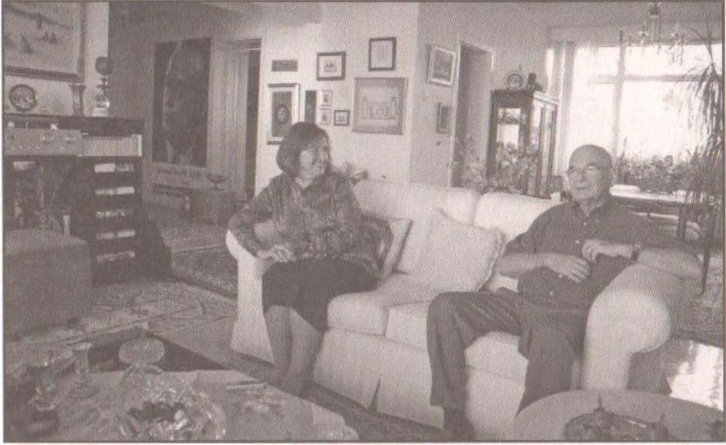
Kayseri Cezaevi'nde. Hastalık sonrası bir görüntü...

Eşi Vasfiye Hanım,
kayınbiraderi Necip
Danışoğlu ve Neyzen
Şevki Sevgin ile Ankara
Hastanesi'nde

Ankara Hastanesi'nde
kız kardeşi, Hakkı dayısı,
kayınbiraderi Necip
Danışoğlu ve yeğeni İdris
Yamantürk'le birlikte

Cahide Hanım ve Ayhan Bey'in evlerinden bir görüntü

Cahide Hanım ve girişteki Tervik İleri fotoğrafı

Vefa Apartmanı

Kızı Cahide Hanım, Damadı Ayhan Bey ve Vefa Apartmanı...

